

ÎNTÂMPĂRI
CIUDATE

RĂZBUNAREA UNEI FEMEI

RĂZBUNAREA UNEI FEMEI

Răzbunarea unei femei

Întîmplări ciudate

.

HERA
CULTURA

București, 1991

Au trecut de-atunci ani o droaie ; mă duceam odată la vînătoare de păsări de baltă în mlaștinile din vestul Franței, și cum pe vremea aceea nu exista drum de fier în ținutul unde călătoream, luasem diligență de ***, care trecea pe la răscrucea castelului Rueil și care, la drumul cu pricina, nu transporta în cupeu decît o singură persoană. O persoană cu totul remarcabilă și din toate punctele de vedere ; o cunoșteam ca pe una ce-o întîlnisem deseori în societate : un bărbat pe care vă voi cere îngăduința să-l numesc viconte de Brassard. O prevedere probabil fără rost ! Oricare dintre cele cîteva sute de persoane alcătuind ceea ce la Paris se numește „societatea“ este prea în stare să-i dezvăluie adevăratul nume... Era către seară, cam pe la orele cinci. Soarele lumina cu văpăile sale încetinite o șosea prăfuită, străjuită de plop și pajiști, pe care ne avîntam în galopul celor patru cai vînjoși, căroră le vedeam crupele mușchiuloase săltînd greoi la fiecare pocnet de bici al surugiului — surugiul, imaginea însăși a vieții, care întotdeauna pocnește prea mult din bici la plecare !

Viconte de Brassard se afla în acel moment al vieții cînd nu-i prea mai ardea a pocni dintr-al său... Numai că avea o fire din cele ce merită a se numi englezești (fusesse crescut în Anglia) și care, chiar rănite de moarte fiind, n-ar recunoaște-o odată cu capul și ar muri în picioare,

¹ Cu adevărat (engl.) (N.t.)

susținînd că mai trăiesc încă. În societate și chiar în viață se obișnuiește a fi luate în derîdere veleitățile de tinerețe ale celor ce-au depășit fericita vîrstă a lipsei de experiență și a neroziei și, dealtfel, pe bună dreptate, mai ales atunci cînd înfățișarea acestor pretenții este ridicolă ; dar cînd nu este așa — cînd, dimpotrivă, ea apare împunătoare ca mîndria ce o stimulează și nu se dă învinsă, faptul poate fi nebunesc, nu zic, odată ce este zadarnic, dar este frumos, frumos ca atîtea alte fapte nebunești !... Dacă sentimentul Gărzii care, la Waterloo, *piere*, dar nu se predă, este un sentiment eroic, el nu se arată a fi mai prejos nici în fața bătrîneții nici măcar nu are, pentru a ne nimici, poezia baionetelor. Or, pentru unele spirite croite într-un anume sens milităresc, a nu se preda niciodată reprezintă, întotdeauna și în orice împrejurare, *problema cheie*, ca și la Waterloo !

Viconte de Brassard, care nu s-a predat (trăiește încă, și voi spune mai departe și în ce fel, căci lucrul merită să fie știut), viconte de Brassard era deci, în clipa cînd m-am urcat eu în diligența de***, ceea ce societatea, necruțătoare ca o femeie tînără, numește cu reacredință „o *fostă frumusețe de bărbat*“. Drept este că, în ochii cui nu se joacă cu vorbele sau cu cifrele în privința vîrstei, căci nu avem altă vîrstă decît cea pe care o arătăm, viconte de Brassard putea trece drept „o *frumusețe de bărbat*“ și punct. Cel puțin marchiza de V..., care se pricepea la bărbați tineri și ar fi fost în stare să tundă, precum Dalila pe Samson, cel puțin o duzină, frumoasa marchiză de V..., purta, la vremea aceea, și încă cu multă ostentație, în medalionul cu fond albastru al unei brățări foarte late, cu model de tablă de șah pe aur și negru, un vîrf din mustața vicontelui, pîrlită desigur mai mult de satana decît de vreme... Oricum ar fi, „*fostă*“ sau nu, v-aș ruga să nu puneți în spinarea acestei vorbe „o *frumusețe de bărbat*“, născocită de societate nimic din micimea, din frivolitatea, din îngustimea ce i-o atribuie societatea în cauză, căci nu veți avea imaginea exactă a vicontelui meu, în care spiritul, manierele, figura, într-un cuvînt totul, era larg, împlinit, opulent, măsurat cu lentoare aristocratică, precum se și cuvine celui mai splendid *dandy* ce am cunoscut

vredată, eu care i-am văzut pe Brummel ¹ ajuns nebun, și pe d'Orsay ² în ceasul lui din urmă.

Căci, într-adevăr, viconte de Brassard era un *dandy* în toată puterea cuvîntului. Să fi fost ceva mai puțin *dandy*, ar fi ajuns cu siguranță mareșal al Franței. De foarte tânăr, fusese unul dintre cei mai străluciți ofițeri de la sfîrșitul primului Împериу. Am auzit adesea spunîndu-se de către camarazii lui de regiment, că se remarcă printr-o vitejie „à la Murat” ³ alături cu complexitatea unui Marmont ⁴. Pe deasupra mai avînd — însă numai atunci cînd nu răpăiau tobele — și capul foarte pe umeri, iar singele foarte rece, ar fi putut, într-un timp extrem de scurt, să se avînte pînă la cele dintîi ranguri ale ierarhiei militare ; dar mai era *dandysmul* !... Dacă sînt combinate laolaltă *dandysmul* și calitățile ce se cer unui ofițer : sentimentul disciplinei, punctualitatea în serviciu etc., etc., veți vedea îndată cum ofițerul explodează ca o pulberărie și cum nu rămîne mai nimic din el ! Ca viconte de Brassard să nu fi explodat în cel puțin douăzeci de împrejurări ale vieții lui ofițerești, se datorește faptului că, precum orice *dandy*, era fericit. Mazarin l-ar fi luat în slujba lui, la fel și nepoatele-i, însă pentru cu totul alt motiv : viconte de Brassard era superb.

Avusese acea frumusețe mai necesară ostașului decît oricui altcuiva, căci nu există tinerețe fără frumusețe, iar armata este tinerețea Franței ! Această frumusețe, care, dealtfel, nu cucerește numai femeile, ci chiar și împrejurările — ce mai poame și ele ! — nu fusese însă unica protecție ce-și întinsese aripa asupra căpitanului de Brassard. Era, mi se pare, normand de origine, din neamul lui Wilhelm Cuceritorul și cucerise, zice-se, mult și multe... După abdicarea Împăratului, trecuse în mod firesc de

¹ *George Brummel* (1773—1840) *dandy* englez, supranumit Regele Modei. (N.t.).

² *Conte d'Orsay* (1801—1802), *dandy* francez, celebru în vremea Restaurației. (N.t.)

³, ⁴ *Murat*, *Marmont*, mareșali ai Franței în timpul primului Împериу. (N.t.)

partea Bourbonilor, dar în timpul celor 100 de zile ¹, le ră-măsese, în mod cu totul nefiresc, credincios. Astfel încît atunci cînd Bourbonii s-au întors a doua oară, viconte-le a fost făcut cavaler al ordinului Sfîntul Ludovic de chiar mina lui Carol al X-lea (pe atunci, acesta nu era decît *Monsieur* ²). De-a lungul întregii perioade a Restaurației, odată nu s-a întîmplat ca frumosul de Brassard să fie de gardă la Tuileries fără ca ducesa de Angoulême să nu-i adreseze, în treacăt, cîteva cuvinte amabile. Femeia aceasta, în care nefericirea ucisese drăgălășenia, izbutea totuși să și-o regăsească pentru el. Ministrul, văzînd atita favoare, ar fi făcut orice pentru avansarea celui pe care *Madame* ³ îl remarcă astfel dar, chiar cu cea mai mare bunăvoință din lume, ce putea el face pentru un *dandy* îndrăcit care — într-o zi, la o inspecție — pe rîndul de drapel al regimentului său fiind, scosese sabia la inspec-torul general, din pricina unei simple observații de ser-viciu?... Destulă bătaie de cap a avut să-l scape de tri-bunalul de război. Acest nepăsător dispreț față de disci-plină, viconte-le de Brassard îl purtase pretutindeni după sine. Cu excepția campaniilor, unde ofițerul din el se re-găsea pe de-a-ntregul, nu se supusese niciodată obliga-țiilor militare. De nenumărate ori, de exemplu, fusese vă-zut, cu riscul chiar de-a se trezi virît la arest pe timp nelimitat ștergînd-o pe furis din garnizoană și ducîndu-se să se distreze într-un oraș din vecinătate, de unde se întorcea numai în ziua inspecției sau a parăzii, înștiințat fiind de cîte un soldat care-l iubea ; căci, dacă superiorii lui n-aveau nici un chef să aibă în subordine un om din fire răzvrătit împotriva oricărei discipline și rutine, în schimb soldații îl adora. Se purta minunat cu ei. Nu le cerea altceva decît să fie foarte viteji, foarte scrupuloși și foarte cocheți, într-un cuvînt, să realizeze tipul cla-sic al soldatului francez, despre care *Permisia de zece*

¹ *Cele 100 de zile*, perioada de reîntoarcere a lui Napoleon I la tronul Franței, cuprinsă între prima și a doua sa abdicare (20 martie—22 iunie 1815). (N.t.)

² Titlu dat, sub vechiul regim, fratelui mai mic al regelui Franței. (N.t.)

³ Titlu acordat, la curtea Franței, fiicelor regelui, ale Del-finului precum și soției lui *Monsieur*. (N.t.)

ceasuri și alte trei-patru cintece bătrînești, adevărate capodopere, ne păstrează o imagine atît de exactă și de plină de farmec. Îi îndemna poate prea mult la duel, dar susținea că, după el, duelul este cel mai bun mijloc de a dezvolta în ei spiritul ostășesc. „Eu nu sînt un guvern, spunea, și nu dispun de decorații pe care să le împart cînd se bat vitejește între ei ; însă decorațiile ce le dețin ca mare-maestru (avea o avere personală foarte însemnată) sînt mînușile, centiroanele cu diagonală de schimb și toate cele cu cîte soldații se pot dischisi fără să contravină cu nimic regulamentului.“ Astfel încît compania ce-o comanda punea în umbră prin frumusețea mîndră a ținutei, toate celelalte companii de grenadierii din regimentul Gărzii, el însuși foarte strălucit. Și astfel Brassard exalta peste măsură personalitatea ostașului, întotdeauna gata, în Franța noastră, de înfumurare și cochetărie, aceste două permanente provocări, una datorată tonului ce-l adoptă cealaltă, invidiei ce-o stîrnește. Este deci de la sine înțeles că celelalte companii erau geloase pe compania lui. Oamenii s-ar fi bătut să fie primiți într-însa, cum s-ar fi bătut și ca să nu fie scoși.

Aceasta fusese, în vremea Restaurației, poziția cu totul neobișnuită a căpitanului viconte de Brassard. Și cum în vremea aceea nu exista ca pe timpul Imperiului, resursa unei vitejii zilnic treze, astfel ca totul să-i fie iertat turbulentului căpitan, nimeni n-ar fi putut să ghicească sau să prevadă cît s-ar mai fi prelungit această loterie a nesupunerii care stîrnea uimirea camarazilor și la care Brassard juca împotriva superiorilor săi cu aceeași îndrăzneală ce-ar fi dovedit-o jucîndu-și viața în bătaia puștilor ; pînă în ziua cînd revoluția din 1830 risipi — presupunînd că cineva ar mai fi păstrat-o — îngrijorarea tuturor, iar pe el, imprudentul căpitan, îl scuti de umilința unei destituiri ce-l pîndea în fiecare zi, tot mai de-aproape. Grav rănit în luptele din cursul celor Trei zile¹, renunțase cu dispreț de a reintra în serviciu sub

¹ *Cele Trei zile (Cele Trei glorioase)*, zilele de 27, 28 și 29 iulie 1830, cînd a avut loc revoluția Parisului, împotriva abuzurilor monarhiei, și în urma căroră casa domnitoare de Bourbon a fost înlocuită cu ramura Orléans, promotoare a unui regim de tip constituțional. (N.t.)

noua dinastie de Orléans, pe care o desconsidera cu totul. Iar atunci cînd revoluția din Iulie făcu din aceștia stăpînii unei țări ce n-au putut-o păstra, luptele de stradă îl aflară pe căpitan zăcînd în pat de o rană la picior : și-o făcuse dansînd — cu focul cu care ar fi deschis o șarjă — la ultimul bal al ducesei de Berry. Nu mai puțin însă, la primul răpăit de tobe s-a dat jos din pat să se întoarcă la companie, și cum îi fusese cu neputință, din pricina rănii, să-și tragă cizmele se dusesse la revoluție cum s-ar fi dus la bal, în pantofi de lac și ciorapi de mătase ; așa încălțat, luase comanda grenadierilor, în piața Bastiliei, avînd misiunea de-a curăța bulevardul pe toată lungimea lui. Baricadele nefiind încă înălțate, Parisul avea o înfățișare sinistră și de temut. Era complet pustiu. Soarele îl potopea, din vîrfurile cerului, cu o ploaie de foc, căreia avea să-i urmeze o altă odată ce toate ferestrele aveau, în curînd, să scuipe moarte de sub masca jaluzelelor... Căpitanul de Brassard și-a rînduit soldații pe două șiruri de-a lungul și, pe cît s-a putut, mai aproape de case, astfel ca fiecare din șiruri să se afle în bătaia numai a puștilor de peste drum — iar el însuși, mai *dandy* ca niciodată, s-a așezat în mijlocul străzii. Țintit din două părți de mii de puști, de pistoale și de carabine, pe toată distanța dintre piața Bastiliei și strada Richelieu, nu-l atinsese totuși nici un glonte, cu toată lățimea pieptului de care era, dealtfel, mult prea mîndru, căci căpitanul de Brassard își oferea pieptul în focul bătăliei, ca o femeie frumoasă la bal, cînd vrea să-și pună sînii în valoare ; odată ajuns însă în dreptul cafenelei Frascati, la colțul străzii Richelieu, și în chiar clipa cînd dădea trupeii comanda să se maseze în spatele lui pentru a lua cu asalt prima baricadă înălțată în cale, a primit un glonte în pieptul lui superb și de două ori provocator — și prin lățime, și prin găitanele de argint ce se resfirau scînteind de la un umăr la altul —, iar o piatră azvîrlită i-a fracturat brațul, fapt care însă nu l-a împiedicat să cucerească baricada și să ajungă apoi pînă la biserica Madeleine, în fruntea soldaților aprinși de entuziasm. Aici, două femei ce se pregăteau să fugă din Parisul răsculat, văzînd un ofițer din Gardă rănit plin de sînge și zăcînd culcat pe mormanele de piatră grămădite în jurul bisericii la care, în acea vreme se mai lucra încă, i-au pus

trăsura la dispoziție și l-au dus pînă la Gros-Caillou, unde se afla mareșalul de Ragusa; iar Brassard, ca un brav ostaș i-a spus acestuia: „Mareșale, mai am poate două ore de trăit; dar pentru aceste două ore, trimiteți-mă oriunde veți crede de cuviință!” Se înșela însă... Mai avea de trăit mai mult de două ore: glonte care străbătuse pieptul nu l-a ucis. Eu l-am cunoscut cincisprezece ani mai tîrziu, cînd susținea sus și tare că, în ciuda medicinei și a medicului, care-i interzisese cu desăvîrșire să bea în tot timpul cît durase febra pricinuită de rană, nu scăpase de la o moarte sigură decît bînd vin de Bordeaux.

Și încă bînd așa cum numai el bea! căci, ca unul ce era *dandy* în toate, era și în felul de a bea... Brassard bea ca o sugativă. Își făcuse rost de un splendid pahar de cristal de Boemia care măsura — al naibii să fiu dacă mint! o sticlă întregă de Bordeaux; și îl golea dintr-o sorbitură! Mai adăuga, după ce-l bea, că pe toate le face la aceeași scară și zău dacă nu era adevărat! Dar în vremurile noastre, cînd forța, sub toate formele, slăbește și se împutinează pe zi ce trece, se poate spune că nu este în aceasta nici un motiv de fală. Brassard era fălos în felul lui Bassompierre¹ și ținea la băutură tot ca și el. L-am văzut deșertînd de cîte douăsprezece ori la șir paharul de Boemia, fără ca nici să-i pese! L-am mai văzut, de asemenea, la chefuri din acelea căroro oamenii decenți le zic *orgii*, și niciodată, nici chiar după ce secase la băutură în dreapta și în stînga, ca o văpaie nestinsă, nu depășea acea nuanțată grizerie pe care o numea, cu o grație puțin soldătoasă, „*a fi nițeluș făcut*” și schițînd în același timp gestul militarului care-și înclină capela pe-o ureche. Și de ce, din moment ce vreau să vă fac a înțelege bine ce soi de om era, în interesul povestirii care urmează, nu v-aș mai spune și că l-am știut avînd în același timp șapte amante numărate, acest brav *braguard*² al veacului al nouăsprezecelea, precum i s-ar fi spus în pitoreasca limbă

¹ *François de Bassompierre* (1579—1646), mareșal și diplomat francez, dușman al cardinalului de Richelieu și închis de acesta la Bastilia. (N.t.)

² Bărbat fălos de succesele sale amoroase (arhaic). (N.t.)

„celui de-al şaisprezecelea. El şi le denumea, în chip poetic, „cele şapte corzi ale lirei sale“, şi fără îndoială că nu sînt de acord cu modul său muzical şi uşuratic de a vorbi de propria imoralitate ! Dar, ce vreţi ? Dacă vicontele de Brassard n-ar fi fost într-un totu aşa cum am avut cîntea să vi-l descriu, povestea mea ar fi mai puţin atrăgătoare şi pipărată, ba probabil nici nu m-aş fi gîndit să v-o spun.

Sigur este că nu mă aşteptam să dau peste el cînd, la rîscrucea castelului Rueil, m-am urcat în diligenţa de * * *. Nu ne mai văzusem de multă vreme şi m-am bucurat să îl întîlnesc, cu perspectiva de a petrece cîteva ore împreună, pe un om din zilele noastre dar atît de diferit de cei mai mulţi oameni ai zilelor noastre. Vicontele de Brassard, ca unul ce ar fi încăput în armura lui Francisc I şi ar fi putut-o purta cu tot atîta naturaleţe cum îşi purta zveltul frac albastru de ofiţer din Garda regală, nu semăna, nici la înfăţişare, nici la proporţii, cu vreunul dintre cei mai cu faimă tineri de astăzi. Acest soare scăpătînd, de-o eleganţă grandioasă şi atît de îndelung strălucitoare, i-ar fi făcut să apară tare prizăriţi şi gălbejiţi pe mărunţei crai-noi la modă, toţi cîţi ne răsar astăzi la orizont ! Era frumos, avea frumuseţea împăratului Nicolae¹, al cărui bust îl amintea, dar cu un chip mai puţin serafic, cu un profil mai puţin grecesc ; purta o barbă tunsă scurt şi rămasă, în ciuda vîrstei, neagră curată, dealtfel ca şi părul, printr-un mister oarecare şi... de nepătruns al organismului sau al toaletei ; barba asta îi năpădea pînă sus obrazul colorat viu, bărbăteşte. O frunte de cea mai înaltă nobleţe — o frunte bombată, fără o cută, albă ca un braţ de femeie — şi pe care căciula de blană purtată de grenadier, ce de obicei face, ca dealtfel şi coiful, să cadă părul, o lăsase puţin descoperită în partea de sus, vîdînd-o astfel mai înaltă şi mai semeţă ; sub această frunte, vicontele de Brassard aproape că ascundea, într-atît erau de înfundaţi sub sprîncene, doi ochi scînteietori, de un albastru foarte închis, dar strălucind puternic în adîncitura lor, punctînd-o parcă cu două ţinte de safir ! Ochi care nu-şi dădeau osteneala de-a scruta, ci pătrundeau drept la ţintă. Ne-am strîns mîinile şi ne-am aşternut pe vorbă. Căpita-

¹ *Țarul Nicolae I* (1796—1855). (N.t.)

nul de Brassard vorbea rar, cu o voce vibrantă, ce-o sim-
țai în stare să umple un întreg câmp al lui Marte cu
comenzile ei. Crescut, cum v-am mai spus, de mic copil
în Anglia, gîndea probabil, în engleză, dar această len-
toare, dealtfel fără pic de poticneală, dădea o intonație
foarte deosebită vorbei lui, și chiar glumei, căci căpita-
nului îi plăcea gluma, ba îi mai plăcea să fie puținel
deochiată. Era ceea ce se numește slobod la gură. Căpi-
tanul de Brassard mergea întotdeauna *prea departe*, spu-
nea contesa de F..., frumoasa văduvă care, de cînd cu vă-
duvia, se poartă îmbrăcată doar în trei culori : negru, vio-
let și alb. Trebuie că era un prea plăcut om de lume pen-
a nu fi adesea socotit drept unul din cea mai proastă. Cînd
însă cineva este într-adevăr om de lume, știți și dumneavoa-
astră că în societatea cartierului Saint-Germain i se
iartă orice !

Unul dintre avantajele conversației în trăsură este acela
că ea poate înceta atunci cînd nu mai este nimic de spus,
și fără ca nimeni să se simtă stingherit. Într-un salon, nu
ai această libertate. Politețea îți impune datoria de-a
vorbi mai departe, și adesea sîntem pedepsiți pentru
această nevinovată fățarnicie prin golul și plictiseala unor
conversații unde proștii, chiar tăcuți fiind din naștere
(există și din aceștia !), se trudesesc, se canonesc să spună
ceva și să se facă plăcuți. Într-o trăsură publică, toată
lumea este în aceeași măsură la ea acasă ca și la alții
în vizită — și poți foarte bine, fără a fi necuviincios
față de nimeni, să te reîntorci după plac în tăcerea ta, să
prelungesci conversația în visare... Din păcate, întîmplă-
rile oferite de viață sînt îngrozitor de banale, iar odi-
nioară (căci odinioară era), te suiai de cîte douăzeci de
ori la șir într-o trăsură publică — cum te sui astăzi de
cîte douăzeci de ori la șir într-un vagon de cale ferată —
fără să dai peste un partener de conversație vii și in-
teressant... Vicontele de Brassard și cu mine am schimbat
mai întîi cîteva observații iscate de micile incidente ale
drumului, de amănuntele peisajului și de unele amintiri
despre lumea unde ne întîlneam altădată ; apoi amurgul
a așternut între noi tăcerea serii coborîtoare. Noaptea,
care la vreme de toamnă pare a pica drept din vîrfurile
cerului, într-atît se lasă de repede, ne-a cuprins cu răcoa-

rea ei, și ne-am înfășurat în mantale, căutînd cu tîmplele un ungher tare, pernă a celor ce călătoresc. Nu știu dacă tovarășul meu de drum a adormit în colțul lui ; eu unul, într-al meu, am rămas treaz. Mi-era atît de cunoscut drumul ce-l străbăteam, de atîtea ori îl bătusem, încît abia ce mai acordam vreo atenție peisajului, care dispărea în goana trăsurii și părea a alerga prin noapte, în sens opus nouă. Am traversat mai multe tîrguri, presărate ici și colo de-a lungul drumului pe care surugii îl mai numesc și astăzi, în amintirea cozii lor de la perucă — deși demult și-au tăiat-o — o „panglică“ bunișoară. Noaptea s-a îndesit, neagră ca o gură de cuptor stins — și, în acea întunecime, tîrgurile necunoscute prin care treceam aveau o înfățișare stranie, ne dădeau impresia de-a fi ajuns la capătul lumii... Acest soi de senzații ce le notez aici, drept amintire a celor din urmă impresii stîrnite de o stare de lucruri dispărută, nu mai există astăzi și nu vor mai apărea niciodată pentru nimeni. Astăzi drumul de fier, cu gările la intrarea în orașe, nu mai dă călătorului puțința de-a cuprinde, dintr-o singură ochire, panorama străzilor lor, alergînd înapoi în galopul cailor de la diligența ce se va opri, în clipele următoare, pentru a-i schimba și a porni apoi mai departe. În cele mai multe dintre tîrgurile străbătute, felinarele — lux recent — erau prea puține, în juru-le se zărea cu siguranță și mai puțin decît pe drumurile ce le lăsasem în urmă. Căci cel puțin la drum, cerul se desfășoară pe deasupra în toată amploarea-i, iar întinderea spațiilor licăre o vagă lumină ; pe cînd aici apropierea caselor ce par că se ating, sărutîndu-se, umbrele lor umplînd străduțele înguste, frînturile de cer cu stele întrezărite între două rînduri de acoperișuri, totul se adăuga tainei orașului adormit ; iar singurul om întîlnit era — în pragul vreunui han — cîte un ajutor de grăjdar, cu felinarul în mînă, care aducea de căpăstru caii de schimb și le încingea curelele de ham, fluierînd ori înjurîndu-i cînd erau nărăvași sau prea focoși... În afară de aceste amănunte și de neîncetata întrebare, mereu aceeași, a cîte unui călător buimac de somn, care cobora geamul și striga în noaptea devenită și mai sonoră din pricina liniștii : „Unde sîntem, surugiu ?“, din inte-

riorul trăsorii pline cu oameni adormiți nu se vedea, nu se auzea nimic viind sau mișcînd în tîrgul toropit de somn, de-a lungul căruia cite-un visător ca mine căuta poate să distingă prin ferestruica cupeului, fațadele caselor, estompate de întuneric, ori își țintuia privirea și gîndul de cite-o fereastră încă luminată, în ciuda orei atît de tîrzii pentru aceste orășele cu obiceiuri tacticoase, simple, și pentru care noaptea e făcută mai cu seamă pentru somn. Veghea unei ființe omenești — fie ea și o simplă sentinelă — cînd toate celelalte ființe sînt cufundate în toropeala animalității trudite, are întotdeauna ceva impunător. Iar ignorarea a ceea ce prilejuiește veghea îndărătul unei ferestre cu perdelele lăsate, a cărei lumină semnalează viața și gîndirea trează, adaugă poezia visării la poezia realității. Cel puțin eu unul n-am putut niciodată, trecînd noaptea printr-un craș adîncit în somn, să văd o fereastră luminată, fără să clădesc în jurul cadrului ei strălucitor o lume întreagă de gînduri, fără să-mi închipui ce întimități, ce drame s-ar putea petrece îndărătul perdelelor... Mai am și acum, după atîția ani, cîteva dintre aceste ferestre în minte unde mi-au rămas etern și melancolic luminoase și mă fac să-mi spun atunci cînd, cu gîndul la ele, le văd răsărind din visare : „Ce s-o fi petrecut oare în spatele acelor perdele ?“

Ei bine, una dintre cele ce mi-au rămas mai adînc în memorie (iar mai departe veți înțelege și de ce) este o fereastră de pe o stradă din orașul***, pe unde treceam în noaptea cu pricina. Era la trei case — vedeți dar cît de limpede mi-este amintirea — mai sus de hanul unde schimbasem caii ; dar am avut răgazul s-o privesc, acea fereastră, mai îndelung decît timpul cît ar fi durat un simplu popas. Se întîmplase un bucluc la una din roțile diligenței și se trimisese după rotar, care trebuia trezit din somn. Or, a trezi un rotar într-un tîrg de provincie adormit, a-l scula ca să vină să strîngă șuruburile unei diligențe care nu are *duplură* pe același traseu, nu era treabă ușoară, să dureze doar cîteva minute... Căci dacă rotarul dormea tot atît de adînc în patul lui pe cît de adînc se dormea în trăsura noastră, cu siguranță că nu era prea lesne de deșteptat... Din compartimentul meu auzeam, prin despărțitura cupeului, sforăielile celor de din-

culo, și niciunul dintre călătorii din imperială, care, după cum se știe, au mania de-a se da jos ori de câte ori se oprește diligența, pesemne (căci vanitatea francezului își bugă coada peste tot, chiar și în imperiala diligențelor) pentru a-și dovedi îndemînarea la urcare, nici unul deci nu se dăduse jos... Drept este că hanul în fața căruia ne opriseam era închis. Nu aveam să cinăm aici, deoarece se cinase la popasul precedent. Hanul moțăia, ca și noi. Nimic nu tulbura liniștea adîncă a nopții afară de fișitul monoton și ostenit, iscat de cineva (bărbat sau femeie... nu-ți puteai da seama, era prea întuneric) care mătura curtea largă a hanului amuțit, a cărui poartă principală rămînea în mod obișnuit deschisă. Fișitul tîrșit al măturii pe pavaj părea și el pe jumătate adormit, sau, cel puțin, al naibii de doritor să doarmă ! Fațada hanului era întunecată ca a tuturor celorlalte case de pe stradă, unde nu era lumină decît la o singură fereastră... la fereastră pe care am luat-o cu mine, sădită în memorie, și pe care o mai păstrez și astăzi aici, îndărătul frunții... Casa unde această lumină nu se poate spune că strălucea, căci era cernută printr-o perdea dublă, stacojie, a cărei grosime i-o străbătea ca pe o taină, era o casă mare, cu un singur etaj — însă un etaj foarte înalt...

— Curios lucru ! făcu viconte de Brassard, ca și cînd și-ar fi vorbit sieși, s-ar zice că este aceeași perdea !

M-am întors către el, de parcă l-aș fi putut vedea în întunericul cupeului ; dar tocmai atunci, lămpașul, prins sub capra trăsorii și folosit pentru a lumina caii și drumul, s-a stins... Credeam că Brassard doarme, dar nu ; fusese și el izbit de aspectul ferestrei, dar fiind mai în temă decît mine, știa pesemne foarte bine de ce arată astfel !

Or, tonul cu care a rostit aceste vorbe — un lucru atît de simplu ! — era atît de nepotrivit cu glasul sus-numitului meu viconte și m-a uimit într-atît încît am vrut pe loc să-mi limpezesc curiozitatea ce m-a prins deodată de-ai vedea fața ; am scăpărat un chibrit, ca și cum aș fi vrut să-mi aprind trabucul. Flăcăriuă albastră a despițat întunericul.

Era palid, nu ca un mort... ci ca Moartea însăși.

De ce pălise?... Fereastra cu aspect atît de straniu, observația lui, paloarea, la un bărbat care nu prea pălea de obicei, căci era sangvin, iar la emoție trebuie să se fi împurpurat ca racul, pînă în creștet; apoi fiorul ce l-am simțit trecîndu-i prin mușchii trupului vînjos cînd, strînși cum stam în trăsură, l-am atins cu brațul, toate acestea mi-au dat a înțelege că ascunde ceva... ceva ce eu, ca vînmător de povești ce mă aflam, puteam, procedînd cu îndemînare și tact, să aflu.

— Va să zică și dumneata, căpitane, priveai fereastra asta, și chiar ai recunoscut-o? i-am spus eu cu acel ton indiferent ce pare că nu ține a primi vreun răspuns, dar ascunde cu fățarnicie curiozitatea.

— O cunosc, desigur, și încă prea bine! făcu el, de data asta cu glasul lui obișnuit, sonor și amplu, și apăsînd asupra fiecărui cuvînt.

Își regăsise de îndată calmul, dandy-ul nostru, cel mai încăpățînat, cel mai majestuos dintre toți dandy-i care — după cum bine știți! — socotesc orice emoție drept înjositoare și nu consideră, precum netotul de Goethe, că uimirea ar putea reprezenta, în vreo împrejurare, o stare onorabilă pentru spiritul omenesc.

— Nu trec prea des pe aici, urmă deci foarte liniștit vicontele de Brassard, ba chiar mă feresc să trec. Dar există lucruri care nu se pot uita. Cîteva, nu prea multe. Eu unul cunosc trei din aceste lucruri: prima uniformă pe care ai îmbrăcat-o, prima bătălie la care ai luat parte și prima femeie pe care ai ținut-o în brațe. Ei bine, pentru mine, această fereastră este cel de-al patrulea lucru ce nu-l pot uita.

Se opri, coborî geamul din dreptul lui... Poate pentru a vedea mai bine fereastra de care îmi vorbea... Vizitiul se duse să-l aducă pe rotar și nu se mai întorcea. Caii de schimb întîrziaseră, nu sosiseră încă de la poștă. Cei care ne aduseseră pînă aici, întepenîți de oboseală, frînți, încă nedeshămați, cu capul spînzurînd între picioarele dinainte, nu mai aveau putere nici să lovească pavalul cu copita nerăbdării, în timp ce visau la grajdul lor.

Diligența cufundată în somn semăna cu o trăsură fermecată, împietrită în loc de bagheta magică a zînelor, în luminișul vreunei răscruci din pădurea Frumoasei adormite.

— Fapt este, am spus eu, că pentru un om cu imaginație, fereastra asta are un ce deosebit de expresiv.

— Nu știu ce anume are, pentru dumneata, a reluat vicontele de Brassard, în schimb știu ce are pentru mine. Este fereastra odăii mele din vremea primei garnizoane. Aici am locuit... Pe toți dracii ! mai ieri s-au împlinit treizeci și cinci de ani de cînd... îndărătul acestei perdele... care parcă nu s-a schimbat de atîta timp, pe care o regăsesc luminată, luminată absolut la fel ca atunci cînd...

Se opri din nou, stăvilindu-și gîndul și vorba ; dar eu îl neam morțiș să i le scot la iveală.

— Cînd studiai principiile tacticii, căpitane, în primele dumitale nopți de veghe ca sublocotenent ?

— Mă măgulești, domnule, a răspuns el. Eram într-adevăr sublocotenent la vremea aceea, dar pe atunci nopțile albe nu mi le petreceam aplecat asupra principiilor de tactică, iar dacă stăteam cu lampa aprinsă pînă la ore mici cum spun oamenii serioși, nu o făceam ca să-l cîtesc pe mareșalul de Saxa.

— Ci, făcui eu la iuțeală, întorcîndu-i mînea, poate totuși ca să-l imiți ?

Îmi aruncă mînea înapoi.

— A, nu ! spuse, nu tocmai în acele momente îl imitam pe mareșalul de Saxa, cel puțin nu așa cum înțelegi dumneata... Acest lucru l-am făcut mult mai tîrziu. Pe atunci nu eram decît un puștan de sublocotenent, foarte spilcuit în uniforma lui, dar și foarte stîngaci și sfios față de femei, cu toate că ele n-au vrut niciodată să mă creadă cînd le-o spuneam, probabil din pricina afurisitei mele de mutre... n-am avut niciodată, din parte-le, vreun cîștig de pe urma timidității. De altminteri, în acele frumoase timpuri, aveam abia șaptesprezece ani. Terminasem proaspăt Școala Militară, de unde se ieșea la vîrsta la care acum se intră, căci dacă Împăratul, acest fioros consumator de oameni, ar mai fi dăinuit, ar fi sfîrșit prin a avea soldați

de doisprezece ani, precum au sultanii din Asia Mică odalisce de nouă.

„Dacă se pornește să vorbească despre Împărat și despre odalisce, mi-am spus în sinea mea, apăi n-am să aflu nimic.“

— Și totuși, viconte, am reluat, aş putea să pun prinsoare că n-ai păstrat atît de prezentă în minte amintirea ferestrei care lucește acolo sus decît datorită faptului că, pentru dumneata, s-a aflat îndărătul perdelei o femeie.

— Ai cîștiga într-adevăr prinsoarea, domnule, făcu el cu gravitate.

— Poftim, ca să vezi ! i-am zis, eram absolut sigur ! Pentru un bărbat ca dumneata, și într-un astfel de orașel de provincie, pe unde n-ai trecut poate mai mult decît de zece ori de la prima duminică garnizoană, numai faptul de a fi susținut un asediu sau de a fi cucerit o femeie prin escaladă ar fi fost în stare să consfințească, în proprii ochi, și încă cu atîta putere, fereastra unei case pe care astăzi o regăsești luminată într-un anume fel, în miezul nopții.

— Și totuși n-am susținut aici nici un fel de asediu... cel puțin din punct de vedere militar — răspunse el, cu aceeași gravitate, dar tocmai în gravitate sta adesea modul lui de-a glumi, — iar, pe de altă parte, cînd cineva se predă atît de repede, se mai poate oare vorbi de un asediu ?... Cît despre a cuceri o femeie prin escaladă sau altminteri, pe vremea aceea eram perfect incapabil s-o fac, v-am mai spus-o... Astfel încît nu o femeie a fost cucerită aici : ci eu !

I-am adresat un gest de salut ; nu știu dacă l-a observat, în întunericul din cupeu.

— Și Berg-op-Zoom¹ a fost cucerit, i-am spus..

— Iar sublocotenenții de șaptesprezece ani, a adăugat el, nu sînt, în mod obișnuit, niște invincibile fortărețe de cumințenie și cumpătare !

¹ Oraș din Brabant, a cărui fortăreață, îndelung asediată de armatele Revoluției franceze, a cedat după o crîncenă opoziție (N.t.)

-- Va să zică, i-am spus cu voioșie, încă o doamnă sau o domnișoară Putifar ¹...

— O domnișoară, întrerupe el cu o bonomie destul de caraghioasă.

-- De adăugat la maldărul tuturor celorlalte, căpitane ! Numai că, în cazul de față, Iosif era militar... adică un Iosif care nu va fi luat-o la fugă...

— Ba care, dimpotrivă, a luat-o în modul cel mai absolut la fugă, replică el cu deplin sînge rece, numai că prea tirziu, și cu o frică !!! Cu o frică ce m-a făcut să înțeleg, fraza mareșalului Ney ², auzită cu urechile mele o frază care, trebuie să recunosc, rostită de un asemenea, om, mi-a adus, mie cel puțin, o oarecare ușurare : „Aș vrea să-l văd și eu pe c... (și slobozi cuvîntul întreg) acela care pretinde că nu i-a fost niciodată frică !...”

— O poveste în care dumneata ai avut o asemenea senzație trebuie să fie a naibii de interesantă, căpitane !

— Ei hai ! făcu el brusc, uite, pot foarte bine, dacă ești curios să afli, să-ți istorisesc povestea asta, a unui eveniment care a ros din viața mea ca acidul dintr-un oțel și mi-a însemnat pentru totdeauna cu o pată neagră, plăcerile de pușlama... Ah ! nu ești întotdeauna în cîștig, ca pușlama ! a adăugat cu o melancolie ce m-a frapat la un chefliu de proporțiile lui, pe care-l credeam căptușit cu bronz, ca un bric grecesc.

Și ridică la loc geamul coborît, fie pentru că se temea ca zvonul glasului să nu-i scape în afară și să se audă din stradă cele ce avea să povestească — deși nu se afla nici țipenie de om prin preajma trăsurii neclintite, părăsîte parcă ; fie pentru că fișitul ritmat într-un regulat du-te-vino al măturii rîcîind atît de insistent pavajul curții interioare a hanului i s-o fi părut un acompaniament prea sîcîitor pentru povestirea sa ; și l-am ascultat

¹ Aluzie la un episod biblic privitor la Iosif. Fiind, ca adolescent, slugă în casa lui Putifar, Iosif a fost silit să fugă pentru a scăpa de tentativele stăpînei lui de a-l seduce. Se spune că era ntît de frumos, încît atunci cînd slujea la masă, femeile, neputîndu-și lua ochii de la el, își tăiau degetele cu cuțitul. (N.t.)

² Ney, duce de Elchingen, prinț de Moscova (1769—1835), mareșal al primului Imperiu, supranumit *Bravul bravilor*. (N.t.)

— atent doar la glasul-i, la cele mai fine inflexiuni ale glasului, căci fața nu i-o puteam vedea în întunericul compartimentului închis —, iar cu ochii țintă, mai insistent ațintiți ca niciodată, la fereastra cu perdea stacojie care strălucea în aceeași fascinantă lumină și despre care căpitanul avea să-mi vorbească.

— Aveam, va să zică șaptesprezece ani și terminasem de curînd Școala Militară, reluă el. Fusesem numit sublocotenent într-un regiment oarecare de infanterie de linie, care aștepta, cu nerăbdarea bine cunoscută acelor vremi, ordinul de a porni spre Germania, unde Împăratul își purta campania numită de istorie campania din 1813; mi-am dat numai răgazul de a-l îmbrățișa pe bătrînul meu tată, în fundul de provincie unde locuia, înainte de a reintegra batalionul din care făceam parte; căci prizăritul acesta de oraș, cu cel mult cîteva mii de locuitori, nu putea ține în garnizoană decît primele două batalioane ale regimentului... Celelalte două fuseseră repartizate în ținuturile vecine. Dumneata, ca unul ce probabil treci pe aici doar în drum spre vest unde mergi să vinezi, nu poți avea idee de felul cum i se înfățișa acest orașel — sau, cel puțin, cum i se înfățișa acum treizeci de ani — cuiva obligat de împrejurări, precum eram eu pe atunci, să locuiască în el. Era cu siguranță cea mai nenorocită garnizoană unde hazardul — adică, după credința mea, diavolul, care la vremea aceea era ministru de război — m-ar fi putut arunca pentru debutul meu în carieră. Doamne, Dumnezeule! ce plictiseală! Nu-mi aduc aminte să fi petrecut, de atunci, pe altundeva, o perioadă de timp mai urficioasă și mai anostă. Atîta doar că, date fiind vîrsta și beția primei uniforme — senzație care dumitale îți este necunoscută, dar pe care cei ce au purtat uniformă o cunosc prea bine —, n-am suferit de fel ceea ce, mai tîrziu, mi s-ar fi părut de nesuportat.

În fond, ce-mi pasă mie de acest posomorît oraș de provincie?... Căci, de fapt, trăiam în el mai puțin decît îmi trăiam uniforma — o capodoperă, lucrată de Thomasin și Pied, un vis! Această uniformă după care eram ca nebun, îmi învăluia, îmi înfrumuseța totul dinaintea ochilor; și ea era — o să ți se pară exagerat, dar este curatul

adevăr ! — această uniformă era, de fapt și literalmente, adeverata mea garnizoană ! Cînd mă plictiseam din caleafară în orașul încremenit, lipsit de interes și de viață, mă îmbrăcam în uniformă de mare ținută — cu toți eghileții la vedere — și plictisul mi se topea numai cînd îmi priveam grumăjerul ! Eram ca o femeie care cu tot atîta grijă se gătește și cînd e singură și nu așteaptă pe nimeni. Mă găteam și eu... pentru mine. Mă bucuram de unul singur de epoletii și de dragona sabiei scînteind în soare, prin cîte un colț al curții pustii unde luasem obiceiul să mă plimb pe la orele patru, de capul meu, fără să am nevoie de societatea nimănui pentru a fi fericit ; și-mi creștea inima în piept de aceeași bucurie ca mai tîrziu cînd, pe bulevardul Gand, auzeam în spatele meu, pe cînd duceam la braț cîte-o femeie : „Trebuie să recunoști că silueta ofițerului de colo e grozav de chipeșă !“ Dealtfel, în acest orășel prea puțin avut, unde nu existau nici comerț, nici vreun alt fel de activități, trăiau numai familii vechi, aproape cu totul ruinate, bosumflate pe împărat din pricina faptului că, după cum și spuneau, nu-i silise a „scoate drace ce-ai furat“ pe tîlharii Revoluției, motiv pentru care se uitau cam chiorîș și la ofițeri. Așa încît, nici tu sindrofii, nici tu baluri, sau serate sau alte petreceri. Cel mult duminicile, cîte o amărită de raită pe Corso unde, cînd vremea era frumoasă, mamele mergeau să-și plimbe și să-și arate fetele, între slujba de la amiază și cea de vecernie de la ora două cînd prima bătaie de clopot aduna stol toate fustele și golea într-o clipită acel nefericit de bulevard. Slujba de amiază, unde, la început, nu ne duceam niciodată, a devenit, în vremea Restaurației — am văzut faptul cu ochii mei ! — a slujbă militară la care statul-major al regimentelor era obligat să asiste ; astfel apăruse măcar un eveniment în pustia de moarte a vieții de garnizoană ! Pentru niște băieți aflați, ca noi, la vîrsta cînd dragostea, patîma după femei, ocupă un loc atît de important în viață, slujba militară era o bună resursă. În afara acelor dintre noi care făceau parte din detașamentul de serviciu armat, tot corpul ofițeresc se risipea prin biserică și se posta, după plac, în diferite unghere ale navei principale. Mai întotdeauna ne plasam în spatele celor mai frumoase femei

din cite veneau la această slujbă, unde se știau privite, și le distrăgeam atenția cît mai mult cu puțință, discutînd între noi, cu voce scăzută, dar oricum în așa fel încît să putem fi auziți, despre ceea ce aveau ele mai drăgălaș în figură sau în înfățișare. Ah, ce-a mai fost și cu slujba asta militară ! Cîte romane n-am urmărit înfiripîndu-se acolo ! Cîte bilețele de dragoste n-am văzut strecurîndu-se în manșoanele pe care fetele, în momentul cînd ingenuncheau alături de mame, le lăsau pe scaune, și cîte răspunsuri la aceste bilețele nu veneau, pe aceeași cale, în duminica următoare ! În vremea Împăratului însă, nu exista încă nici un fel de slujbă militară. Nu era deci chip să te apropii de fetele „bine“ din orașelul nostru ; ele nu existau pentru noi decît sub forma unor visuri mai mult sau mai puțin ascunse îndărătul unor văluri, și întrevăzute de la mare depărtare ! Iar daunele acestei pierderi, pentru noi, a celei mai interesante părți din populația orașului nu se puteau nicicum obține... Acel soi de caravanseraiuri pe care desigur le cunoști și despre care nu se cuvine să pomenesci în societate erau, în orașelul nostru, ceva îngrozitor. Cafenelele, unde atîtea nostalgii își caută uitarea, în lungile, cumplitele răgazuri ale vieții de garnizoană, arătau în așa hal încît, dacă îți respectai cît de cît epoletii, îți era cu neputință să le calci pragul... Nu se afla pe atunci, în orașelul unde, ca dealtfel pretutindeni astăzi, luxul a sporit, nici măcar un singur restaurant-pensiune unde, ca ofițeri, să putem minca cel puțin într-un mod acceptabil, fără să fim furați ca în codru ; așa încît mulți dintre noi renunțaseră la viața în grup și se împrăștiaseră prin pensiunile particulare, ținute de burghezi mai săraci, care le închiriau cîte o cameră — și cît mai scump cu puțință ! — mai adăugînd astfel cîte un supliment la obișnuitele lor mese slăbănoage și la sărăcia veniturilor.

Făceam și eu parte dintre aceștia. Unul dintre camarazii mei locuia aici, la „Popasul cu cai“, unde închiriasse o cameră, căci „Popasul cu cai“ se afla pe atunci pe această stradă — uite ! cîteva uși în spatele nostru, și poate dacă ar fi zi, ai putea să mai zărești, pe fațada clădirii, soarele de aur șters, pe jumătate desprins de pe fondul alb de ceruză unde închipuia un cadran, împrej-

mult de literele firmei : „LA SOARELE-RASARE !“ — Deci unul dintre camarazii mei descoperise pentru mine o cameră în vecini — la fereastra pe care-o vezi, cocoțată sus-sus și care-mi pare în seara asta a fi tot fereastra mea, ca și cum totul s-ar fi petrecut ieri ! M-am lăsat găzduit după voia lui. Era mai mare de vîrstă decît mine, mai de mult în regiment și-i plăcea să îndrume, în primele momente ale vieții ofițerești, lipsa mea de experiență care era, în același timp, și lipsă de orice păs ! Ți-am mai spus eu, în afara senzației stîrnite în mine de uniforma nouă — și insist asupra-i pentru că este o senzație despre care generația dumneavoastră de congrese pentru pace și de bufonerii filozofico-umanitare nu va mai avea în curînd nici măcar idee : în afară deci de această senzație și de speranța de a auzi sforăind cît mai curînd tunurile primei bătălii unde urma să-mi pierd (iartă-mi, te rog, expresia soldățească !) fecioria militară, nu-mi păsa de nimic ! Nu trăiam decît cu aceste gînduri — cu al doilea mai ales, pentru că întruchipa o nădejde, iar omul trăiește mai degrabă într-o viață pe care nu o are decît în cea pe care-o are. Mă iubeam pentru ziua de mîine, ca zgîrcitul, și îi înțelegeam prea bine pe bisericosi care-și rînduiesc treburile din această lume cum și-ar rîndui bagajele într-o strîmtoare primejdioasă unde nu au de petrecut decît o noapte. Nu e om să semene mai mult cu un călugăr decît ostașul, iar eu eram un adevărat ostaș ! Astfel mi-am și rînduit viața în garnizoană. În afara meselor pe care le luam împreună cu persoanele ce-mi închiriaseră camera — îți vói vorbi îndată despre ele — și de orele afectate serviciului sau manevrelor zilnice, cea mai mare parte a timpului mi-o petreceam în odaia mea, lungit pe o canapea lată, de marochin albastru-închis — a dracului canapea ! — a cărei răcoare îmi dădea, după exerciții, senzația plăcută a unei băi reci ; și nu mă ridicam decît pentru a mă duce să mă exersez la spadă sau să fac o partidă de cărți la prietenul meu de peste drum, Louis de Meung, care era mai puțin trîndav decît mine, căci pescuise printre ucenicuțele modiste din oraș o fetișcană destul de drăguță ; și-o luase de iubită și o folosea, zicea el, să-și mai treacă timpul... Dar puținele lucruri cîte le știam despre femei

nu-mi prea dădeau ghes să-mi imit prietenul. Știam ceea ce învățasem, în modul cel mai vulgar, acolo unde se duc toți elevii de la Saint-Cyr ¹, în zilele lor de „liber“... Apoi mai există și unele temperamente care se trezesc târziu... Nu l-ai cunoscut cumva pe Saint-Rémy, cea mai mare pușlama din orașul lui, el însuși renumit ca oraș de pușlamale? Îl poreclisem „Minotaurul“, și nu din pricina coarnelor, cu toate că purta și coarne, ca unul ce-și ucisese amantul soției, ci din pricina consumului ce-l făcea de... ?

— Da, l-am cunoscut, am răspuns, dar în vîrstă fiind, deși tot incorigibil, tot mai destrăbălat cu fiecare an ce i se adăuga pe umeri. Cum naiba să nu-l fi cunoscut pe Saint-Rémy, *starostele* a toate drăciile, precum se spune în scrierile lui Brantôme ².

— Era într-adevăr un personaj din Brantôme, reluă viconte. Ei bine, Saint-Rémy al nostru, la douăzeci și șapte de ani împliniți, nu se atinsese măcar de vreo fustă sau de vreun pahar de băutură ! Poți să-l întrebi dacă nu crezi ! La douăzeci și șapte de ani era, în materie de femei, nevinovat ca un prunc și, cu toate că nu mai suga la doică, nu băuse nimic altceva decît lapte și apă !

— Dar cum s-a mai răzbunat apoi pentru tot timpul pierdut ! făcui eu.

— Într-adevăr, spuse viconte, ca și mine dealtfel ! Numai că eu nu am avut atît de mult de răzbunat ! Prima mea epocă de cumpătare n-a depășit timpul petrecut în orășelul *** și, deși nu mă puteam lăuda cu fecioria integrală de care vorbește Saint-Rémy, totuși trăiam, pe legea mea ! ca un adevărat cavaler de Malta, ce și eram, căci sînt cavaler de Malta *din leagăn*, ca să zic așa... Știai asta ? Aș fi fost chiar succesorul unuia dintre unchii mei, în calitate de comandor al Ordinului, dacă Revoluția n-ar fi desființat acest Ordin ; dar așa desființat cum era, tot mi-am îngăduit să port, în cîteva rînduri, panglica cu pricina. Fudulie, ce mai !

¹ Școala militară din vecinătatea Parisului. (N.t.)

² *Pierre de Bourdeille senior de Brantôme* (1540—1614), memorialist francez. (N.t.)

Cît despre gazdele ce-mi fuseseră adjudicate prin închirierea camerei, urmă vicontele de Brassard, erau cum nu se poate mai burgheze. Două persoane singure, bărbat și nevastă, amîndoi în vîrstă, deloc mitocani, ci dimpotrivă. În relațiile cu mine, arătau chiar o politețe ce nu se mai află astăzi, în special în clasa lor, parcă o mireasmă de vremuri apuse. Nu eram încă la vîrsta cînd observi pentru simpla plăcere de-a observa, iar ei îmi trezeau prea puțin interes pentru ca să mă fi gîndit a le pătrunde trecutul, trecutul a doi bătrîni, la viața cărora participam în modul cel mai superficial, timp de doar două ore pe zi — la amiază și seara — prînzind și cîinînd cu ei. Nimic din acest trecut nu transpărea în conversațiile lor de față cu mine, care conversații se purtau de obicei despre fapte și persoane din oraș; mi le aduceau la cunoștință și-mi vorbeau despre ele, bărbatul adăugîndu-le un dram de bîrfă voioasă, iar nevasta, foarte cucernică fiind, cu mai multă rezervă, dar, fără îndoială, cu nu mai puțină plăcere. Mi se pare totuși că pe el l-am auzit spunînd că, în tinerețe, călătorise pentru nu știu ce treburi ale nu știu cui și că se întorsese după aceea, mai tîrziu, să se însoare cu soția lui... care-l așteptase. Altminteri, oameni foarte de treabă, cu obiceiuri foarte tihnite și o soartă foarte liniștită. Nevasta își trecea zilele tricotîndu-i lui ciorapi în dungi, iar bărbatul, căpiat după muzică, scîrșîind la vioară lucrări vechi de Viotti, într-o cămăruță din pod, deasupra odăii mele... Poate fuseseră cîndva mai bogați. Poate niscai pagube de bani, pe care voiau să le țină ascunse, îi siliseră să mă ia în pensiune; oricum, în afara acestui fapt, lucrul nu părea vizibil în nici un alt amănunt al vieții lor. Totul în casă respira bunăstarea locuințelor de pe vremuri, îndestulate cu lenjerie mirosind plăcut, cu argintărie masivă, serioasă, cu mobile semănînd mai mult a imobile, intratît problema de-a le reînnoi nici nu se poate pune! Mă simțeam bine la ei. Se mîncă din belșug, iar eu unul mă bucuram din plin de îngăduința de-a mă ridica de la masă de îndată ce aveam, precum spunea bătrîna Olive care ne servea „bărbile stoarse de sos“, mare cînstire să

fie numită „barbă“ mustața cu trei tuleie de mîță a unui puști de sublocotenent ce n-a isprăvit încă de crescut !

Mă aflu așadar la ei cam de șase luni, la fel de liniștit ca și gazdele mele, pe care nu le-am auzit o dată rostind o vorbă despre existența ființei ce aveam s-o întîlnesc în casa lor ; cînd, într-o zi, coborînd eu la cină la ora obișnuită, am zărit într-un colț al sufrageriei o persoană înaltă care, ridicată pe vîrfurile picioarelor, își atîrnă în cuier pălăria cu panglicile înnodate, ca o femeie întoarsă tocmai din oraș acasă. Arcuită din cale-afară de mijloc, cum se înălța să-și atîrne pălăria în cuierul așezat foarte sus, desfășura o talie splendidă de dansatoare aplecată mult pe spate, iar această talie îi era prinsă (și prinsă e cuvîntul potrivit, într-atît era de strîns încinsă) în platoșa lucioasă a unui spențer de mătase verde cu franjurile risipite pe rochia albă, o rochie așa cum se purtau pe vremea aceea, strînse pe șolduri și care nu se sfiau să le scoată în evidență cînd se afla ceva de scos .. S-a întors cînd m-a auzit intrînd cu brațele tot ridicate deasupra capului, și-a răsucit gîtul cu o mișcare ce mi-a dezvăluit obrazul-i ; apoi însă și-a isprăvit gestul ca și cum eu nici n-aș fi fost acolo, s-a uitat atenț să vadă dacă nu cumva boțise panglicile pălăriei, atîrnînd-o în cuier ; și numai după ce toate acestea au fost îndeplinite cu încredință, cu atenție, aproape cu neobrîzare, căci în definitiv, eu eram acolo, în picioare, așteptînd — pentru a putea s-o salut — ca ea să mă bage în seamă, mi-a făcut cîntecul să mă privească cu ochii ei negri, foarte reci, căroră părul, tuns „à la Titus“ și adunat în bucle deasupra frunții, le dădeau adîncimea întotdeauna subliniată în privire de acel soi de pieptănătură... Habar n-aveam cine putea fi, mai ales la acea oră și în acel loc. Niciodată nimeni nu era invitat la cină la gazdele mele... Totuși ea venise probabil la cină. Masa era pusă cu patru tacîmuri... Dar uimirea mea de-a o vedea acolo a fost cu mult depășită de uimirea de-a afla cine este... cînd gazdele mele, intrînd în sufragerie, mi-au prezentat-o ca fiind fiica lor, ieșită de la pension și care avea, de-aici înainte, să locuiască cu ei.

Fiica lor ! Cu neputință ca cineva să arate mai puțin a fiica acelor oameni ca fata asta ! Nu doară că cele mai frumoase fete nu se pot naște din tot soiul de oameni. Am mai cunoscut și eu vreo câteva... cred că și dumneata, nu ? Din punct de vedere fiziologic, ființa cea mai urită este desigur în stare să procreeze ființa cea mai frumoasă. Da, dar ea ! între ei și ea era o prăpastie de-o rasă... Dealtfel, tot din punct de vedere fiziologic vorbind — pentru că mi-am permis să mai folosesc odată acest cuvânt pedant din vremea dumatăle, nu din a mea ! —, rasa nu se putea observa decît în înfățișarea ei, cu totul stranie la o fată atît de tînără, un soi de aer de nepăsare, foarte greu de definit. De n-ar fi avut acel aer, s-ar fi putut spune : „Iată o fată frumoasă !“ și punct, nimeni nu s-ar fi gîndit mai departe decît te gîndești la orice fată frumoasă întîlnită în cale : spui asta, apoi uiți cu totul de ea. Dar aerul ei... care o deosebea nu numai de părinți, ci de toți ceilalți oameni, ale căror patimi și sentimente ea nu părea a le împărtăși întru nimic, întreaga ei înfățișare te țintuia locului... de uimire. *Infanta cu prepelicarul* de Velasquez ar putea, dacă o știi, să-ți dea o idee despre această înfățișare ce nu era nici mîndră nici disprețuitoare, nici scîrbită, nu, cîtuși de puțin !, ci pur și simplu nepăsătoare, căci înfățișarea mîndră, disprețuitoare sau scîrbită le spune totuși oamenilor din jur că ei există, din moment ce există și efortul de a-i disprețui sau de a-i respinge ; în vreme ce înfățișarea acelei fete spunea liniștit : „Pentru mine, nici nu există“. Mărturisesc că tocmai această înfățișare m-a făcut să-mi pun, în ziua cu pricina și în altele multe, întrebarea care, pentru mine, a rămas pînă astăzi, fără răspuns : cum de ieșise o asemenea fată din burtă-verdele de tătîc rotofei, cu redingota lui galben-verzuie și vesta albă, cu obrazul de culoarea dulcețurilor consoartei, cu un neg uriaș la ceafă, ce i se vedea de sub cravata de muselină-brodată, ba încă pe deasupra și bilbiit ?... Iar dacă bărbatul mă punea mai puțin în încurcătură, căci el contează prea puțin în asemenea împrejurări, mama nu-mi părea nici ea mai în stare a-mi oferi o explicație. Domnișoara Albertine (era numele acestei arhiducese a înălțimilor, picată din cer în cuibul unor burghezi, de

parcă cerul ar fi vrut să-și rîdă de ei), domnișoara Albertine, pe care părinții o chemau Alberte ca să scutească din lungimea numelui, dealtfel cu mult mai potrivit figurii și întregii ei persoane, nu părea să fie fiica nici a unuia, nici a celuilalt... La această primă cină, ca și la cele ce-au urmat, mi-a făcut impresia unei fete bine crescute și fără fasoane, tăcută în mod obișnuit, iar cînd vorbea, spunînd cu vorbe măsurate strict cele ce avea de spus, fără însă a depăși niciodată aceste limite... În rest, chiar de va fi fost deșteaptă pe cît habar n-aveam dacă este, n-ar fi găsit nici un fel de prilej să o dovedească în timpul cinelor noastre. Prezența fetei a modificat în mod obligatoriu bîrfele celor doi bătrîni. Au dat de-o parte micile scandaluri ale orașului. La masă nu se mai vorbea decît, literalmente, despre lucruri deosebit de interesante precum ploaia și vremea bună. Așa încît domnișoara Albertine sau Alberte, care prima dată mă uimise atît de tare cu aerul ei nepăsător, nemaiavînd absolut nimic altceva să-mi ofere, m-a făcut foarte curînd să mă blazez asupra acestui aer... Dacă ar fi fost s-o întîlnesc în societatea pentru care eram făcut și pe care s-ar fi convenit s-o frecventez, nepăsarea ei m-ar fi ațîțat, fără îndoială... Pentru mine însă, în situația în care mă aflam nu era o fată căreia să-i pot face curte... nici măcar din ochi. Poziția mea față de ea, fiind eu în pensiune în casa părinților ei, era delicată și dintr-un nimic putea deveni falsă... Viața nu o așezase de-ajuns de aproape sau de-ajuns de departe ca să reprezinte ceva pentru mine... și foarte curînd, am răspuns nepăsării ei, în mod firesc și fără intenții de nici un fel, prin cea mai completă nepăsare.

Ceea ce nu s-a dezmințit defel, nici dinspre partea ei, nici dinspre a mea. N-a încăput între noi decît polițetea cea mai rece, cea mai cumpătată la vorbă. Ea era pentru mine o imagine, pe care abia dacă o vedeam; iar eu eram pentru ea, nici nu știu ce anume eram... La masă — căci nu ne întîlneam decît la masă — privea mai atent la dopul sticlei sau la zaharnița decît la mine... Ceea ce spunea, întotdeauna foarte corect, foarte bine spus, dar cu totul neinteresant, nu-mi oferea nici o urmă de cheie pentru firea ce-ar fi putut avea. Și-apoi, ce-mi

păsa mie?... Aș fi putut să trăiesc o viață întreagă, fără măcar să mă gândesc o clipă să arunc o privire înlăuntrul acestei fete calme și arogante, cu atât de nepotrivita-i înfățișare de Infanta... Ca să ajung s-o fac, a trebuit să se petreacă faptul pe care ți-l voi povesti și care m-a lovit ca un trăznet, un trăznet căzut din cer senin!

Într-o scară, cam la o lună după ce domnișoara Alberte se întorsese acasă, trebuia tocmai să ne așezăm la cină. Ea era așezată lângă mine și într-atât de puțin o băgam în seamă, încît nici nu observasem un amănunt domestic ce ar fi trebuit să-mi sară în ochi: stătea lângă mine în loc să stea între mama și tatăl ei, cînd, deodată, în clipa cînd îmi despătureau șervetul pe genunchi,... nu, n-o să-ți pot da nici cea mai vagă idee de senzația, de uluirea mea! am simțit o mîna care-mi apuca cu îndrăzneală mîna pe sub masă. Am crezut că aiurez... sau, mai degrabă, n-am crezut nimic... Am avut doar senzația năucitoare a îndrăzneței mîinii căutîndu-mi mîna pe sub șervet. Pe cît de reașteptat, pe atît de uluitor! Tot sîngele, aprins de strînsoare, mi-a năvălit din inimă în mîna, ca supt, apoi mi s-a suit învolburat, ca împins de-o pompă, înapoi la inimă. Am văzut albastru... urechile îmi țiuiau, cred că m-am făcut înspăimîntător de alb, ca peretele. Am crezut că sînt cît pe-acî să leșin... că mă topesc în voluptatea de nedescris, stîrnită în trupu-mi de mîna, cam mare și puternică, parcă de băiat, care-o prinsese pe-a mea. Și întrucît, cum prea bine știi și dumneata, la această vîrstă dintîi a vieții, voluptatea își are spaima ei, am făcut un gest să-mi retrag mîna din mîna smintită care-o apucase, dar care, strîngîndu-mi-o prompt cu autoritatea plăcerii ce era conștientă a dezlănțului în mine, a reținut-o cu forța, învinsă precum îmi fusese și voința, a păstrat-o în învăluirea ei caldă, îmbătător de tainică... Sînt de atunci trezeci și cinci de ani și-mi vei face, vreau să sper, cinstea să crezi că mîna mi s-a mai blazat în ce privește strînsoarea unei mîini de femeie; și totuși mai simt încă, acum cînd mă gândesc la ea, senzația acelei mîini strîngînd-o pe a mea cu un despotism de patimă nebună! Pradă fiorilor cu care mîna lacomă a Albertinei îmi săgeta înmiit tot trupul tremuram de teamă să nu trădez cumva cele ce simțeam față de tatăl, de mama, a

căror fiică, sub chiar ochii lor, îndrăzne... Mi-a fost însă rușine să mă arăt mai puțin bărbat decât curajoasa fată care risca să se compromită și a cărei rătăcire pățimașă era învăluită într-un uimitor sînge-rece ; mi-am mușcat buzele pînă la sînge, într-un efort supraomenesc de a stăvili tremurul de dorință ce ar fi putut, într-o clipă, să dezvăluie totul bieților oameni, curați de orice bănuială. Și atunci privirea mea a căutat cealaltă mînă — acele mîini cărora nu le dădusem niciodată atenție — care însă, în chiar clipa cea mai primejdioasă, răsucea cu un calm perfect cheia unei lămpi ce fusese așezată pe masă , căci începea a se însera... Am privit-o... Era, va să zică geamăna celei ce-o simțeam pătrunzîndu-mi în carne ca un miez de văpaie de unde radiau, răsfirîndu-mi-se prin vine, nesfîrșite sulii de foc ! Mîna aceasta, puțin cam lată, însă cu degete lungi și frumos modelate, în vîrfurile cărora lumina lămpii, bătînd de sus, aprindea licăriri de transparență trandafirie, nu tremura defel, își urma gestul ei, potrivit fitilul din lampă cu o siguranță în mișcări, o ușurință și o grație potolită de-a dreptul nemaipomenite ! Totuși, nu puteam rămîne așa... Aveam nevoie de mîini ca să mîncăm... Așa încît mîna domnișoarei Alberte m-a eliberat din strînsoarea-i ; dar în aceeași clipă, piciorul ei, tot atît de grăitor ca și mîna, s-a sprijinit, la fel de hotărît, de pățimaș, de suveran, pe piciorul meu ; a rămas astfel tot timpul cît a durat cîna aceea prea scurtă, și care mi-a lăsat impresia unei băi din acelea insuportabil de fierbinți la început, însă unde te obișnuiești și te simți pînă la sfîrșit atît de bine, încît ai fi dispus să crezi că osîndiții de pe lumea cealaltă s-ar putea într-o zi simți ca scăldați în răcoare și gîngășie pe jăratecul din iadul lor, precum peștii în apă... Cred că-ți închipui cam cît am mîncat eu în seara aceea, cît m-am amestecat în conversația mărunță a nevinovalor mele gazde, care habar n-aveau, în burgheza lor tihnă, de cunplita și trainica dramă ce se juca în tot răstimpul, pe sub masă. N-au băgat de seamă ni nic, dar puteau s-o facă și eu eram chiar îngrijorat pentru ei... pentru ei încă mai mult decât pentru mine și pentru ea. Eram cinstit și generos cum încă mai ești la șaptesprezece ani... Îmi spuneam „O fi nerușinată ? O fi nebună ?“

Și o priveam cu coada ochiului pe nebuna care nu și-a lepădat o singură dată, cât a durat masa, aerul ei de principesă asistînd la o festivitate; figura i-a rămas la fel de calmă, ca și cum piciorul ei n-ar fi spus și făcut toate nebuniile ce le poate spune și face un picior — ba încă pe pielea mea! Eram, ți-o mărturisesc, mult mai surprins de sîngele rece decît de smînteala ei. Citisem o serie de cărți, din cele ușoare, unde femeia nu e prea cruțată. Fusesem crescut în școala militară. În imaginație cel puțin, eram un adevărat Lovelace¹ de înfumurare, precum mai mult sau mai puțin sînt toți puștani care se cred băieți frumoși și care au păscut sărutări cu stogul de pe buzele cameristei din casa părintească, în dosul ușii sau prin cotloanele scării. Povestea asta însă zdruncina aroganta mea siguranță de Lovelace de șaptesprezece ani. Mi se părea mai tare decît tot ce citisem, decît tot ce auzisem despre firescul cu care se spune că mint femeile, — despre trăinicia măștii sub care-și pot ascunde cele mai violente sau cele mai adînci emoții. Gîndește-te numai puțin — Albertine avea optsprezece ani! Poate chiar neîmpliniți. Ieșise proaspăt dintr-un pension pe care nu aveam motiv să-l suspectez, date fiind moralitatea și pioșenia mamei ce-l alesese pentru copila ei. Lipsa oricărei fistîceli sau, ca să-i spun pe nume, lipsa totală de pudoare, atît de fireasca stăpînire de sine în timp ce făcea gesturile cele mai nesocotite, cele mai cutezătoare la o fată care niciodată, pînă atunci, nu-l prevenise, printr-un gest ori o privire, pe bărbatul căruia i se preda astfel, prin propuneri atît de monstruoase, toate acestea mi se urcau odată cu sîngele în creier și-mi apăreau, cu deplină limpezime, în ciuda simțurilor răscolite... Dar nu m-am oprit nici în clipele acelea, nici mai tîrziu, să meditez asupra lor. N-am ținut, și nu țin, să-mi atribui o falsă oroare față de purtarea unei fete atît de precoce în păcat. De altminteri, nu eram — și încă multă vreme nu am fost! — la vîrsta cînd socotești depravată pe o femeie ce, dintr-o singură privire, ți se aruncă în brațe.

¹ Personaj din romanul *Clarise Harlowe* de S. Richardson (1747), tipul seducător cinic și fără scrupule. (N.t.)

Dimpotrivă, orice bărbat este aproape inclinat să socotească faptul drept foarte firesc, iar dacă îți spui : „Biata de ea !“ se cheamă că există totuși multă modestie în această compătimire ! Iar dacă, în sfârșit, eram timid, nu voiam să fiu și nărod ! Motiv capital pentru francezi să se simtă autorizați a face, fără remușcări, lucrurile cele mai păcătoase. Desigur, știam prea bine și fără nici o umbră de îndoială că ceea ce fata simțea pentru mine nu era dragoste. Dragostea nu acționează atât de impudic și de nerușinat ; și mai știam tot atât de bine că nici ceea ce mă făcea ea pe mine să simt nu era dragoste. Numai că, dragoste ori nedragoste... ce-o fi fost ! voiam și eu același lucru !... Când m-am ridicat de la masă, eram hotărât... Mina acestei Alberte, la care nu mă gândisem nici o clipă înainte ca ea s-o cuprindă pe-a mea, sădise adânc în străfundurile ființei mele dorința de-ai cuprinde întreg trupul, precum mîna ei îmi cuprinsese mîna !

Am urcat în cameră ca scos din minți, iar după ce, tot reflectînd la întreaga poveste, mintea mi s-a mai limpezit puțin, mi-am pus întrebarea ce să fac pentru a lega de-a binelea o *intrigă*, cum se spune în provincie, cu o fată atât de diabolic de provocatoare. Știam destul de vag — ca unul ce nu căutasem să aflu mai în amănunțime — că-și însoțea pretutindeni mama ; că, de obicei, lucra alături de ea, în fața aceluiași coș de cusut, în dreptul ferestrei din sufrageria ce le slujea de salon ; că n-avea nici o prietenă în oraș, care să vină s-o vadă, și că nu ieșea din casă decît duminica, la slujba de amiază și la vecernie, împreună cu părinții. Ce părere ai ? Cele ce știam nu erau prea încurajatoare...

Începeam să mă căiesc de-a nu fi trăit mai aproape de acești doi oameni de treabă, față de care mă purtasem, e drept, fără aroganță, dar cu politețea indiferentă și uneori distrată arătată celor ce nu prezintă decît un interes cu totul secundar pentru viața noastră ; mi-am spus însă că nu-mi puteam modifica atitudinea față de ei fără să risc a le dezvălui sau a-i face să bănuiască ceea ce voiam să le ascund... Pentru a-i vorbi domnișoarei Alberte, nu puteam folosi decît întîlnirile pe scară, cînd urcam în cameră sau cînd coboram ; or, pe scară, puteam

fi văzuți sau auziți... Singurul mijloc la îndemână, în casa atît de rînduită și de strîmtă, unde stăteam cu toți înghesuți unul în coasta altuia, era să-i scriu, și odată ce mîna cutezătoarei fete se pricepea atît de bine să o caute pe-a mea sub masă, aceeași mîna nu ar fi făcut probabil prea multe fasoane să ia scrisorica ce i-o voi fi strecurat. Așa încît i-am scris. Scrisoare potrivită împrejurărilor, rugătoare, poruncitoare, îmbătătită, scrisă de un om care a băut prima gură de fericire și care cere să i se mai dea... Numai că, pentru a i-o strecura, a trebuit să aștept prînzul de a doua zi, și timpul mi s-a părut nespus de lung ; în sfîrșit a sosit și faimosul prînz. Mîna ațîțitoare, a cărei atingere o simțeam de douăzeci și patru de ore pe mîna mea, n-a întîrziat să vină, ca în ajun, să-mi caute mîna pe sub masă. Domnișoara Alberte a simțit bilețelul strecurat și l-a luat într-un chip foarte firesc, așa cum și prevăzusem. Ceea ce însă nu prevăzusem a fost faptul că, păstrînd același aer de Infantă sfidînd totul din înălțimea nepăsării ei, l-a strecurat în despicătura decolteului, schițînd, dintr-o mișcare scurtă, gestul de a-și îndrepta o dantelă boțită, totul cu atîta naturalețe și iuteală, încît maică-sa, care servea supa, cu privirea aplecată asupra trebii ce-o făcea, nu a băgat de seamă absolut nimic ; cît despre netotul de taică-său, care era întotdeauna cu gîndul „zburat“ la vioara lui, atunci cînd nu cînta din ea, faptul s-a petrecut ca și cum n-ar fi văzut, de asemenea, nimic.

— Cu toții pățim la fel, căpitane : ca și cum n-am fi văzut nimic, îl întrerupsei eu cu voioșie, căci povestea lui mi se părea a înclina cam prea repede spre o aventură deocheată de soldat în garnizoană ; dar nu bănuiam nimic din ce avea să urmeze ! Uite ! nu mai demult decît acum cîteva zile, se afla la Operă, într-o lojă vecină cu a mea, o femeie cam de soiul domnișoarei dumitale. Nu-i vorbă, avea mult peste optsprezece ani ; îți dau cuvîntul meu de onoare, rar am văzut o femeie de-o mai impunătoare decență. Tot timpul spectacolului a stat pe scaun neclintită, ca pe soclu de granit. O dată nu s-a întors, nici la dreapta nici la stînga ; fără îndoială însă că vedea cu umerii, ce-i avea dezgoliți și foarte frumoși, căci în

loja mea, deci în spatele și al ei și al meu, se mai afla un tânăr care părea la fel de indiferent ca și ea la tot ce nu se petrecea pe scenă. Sînt gata să jur că tânărul n-a făcut nici una din obișnuitele zimbre pe care bărbații le fac femeilor în localurile publice, și care se pot numi declarații de la distanță. Cînd însă spectacolul s-a terminat, iar în tumultul general al lojilor ce se golesc, doamna s-a ridicat în picioare în loja ei să-și încheie mantoul, am auzit-o spunîndu-i bărbatului cu cel mai conjugal, mai autoritar și mai limpede glas din lume : „Henri ! ridică-mi gluga de pe jos !“ ; iar în clipa următoare, peste spinarea încovoiată a lui Henri, care se repezise cu capul în jos, a întins brațul și a luat din mîna tânărului un bilețel, la fel de simplu și de firesc cum și-ar fi luat, din mîna bărbatului, evantaiul sau buchetul de flori. El, sărmanul, s-a ridicat de jos, ținînd gluga în mînă — o glugă de mătase roșie ca focul, mai puțin roșie însă decît obrazu-i, și pe care, cu riscul unei apoplexii, o pescuise pe sub scaune... Pe legea mea ! după ce am asistat la asemenea scenă, am plecat gîndindu-mă că, în loc să i-o dea înapoi nevestii, ar fi putut să păstreze gluga pentru el, să-și ascundă sub ea capul și po-doaba ce-i crescuse, într-o clipă, pe creștet !

— E bună povestea dumatile, spuse vicontele cu oarecare răceală ; în orice alt moment, aș fi gustat-o poate mai mult ; te rog, însă, lasă-mă s-o termin pe-a mea. Mărturisesc că, avînd de-a face cu o asemenea fată, nu m-am neliniștit nici o clipă pentru soarta bilețelului meu. Oricît ar fi fost ea cusută de fustele maică-si, avea cu siguranță să găsească un mijloc de a-l citi și de a-mi răspunde. Mă bizuiam chiar, pentru o viitoare și prelungită conversație în scris, pe discreta poștă pe sub masă ce-o inaugurasem ; cînd, a doua zi, intrînd eu în sufragerie cu certitudinea, mîngîiată în taină, că voi căpăta pe loc un răspuns foarte categoric la bilețelul din ajun, am căzut ca din pod văzînd că tacîmul fusese schimbat și că domnișoara Alberte era așezată acolo unde ar fi trebuit să stea mereu, între maică-sa și taică-su... De ce această schimbare ?... Se petrece oare ceva ce eu nu știam ?...

Să fi bănuir ceva vreunul dintre părinți ? Domnișoara Alberte sta în fața mea și o priveam țintă, cu intenția omului care vrea să se facă înțeles. Aveam douăzeci și cinci de semne de întrebare în priviri ; a ei era la fel de calmă, de mută, de nepăsătoare ca de obicei. Mă privea ca și cum nu m-ar fi văzut. N-am pomenit vreodată priviri să te scoată mai tare din sărite decât lungile ei priviri nelincite, care picau asupra celor din jur ca asupra unor obiecte. Fierbeam de curiozitate, de nemulțumire, de neliniște, de toate soiurile de sentimente, învîrtejite și dezamăgite... și nu înțelegeam cum de această femeie, atît de stăpînă pe sine încît s-ar fi putut crede că sub pielea-i delicată în loc de nervi are tot atîția mușchi ca și mine, nu îndrăznește să-mi facă nici măcar un semn prin care să-mi dea de știre, să mă facă să pricep, să-mi spună, ori cît de pe fugă, că sîntem înțeleși, că sîntem de conivență și complici întru același mister, fie el de dragoste sau nici măcar de dragoste !... Într-adevăr, să nu-ți vină a crede că era vorba de aceeași femeie cu mîna cutezătoare, cu gestul piciorului pe sub masă, cu bilețelul primit în ajun și strecurat cu atîta naturalețe în decolteu, sub privirea părinților, de parcă ar fi fost o floare ! După toate cîte le făcuse, nu cred să-i fi fost prea greu a-mi arunca o privire. Și totuși, nu ! N-am primit nimic. Prînzul s-a desfășurat, de la un capăt la altul, fără această privire pe care o pîndeam, o așteptam, pe care voiam s-o aprind la privirea mea și care nu s-a aprins nici măcar o secundă ! „O fi găsit vreun alt mijloc să-mi răspundă !“ mi-am zis ridicîndu-mă de la masă și întorcîndu-mă în odaia mea ; nu puteam concepe ca o asemenea ființă să dea înapoi după ce s-a avîntat atît de departe : nu admiteam că s-ar fi temut de ceva, că ar fi voit să cruțe ceva sau pe cineva, fiind la mijloc o toană a ei și, să fiu al naibii ! sincer îți spun, nu puteam crede că nu reprezintă pentru ea cel puțin o toană !

„Dacă părinții nu au nici o bănuială, îmi mai spuneam, dacă tacîmurile au fost schimbate astăzi dintr-o simplă întîmplare, mîine am să fiu din nou așezat lîngă ea...“ Dar nici a doua zi, nici în următoarele, n-am mai fost așezat lîngă domnișoara Alberte, care și-a păstrat mai de-

parte aceeași expresie indescifrabilă și același ton nemai-pomenit de degajat pe cînd rostea nimicurile și mărunțișurile obișnuite ce se spuneau în fiecare zi la masa lor de mici burghezi. Îți poți închipui cam cum o studiam, fiind interesat în măsura în care eram de toată povestea ! Părea cum nu se poate mai mulțumită, în vreme ce eu eram cumplit de nemulțumit — pînă la furie ! — o furie care mă rodea pe dinăuntru și pe care mai trebuia s-o și ascund ! Iar expresia ei, ce n-o părăsea nici o clipă, mă arunca la o distanță și mai mare decît latul mesei dintre noi ! Eram atît de scos din fire, încît, de la o vreme, nu mă mai temeam că o compromit privind-o, și-i țintuiam ochii mari, de nepătruns, care rămîneau de gheață, sub greutatea amenințătoare și învăpăiată a privirilor mele ! Să fi fost oare purtarea ei o manevră ? O cochetărie ? Ori poate o nouă toană, urmînd celelalte... sau pur și simplu prostie ? Am avut de-a face, de atunci, cu unele femei de soiul acesta, mai întii cu totul răvășite de răscoala simțurilor, apoi însă, de-a dreptul proaste ! „Dacă am ști exact clipa !“ spunea Ninon¹ ! Să fi trecut oare, clipă aceea a lui Ninon ? Totuși, mai așteptam încă... Ce anume ? Un fleac de nimica, un semn, o vorbă strecurată cu voce scăzută pe cînd ne ridicam de la masă, în zgomotul scaunelor împinse ; cum însă nu se ivea nimic, m-am repezit asupra gîndurilor nebunești, asupra celor mai mari absurdități de pe lume. Mi-am vîrit în cap că, din pricina tuturor stavilelor ce ne înconjurau în casă, are să-mi scrie prin poștă ; că va fi destul de șmecheră ca, ieșind odată împreună cu mama ei, să strecoare un plic în cutia de scrisori ; și, stăpînit de acest gînd, îmi schingiuiam cu regularitate sufletul, de două ori pe zi, cîte un ceas înainte de sosirea poștaşului... De cîte zece ori în decursul aceluși ceas îi spuneam cu glasul sugrumat bătrînei Olive : „Este vreo scrisoare pentru mine, Olive ?“, iar ea îmi răspundea de fiecare dată cu un calm imperturbabil : „Nu, domnule, nu este nimic !“ Ah ! pînă la sfîrșit enervarea a ajuns să mă doară. Am început s-o urăsc pe Alberte și, din această ură a dorinței înșelate, să-mi ex-

¹ *Ninon de Lenclos* (1620—1705), scriitoare mondenă franceză ; salonul ei era frecventat de toate spiritele luminate ale vremii. (n.tr.).

plic purtarea ei față de mine prin motive de natură a mă face s-o disprețuiesc cît mai mult cu putință, căci ura e scotoasă de dispreț. Disprețul este pentru ea, pentru ură, un adevărat nectar ! „Ticăloasă și lașă ce este, se teme de o scrisoare !“ îmi ziceam. Vezi deci că ajunseseam s-o injur. O insultam în gînd și nu credeam că, insultînd-o, o defăimez. Ba m-am străduit chiar să nu mă mai gîndesc la ea, o copleșeam cu epitelele cele mai grosolane și mai soldățești, vorbindu-i despre ea lui Louis de Meung ; căci, pînă la urmă, i-am vorbit despre ea, da ! exasperarea la care mă adusese ștersese în mine orice urmă de purtare cavalierească, și i-am povestit toată aventura mea prietenului Louis, care m-a ascultat înfășurîndu-și pe deget mustața lui lungă și bălaie, iar apoi mi-a spus, pe șleau și fără pic de sfială, căci în regimentul 27 oamenii nu erau cîtuși de puțin moralști : „Fă ca mine ! Cui pe cui se scoate ! Ia-ți o iubită dintre, *ucenicuțele* din oraș și nu te mai gîndi la îndrăcita asta de fată !“.

N-am urmat însă sfatul lui Louis. Eram prea prins de toată povestea. Dacă ea ar fi putut afla cumva că mi-am luat o iubită, aș fi făcut-o numai ca să-i biciui inima sau vanitatea cu șfichiul geloziei. Dar n-avea cum să afle... A aduce o femeie la mine în cameră, cum făcea Louis, care locuia la „Hanul Poștei“, ar fi însemnat să stric relațiile cu oamenii cumsecade la care locuiam, iar ei mi-ar fi cerut de îndată să-mi caut aiurea altă locuință ; și nu voiam să renunț, în schimbul numai al unei aventuri, la posibilitatea de-a regăsi într-o zi piciorul sau mîna acestei diavolițe ispititoare de Alberte care, după toate cîte îndrăznise să le facă, rămînea mai departe preaînalta Domnișoară Impasibilă.

„Zi-i mai bine imposibilă !“ spunea Louis de Meung bătîndu-și joc de mine.

O lună încheiată a trecut astfel și, în ciuda hotărîrilor mele de-a mă arăta la fel de indiferent și de lipsit de memorie ca Alberte, de-a opune răceala răcelii și stanei de piatră, o stană de piatră, viața mea nu mai era decît o lungă și tensionată pîndă — și urăsc pînda chiar cînd e vorba de vinătoare ! Da, domnule, zilele nu-mi mai erau, de la un capăt la altul, decît o năsfîrșită pîndă ! Pîndă cînd coboram la masă și speram s-o găsesc singură în su-

fragerie, ca prima dată. Pîndă la masă, cînd privirea-mi o țintea pe-a ei, drept în față, sau dintr-o parte, și cînd i-o întilneam, mereu clară, infernal de calmă, nici ocolindu-mi privirea, dar nici răspunzîndu-i ! Pîndă după masă, cînd mai rămîneau cîteva clipe să le privesc pe doamne reluîndu-și lucrul în dreptul ferestrii, pîndind dacă ea nu lasă cumva să-i cadă degetarul, foarfecele, vreo petică, ceva ce să pot aduna de pe jos și să i-l dau înapoi, ca să-i ating mîna — mîna aceea care-mi sta acum înfiptă parcă de-a curmezișul creierului ! Pîndă cînd urcam înapoi, de la masă în odaia mea, unde credeam întruna că aud pășind de-a lungul coridorului piciorul cu care mă călcase atît de voluntar și atotstăpînitor ! Pîndă pînă și pe scară, unde speram s-o pot întilni, și unde bătrîna Olive m-a surprins într-o zi, spre marea mea rușine, stînd de strajă ! Pîndă la fereastră — la fereastra asta pe care-o vezi de aici ! — undă mă postam ori de cîte ori ea trebuia să iasă în oraș cu maică-sa, și de unde nu mă clinteam pînă nu se întorcea, iar totul era la fel de zadarnic. Cînd ieșea în oraș, înfășurată în șalul ei tineresc — un șal cu dungi roșii și albe (precum vezi, n-am uitat nimic !) presărat cu flori negre și galbene pe fiecare din dungi —, o dată nu-și întorcea bustul trufaș, iar cînd se întorcea acasă, tot alături de maică-sa, o dată nu ridica capul, nici privirea, către fereastra unde stam în așteptare ! Ca să vezi la ce josnice manevre mă condamnase ! Desigur, știu prea bine că femeile ne fac pe toți, mai mult sau mai puțin, să le slugărim, dar chiar pînă într-atît ! Bătrînul crai înfumurat din mine — care ar trebui să fie mort hăt de cînd ! — se mai revoltă și astăzi ! Ah ! de mult nu-mi mai sta gîndul la bucuria uniformei ! După ce-mi terminam serviciul de zi — manevre sau trecere în revistă — mă întorceam fuga acasă, dar nu ca să citesc teancurile de memorii sau de romane, singurele mele lecturi din acea vreme. La Louis de Meung nu mă mai duceam. De floretă nu mă mai atingeam. Și n-aveam nici resursa fumatului, care amortește agitația cînd ea devine mistuitoare, și pe care voi, ceilalți, urmașii mei în viață, o aveți din plin ! Nu se fuma pe atunci în regimentul 27 ; doar soldații fumau, între ei, în camera corpului de gardă la cîte-o partidă de barbut pe dosul tobei... Din punct de vedere fizic deci,

eram cu totul inactiv, și-mi rodeam... nu știu ce, poate inima, lungit pe canapeaua care nu-mi mai dădea senzația de răcoare, altădată atât de plăcută, ori plimbându-mă între patru pereți și în cei doisprezece metri pătrați ai camerei, ca un leu în cușcă, atunci când îi miroase a carne fragedă în apropiere.

Toate acestea se petreceau ziua, dar și o bună parte din noapte. Mă culcam târziu. Nu mai puteam adormi. Mă ținea treaz îndrăcita de Alberte, îmi aprinsese focul gheenei în vine, apoi se îndepărtase, ca incendiatorul care nu întoarce nici măcar capul pentru a privi cum arde focul aprins în urma lui ! Lăsam perdeaua, aceeași perdea stacojie pe care o vezi lăsată în seara asta — cu aceste vorbe, vicontele își trecu mânușa peste geamul lângă care sta așezat în trăsură, ca să șteargă aburul ce începuse să se aștearnă asupra-i — peste aceeași fereastră unde nici atunci, cum nici acum, nu erau jaluzele, pentru ca vecinii, mai curioși în provincie decât oriunde altundeva, să nu poată cotrobăi cu privirea în adîncul odăii. Era o odaie ca de pe vremea aceea, în stilul Imperiului, cu parchet model unguresc, fără covoare, cu ornamente de bronz placcate pretutindeni pe mobila din lemn de mălin, cite un cap de sfînx în cele patru colțuri și labe de leu în locul celor patru picioare ale patului ; apoi, pe fiecare din sertarele scrinului și ale biroului, cite o camee tot cu cap de leu, ținînd în botul înverzît un inel de aramă de care trăgeai cînd voiai să le deschizi. O masă pătrată, de asemenea din lemn de mălin, dar mai trandafiriu, ceva mai deschis decât restul mobilierului, cu tabla de marmură cenușie și picioarele unite printr-o împletitură de aramă, sta la perete, în fața patului, între fereastră și ușa unui cabinet mare de toaletă ; iar față în față cu căminul, vasta canapea de marochin albastru, despre care ți-am vorbit pînă acum destul... În fiecare din unghiurile acestei camere, foarte înaltă și spațioasă, se aflau colțare din imitație de lac chinezesc, iar pe unul dintre ele se putea vedea, albind tainic în întunecimea ungherului, un vechi bust al Niobei, o copie după originalul antic, lucru de mirare în casa unor burghezi de rînd. Dar oare Alberte cea întru totul de neînțeles nu era un lucru și mai de mirare ? Pe pereții acoperiți pînă la jumătate cu lambriuri și vopsiți

în ulei de-un alb-gălbui, nici tablouri, nici grăvuri. Îmi atîrnasem doar armele, culcate pe niște scoale lungi de aramă aurită. Cînd închiriasem scorbura asta mare de odaie — precum îi spunea locotenentul Louis de Meung, ca unul ce nu poetiza deloc lucrurile — așezasem în mijloc o masă mare, rotundă, pe care-o acoperisem cu hărți militare, cărți și hîrtoage : acesta îmi era biroul. Aici scriam cînd aveam cîte ceva de scris... Ei bine ! într-o seară, sau mai degrabă într-o noapte, împinsesem canapeaua lîngă masă și desenam, la lumina lămpii, nu ca să scap de unicul gînd ce mă obseda de o lună în șir, ci ca să mă las mai adînc absorbit de el, căci desenam tocmai capul enigmaticei Alberte, figura acestei șerpoaice de femeie de care eram posedat, precum spun popii că ești posedat de diavol. Era tîrziu. Strada — pe unde în fiecare noapte treceau, ca și astăzi, două diligențe în cele două sensuri, una la unu fără un sfert, cealaltă la două și jumătate, amîndouă oprindu-se la „Hanul Poștei“ ca să schimbe caii — strada, deci, era tăcută ca un fund de puț. S-ar fi putut auzi musca ; dar, în caz că s-ar fi aflat vreuna în odaia mea probabil că dormea prin vreun colț de geam sau în canelurile cutate ale perdelei din mătase groasă, țesută în patru ițe, pe care o desfăcusem din agățătoarea ei și care cădea în dreptul ferestrei în falduri grele, neclintite. Singurul zgomot ce se auzea în preajmă, în liniștea adîncă și desăvîrșită, îl făceam eu, cu creionul și estompa. Da, domnule, pe ea o desenam, și numai Dumnezeu știe cu ce mîină mîngîioasă, cu ce arzătoare atenție lucram ! Deodată, fără ca nici un zgomot de cheie în broască să mă fi prevenit, ușa de la cameră s-a deschis scrișnind cu acel sunet al ușilor ale căror țîțîni sînt neune, și a rămas întredeschisă, ca și cum s-ar fi temut de sunetul produs ! Am ridicat ochii, crezînd că am închis-o prost și că s-a deschis de la sine, fără veste, scoțînd acel sunet jalnic în stare să-i facă a tresări în noapte pe cei ce veghează și a-i trezi pe cei cufundați în somn. M-am ridicat de la masă s-o închid ; dar ușa întredeschisă s-a deschis mai mult, și tot foarte încet... Însă reîncepînd să scriștii cu același zgomot scrișnit, care s-a risipit ca o tînguire prin casa cufundată în liniște : și am văzut apărînd în pragul ei, în clipa cînd s-a deschis de tot, pe Alberte ! — pe Al-

berte care, în ciuda precauțiilor dictate de o spaimă ce trebuie să fi fost cumplită nu putuse împiedica nenorocita de ușa să scîrîie !

Ah ! mii și mii de draci ! cînd te gîndești că superstițioșii vorbesc de vedenii ; mie însă vedenia cea mai supranaturală nu mi-ar fi produs uimirea, surprinderea, acel pumn în inimă, pe care l-am simțit apoi repercutat într-o dezlănțuire de palpații nebunești, cînd am văzut-o înaintînd spre mine, din ușa deschisă, pe Alberte, înspăimîntată de zgomotul ușii, de zgomotul care avea să reînceapă cînd să o închidă ! Adu-ți, te rog, din nou aminte că aveam optsprezece ani neîmpliniți ! Alberte mi-a măsurat probabil groaza după groaza ei : a oprit pe loc, cu un gest energic, strigătul de uimire ce era gata să-mi scape — și mi-ar fi scăpat cu siguranță dacă ea n-ar fi făcut acest gest — și a închis ușa, dar de data asta nu încet, căci încetineala o făcuse să scîrîie, ci repede, ca să evite scrișnetul țișinilor, pe care însă n-a izbutit să-l evite, și care a reînceput, și mai limpede, și mai plin, prelung și din cale-afară de ascuțit ; iar odată ușa închisă, a stat îndelung cu urechea lipită de ea, ascultînd dacă un alt zgomot, ce-ar fi fost mai îngrijorător, mai cumplit, nu răspunde cumva zgomotului ușii... Mi s-a părut că o văd clătînîndu-se pe picioare... M-am repezit și am primit-o în brațe.

— Dar știu că nu se încurcă, Alberte a dumitale, i-am spus căpitanului.

— Crezi poate, a continuat el, că și cum n-ar fi luat în seamă ironica mea observație, că mi s-a prăbușit în brațe de spaimă, de pasiune, sau pentru că-și pierduse capul, ca una ce era, sau putea fi, urmărită, ca una care nu mai știe ce face cînd săvîrșește nebunia de pe urmă, cînd se lasă pradă demonului ce zace, spune-se, în toate femeile și care demon ar avea întotdeauna cîștig de cauză, dacă în ele n-ar mai sălăslui doi — Lașitatea și Rușinea — în stare să i se împotrivească ? Ei bine, nu ! nu mi s-a prăbușit în brațe ! Te-ai înșela amarnic dacă ai crede asta !... Alberte nu cunoștea nici una dintre aceste temeri, deopotrivă vulgare și prea îndrăznețe... Mai degrabă m-a cuprins ea pe mine în brațe decît eu pe ea... Primul ei gest a fost să mi se arunce, cu capul plecat, la piept, dar

și-a ridicat fruntea și m-a privit în ochi, cu ochii ei larg deschiși — nesfârșiți ! ca și cum ar fi vrut să se asigure că eu eram acela pe care-l ținea îmbrățișat ! Era înfiorător de palidă, cum n-o mai văzusem niciodată ; dar trăsăturile princiare nu i se clintiseră, rămăseseră la fel de ferme, de imobile ca cele ale unei medalii. Atîta doar că asupra gurii cu buze ușor bombate rătăcea freamătul parcă al unui delir, dar nu al delirului patimii împlinite sau care își va găsi împlinirea în clipa următoare ! Iar acest freamăt, într-un moment ca acela ce-l trăiam, avea ceva atît de întunecat, de amenințător, încît, ca să nu-l mai văd, i-am strivit frumoasele buze roșii și ațîțatoare sub sărutul fulgerător și brutal al dorinței învingătoare, atotstăpînă ! Buzele i s-au întredeschis... dar ochii negri, cu adinca lor întunecime, și ale căror gene prelungi îmi atingeau aproape pleoapele, nu s-au închis — nici n-au clipit măcar ; ci în depărtarea lor adîncă am zărit, ca și asupra buzelor, palpitînd nebunia. Am purtat-o în brațe, așa lipită de mine, prinsă în sărutul de foc, ca sorbită, ca smulsă de la pămînt de buzele ce-i pătrundeau gura aspirată de răsularea mea, am purtat-o pînă la canapeaua de marochin albastru — care era pentru mine un soi de grătar al sfîntului Laurențiu, de o lună și mai bine de cînd mă zvîrcoleam între pernele-i, tot gîndindu-mă la ea ; iar marochinul a prins să troznească de voluptate ațîțată sub spinarea ei goală, căci Alberte era pe jumătate goală. Venise de-a dreptul din pat și... n-ai să mă crezi ! ca să ajungă la mine, fusese silită să străbată camera unde dormeau mama și tatăl ei ! O străbătuse orbecăind prin întuneric, pipăind cu mîinile întinse, să nu se izbească de vreo mobilă care ar fi făcut zgomot și i-ar fi trezit.

— Ei da ! făcui eu, nici în tranșee nu se poate dovedi mai mult curaj. Era demnă de-a fi amanta unui ostaș !

— Și a și devenit amanta mea, încă din noaptea aceea, reluă viconte. S-a arătat la fel de pătimașă, de dezlănțuită ca și mine, și îți jur că eram pătimaș, nu glumă ! Da, numai că a existat și o revanșă ! Nici Alberte, nici eu n-am putut uita o singură clipă, în toiul celor mai nebunești îmbrățișări, înspăimîntătoarea situație în care ea ne puseșe pe amîndoi. Pe cea mai înaltă culme a fericirii ce venise deopotrivă să afle și să-mi dăruiască, se arăta

ca năucită de ceea ce săvârșea, dealtfel cu o voință atît de neclintită, cu o îndîrjire atît de crîncenă. Nu-mi era nici mie de mirare. Parcă eu nu eram năucit ? Nu i-am spus, nu i-am arătat nimic, dar ce cumplită groază purtam în piept, pe cînd ea mă strîngea să mă înăbușe ! Pîndeam, printre suspinele, printre sărutările ei, în liniștea de groază ce apăsă asupra casei adormite în tihna-i încrezătoare, să nu cumva să se petreacă acel lucru îngrozitor : să se trezească maică-sa, să se scoale taică-su ! Și mă uitam pe deasupra trupului ei, în spatele canapelei, ca nu cumva ușa, a cărei cheie o lăsase în broască de teama zgomotului ce l-ar fi putut face, să se deschidă din nou, iar în prag să mi se arate, livizi de indignare, ca două capete gemene ale Meduzei ¹, cei doi bătrîni, pe care-i batjocoream cu o lașitate atît de cutezătoare, răsăriți deodată din întunericul nopții precum chipurile înseși ale ospitalității violate și Judecății ! Pînă ce și scîrțitul voluptos al marochinului albastru, care mai adineaori îmi sunase ca trîmbița deșteptării zeului Amor, mă făcea să tresar de spaimă !... Inimile noastre băteau strivite una de cealaltă, și-și răspundeau ca într-un ecou... Primejdia ne îmbăta și ne debăta totodată, însă cît era de cumplit ! Mai tîrziu m-am obișnuit cu toate acestea. Tot înfăptuind, și nepedepsit, această imprudență fără margini, m-am liniștit și m-am împăcat cu ea. Tot trăind în primejdia de-a fi surprins, m-am blazat asupra ei. Nu m-am gîndit la ea, ci numai să fiu fericit. Încă din acea primă noapte de groază, care ar fi trebuit s-o înspăimînte pentru toate cele ce aveau să urmeze, Alberte a hotărît să vină o noapte din două la mine, din moment ce eu nu mă puteam duce la ea, dormitorul ei de fată neavînd altă ieșire decît prin camera părinților ; și a venit cu sfințenie odată la două nopți. Dar nici un moment nu s-a obișnuit cu senzația — nu și-a pierdut groaza năucită a primei dintre ele ! Timpul n-a avut asupra ei efectul ce l-a avut asupra mea. Nu s-a călit la primejdia înfruntată noapte după noapte. Rămînea mereu, pînă și în brațele-mi, tăcută, abia rostind cîte o vorbă, căci, altminteri, îți închipui prea bine cît era

¹ Monstru mitologic ucis de Perseu (fiul lui Zeus), întemeietorul legendar al orașului Micene. (N.t.)

de graitoare ; și cînd, mai tîrziu, eu mi-am găsit în sfîrșit calmul, tot înfruntînd primejdia și tot mereu izbîndind, cînd îi vorbeam, precum vorbești unei iubite, despre ceea ce pentru noi doi însemna deja un trecut, despre răceala ei inexplicabilă, acum dezmințită, acum cînd o țineam în brațe, și care urmase primelor gesturi cutezătoare din parte-i ; în sfîrșit, cînd o copleșeam cu acele de ce-uri neostoite ale iubirii (căci, în fond, iubirea nu este poate decît o adîncă curiozitate), ea nu-mi răspundea niciodată decît prin prelungi îmbrățișări. Gura ei îndurerată rămînea mută în toate... afară de sărutări ! Există femei care-ți spun : „Mă compromit pentru tine“ ; altele : „Ai să mă disprețuiești“ ; sînt feluri și feluri de-a exprima fatalitatea iubirii. Ea însă nu spunea nimic ! nu scotea o vorbă... Straniu lucru ! Și încă mai stranie ființă ! Îmi lăsa senzația unei lespezi dure și grele de marmură, arzînd încinsă într-o văpaie de dincolo de ea... Nădăjduiam să vină un moment cînd marmura să pleznească, în sfîrșit, de puterea dogoarei, dar marmura nu și-a pierdut nici o clipă rigida-i densitate. În nopțile cînd a venit la mine, nu a fost nici mai încrezătoare, nici mai deschisă, nici mai vorbăreată, și, mi-aș îngădui să folosesc termenul bisericesc, a fost la fel de *greu de spovedit* ca și în prima noapte. N-am putut să scot nimic în plus de la ea... Cel mult cîte o monosilabă, smulsă cu de-a sila buzelor ei splendide de care eram atît de înnebunit cu cît le văzusem mai reci și mai nepăsătoare în timpul zilei ; cîte o monosilabă și încă din cele ce nu puteau face lumină asupra firii acestei fete care-mi părea a fi un sfînx mai enigmatic decît laolaltă toți sfîncșii ale căror imagini roiau în jurul meu, în camera mobilată în stilul Imperiului.

— Totuși, căpitane, îl întrerupsei eu din nou, toate acestea au avut și ele un sfîrșit, nu ? Doar ești bărbat în toată puterea cuvîntului, în vreme ce sfîncșii sînt niște lighioane imagine. În viață nu se află așa ceva, încît sigur că, pînă la urmă, ți-ai dat seama, ce dracu ! de ce avea drăcoica noastră, în gușă !

— Un sfîrșit, da ! Într-adevăr a existat și un sfîrșit, făcu vicontele de Brassard, coborînd brusc geamul cupeu-

lui, a i cum i s-ar fi ituit răsufllarea în pieptul uria
i ar fi simțit nevoia de aer pentru a isprăvi ceea ce mai
avea de povestit. Numai că cele ce ascundea în gu, pre-
cum spui, fata asta stranie, nu mi s-au dezvăluit nici mă-
car atunci. Iubirea noastră, sau legătura, sau intriga —
cum vrei s-o numeti — ne-a dat, sau mai bine zis, *mi-a*
dat mie, senzații cum cred că n-am mai încercat de-atunci
cu nici o altă femeie, fie ea mai pătimasă iubită dect
această Alberte care poate nici nu mă iubea, pe care poate
n-o iubeam nici eu ! N-am izbutit să neleg ce simțeam de
fapt pentru ea, nici ce simea ea pentru mine, i totui
povestea a durat mai bine de ase luni de zile ! De-a lun-
gul acestor ase luni, am neles doar att — că trăiam
un soi de fericire pe care nu o poți cunoate la tineree.
Am neles fericirea celor ce se ascund. Am neles desf-
tarea ce i-o poate da misterul complicittii, o fericire att
de puternică încât, chiar în lipsa oricărei nădejdi de a
izbuti, e în stare să nască năravul fără de leac al conspi-
raiei. Alberte, la masă cu prinii săi ca i pretutindeni,
era aceeai Preainalt Infant care mă uimise att de
tare prima dată când o văzusem. Fruntea ei de statuie
antică, cu părul btnd în abastru de negru ce era, răsucit
n crlioni aspri ce-i coborau pn la sprncene, nu lăsa
să se ghiceac o roea. Iar eu, care mă străduiam să
rămân la fel de nepătruns ca i ea, dar care, sînt ferm
convins, m-a fi dat d gol de nenumărate ori dacă a fi
avut de-a face cu oameni pricepui să observe, mă des-
ftam în schimb cu mndrie, într-un mod aproape senzual,
n adncul ființei mele, la gndul că toată această superbă
nepăsare a ei îmi aparine de fapt mie i că pentru mine
se coborse pn la tot ceea ce se coboară pasiunea, ad-
mind că pasiunea s-ar putea vreodată coborî ! Afară de
noi, nimeni pe lume nu mai tia acest lucru... i un ase-
menea gnd era de-a dreptul îmbătător ! Nimeni, nici
măcar Louis de Meung, prietenul meu, fa de care, de
când eram fericit, devenisem discret ! El ghicise desigur
totul, căci era la fel de discret ca i mine. Nu-mi punea
ntrebri. mi reluasem cu el, fără pic de efort, obiceiu-
rile comune i intime, plimbările pe Corso, în inut de
gală sau obișnuită, partidele de cri, de scrimă i de
punci ! Cum dracu să nu fie aa ? cînd tii sigur că feri-

cirea, sub înfățișarea unei fete frumoase pe care dorința o *mânincă* pe inimă, vine să te viziteze nesmintit o dată la două nopți și la aceeași oră, cred și eu că viața în timpul zilei devine simplă și firească !

— Bine, bine, dar, ce Dumnezeu, dormeau ca cei șapte Adormiți¹ părinții Albertei dumitale ? spusei eu batjocoritor, retezînd scurt cu această glumă cugetările fostului *dandy*, și pentru a nu părea prea captivat de povestea lui, care mă captiva cu adevărat ; căci atunci cînd e vorba de un *dandy*, nu ai alt mijloc decît gluma pentru a-l face să te respecte cît de cît.

— Crezi poate că nascocesc vrute și nevrute ca să scot efecte de povestitor în afara realității ? spuse viconte. Uîți că eu unul nu sînt romancier ! Uneori, Alberte nu venea. Ușa, ale cărei țîțini unse erau acum mute, ca învelite în vată, nu se deschidea noaptea întreagă, ceea ce însemna că maică-sa o auzise și o strigase, ori că taică-su o zărise strecurîndu-se sau orbecăind prin cameră. Numai că Alberte, cu sîngele ei rece și mintea limpede ca oțelul, scornea de fiecare dată cîte un pretext. Ba se simțea rău... ba căuta zaharnița pe întuneric, pentru a nu trezi pe nimeni...

— Astfel de sînge rece și de minte clară nu sînt chiar atît de rare pe cît pari a crede, căpitane ! îl întrerupsei eu din nou. (Eram într-adevăr sîcîitor !) La urma-urmei, Alberte a dumitale n-a fost cu nimic mai vajnică decît acea fată care își primea iubitul pe fereastră, în fiecare noapte, chiar în odaia bunică-sii adormite după perdelele patului, și care, în lipsa canapelei de marochin albastru, se instala cum da Dumnezeu, pe covor... Știi și dumneata povestea. Într-o noapte, un suspin mai puternic decît celelalte, scăpat, pare-se, din pieptul fetei fericite, a deșteptat-o pe bătrînă, care a strigat de după perdele un „Ce-i cu tine, fetiço ?“ de s-o facă să leșine în brațele iubitului ei : fata însă a răspuns pe loc, fără să-și piardă nici o clipă cumpătul, fără să se miște : „M-a sugrumat

¹ Legendă orientală despre șapte copii creștini zidiți, drept pedeapsă, într-o peșteră, dar care nu au murit, ci au dormit o sută de ani, pînă în ziua cînd au fost găsiți și eliberați. (N.t.)

corsetul cînd m-am aplecat să caut acul pe covor, bunico, a căzut pe jos și nu-l mai găsesc !“

— Da, cunosc povestea, reluă vicontele de Brassard, pē care crezusem a-l umili, în persoana Albertei sale, prin această comparație. Fata de care vorbești făcea parte dacă-mi amintesc eu bine, din familia de Guise ¹. S-a arătat, în împrejurarea cu pricina, demnă de numele ce-l purta ; însă ai uitat să spui că, începînd din acea noapte, nu i-a mai deschis fereastra amantului său, care era, mi se pare, domnul de Noirmoutier, în vreme ce Alberte revenea a doua zi chiar după o asemenea spaimă strașnică și se expunea cu și mai multă cutezanță aceleiași primejdii, de parcă în ajun nu s-ar fi întîmplat nimic. Pe vremea aceea eram, fără doar și poate, un sublocotenent destul de neștiutor într-ale matematicii și fără dorința de-a ști cîte ceva dintr-însele ; dar oricum era limpede pentru oricine e cît de cît în stare a face un calcul al probabilităților că într-o zi... ori într-o noapte... va exista totuși un deznodămînt :

— A, da ! exclamai eu, amintindu-mi de cuvintele sale, rostite înainte de a-și începe povestea, deznodămîntul care avea să te facă să afli ce e frica, nu, căpitane ?

— Întocmai, spuse el cu un glas deosebit de grav, izbitor de contrastant cu tonul meu ușuratic. Ți-ai dat fără îndoială seama de faptul că, din clipa cînd îmi apucase mîna pe sub masă, pînă în clipa cînd îmi apăruse în plină noapte, ca o nălucă, în pragul ușii deschise, Alberte nu mă scutise de emoții. Îmi strecurase și pînă atunci în suflet tot soiul de fiori, tot soiul de spaime ; dar toate acestea n-au fost decît sentimentul ce ți-l dau gloanțele șuierînd în preajmă-ți, sau suflul ghiulelelor : te înfiori, dar mergi mai departe. Ei bine, atunci însă n-a mai fost numai asta. A fost frică adevărată, absolută, frică în toată puterea cuvîntului, și nu frică pentru Alberte, ci pentru mine și numai pentru mine ! Ceea ce am simțit atunci a fost într-adevăr acea senzație care parcă îți face inima la fel de palidă ca și fața ; acea panică ce pune pe goană regimente

¹ Familie nobilă franceză, care a jucat un rol însemnat în politica Franței veacului al XVI-lea, în special în perioada războaielor religioase, ca apărătoare a intereselor catolicismului. (N.t.)

întregi. Eu am văzut, cum mă vezi și cum te văd, tot regimentul Chamboran luînd-o la fugă, o fugă dintr-acelea cu friiele smulse, abia mai atingînd pămîntul, am văzut eroicul regiment Chamboran tîrîndu-și colonelul și toți ofițerii în tălăzuirea-i înspăimîntată ! Dar la vremea cînd se petrece povestea mea, nu văzusem încă acest lucru : am aflat atunci... ceea ce credeam că nu este cu putință.

Iată cum a fost... Era într-o noapte. Cu viața pe care-o duceam noi nu putea fi, desigur, decît într-o noapte... o noapte lungă de iarnă. N-aș spune că una dintre cele mai liniștite. Pentru că toate nopțile noastre erau acum liniștite. Le liniștise fericirea. Dormeam culcați pe un tun încărcat, gata să tragă. Nu mai aveam acum nici o teamă făcînd dragoste pe un tăiș de sabie așezat de-a curmezișul unei prăpăstii, precum podul infernului la turci ! Alberte venise, în noaptea cu pricina, mai devreme decît de obicei, pentru a putea rămîne mai mult cu mine. Cum sosea, primul meu gest de iubire, prima mea mîngiere era să-i încălzesc picioarele ; nu-și mai punea papucii verzi sau violeti — cochetărie care mă înnebunea —, ci ajungea la mine desculță, ca să nu facă zgomot, cu picioarele înghețate de drumul străbătut pe carelajul de piatră al coridorului dintre camera părinților și camera mea, situată în partea opusă a casei. Înghețate din cauza mea, pentru mine, iar eu mă străduiam să i le încălzesc, căci așa cum venea ea, de-a dreptul din căldura patului s-ar fi putut alege cu cine știe ce cumplită boală de piept... Știam bine ce trebuie să fac pentru a readuce căldura și înviora în trandafiriu picioarele ei reci și palide ; dar în noaptea cu pricina, toate mijloacele mele au dat greș... Buzele-mi n-au izbutit să reînvie pe minunata gleznă mlădioasă rozeta sîngerie care îmi plăcea s-o văd împodobindu-i-o... În noaptea aceea, Alberte a fost, în toiul elanurilor ei de dragoste, mai tăcută ca niciodată. Îmbrățișările ei erau lîncede și totodată puternice de parcă prin ele mi-ar fi vorbit, și încă într-un chip atît de grăitor, încît, dacă eu îi vorbeam întruna, spunîndu-i toată nebunia, toată beția de care eram cuprins, ei nici nu-i mai ceream să-mi răspundă cu vorbe. O simțeam, o înțelegeam după felul cum mă îmbrățișa. Deodată însă n-am mai simțit-o. Bra-

tele au încetat să mă mai strângă la pieptu-i, și am crezut că e vorba de o sincopă, cum i se întâmpla adesea să aibă, cu toate că, de obicei, în aceste sincope, păstra toată forța încordată a îmbrățișării... Nu simtem, nici unul, nici altul niște mironosițe. Simtem doi bărbați în toată puterea cuvîntului și putem vorbi între noi ca atare... Eram obișnuit cu spasmele de voluptate ale Albertei și cînd o cuprindeau nu-mi încetam mîngîierile. Rămîneam strîns lipit de ea, așteptînd să se trezească din paroximu-i, și cu orgolioasa certitudine că-și va reveni în simțiri datorită îmbrățișărilor mele, că trăznetul ce-o doborîse avea s-o reinvie repetîndu-se... Dar așteptarea mi-a fost de data aceea înșelată. O priveam cum era culcată pe canapeaua albastră strîns înlănțuită în brațele mele, și pîndeam clipa cînd ochii, acoperiți de pleoapele imense, aveau să mi se arate din nou în minunata lor strălucire de catifea neagră și vâpaie ; clipa cînd dinții, care se încheștau și scrișneau să le crape smalțul la fiecare sărut strivit pe gît și prelungit îndelung pînă pe umeri, aveau să se întredeschidă și să-i descătușeze răsufarea. Dar nici ochii nu i s-au deschis, nici dinții nu i s-au descleștat... Frigul de gheață i se suise pînă la buze, pînă pe buzele mele... Cînd am simțit acel frig cumplit, m-am ridicat pe jumătate și am privit-o mai atent ; m-am smuls brusc din brațele ei, dintre care unul i-a recăzut pe piept, iar celălalt a rămas spînzurînd în jos, pe marginea canapelei unde era culcată. Însăpămîntat, dar păstrîndu-mi luciditatea, i-am pus mîna pe inimă... Nimic ! nu se simțea nimic, nici pulsul, nici tîmplele, nici carotidele, nu aveau nici cea mai slabă zvîcnire, nimic... decît moartea ce cuprinsese deja totul cu înfricoșătoarea ei înțepenire.

◀ Eram sigur de moarte... dar nu voiam cu nici un chip să cred în ea ! Mintea omenească e în stare de încăpățînări din acestea stupide împotriva chiar a absolutului evidenței și sorții. Alberte era moartă. Din ce cauză ?... Habar nu aveam. Nu eram medic. Era totuși moartă ; și deși mi-era clar ca lumina zilei la amiază că orice aș fi făcut era zadarnic, am încercat tot ceea ce mi se părea atît de cumplit de zadarnic. Lipsit cum eram de orice mijloace, de cunoștințe, de instrumente, de resurse, mai întîi i-am desertat pe frunte toate sticlutele cu parfum de pe masa mea

de toaletă. Am bătut-o zdravăn pe mâini, chiar cu riscul de-a stîrni zgomot în casa aceea unde cel mai mic zvon ne făcea altădată să ne cutremurăm de spaimă. Auzisem pe unul din unchii mei, șef de escadron în regimentul patru dragoni, că scăpase într-o zi de la moarte prin apoplexie pe unul din prietenii lui : îl sîngerase pe loc cu un *jungher* din acelea folosite la cai pentru a le lăsa sînge. Aveam în cameră arme cu duiumul. Am luat un pumnal și i-am crestat Albertei brațul la îndoitura cotului. I-am sfîrtecat brațul splendid, și nici măcar n-a curs sînge. Cîteva picături doar, care s-au coagulat. Se închegase de tot. Nici sărutări, nici mușcături, nici supturi n-au putut însufla trupul țeapăn, devenit cadavru sub mîngîierile buzelor mele. Nici nu mai știam bine ce fac ; în cele din urmă, m-am culcat peste trupul ei, după metoda folosită — se spune în poveștile vechi — de taumaturgii ¹ reînviatori, fără să mai nădăjduiesc a trezi în el viața, dar acționînd ca și cum aș mai fi nădăjduit ! Cum stam culcat peste trupul de gheață, un gînd, abia desprins din haosul în care mă azvîrlise moartea cutremurătoare a Albertei, un gînd mi s-a ivit cu limpezime... și atunci mi s-a făcut frică !

Doamne !... dar ce frică... o frică cumplită ! Alberte murise la mine în odaie, iar moartea ei dezvăluia totul. Ce avea să se aleagă de mine ? Ce trebuia să fac ?... La gîndul acesta, am simțit mîna, într-adevăr mîna fizică a fricii hidoase, cum mi se strecoară prin părul care mi s-a făcut măciucă pe cap ! Șira spinării mi s-a muiat ca un sloi de tină, și am vrut, am vrut să lupt împotriva acestei senzații înjositoare — dar a fost zadarnic... Mi-am spus că trebuie să-mi păstrez sîngele-rece... că sînt bărbat, nu cîrpă... că sînt ostaș. Mi-am prins capul în mîini și, în vreme ce-mi simțeam creierul vijîind, mă trudeam să reflectez la îngrozitoarea situație în care mă aflam... să opresc în loc, pentru a le întoarce pe toate fețele, gîndurile ce-mi biciuiau învîrtejate mintea, ca o vîrtelniță ne bună și care, la fiecare rotire, veneau toate să se izbească

¹ *Taumaturgi*, vraci ai populațiilor primitive, care, conform tradiției, posedau știința de-a reînvia morții. (N.t.)

de cadavrul din odaia mea, de trupul neînsuflețit al acelei Alberte care nu mai putea să se întoarcă în dormitorul ei, pe care mama ei avea s-o găsească a doua zi în *camera ofițerului*, moartă și pîngărită ! Gîndul la mama, căreia îi ucisese poate fiica necinstind-o, îmi atîrna mai greu pe inimă decît chiar cadavrul Albertei... Moartea nu putea fi ascunsă ; dar oare necinstirea, care ar fi fost de îndată dovedită prin prezența cadavrului în odaia mea, nu putea să fie cumva tăinuită ?... Asta mă tot întrebam, era ținta către care căutam să-mi îndrept gîndul. Pe măsură ce încercam s-o cîntăresc, dificultatea creștea pînă la proporțiile unei absolute imposibilități. Ce halucinații înspăimîntătoare ! Erau momente cînd mi se părea că văd cadavrul Albertei crescînd, umplînd toată camera de unde nu mai puteam ieși. Ah ! dacă dormitorul ei n-ar fi fost de cealaltă parte a camerei părinților, aș fi cărat-o, cu orice risc, și aș fi dus-o la loc în patul ei ! Dar puteam eu să mă aventurez, și încă purtînd în brațe un trup mort, să străbat o cameră pe care n-o știam, în care nu intrașem niciodată, și unde dormeau, cu somnul lor ușor de oameni bătrîni, tatăl și mama nenorocitei Alberte ?!... Și totuși, starea minții mele era într-un asemenea hal, frica de ce avea să se întîmple a doua zi, de acel cadavru găsit la mine, mă călărea cu atîta sălbăticie, încît tocmai gîndul acesta, smintit, nebunesc, de-a o duce pe Alberte înapoi în camera ei s-a înstăpînit asupra-mi ; mi se părea unicul mijloc de-a salva reputația bieteii fete și de a mă scăpa pe mine de rușinea reproșurilor ce mi-ar fi adus părinții, într-un cuvînt, de-a ieși din toată acea grozăvie. Nu știu dacă ai să mă crezi ! Și mie îmi vine greu să cred acum, cînd îmi aduc aminte ! Am avut totuși puterea să ridic cadavrul Albertei și, săltîndu-l în brațe, să mi-l pun în spinare. Înspăimîntător veșmînt, mai greu, crede-mă ! decît al osîndiților din infernul lui Dante ! Numai cel ce a purtat, cum am purtat eu pe umeri, acest veșmînt de trup omenesc, care, doar, cu o oră mai devreme, făcea să mi se involbure sîngele de dorință și care acum mă împietrea de spaimă, numai acela poate pricepe !... Am deschis ușa, cu încărcătura în spinare și, desculț ca și Alberte, pentru a face cît mai puțin zgomot,

am pornit-o pe coridorul ce ducea spre camera părinților, a cărei ușă se afla în celălalt capăt ; mă opream la fiecare pas, clătîindu-mă pe picioare, ca să ascult liniștea din casa cufundată în somn, dar n-o mai auzeam din pricina bățăilor bezmetice ale inimii ! Drumul a fost lung. Nu s-auzea nici o mișcare... Un pas și încă unul... Numai că, odată ajuns în dreptul groaznicei uși de la camera părinților — pe care trebuia s-o străbat și la care Alberte, cînd venise, nu închisese de tot ușa, pentru a o putea găsi la întoarcere întredeschisă —, cînd am auzit respirațiile gemene, prelungi, ale celor doi bieți bătrîni dormind în tihna lor încrezătoare, n-am îndrăznit !... N-am mai îndrăznit să trec pragul căscat spre întunecimea camerei... Am dat înapoi ; am luat-o aproape la fugă, cu povara mea cu tot ! M-am întors în odaie ; eram din ce în ce mai îngrozit. Am culcat la loc trupul Albertei pe canapea și, chircit pe genunchi lîngă ea, am reînceput să-mi pun aceleași întrebări imploratoare : „Ce să fac ? Ce-o să se întîmple ?...” În toată prăbușirea ce se produsese în mine, gîndul dement și sălbatic de-a arunca trupul frumoasei fete — iubita mea de șase luni ! — pe fereastră mi-a țîșnit ca fulgerul în minte. Mă disprețuiești, nu-i așa ? Am desohis fereastră... am dat de-o parte perdeaua pe care-o vezi... și am privit în hăul de întuneric, în fundul căruia se afla strada, căci era o noapte foarte întunecoasă. Pavajul nu se zărea. „Se ve crede că a fost o sinucidere“, m-am gîndit ; și am ridicat din nou trupul Albertei, l-am luat în brațe... Dar deodată o străfulgerare de rațiune a săgetat nebunia ! „De unde să se fi sinucis ? De unde să se fi aruncat, dacă va fi găsită mîine sub fereastră mea ?...” m-am întrebat. Din nou m-a pălmuit în obraz imposibilitatea de-a face ceea ce voiam ! Am închis la loc fereastră, căreia i-a scîrțîit cremona. Am tras perdeaua : eram mai mult mort decît viu de frica tuturor zgomotelor ce le făceam. Dealtminteri, oriunde aș fi vrut să las sau să arunc cadavrul, — pe stradă, pe scară, în coridor — profanarea acestui nedezmîntîit acuzator ar fi fost oricum zadarnică. Cercetarea cadavrului ar fi dezvăluit totul, iar privirea mamei, atît de cumplit de ageră, ar fi descoperit ceea ce medicul sau judecătorul ar fi voit să tăinuiască... Cele ce simțeam deveniseră de nesuportat și în starea de

lașă prăbușire a cugetului *demoralizat* (o vorbă de-a împăratului pe care numai târziu am priceput-o !), gândul de-a pune capăt la toate cu un singur foc de pistol mî-a străbătut mintea în fugă, pe cînd priveam armele strălucitoare de pe pereții camerei. Da, dar ce vrei ?... Uite, am să-ți spun deschis : aveam șaptesprezece ani și iubeam... spada. M-am făcut ofițer din vocație și din tradiție de familie. Nu văzusem niciodată o bătălie și voiam cu tot dinadinsul să văd una. Aveam năravul armatei. La regiment, glumeam pe socoteala lui Werther¹, un erou al vremii aceleia, care ne stîrnea milă, nouă ofițerilor ! Gîndul care m-a împedicat să scap, prin sinucidere, de abjecta frică ce mă stăpînea în continuare, m-a purtat către un altul ; mi s-a părut că aflu adevărata mîntuire din impasul unde mă zvîrcoleam ! „Și dacă m-aș duce să-l caut pe colonel ?“ mi-am spus. La armată, colonelul este ea și părintele nostru ; m-am îmbrăcat într-un suflet, ca atunci cînd se sună adunarea generală, la o alarmă... Mi-am luat și pistoalele, precauție de ostaș ! Cine știe ce mi se mai putea întîmpla ?... Am mai sărutat o dată, cu acel sentiment ce-l ai la șaptesprezece ani — cînd tot omul e sentimental — gura mută, dintotdeauna mută, a frumoasei mele Alberte moartă, care mă copleșise timp de șase luni cu îmbătătoarele daruri ale trupului ei... Am coborît în vîrfurile picioarelor scara casei, lăsînd în urma mea moartea... Gîfîind ca un om care evadează, mi-a trebuit o oră (mi s-a părut că mi-a trebuit o oră !) să desfac zăvoarele ușii de la stradă și să învîrtesc cheia grea în enorma broască, apoi, după ce am închis ușa la loc, cu precauții de adevărat hoț, am alergat ca un dezertor pînă la colonel.

Am sunat la ușă ca la incendiu. Am făcut o zarvă ca de trîmbiță, de parcă dușmanul era pe cale să captureze drapelul regimentului ! Am îmbrîncit pe toată lumea, pînă și pe ordonanța care a vrut să mă împiedice să intru la o asemenea oră în camera stăpînului său ; iar odată colonelul trezit din pricina gălăgiei de uragan ce-o făcu-

¹ Personajul principal al romanului *Suferințele tinărului Werther* de Goethe (1774), tipul eroului romantic ; s-a sinucis din pricina iubirii sale nefericite pentru Charlotte. (N.t.)

sem, i-am spus tot. M-am spovedit dintr-o suflare, pînă în străfundul sufletului, și cum timpul mă zorea, l-am implorat cu tot curajul meu să mă salveze...

Ce om și colonelul ! A văzut dintr-o ochire în ce prăpastie groaznică mă aruncasem... I-a fost milă de cel mai tînăr dintre copiii lui, cum m-a numit, și cred că în acel moment eram cu adevărat într-o stare demnă de mila oricui ! Mi-a spus, după ce a slobozit cea mai curat franțuzească dintre înjurături, că, pentru început, trebuie s-o șterg imediat din oraș și că el se va ocupa de tot restul... că se va duce să-i vadă pe părinții fetei de îndată ce eu voi fi plecat, dar că neapărat să plec urgent, să iau diligența care avea să se oprească peste zece minute pentru a schimba caii la „Hanul Poștei“, să ajung într-un oraș — pe care mi l-a indicat el — și acolo îmi va scrie... Mi-a dat bani, căci uitasem să iau de acasă, mî-a ștampilat cordial obrajii cu mustățile lui bătrîne și cenușii ; iar la zece minute după această întrevedere, eu mă cocoțam (alt loc nu mai era) pe imperiala diligenței care mergea pe același traseu ca și asta în care călătorim acum, și am trecut în galopul cailor pe sub fereastra (nu-ți mai spun ce priviri am aruncat într-acolo) camerei funebre, unde o lăsasem pe Alberte moartă ; și fereastra era luminată la fel...

Viconte de Brassard se opri ; vocea lui puternică se frînsese parcă. Nu-mi ardea să glumesc. Tăcerea dintre noi n-a durat însă prea mult.

— Și pe urmă ? l-am întrebat.

— Ei, asta-i ! răspunse el, nu există nici un pe urmă. Tocmai acest lucru a zgîndărit multă vreme curiozitatea mea ațîtată. Am urmat orbește instrucțiunile colonelului. Am așteptat cu nerăbdare o veste despre ceea ce făcuse el, despre ce se întîmplase după plecarea mea. Am așteptat cam o lună ; dar după această lună, am primit, nu o scrisoare de la colonel, care nici nu prea scria de felul lui decît cu sabia și pe obrazul dușmanului, ci ordinul de mutare într-un alt corp. Mi se ordona să integrez regimentul 35, care avea să pornească în campanie, și trebuia ca în termen de douăzeci și patru de ore să mă aflu la cartierul general al corpului căruia îi aparțineam acum. Nenumăratele preocupări ale unei campanii — și încă prima din viața mea ! — bătăliile la care am participat,

oboseala și, de asemenea, aventurile de dragoste ce le-am așezat vraf peste prima, m-au făcut să neglijez a-i scrie colonelului și mi-au întors gîndul de la amintirea cruntă a poveștii cu Alberte, fără însă a putea să mi-o șteargă din minte. Am păstrat-o ca pe un glonte care s-a înfipt în carne și nu mai poate fi scos... Îmi tot spuneam că într-o bună zi am să-l întîlnesc pe colonel, că el mă va pune la curent cu cele ce doream să aflu, dar colonelul a fost ucis în fruntea regimentului lui, la Lipsca... Și Louis de Meung fusese ucis, cu o lună înainte... E un lucru rușinos, adăugă căpitanul, dar toate sfîrșesc prin a se îngropa, chiar în cugetul cel mai viguros, și poate tocmai pentru că este viguros... Curiozitatea arzătoare de-a afla ce s-a petrecut după plecare m-a lăsat pînă la urmă în pace. Aș fi putut, după trecerea atîtor ani, și așa schimbaț cîm sînt, să mă întorc în acest orășel fără ca nimeni să mă recunoscă și să mă informeze despre ceea ce se știe, despre ceea ce a putut transpira din tragica mea poveste. Ceva însă, un nu știu ce, desigur nu respectul față de opinia publică, de care puțin mi-a păsat toată viața, ceva ce seamănă cu frica ce n-am vrut cu nici un chip s-o mai simt a doua oară, m-a împiedicat întotdeauna.

Și a tăcut din nou, *dandy*-ul nostru, cel ce-mi povestise fără pic de fasoane de *dandy* o poveste atît de zguduitoare de reală. Am căzut pe gînduri sub înriurirea poveștii și am înțeles atunci că strălucitorul viconte de Brassard, floare a florii celui mai mîndru dandysm, grandiosul băutor de *claret*¹ — pe tipicul englezesc! — este ca mulți alții, un om mai profund decît pare. Îmi revenea în minte vorba ce mi-o spusese, începîndu-și povestea, despre *pata neagră* care îi umbrise, de-a lungul întregii vieți, plăcerile de pușlama... cînd, deodată, pesemne ca să rămîn și mai nedumerit decît eram, mă prinse brusc de braț:

— Uită-te! îmi spuse, privește perdeaua!

Umbra zveltă a unei siluete de femei se desenă o clipă, trecînd prin dreptul ferestrei!

— Umbra Albertei! rosti căpitanul. Hazardul își cam bate joc de mine în seara aceasta, adăugă cu amărăciune.

¹ Vin de Bordeaux (engl.). (N.t.)

Perdeaua rămăsese din-nou încadrată în pătratul ei gol, roșu și luminos. Dar rotarul, care în timp ce vicontele povestea, lucrase de zor la piulița lui, își terminase tocmai treaba. Caii de schimb erau puși la ham și tropăiau, scăpărînd scînteii cu copita. Conducătorul diligenței, cu căciula de astrahan trasă peste urechi, cu registrul călătorilor în dinți, apucă friiele în mînă și se săltă pe capră ; apoi, cocoțat pe locul lui strigă, cu glas limpede în noapte, comanda de plecare :

— Dă-i drumul !

Și i-am dat drumul, iar curînd am trecut de misterioasa fereastră pe care o văd mereu apărînd în visările mele, înveșmîntată în perdeaua ei stacojie.

Traducere de IRINA BADESCU

Aud mereu vorbindu-se despre îndrăzneala literaturii moderne ; personal, însă, n-am dat niciodată crezare faptului. Acuzația nu este decît o paradă... de moralitate. Literatura, socotită atîta amar de vreme ca o expresie a societății, nu o prezintă de fapt deloc — ba chiar dimpotrivă ; iar cînd un autor, mai înfipt ca ceilalți, încearcă să fie mai îndrăzneț, Dumnezeuule ! ce țipete dezlănțuie ! Într-adevăr, dacă privim lucrurile cu atenție, literatura nu redă nici jumătate din crimele pe care societatea le săvîrșește în taină, și neprimejduită, în fiecare zi, cu o frecvență și o ușurință de-a dreptul fermecătoare. Întrebați-i pe toți duhovnicii — care ar fi cei mai mari romancieri ai lumii dacă ar povesti toate cîte li se picură în ureche la spovedanie. Întrebați-i (de pildă) cîte incesturi rămîn îngropate în familiile cele mai mîndre și mai de vază, și veți vedea dacă literatura, cît este ea de acuzată de cutezanță imorală, a îndrăznit vreodată să le povestească, fie și numai de dragul de-a speria lumea ! Dincolo de ușoara adiere — dar numai o adiere — abia strecurată — ca și o adiere — în *Renné* ² al lui Chateaubriand — al dreptcredinciosului Chateaubriand — nu știu să existe vreo carte unde incestul, atît de obișnuit în societatea noastră — înaltă sau de jos, și poate chiar mai mult în cea înaltă decît în cea de jos — să fi alcătuit subiectul, abordat deschis, al unei povestiri care ar putea scoate din el efecte

¹ Cu putere (lat.). (N.t.)

² Nuvelă cu caracter autobiografic de Chateaubriand (1802). (N.t.).

de morală cu adevărat tragică. A îndrăznit oare vreodată literatura noastră modernă, a cărei mironoseală morală nu face decît să dea cu pietre, să abordeze povestea Mirrei¹, a Agripinei² și a lui Oedip³, povești, vă rog să mă credeți ! veșnic și perfect reale, căci n-am trăit niciodată — cel puțin pînă acum — în alt infern decît în infernul social, unde am întîlnit, întrucît mă privește, destule Mirre și Agripine și destui Oedipi ; sub camuflajul vieții personale și al prevederilor, al temerilor și al ipocriziei, lucrurile nu se petrec niciodată în realitate ca la teatru sau ca într-o povestire. Dar prin transparența suprafetelor sociale, a prevederii, a temerilor și ipocriziei, se pot totuși întrezări... Cunosce eu bine — și tot Parisul cunoaște — o oarecare doamnă Henric al III-lea⁴, care poartă la cingătoare, pe rochiile-i de catifea albastră, șiraguri de hîrci mititele, montate în aur, și care se flagelează, adăugînd astfel voluptății penitențelor sale voluptățile plăcerilor de alt soi ale lui Henric al III-lea. Or, cine s-ar încumeta să scrie povestea acestei femei, scriitoare de cărți pioase, și despre care preoții iezuiți cred că este (drăguț amănunt, și de tot hazul !) un bărbat, ba chiar un sfînt ? !... Nu sînt mulți ani de cînd întreg Parisul a cunoscut-o pe o altă femeie din societatea cartierului Saint-Germain, aceasta luîndu-i maică-sii amantul și, turbată de a-l vedea că se întoarce la maică-sa, care, deși bătrînă, știa mai bine decît ea a se face iubită, furînd scrisorile pătimașe ale acestuia către bărbatul preaiubit, dîndu-le la multiplicat și împrăștiindu-le apoi cu miile peste spectatorii de la galeria numită *paradis* — și foarte potrivit numită pentru un asemenea gest — a sălii Operei,

¹ *Mirra*, personaj din tragedia cu același nume de Alfieri. (N.t.)

² Împărăteasă romană (16—59), mama lui Nero ; s-a căsătorit a treia oară cu unchiul ei Claudius, pentru a-i asigura fiului ei moștenirea tronului. (N.t.)

³ Nerecunoscîndu-și părinții. Oedip s-a căsătorit cu mama sa Jocasta, după ce și-a ucis tatăl, pe Laios, rege al Tebei. (N.t.)

⁴ O doamnă Henric al III-lea, titlul uneia dintre *Diabolicele* proiectate, dar nerealizate. Este vorba probabil de o contemporană a autorului. (N.t.)

intr-o zi de premieră¹. A scris cineva povestea acestei femei?... Biata literatură nici n-ar ști măcar de unde să apuce asemenea fapte, darămite să le povestească.

Iată, așa ceva ar trebui să facem dacă am avea într-adevăr îndrăzneală. Istoria își are ici un Tacit, colo un Suetoniu². Romanul n-are pe nimeni — cel puțin dacă ne menținem în sfera elevată și morală a adevăratului talent și a adevăratei literaturi. E drept și că limba latină sfidează buna cuviință, ca una ce este cu adevărat păgînă, în vreme ce limba noastră a fost botezată împreună cu Clovis în cristelnița sfîntului Rémy, de unde i s-a tras o indestructibilă pudoare, căci această bătrînă hardughită mai roșește încă și acum! Totuși, dacă *am îndrăzni să îndrăznim*, ar putea exista și un Tacit sau un Suetoniu romancieri, căci Romanul este cu deosebire istoria moravurilor, redată sub formă de povestire sau dramă, precum este adesea istoria însăși. Și nici o altă diferență nu există între ele în afara acestora : anume că unul (Romanul) redă moravurile societății punîndu-le sub pavăza unor personaje inventate, pe cînd cealaltă (Istoria) dă nume și adrese exacte. Atîta doar că Romanul scormonește mai adînc decît Istoria. Romanul țintește către un ideal, Istoria nu are ideal ; ci este ținută în frîu de realitate. Romanul rămîne și mai îndelungă vreme în scenă. Lovelace, din opera lui Richardson, dăinuie mai mult decît Tiberiu³ din opera lui Tacit, iar dacă Tiberiu, la Tacit, ar fi zugrăvit la fel de amănunțit ca Lovelace la Richardson, credeți cumva că Istoria ar avea ceva de pierdut, și oare Tacit n-ar apărea mai înfricoșător?... Nu-i vorbă, nu mi-e teamă să afirm aici că Tacit — ca pictor — nu se află la înălțimea modelului Tiberiu, și că, în ciuda geniului său, modelul îl strivește.

¹ Probabil un episod contemporan autorului. Motivul este identic cu cel din două dintre *Diabolice* (*Cea mai frumoasă iubire a lui Don Juan — Dedesubtul cărților unei partide de vîst*), și reluat în romanul *Ceea ce nu moare*. (N.t.)

² *Suetoniu* (69—125), istoric latin, autor al *Vieților celor doisprezece Cezari*. (N.t.)

³ *Tiberiu* (42 î.e.n. — 37 e.n.), împărat roman, tiran sîngeros și impopular. (N.t.)

Iar asta încă nu este tot. La această slăbiciune a literaturii, inexplicabilă, dar izbitoare, în comparația dintre ceea ce este în realitate și reputația ce o are, mai adăugați și înfățișarea pe care a căpătat-o crima în epoca noastră de inefabile și încântătoare progrese ! Civilizația dusă la extrem răpește crimei înfricoșătoarea ei poezie și nu-i îngăduie scriitorului să i-o redea. Ar fi prea oribil, spun ființele doritoare să înfrumusețeze totul, chiar și oroarea. Cine câștigă ? filantropia : niște criminaliști imbecili micșorează penalitatea, iar alți moraliști nesărați micșorează crima, ba încă n-o micșorează decît pentru a da câștig de cauză penalității. Și totuși, crimele civilizației extreme sînt cu siguranță mai cumplite decît ale extremei barbarii, prin rafinamentul și corupția ce le presupun, prin gradul lor superior de intelectualizare. Inchiziția era conștientă de acest lucru. Într-o vreme cînd credința și instituțiile publice erau puternice, Inchiziția, acest tribunal care judeca gîndirea, această înaltă instituție a cărei simplă idee zgîndăre nervii noștri slăbănogi și ne face chisăliță creierele de păsărică, Inchiziția știa prea bine că cele mai mari crime sînt cele spirituale, deci le pedepsea ca atare... Și fapt este că aceste crime, adresîndu-se mai puțin simțurilor, se adresează cu atît mai mult gîndirii ; iar gîndirea este, pînă la sfîrșit, ceea ce avem mai profund în noi. Există, deci, pentru romanțier, o întreagă categorie de tragic necunoscut ce se poate extrage din aceste crime mai mult intelectuale decît fizice, care, pentru superficialitatea vechilor societăți materialiste, par a fi mai puțin criminale, deoarece se înfăptuiesc fără vărsare de sînge, iar măcelul nu se săvîrșește decît în domeniul sentimentelor și al moravurilor... Tocmai din această categorie de tragic am voit să dăm aici o mostră, relatînd povestea unei răzbunări de cea mai înspăimîntătoare originalitate, răzbunare unde nu s-a vărsat sînge, nu s-a folosit nici o armă, nici otrava ; într-un cuvînt, o crimă *civilizată*, în care nici un amănunt nu aparține închipuirii celui ce povestește, afară doar de felul de-a o povesti.

Către sfârșitul domniei lui Ludovic-Filip, un tânăr bătea într-o seară strada Basse-du-Rempart¹, la vremea aceea cu drept cuvânt numită Joasă, căci se afla mai jos decât nivelul bulevardului și se înfățișa ca o excavație întotdeauna prost luminată și întunecoasă, către care se cobora, din bulevard, pe două scări așezate spate-n spate, dacă se poate spune așa ceva despre două scări. Această excavație, care astăzi nu mai există și care se întindea între străzile Chaussée d'Antin și Caumartin, iar în dreptul celei din urmă revenea la nivelul normal, acest soi de ripă întunecoasă, unde abia îndrăzneai să treci ziua, era, la căderea nopții, bîntuită de figuri foarte dubioase. Diavolul este Principele întunecimilor. Aici își avea el unul dintre principate. Cam prin mijlocul excavației, mărginită de-o parte de terasa închipuită de bulevard, de alta de case mari, tăcute, cu porți înalte, și de câteva magazine cu obiecte vechi, se afla un pasaj îngust, descoperit, unde vîntul, cît de puțin să fi bătut, răsuna ca într-un flaut, și care ducea, de-a lungul unui zid și al unor case în construcție, pînă la strada Neuve-des-Mathurins. Tînărul nostru dealtfel foarte bine îmbrăcat, apucase pe acest drum, care pentru el trebuie că nu era tocmai drumul neabătut al virtuții, pentru simplul motiv că urmărea o femeie ce se scufundase, fără șovăială și fără stîinjenire în întunecimea suspectă a pasajului. Era, tînărul nostru, un elegant, un *gant-jaune*², cum se spunea pe vremea aceea despre eleganți. Cinase îndelung și tihnit la Café de Paris și venise apoi, cu scobitoarea între buze, să se rezeme de balustrada joasă, desfiintată astăzi, de la Tortonî, și să tragă cu ochiul la femeile ce treceau pe bulevard. Femeia cu pricina trecuse de câteva ori prin fața lui ; și cu toate că acest fapt, cum și ținuta ei prea țipătoare, și mersul legănat din șolduri, puneau asupra-i o etichetă suficient de clară, cu toate că tînărul, care se numea Robert de Tressignies, era cumplit de blazat și se întorsese tocmai din Orient — unde cunoscuse

¹ În traducere, strada-din-josul-zidurilor. A fost demolată în timpul lucrărilor de sistematizare a Parisului, sub prefectul Haussmann. (N.t.)

² Mănușă galbenă. (N.t.)

toate soiurile de rase și specii ale animalului femeie —, la a cincea trecere a plimbăreței nocturne, se luase după ea... *cîinește*, cum singur spunea, bătîndu-și joc de el însuși — căci avea *darul* de a se privi acționînd și de a se judeca pe sine pe măsură ce acționa, fără ca judecata, foarte adesea opusă acțiunii, să o împiedice, sau ca acțiunea să dăuneze judecății; cumplită asimptotă ome-nească! Tressignies avea ceva peste treizeci de ani. Își trăise acea primă tinerețe năroadă, care face din om jucăria propriilor senzații și pentru care prima venită este un adevărat magnet. Trecuse de această fază. Devenise un desfrînat rece și foarte întortocheat al epocii noastre pozitiviste, un desfrînat superintelectual, meditase îndeajuns asupra senzațiilor sale pentru a nu se mai putea lăsa înșelat de ele, cum nici teamă sau scîrbă nu avea de niciuna. Ceea ce văzuse sau crezuse a vedea îi insuflase doar curiozitatea de-a merge pînă în străfundul unei senzații noi. Așadar își părăsise balustrada și pornise în urmărire... foarte hotărît să meargă pînă la capătul foarte vulgarei aventuri ce-o întrevedea. Într-adevăr, pentru el femeia care mergea înainte, revărsîndu-se legănat ca o undă, nu era decît una de cea mai joasă speță; dar era de o asemenea splendoare, încît te putea prinde mirarea cum de frumusețea n-o clasase mai sus, cum de nu găsisese un amator s-o salveze de josnicia trotuarului, căci la Paris, cînd Dumnezeu răsădește cîte o femeie drăguță, Diavolul, drept replică, răsădește numaidecît și el un nătărău s-o întrețină.

Și apoi mai avea, acest Robert de Tressignies, și un alt motiv să se țină după ea, altul decît regeasca frumusețe de care poate parizienii nici nu-și dădeau seama, fiind ei atît de puțin cunoscători în materie de adevărată frumusețe și avînd un simț estetic democratizat ca și toate celelalte, lipsit cu deosebire de elevație. Femeia era pentru el o asemănare. Era pasărea ironică ce face pe privighetoarea și despre care cu atîta melancolie vorbește Byron în *Memoriile* sale. Îi amintea de-o altă femeie, văzută altundeva... Era sigur, absolut sigur că nu era ea, dar îi semăna pînă la confuzie, dacă într-adevăr confuzia nu ar fi fost cu neputință. Și, dealtfel, asemănarea îl atrăgea mai mult decît îl surprindea, căci avea

destulă experiență, ca un observator ce se afla, pentru a ști că există de fapt mult mai puțină varietate, decât s-ar crede printre chipurile omenești, ale căror trăsături sînt supuse unei geometrii restrînse și statornice și care se pot reduce la cîteva tipuri generale. Frumusețea este una. Singură urîtenia este multiplă, și chiar și multiplicitatea ei este repede epuizată. Dumnezeu a vrut ca infinită să fie numai expresia, căci expresia este o țîșnire a sufletului ce se străvede printre liniile regulate sau asimetrice, pure sau chinuite, ale chipului. Toate acestea le spunea Tressignies către sine, destul de încîlcit în gîndurile-i, în vreme ce-și potrivea pasul după cel al femeii care mergea de-a lungul bulevardului, șerpuiind, tăindu-l ca o seceră, mai semeată decît regina din Saba a lui însuși Tintoretto¹ în rochia ei de mătase șofranie cu ape aurii — culoarea preferată a tinerelor romane — căreia, mergînd, făcea să-i sticlească și să-i foșnească cutele rigide și lucitoare, ca o chemare la luptă ! Din cale-afară de cambrată în talie, așa cum rar sînt femeile în Franța, părea îmbrățișată strîns de un minunat șal turcesc cu dungi late, albe, roșu-aprins și aurii ; iar pana roșie de pe pălăria albă — splendidă în lipsa ei de gust ! — îi atîrna fremătînd pînă la umăr. Îmi amintesc că, pe vremea aceea, femeile purtau, înclinate peste borul pălăriilor, pene numite *ram de salcie plîngătoare*. Dar în înfățișarea acestei femei nu plîngea nimic ; iar pana exprima cu totul altceva decît melancolia. Tressignies credea că ea o va lua pe strada *Chaussée d'Antin*, scînteind din miile-i de felinare ; dar văzu cu surprindere cum tot luxul ei zgomotos de curtezană, toată semeția sfruntată de prostituată îmbătată de trupu-i și de mătăsurile ce le țîra după ea, se afundă pe strada *Basse-du-Rempart*, rușinea bulevardului în acele timpuri ! Iar elegantul cu cizme de lac, mai puțin viteaz decît femeia, a șovăit o clipă înainte de a se băga și el *înăuntru*... Dar numai o clipă... Rochia de aur, pierdută o secundă din ochi în întunecimile fundăturii negre, după ce trecu de

¹ *Jacopo Robusti Tintoretto* (1518—1594), celebru pictor venețian, autor de lucrări pe teme istorice sau religioase. (N.t.)

unicul felinar care parcă o tatua cu un punct luminos, sclipi din nou undeva mai departe, iar el se repezi s-o ajungă din urmă. Nu i-a fost prea greu ; căci ea îl aştepta, sigură că va veni ; şi atunci chiar, în clipa când o ajunsese, ea îi proiectă chipul în plină faţă, pentru ca el să-l poată evalua, şi-şi împlintă ochii în ochii lui, cu toată neruşinarea ce i-o dase meseria. Tressignies fu literalmente orbit de splendoarea obrazului împăsttat de fard, dar pîrguit-auriu ca aripile unor insecte, şi pe care lumina lividă, prelingîndu-i-se asupra ca un firişor anemic din felinar, nu izbutea să-l decoloreze.

— Eşti spaniolă ? făcu Tressignies, recunoscînd dintr-o ochire unul dintre cele mai frumoase exemplare ale acestui popor.

— *Si*, răspunse ea.

Pe vremea aceea, era mare lucru să fii spaniolă ! Calitate cu deosebită căutare. Romanele epocii, teatrul Clarei Gazul¹, poeziile lui Alfred de Musset², dansurile cuplului Mariano Camprubi şi Dolores Serral³ făceau ca la cel mai mare preţ să fie femeile bronzate portocaliu, cu obraji de rodie — iar cele care se lăudau a fi spaniole nu prea erau întotdeauna, dar cu acest lucru te puteai într-adevăr lăuda. Numai că femeia din faţa lui nu părea a ţine la calitatea ei de spaniolă mai mult decît la oricare altă podoabă pe care ar fi făcut-o să sclipească în ochii bărbatului ; şi apoi, în franţuzeşte :

— Hai, vii ? îi zise, fără ocolişuri, tutuindu-l ca cea din urmă prostituată din strada Poulies, care mai exista încă şi ea pe atunci. Vă amintiţi ? O adevărată cloacă !

Intonaţia, vocea deja răguşită, familiaritatea încă nelalocul ei, tutuirea atît de sublimă — paradisul însuşi ! pe buzele unei femei iubite, devenită însă cea mai cruntă batjocură în gura unei fiinţe pentru care nu eşti decît un trecător, ar fi fost suficient să-l deszmetească cu scîrbă

¹ Ciclu de piese de Prosper Mérimée (1825), publicate ca fiind opera unei autoare spaniole. (N.t.)

² Este vorba de volumul intitulat *Povestiri din Spania şi Italia* (1830). (N.t.)

³ Dansatori spanioli care au lansat în Franţa contemporană lui Barbey dansul de caracter. (N.t.)

pe Tressignies, dar Diavolul apucase să-l prindă în gheară. Curiozitatea, ațîțată de poftă, care-l mușcase văzînd această prostituată ce reprezenta pentru el mai mult decît o splendidă carne înghesuită în mătăsuri, îl adusese în stare de a înghiți orice, nu numai mărul Evei, dar și toate broaștele rîioase dintr-o broscărie ! !

„Pe toți dracii ! zise el, auzi, dacă viu ! Ca și cum s-ar mai putea îndoi ! Am să mă despăduchez mîine și gata“, se gîndi.

Erau în capătul pasajului pe unde se trece spre strada Mathurins ; pe acolo au și luat-o. Printre blocuri enorme de piatră ce zăceau aruncate, printre clădiri în construcție, o singură casă mai rămăsese în picioare, fără vecine, o casă îngustă, urîță, strîmbă, cocoșată care, părea să fi fost martoră, pe toate etajele zidăriei ei delabrate, la multe vicii, la multe crime, și poate fusese lăsată acolo să mai vadă altele ; se profila în sus, mai întunecată pe cerul înnoptat. O prăjină lungă de casă oarbă — căci niciuna din ferestre (și ferestrele sînt ochii caselor !) nu era luminată — ce părea că te agață pe pipăite prin întuneric ! Această casă groaznică avea caracteristica ușă întredeschisă a localurilor dubioase, iar în capătul unui gang dezgustător, scara tot atît de caracteristică, din care se văd cîteva trepte, luminate de sus de o licărire meschină și murdară... Femeia apucă pe gangul strîmt, umplîndu-l cu lățimea umerilor și cu faldurile fremătătoare, învoalte, ale rochiei ; și cu un pas ce vădea obișnuința unor asemenea ascensiuni, urcă încet scara în spirală — imaginea este aici foarte potrivită, căci scara era murdară și viscoasă ca melcul... Lucru neobișnuit însă în astfel de maghernițe, oribila scară, pe măsură ce urca, se lumina : nu mai era licărirea păstoasă a lămpii puțînd a gaz, ce se tîra pe pereții primului etaj, ci o lumină adevărată, care, la etajul al doilea, se desfășura și înflorea pînă la strălucire. Două gheare de bronz, încărcate cu lumînări și prinse în perete, luminau ciudat de șărbătorește o ușă cu aspect obișnuit, pe care era lipită, ca să știi la cine

¹ În franceză *avaler des crapauds* are sensul de-a face concesiile, a înghiți gălușca. (N.t.)

mergi, cartea de vizită cu numele prostituatei; aceasta pentru ca, dacă cumva femeia avea ceva renume sau oarecare frumusețe, firma să ascundă marfa. Surprins de luxul atât de nepotrivit cu un asemenea loc, Tressignies acordă mai multă atenție candelabrelor, de un stil aproape măreț, modelate de mîna viguroasă a unui adevărat artist, decît cărții de vizită cu numele femeii, pe care n-avea nevoie să-l citească, din moment ce-o însoțea. Privind candelabrele — în vreme ce ea învîrtea cheia în broasca ușii atât de bizar ornamentate și potopite de lumină — i-au revenit în minte acele *surprize*¹ ale caselor de întîlniri amoroase din vremea lui Ludovic al XV-lea. „Femeia asta trebuie că a citit, gîndi el, ceva romane sau memorii din vremea respectivă și o fi avut fantezia să aranjeze un apartament drăguț, plin de voluptuoase cochetării, acolo tocmai unde n-ai putea niciodată bănuî...“ Dar ceea ce a văzut în apartament, odată ușa deschisă, i-a mărit pe semne mirarea — numai că de data aceasta, în sens invers.

Într-adevăr, nu era nimic altceva decît caracteristicul apartament trivial și dezordonat al tuturor prostituateilor... Rochii aruncate ici și colo la nimereală, peste mobile, și un pat lat — cîmpul de manevre — cu nerușinatele oglinzi în fundul și tavanul alcovului; toate arătau limpede în casa cui te afli... Pe placa șemineului, sticlutele cărora uitase să le pună dopul înainte de a pleca din nou în campania de seară își amestecau parfumurile în atmosfera călduță a camerei unde vigoarea bărbătească trebuie să se fi topit încă de la primele respirații... Două candelabre aprinse, de același stil cu cele de la ușă, ardeau în laturile căminului. Pretutindeni blănuri de animale întinse pe jos formau un al doilea covor, pe deasupra covorului. Toțul fusese prevăzut. În sfîrșit, o ușă deschisă lăsa să se vadă, dincolo de draperii, un tainic budoar, sacristia acestui soi aparte de preotese.

Dar toate amănuntele camerei, Tressignies nu le-a văzut decît mai tîrziu. Mai întîi n-a văzut-o decît pe prostituata la care venise. Știind unde se află, n-a avut

¹ În vremea lui Ludovic al XV-lea, nobilimea de Curte organiza orgii secrete în diferite case particulare din Paris. (N.t.)

nici cea mai mică reținere. S-a trântit *sans fançons*¹ pe canapea, atrăgînd-o între genunchi pe femeia care-și scosese pălăria și șalul și le aruncase pe un fotoliu. A cuprins-o de talie, ca și cum ar fi cetluit-o cu amîndouă mîinile împreunate și a privit-o astfel de jos și pînă sus, ca un degustător care-și ridică în lumină, înainte de a-l bea, paharul ce-l va da de dușcă ! Impresia sa de pe bulevard nu fusese mincinoasă. Pentru un degustător de femei, pentru un bărbat blazat, dar vînjos, era cu adevărat splendidă. Femeia învedera, în continuare, sub lumina constantă, asemănarea atît de izbitor de puternică remarcată la licăririle fugare și întretăiate de umbră ale bulevardului. Numai că *cea la care* îl făcea să se gîndească nu vădea, pe figura cu trăsături atît de asemănătoare încît păreau identice, expresia de mîndrie hotărîtă, aproape încrîncenată, pe care Diavolul, părinte șugubăț al tuturor anarhiilor, refuzînd-o unei ducese, o dăruise în schimb — nu se știe pentru ce anume — unei femei de stradă. Cu capul acum descoperit, cu părul ei negru, cu rochia galbenă și cu umerii lați, depășiți încă în lățime de șolduri, ea amintea de Judita lui Vernet (un tablou al vremii), dar trupul îi era cu deosebire făcut pentru dragoste, iar chipul mai sălbatic. Aerul de sumbră sălbăcie provenea poate dintr-o cută adîncă între sprîncenele frumoase, prelungi pînă spre tîmple, cum văzuse Tressignies la unele asiatice din Turcia, iar ea și le apropia întruna, ca dintr-o preocupare atît de constantă, încît ai fi zis că le are îmbinate. Uluitor contrast ! Prostituata aceasta avea trupul făcut pentru meseria ei ; nu însă și chipul. Trupul de curtezană chemînd atît de elocvent : *Ia-mă !* — cupă de iubire cu pîntecul rotunjit ce ispitește mîna și buzele — era dominat de o figură care, prin trufia expresiei, ar fi fost în stare să stăvilească orice dorință, să împletească în respect voluptatea cea mai arzătoare... Din fericire, surîsul voit mlădiat al curtezanei, cu care știa să pîngărească arcuirea sublimă de dispreț a buzelor, îi readucea de îndată înapoi în brațele-i pe toți cei pe care cruzimea mîndră a chipului

¹ Neprotocolar, fără mofturi. (N.t.)

i-ar fi înspăimîntat. Pe bulevard, femeia își plimbase acest suris atîțător etalat cu nerușinare pe buzele roșii ; acum însă, cînd Tressignies o ținea în picioare între genunchi, surisul dispăruse, era gravă, iar figura îi vădea o expresie stranie atît de necruțătoare, încît nu-i mai lipsea decît sabia încovoiată în mînă pentru ca filfizonul de Tressignies să se poată crede, fără îngîmfare, un Holofern¹.

I-a luat atunci mîinile, mîini însă neînmarmate, confirmîndu-și sieși frumusețea lor regească. Ea îl lăsa să-i facă acest lung examen al ființei ei în tăcere, privindu-l la rîndu-i, dar nu cu acea curiozitate superficială sau meschin interesată a femeilor de teapa ei, care te cîntăresc cu privirea ca pe un ban calp... În mod vădit, se gîndea la altceva decît la cîștigul ce avea să-l obțină sau la plăcerea ce avea s-o ofere. În nările-i dilatate, la fel de grăitoare ca și ochii, și prin care pasiunea, ca și prin ochi dealtfel, trebuie să fi aruncat vîpăi, se vădea o hotărîre supremă, ca a unei crime de înfăptuit. „Dacă acest chip necruțător înseamnă, întîmplător, o dragoste și niște simțuri la fel de necruțătoare, ce plească pentru ea și pentru mine, în vremurile noastre vlăguite !“ gîndi Tressignies care, înainte de a-și face cheful, o cerceta cu de-amănuntul, ca pe un cal de rasă... El, experimentatul, exigentul critic în materie de femeie, care se tocmise pentru cele mai frumoase fete de pe piața din Adrianopol^e și știa cît valorează un trup de femeie cu o asemenea culoare și carnație, azvîrli, prețul a două ore cît avea să guste din el, un pumn de ludovici într-o cupă de cristal albastru, așezată la îndemînă pe o consolă, și unde probabil nu se adunase niciodată atîta bănet.

— A, va să zică îți plac?... exclamă ea cu îndrăzneală și gata de orîce, sub înfrîurirea gestului lui Tressignies ; ori poate nerăbdătoare de examenul în care curiozitatea părea mai puternică decît dorința, ceea ce pentru ea însemna o pierdere de timp sau o obrăznicie. Lasă-mă să-mi scot toate astea, a adăugat, ca și cum rochia ar fi apăsător, și își desfăcu primii doi nasturi ai corsajului...

¹ General a lui Nabucodonosor, ucis de Iudita în timp ce ase-
dia orașul natal al acesteia. (N.t.)

Se smulse dintre genunchii lui pentru a se duce în budoarul de alături... Prozaic amănunt ! voia pesemne să-și *crute* rochia ? Rochia este unealta de lucru a acestor muncitoare... Tressignies, care prinsese a visa dinaintea chipului ei la nesațul Mesalinei, recăzu deodată în cea mai anostă banalitate. Simți din nou că se află în camera unei prostituate — o prostituată ca toate celelalte ale Parisului, în ciuda frumuseții sublime a figurii ce contrasta brutal cu destinul posesoarei. „De ! gîndi el, ce să-i faci, poezia n-o afli la aceste tîrfe decît în piele și nu trebuie s-o cauți decît acolo unde există“.

Astfel încît și-a promis s-o caute unde spunea, însă a mai aflat-o și altundeva — undeva unde cu siguranță nu se aștepta să se afle poezie ! Pînă acum, urmărind femeia, nu dăduse ascultare decît unei neînfrîinate curiozități și unui capriciu lipsit de noblețe ; cînd însă cea care i le stîrnise cu atîta ușurință a ieșit din buduarul unde se dusesese să se dezbrace de toate catrafusele de seară și a venit din nou către el, în ținuta — care numai ținută nu era ! — a gladiatoarei pregătite de luptă, Tressignies rămase literalmente trăsnet în fața unei frumuseți pe care ochiul său expert, ochi de sculptor, dăruit cu deosebire *bărbatului tuturor femeilor*, nu o știuse ghici în întregime pe bulevard, dincolo de unduirile revelatoare ale rochiei și ale mersului. Dacă în locul ei ar fi intrat deodată pe ușa aceea însuși trăsnetul cerului, Tressignies n-ar fi rămas mai trăsnet... Nu era complet goală ; era mai rău ! Era cu mult mai nerușinată — cu mult mai revoltător de *nerușinată* decît dacă ar fi fost goală de-a binelea. Statuile de marmoră sînt goale, și goliciunea lor e castă. Mai mult încă, goliciunea reprezintă curajul castității. Dar această prostituată, ticălos de nerușinată, care s-ar fi aprins pe sine, asemenea uneia dintre torțele vii ale grădinilor lui Nero, ca să ațîțe și mai tare văpaia simțurilor bărbătești, pe care fără îndoială meseria o învățase cele mai josnice precepte ale corupției, această femeie combinase, cu talentul și prostul gust al unei cumplite desfrînări, transparența insinuantă a vălurilor cu îndrăzneala goliciunii — căci, cine nu știe acest lucru ? În desfrîu, prostul gust se înfățișează ca o forță...

Amănuntele ținutel, monstruos de provocantă, îi aminteau lui Tressignies de o statueta, cu neputință de descris, în fața căreia se oprise de câteva ori, cum se afla expusă în vitrinele tuturor negustorilor de bronzuri din Parisul de altădată, și pe soclul căreia se puteau citi aceste cuvinte tainice: „Doamna Husson“. Un vis obscen, și cât de primejdios! Visul devenise aici realitate. Dinaintea acestei realități ațișătoare, a acestei frumuseți absolute, lipsită însă de răceala cel mai adesea dată în parte frumuseții absolute. Tressignies, *proaspăt întors din Turcia*, chiar de-ar fi fost cel mai blazat dintre pașalele cu trei tuiuri, și-ar fi recăpătat pe loc poftele de creștin, ba chiar de pustnic. Așa încît, în clipa cînd, foarte sigură de tulburarea ce era obișnuită a stîrni, se apropie năvalnic de el și-i întinse către buze, ca pe tavă, splendorile savuroase ale bustului, refăcînd gestul curtezanei ce-l ispitește pe sfîntul din tabloul lui Paolo Veronese¹, pe Robert de Tressignies, care nu era un sfînt, îl apucă pofta după... ceea ce i se oferea și cuprinse în brațe pe sălbatica ispititoare, cu o înflăcărare împărtășită desigur și de ea, căci i se aruncase la piept. Oare se va fi fost aruncat astfel în toate brațele ce-o cuprindeau? Cît ar fi fost de meșteră în meseria sau în arta ei de curtezană, ea a vădit în seara aceea atîta violență în ardoarea și gemetele ei aprige de iapă sălbătică, încît nici chiar pornirea dezlănțuită a unui temperament deosebit sau bolnav nu ar fi fost de ajuns pentru a o justifica. Să se fi aflat oare numai la începutul cumplitei vieți de prostituată, de-o trăia cu asemenea furie? Pentru că, într-adevăr, avea ceva atît de sălbatic și de înverșunat, încît s-ar fi spus că în fiecare din îmbrățișările ei vrea să-și lepede întreaga viață sau s-o soarbă pe-a celuiilalt. La vremea aceea, femeile de teapa ei din Paris, găsind că numele, drăguț de altfel, de „lorete“, pe care li-l dăduse literatura și-l nemurise Gavarni², nu este suficient de

¹ Paolo Caliari Veronese (1528—1588), pictor din școala venețiană. Tabloul la care se face aluzie se intitulează *Ispita sfîntului Anton*. (N.t.)

² Desenator și caricaturist care a publicat în 1841, în jurnalul *Charivari*, o suită de schițe intitulată *Lorete*. (N.t.)

serios, își ziceau, după moda orientală, „pantere“. Ei bine, nici una n-ar fi fost mai îndreptățită ca ea să poarte acest nume... În seara cu pricina, a fost într-un totul în suplețea, încolăcirea, țîșnirile, zgîrieturile și mușcăturile ei, o adevărată panteră. Tressignies și-a putut confirma sieși că nici una din femeile care-i trecuseră pînă atunci prin brațe nu-i dăduse nemaipomenitele senzații ce i le dădu această creatură, nebună de desfrîu și în stare să molipsească pe oricine cu nebunia ei; și doar Tressignies iubise destul în viața lui! Vedeți însă, și nu știu dacă trebuie s-o spunem spre cinstea sau spre rușinea firii omenești, există în ceea ce se numește, poate cu mult dispreț, plăcere trupească, abisuri la fel de necuprinse ca și în iubire. Poate în astfel de abisuri să-l fi tîrît ea, precum tîrăște marea pe un înotător încercat? Depășea, și încă de la mare distanță, amintirile sale de crai cele mai vinovate, pînă și plăsmuirea unei imagini ca a lui, totdeauna violentă și pervertită. Tressignies uită de tot — și ceea ce era ea, și pentru ce venise aici, și casa, și apartamentul de care, cînd intrase, i se făcuse aproape greață. Pur și simplu femeia i-a sorbit sufletul în trupul ei... I-a îmbătat pînă la delir simțurile ce cu greu se mai lăsau amețite. În sfîrșit, l-a copleșit cu asemenea voluptăți încît a venit o clipă cînd acestui ateu în dragoste, acestui sceptic în toate, i-a trecut prin minte gîndul nebunesc, al unui capriciu încolțit în femeia ce-și vindea trupul. Da, Robert de Tressignies, călit cum era pînă aproape la răceala de oțel a sfîntului lui protector, Robert Lovelace, a crezut totuși că stîrnise cel puțin un capriciu în splendida prostituată; căci era cu neputință ca ea să se comporte în același fel cu toți ceilalți bărbați, ar fi murit în curînd, mistuită ca de foc! Și de-a lungul a cîteva minute, a crezut astfel, bărbatul nostru cel tare, a crezut ca un imbecil! Dar tocmai vanitatea ce o stîrnise în el cu văpaia unor plăceri usturătoare ca iubirea, a simțit deodată, între două îmbrățișări, fiorul ușor al unei bruste îndoieli... Un glas i-a strigat din străfundul ființei: „În tine, ea nu pe tine te iubește!“, căci tocmai o surprinsese într-un moment cînd era cu desăvîrșire panteră, cu totul mlădiată, încolăcită pe trupul lui,

nedindu-i însă nici o atenție, furată de contemplarea captivantă a unei brățări ce-o purta la mână și pe medalionul căreia Tressignies zări un portret de bărbat. Cîteva cuvinte în limba spaniolă, pe care el, necunoscînd-o, nu le înțelese, învălmășite printre strigătele ei de bacantă, îi păruseră a fi adresate portretului respectiv. În acea clipă, gîndul că *trece drept un altul* — că se află aici în locul altuia —, faptul acesta, din nenorocire atît de obișnuit în moravurile noastre păcătoase, din pricina stării de supraexcitare și desfrîu al imaginațiilor, despăgubire pentru acel imposibil din sufletele aprinse de patimă, care nu pot ajunge să stăpînească obiectul dorinței și se aruncă asupra aparenței lui, gîndul acesta i se înstăpîni brutal în minte și i-o îngheță de turbare. Într-unul din acele accese de gelozie absurdă și de orgoliu sălbatic asupra cărora omul nu mai este stăpîn, îi smuci cu violență brațul și-i ceru să vadă brățara pe care ea o privea cu o ardoare dăruită, e limpede ! altcuiva decît lui, deși în asemenea momente, totul în această femeie se cuvenea să-i fie dăruit lui.

— Arată-mi portretul ! îi spuse pe un ton mai brutal încă decît îi fusese gestul.

Ea a înțeles ; dar apoi, fără pic de orgoliu :

— Nu poți fi gelos pe o tîrfă ca mine, i-a spus. Ba nu, spre stupoarea lui Tressignies, și-a dat ea însăși numele cu rimă în *vă*, ca un hamal care ar fi înjurat-o. Vrei să-l vezi ! a adăugat. Foarte bine, privește !

Și își mlădie în dreptul ochilor lui brațul sculptural, aburind încă de sudoarea îmbătătoare a plăcerii căreia i se lăsaseră amîndoi pradă.

Era portretul unui bărbat urît, slăbănog, cu obrazul măsliniu, cu ochi negri și vii, foarte sumbru, dar nu lipsit de noblețe ; un chip de bandit sau de *grande*¹ de Spania. Și trebuie să fi fost într-adevăr un *grande* de Spania, căci avea la gît colanul Lînei de Aur².

¹ Membru al celei mai înalte nobilimi spaniole ; granzii erau socotiți egali ca noblețe cu regele. (N.t.)

² Ordin întemeiat în 1421 în amintirea Lînei de aur cucerită de Argonauții din mitologie ; de la Carol Quintul, se acordă doar marilor nobili. (N.t.)

— De unde l-ai luat ? făcu Tressignies, care în același moment se gîndi : „O să-mi scornească vreo poveste. O să-mi trîntească istoria binecunoscută a seducerii, romanul *primului...*, istoria clasică înșirată de toate la momentul potrivit...”

— Luat ? replică ea, revoltată. *Por Dios !* chiar el mi l-a dat !

— Care el ? Amantul tău, desigur ! spuse Tressignies. Pesemne l-ai înșelat, el te-a gonit, iar apoi ai decăzut pînă ai ajuns aici.

— Nu e amantul meu, făcu ea rece, nepăsătoare ca bronzul în fața presupunerii insultătoare.

— Poate acum să nu mai fie, zise Tressignies. Tu însă îl mai iubești încă : te-am văzut adineaori, după ochi.

Femeia a început să ridă cu amărăciune.

— Ah, habar n-ai nici de dragoste, nici de ură, a exclamat. Cum să-l iubesc pe acest om ? Îl urăsc din suflet ! E soțul meu.

— Soțul tău !

— Da, soțul meu, spuse ea, cel mai de seamă senior al tuturor Spaniilor, de trei ori duce, de patru ori marchiz, de cinci ori conte, grande de Spania cu mai multe ranguri, purtător al Lînei de Aur. Eu sînt ducesa de Arcos de Sierra-Leone.

Tressignies, doborît la pămînt de aceste cuvinte de necrezut, nu avu nici cea mai mică îndoială asupra adevărului uluitoarei afirmații. Era sigur că prostituata nu mințea. O recunoscuse. Asemănarea care-l izbise atît de puternic pe bulevard se dovedea îndreptățită.

O întîlnise odată, și nici măcar cu prea multă vreme în urmă ! O întîlnise la Saint-Jean-de-Luz, într-un an cînd se dusesese să-și petreacă vara la băi. Tocmai în anul acela, cea mai înaltă societate spaniolă își dăduse întîlnire pe coasta franceză, în micul orașel ce se află atît de aproape de Spania, încît ți-ai putea închipui că te găsești chiar acolo, iar spaniolii cei mai îndrăgostiți de peninsulă pot veni aici în vilegiatură fără a se socoti necredincioși față de țara lor. Duceasa de Sierra-Leone locuise o vară întreagă în acest tirgușor, atît de profund spaniol prin moravurile, caracterul, înfățișarea și vestigiile sale istorice ;

căci, să nu uităm, aici s-a sărbătorit căsătoria lui Ludovic al XIV-lea, singurul rege al Franței care, în paranteză fie spus, s-a asemănat cu regii Spaniei, și tot aici a eșuat, după naufragiu, și cu catargul frînt, mărețul destin al principesei des Ursins¹. Ducesa de Sierra-Leone era pe atunci, după cîte se spuneau, în luna de miere a căsătoriei ei cu cel mai mare și mai bogat senior al Spaniei. Cînd Tressignies, la rîndul lui, a sosit în cuibul de pescari ce a dat lumii pe cei mai cumpliți corsari, ducesa desfășura un fast cum nu se mai văzuse pe acolo din vremea lui Ludovic al XIV-lea și, printre femeile basce care în materie de frumusețe, nu se tem a fi întrecute de nimeni — cu talia lor de canefore antice și ochii de acvamarin, de-un atît de stîns albastru-verzui — făcea să triumfe o frumusețe care o puneă totuși pe a lor în umbră. Atras tocmai de această frumusețe, și avînd dealtfel o origine și o avere ce-i îngăduiau să pătrundă în orice societate, Robert de Tressignies se străduise să ajungă pînă la ea, dar cercul spaniolilor, a cărui suverană era ducesa, închis cu strictețe în anul acela, nu se deschisese pentru nici unul dintre francezii ce-și petreceau vara la Saint-Jean-de-Luz. Ducesa, întrezărită din depărtare, fie printre dunele de pe malul mării, fie la biserică, plecă înapoi în Spania fără ca Tressignies să fi ajuns s-o cunoască, și, din această pricină, îi rămăsese în amintire ca unul dintre acei meteori ce ni se păstrează cu atît mai scînteietori în memorie cu cît duși au fost și nu-i vom mai revedea niciodată! Tînărul călătorise mult după aceea: cutreierase întreaga Grece și o parte din Asia; nici una însă dintre cele mai splendide ființe ale acestor ținuturi, unde frumusețea ocupă un loc atît de însemnat încă paradisul nu poate fi conceput în afara ei, nu i-a putut sterge din minte stăruitoarea și învăpăiata imagine a ducesei.

Și iată că acum, printr-o întîmplare stranie și de neînțeles, această ducesă, admirată o clipă și apoi dispărută,

¹ *Princesa des Ursins* (1642—1722), principesă franceză, doamnă de onoare a reginei Spaniei; din pricina unor intrigi politice, a căzut în dizgrație și a fost exilată la Saint-Jean-de-Luz. (N.t.)

se reîntorcea în viața lui pe drumul cel mai incredibil cu puțință ! Făcea o meserie înjositoare ; iar el o cumpăraseră. Fusesse a lui. Nu mai era acum decît o prostituată, și încă din prostituția cea mai de jos, căci există o ierarhie pînă și în lucrurile josnice... Trufașa ducesă de Sierra-Leone, la care visase, pe care o iubitise poate — căci visul stă, în sufletele noastre, atît de aproape alături cu dragostea ! — nu era decît... să fie oare cu puțință ? decît o tîrfă de pe trotuarele Parisului !!! Ea eră aceea care se tăvălise în brațele lui acum doar cîteva clipe, după cum probabil, se tăvălise în ajun în brațele altuia — primul-venit, ca și el — și după cum se va tăvăli în brațele unui al treilea, mîine, sau, cine știe ? poate numai peste o oră ! Ah, Doamne, descoperirea cumplită îl izbise în creștet și în piept cu o măciucă de gheață. Bărbatul din el, care, acum numai un minut, ardea în vîlvătăi — iar în toiul delirului credea că zărește limbi de foc alergînd pînă și pe cornișa tavanului, incendiat de văpaia senzațiilor lui, rămăsese amorțit pe loc, trezit brutal din beție, strivit. Gîndul, certitudinea că această femeie e într-adevăr ducesa de Sierra-Leone nu-i reînsufletise dorința, stinsă la fel de scurt ca o lumîinare în care suflă, și nu-l îndemna să-și îndrepte din nou buzele, cu și mai nestinsă sete decît prima dată, spre izvorul de foc pîrjolitor de unde sorbise cu atîta neșaf. Dezvăluindu-se, ducesa o alungase pînă și pe curtezana ! Rămăsese, în fața lui și pentru el, numai ducesa ; dar în ce hal era ! Terfelită, prăbușită, pierdută, o femeie care se duce la fund, prăvălindu-se mai de sus încă decît de pe stîncă Leucadei ¹ într-o mare de noroi, scîrnavă și dezgustătoare, să-ți fie silă s-o salvezi. O ținea cu o privire îndobitocită cum sta așezată, dreaptă și sumbră, preschimbată cu totul, deveniă de-a dreptul tragică ; transformată brusc din Mesalina într-un soi de tainică Agripină, acolo, la marginea canapelei pe care se zvîrcoliseră amîndoi ; și'îi pierise orice dorință s-o atingă, fie și numai cu virful degetului, pe această ființă căreia, acum cîteva clipe, îi frămîntase cu mîinile-i pîngăritoare for-

¹ *Leucada*, una dintre insulele mării Ionice ; de pe piscurile ei erau aruncați trădătorii. (N.t.)

mele puternice, s-o atingă fie și numai pentru a se încredința că este același trup care-l făcuse să clocotească spumegind — că nu e o iluzie, că nu visează, că nu e nebun ! Ducesa, răsărind deodată din prostiuată, îl doborîse la pămînt.

— Da, îi spuse el cu o voce ce și-o smulse parcă din gîtlej, unde-i era ca împietrită într-atît cele ce auzise îl sugrumaseră ! *vă cred* (și deja n-o mai tutuia !), căci vă recunosc. V-am văzut la Saint-Jean-de-Luz acum trei ani.

La auzul numelui pomenit, o licărire se strecură pe fruntea potopită, odată cu incredibila mărturisire, de o întunecime atît de nemaipomenită pentru mintea lui.

— Ah ! zise ea, înfiorată de licărul amintirii, trăiam atunci în vîltoarea tuturor bețiilor vieții, iar acum...

Deja pîlpîirea se stinsese, însă ea nu-și plecă fruntea îndărătnică.

— Iar acum ? spuse Tressignies, ca un ecou.

— Acum, răspunse ea, nu mai trăiesc decît beția răzbunării... Dar o voi face să fie atît de adîncă, adăugă cu o violență stăpînită, încît să mor înăuntrul răzbunării, scufundată în ea, ca acei *mosquitos*¹ din țara mea, care mor, ghiftuiți de sînge, în rana ce au pricinuit-o.

Și apoi, citind pe figura lui Tressignies :

— Dumneata nu înțelegi, îi spuse. Dar am să-ți explic. Știi cine sînt, dar nu știi tot despre ceea ce sînt. Vrei să știi ? Vrei să-mi afli povestea ? Vrei ? reluă ea cu insistență exaltare. Eu aș vrea s-o spun tuoror celor care vin aici ! Aș vrea s-o spun lumii întregi ! Ca astfel să fiu și mai josnică, dar și mai adînc răzbunată !

— Spuneți-o ! făcu Tressignies, sfredelit de curiozitate și de interes, într-o asemenea măsură cum nu mai simțise niciodată, nici în viață, nici la teatru, nici în romane. Îi era limpede că această femeie avea să-i povestească niște lucruri cum nu mai auzise pînă acum. Nu se mai gîdea la frumusețea ei. O privea ca și cum ar fi dorit să asiste la autopsia propriului ei cadavru. Oare avea să i-l reînvie dinaintea ochilor ?...

— Da, reluă ea, am vrut pînă acum de nenumărate ori s-o povestesc celor care urcă pînă aici ; dar ei nu vin,

¹ Țîntari (sp.). (N.t.)

precum și recunosc, ca să asculte povești. Când începeam să le-o spun, mă întrerupeau sau plecau de îndată, ca niște brute ce sînt, sătule de ceea ce veniseră să-mi ceară ! Indiferenți, bățjocoritori, insultători, mă numeau mincinoasă sau nebună. Nu mă credeau, pe cînd dumneata trebuie să mă crezi. Dumneata m-ai văzut la Saint-Jean-de-Luz, în toată gloria mea de femeie fericită, pe cea mai înaltă culme a vieții, purtînd ca pe o diademă numele de Sierra Leone, pe care acum îl tîrăsc de coada rochiilor prin toate noroaiele, cum se tîra altădată prin praf, legat de coada unui cal, blazonul unui cavaler dezonorat. Numele acesta, pe care-l urăsc, cu care mă împodobesc numai pentru a-l terfeli, mai este încă purtat de primul dintre seniorii tuturor Spaniilor, și cel mai orgolios dintre toți cei ce posedă privilegiul de-a nu se descoperi dinaintea maiestății-sale regele, căci el se crede de zece ori mai nobil decît regele. Într-adevăr, ce sînt pentru ducele de Arcos de Sierra Leone toate casele cele mai strălucite cîte au domnit asupra Spaniilor : Castilia, Aragon, Trānstamare, casa de Austria și de Bourbon ?... El este, precum se spune, de viță mai veche decît toate. El se trage din vechii regi goți, iar prin Brunhilda, se înrudește cu Merovingienii ¹ Franței. Se laudă că în vinele lui nu curge decît acel *sangre azul* ² din care cele mai vechi neamuri, degradate de atîtea mezialianțe, nu mai păstrează astăzi decît cîteva picături... Cît despre *don Cristobal de Arcos*, duce de Sierra-Leone, *i otros ducados* ³, el unul n-a făcut o mezialianță căsătorindu-se cu mine. Eu sînt născută Turre-Cremata, din vechea familie Turre-Cremata italiană, ultimă odraslă a unui neam ce se va stinge odată cu mine, dealtfel demnă purtătoare a acestui nume ce înseamnă turn ars, căci arsă sînt acum de toate văpăile infernului. Marele inchizitor Torquemada, care, la origine, se trăgea și el din neamul Turre-Cremata, a aplicat mai puține torturi, în toată lunga lui viață, decît cele ce sfîșie sînul meu blestemat. Trebuie să știi că cei din neamul Turre-Cre-

¹ Prima dinastie de regi franci care au domnit asupra Franței (sec. V—VIII). (N.t.)

² Sînge albastru (sp.). N.t.)

³ Și alte ducate (sp.). (N.t.)

mata nu sînt mai puțin mîndri decît cei din neamul Sierra-Leone. Împărțiți în două ramuri, la fel de ilustre, au fost, veacuri de-a rîndul, atotputernici în Italia și în Spania. În veacul al XV-lea, sub pontificatul lui Alexandru al VI-lea, cei din familia Borgia, care voiau, îmbătați de marea soartă a demnității papale a acestuia, să se dovedească rude cu toate casele regale din Europa, s-au proclamat neam și cu noi; dar familia Turre-Cremata a respins cu dispreț pretenția lor, iar doi dintre membrii ei au plătit cu viața îndrăzneța noastră semeție. Au fost, pe cît se spune, otrăviți de Cesare Borgia. Căsătoria mea cu ducele de Sierra-Leone a fost o afacere pusă la cale de cele două neamuri. Nici din partea lui, nici din a mea n-a încăput vreun sentiment în această unire. Era cît se poate de firesc ca o Turre-Cremata să se căsătorească cu un Sierra-Leone. Era cît se poate de firesc, chiar și pentru mine, care fusesem crescută în crîncena etichetă a vechilor case spaniole, etichetă ce o reeditează pe cea a Escorialului¹, dură și nepăsătoare, în stare să împiedice și inimile să bată, dacă inimile n-ar fi mai puternice decît acest corset de fier. O asemenea inimă am avut și eu... L-am iubit pe *don Esteban*. Înainte să-l întîlnesc, căsnicia mea, lipsită de fericire sufletească (nici nu știam măcar că există așa ceva pe lume), era un lucru de adîncă gravitate, precum a fost odinioară pretutindeni în ceremonioasa și catolica Spanie și cum astăzi nu mai este decît, în mod excepțional, în cîteva familii foarte nobile, păstrătoare ale vechilor datini. Ducele de Sierra-Leone era prea spaniol pînă în măduva oaselor pentru a nu păstra obiceiurile trecutului. Toate cîte le-ai auzit spunîndu-se în Franța despre gravitatea spaniolă, despre această țară trufașă, tăcută și sumbră, se regăseau în firea ducelui, și încă însutit... Prea mîndru pentru a trăi în vreo societate și altundeva decît pe domeniile lui, locuia într-un castel feudal, aproape de granița portugheză, și se înfățișa, în toate clipele și obiceiurile vieții, mai feudal încă decît însuși castelul. Trăiam alături de el, între duhovnic de-o parte și cameriste de alta, o viață fastuoasă, monotonă

¹ *Escorial*, palat și mînăstire la nord de Madrid, construite în secolul al XVI-lea. Reședință a regilor Spaniei. (N.t.)

și apăsătoare, în care s-ar fi fărîmițat de plictis orice suflet mai slab ca al meu. Fusesem însă crescută pentru a fi ceea ce eram, soția unui înalt senior spaniol. Dealtfel, nutream un cult pentru rangul meu, eram aproape tot atît de nepăsătoare și rece ca Sierra-Leone ; le puteai vedea acolo zugrăvite, cu figurile lor prelungi și severe, în ținuta rigidă a infantelor cu corset de oțel. Eu nu reprezentam decît o generație adăugată tuturor acelor generații de femei maiestuoase și fără pată, cărora mîndria le stătuse de strajă virtuții, precum stă un leu strajă fîntinii miraculoase. Singurătatea în care trăiam nu-mi apăsă asupra sufletului împăcat, liniștit ca și rocile de marmură roșie ce înconjoară castelul. Nu bănuiam că în sinul marmurei zace adormit un vulcan. Trăiam în neființa dinainte de naștere, dar aveam să mă nasc curînd și să primesc, dintr-o singură privire bărbătească, botezul focului. *Don Esteban*, marchiz de Vasconcellos, portughez de origine și văr cu ducele, veni într-o zi la castel ; și dragostea, despre care abia dacă aveam idee, și încă doar din cărțile mistice, se năpusti asupra-mi ca un uliu ce se năpustește săgeată asupra unui copil și-l ridică în gheare, iar copilul țipă... Am țipat și eu. Nu degeaba sînt o spaniolă de vîtă veche. Mîndria mi se răzvrătea împotriva a ceea ce simteam în prezența primejdiosului *Esteban* și se înstăpînea asupra-mi cu o forță de nesuportat. I-am spus ducelui să-l gonească sub un motiv sau altul, să-l facă să părăsească în cel mai scurt timp castelul..., că am observat că-mi poartă o dragoste care mă jignește ca o neobrăzare. *Don Cristobál* însă mi-a răspuns precum ducele de Guise cînd i s-a spus că *Henric al III-lea* vrea să-l asasineze : „N-ar îndrăzni !“ Dispreț sfidător azvîrlit Destinului, care s-a răzbunat împlinîndu-și hotărîrea. Aceste vorbe m-au aruncat în brațele lui *Esteban*...

Se opri o clipă ; iar *Tressignies* îi asculta vorbirea aleasă, care ar fi fost de ajuns, dacă ar mai fi încăput vreo îndoială, să mărturisească faptul că femeia era într-adevăr ceea ce spunea că este : ducesa de Sierra-Leone. Ah ! tîrfa de bulevard dispăruse acum cu totul. Dispăruse ca o mască lepădată, iar în locu-i se ivise figura adevărată, adevărata persoană. Atitudinea trupului, adineaori dezlăn-

țuit, devenise castă. În timp ce vorbea, întinsese mina la spate, către un șal uitat pe marginea canapelei, și se înfășurase în el... Își acoperise cu cutele-i moi sânul *blestemat*, cum îl numise — căruia prostituția nu izbutise să-i răpească rotunjimea perfectă și feciorelnică. Până și vocea își pierduse din răgușeala ce-o avea pe stradă... Să fi fost doar o iluzie produsă de cele ce spunea? Lui Tressignies i se părea că avea chiar un timbru mai pur — că își recăpătase noblețea.

— Eu nu știu, urmă ea, dacă celelalte femei sînt ca mine. Dar trufașa neîncredere a lui *don Cristobal*, calmul și disprețul lui răspuns: „N-ar îndrăzni!” în legătură cu bărbatul pe care-l iubeam mi-au fost o insultă pentru el, pentru cel ce, în străfundul ființei mele, se înstăpî-nise asupra-mi ca un Dumnezeu. „Dovedește-i că vei îndrăzni!” i-am spus chiar în acea seară, mărturisindu-i că-l iubesc. Nici n-aș fi avut nevoie s-o fac. Esteban mă adorase de cum mă văzuse. Iubirea noastră a fost simultană, ca două focuri de armă trase în același timp, și uci-gătoare amîndouă... Datoria de femeie spaniolă mi-o fă-cusem, prevenindu-l pe *don Cristobal*. Lui nu-i eram da-toare decît cu viața, ca una ce-i eram soție, căci inima nu iubește decît ce îi este sortit; iar viața mi-ar fi luat-o, fără îndoială, dacă l-ar fi gonit pe Esteban de la castel, așa cum îi cerusem. În nebunia inimii dezlănțuite, aș fi murit să nu-l mai văd, și totuși mă expusesem cumpli-tului risc. Odată însă ce ducele, soțul meu, nu mă înțe-lesese, crezîndu-se mult deasupra lui Vasconcellos, pă-rîndu-i-se cu neputință ca acesta să îndrăznească a ridica ochii pînă la mină și a-mi închina iubirea-i, n-am împins mai departe eroismul conjugal în lupta împotriva unei iubiri care mă supunea... N-am să încerc să-ți zugrăvesc imaginea exactă a acestei iubiri. Poate că nu m-ai crede, chiar și dumneata ai ajunge să nu mă crezi... Dar, de fapt, ce-mi pasă ce-ai să gîndești! Poți să mă crezi, poți să nu mă crezi, a fost o iubire deopotrivă castă și arzătoare, o iubire ca de roman, cavaleriească, aproape ideală, aproape mistică. Drept este că aveam abia douăzeci de ani împli-niți și că ne trăgeam amîndoi din colțul de lume care i-a

născut pe Bivar¹, pe Ignățiu de Loyola² și pe sfânta Tereza³. Ignățiu, cavaler al Fecioarei, n-a iubit-o pe Regina cerurilor mai neprihănit decât m-a iubit pe mine Vasconcellos; iar eu, la rîndul meu, nutream pentru el o dragoste intrucitva asemănătoare iubirii extatice a sfintei Tereza pentru Mirèle ceresc. De adulter nici nu putea fi vorba! Cum să ne fi trecut prin minte urma măcar a gîndului că am putea săvîrși un adulter? Inima bătea atît de înalt în piepturile noastre, trăiam într-o atmosferă de simțăminte transcendente atît de curate, încît nu simțeam în noi nici una din dorințele josnice, din senzualitățile iubirilor de rînd. Trăiam pe culmile azurului ceresc; atîta doar că cerul ne era ca de Ecuator, iar azurul de văpaie. Cum să dureze o asemenea stare de suflete? Cum ar fi putut să dureze? Oare nu ne jucam amîndoi, fără să știm, fără măcar să bănuim, de-a cel mai primejdios joc pentru ființele omenești, și nu se cuvenea să fim prăbușiți, cînd ceasul avea să sosească, de pe acele piscuri ale neprihănirii?... Esteban era cucernic ca un preot, ca un cavaler portughez din vremea lui Albuquerque⁴; eu eram, desigur, mai prejos, dar credeam în el și în curăția iubirii lui cu o tărie care-mi înflăcăra propria iubire. Mă păstra în inimă ca pe o madonă în firida ei de aur — și cu o candelă arzîndu-i la picioare, o candelă nestinsă. Îmi iubea sufletul de drăgul sufletului. Era dintre rarii îndrăgostiți care-și vor iubita preamărită. Mă voia demnă, devotată, eroică, o mare femeie a acelor timpuri cînd Spania era mare. Ar fi preferat mai degrabă să mă vadă făcînd un gest nobil decât să valseze cu mine strînsă la pieptu-i. Dacă îngerii s-ar putea iubi dinaintea tronului lui Dumnezeu, ar trebui să se iubească precum ne iubeam noi... Eram atît de topiți unul în celălalt încît petreceam ceasuri

¹ *Rodrigo Diaz de Bivar* (zis *Cidul Campeador*) (1043—1099), cavaler spaniol vestit pentru izbînzile împotriva maurilor. Este personajul principal al unei serii de opere literare, printre care *Cidul* lui Corneille. (N.t.)

² *Ignățiu de Loyola* (1491—1556), călugăr spaniol, întemeietor al ordinului iezuiților. (N.t.)

³ Călugăriță spaniolă reformatoare (sec. XVI). (N.t.)

⁴ *Alfonso de Albuquerque* (1453—1515), navigator, portughez; a întemeiat coloniile portugheze din India. (N.t.)

în șir împreună, singuri, mână în mână, ochi în ochi, putînd să fi făcut orice, odată ce eram singuri, însă atît de fericiți încît nu ne doream nimic mai mult. Uneori, această fericire imensă, care ne covîrșea cu totul, ne durea de cît era de intensă, și am fi dorit atunci să murim, dar unul lîngă celălalt, sau unul pentru celălalt ; și astfel ajungeam să pătrundem vorbele sfintei Tereză : *Mor de-a nu-mi fi dat să mor !*, dorința a ființei mărginite și doborîte de o iubire fără margini, care crede că moartea și năruirea cărnii pot deschide în ea mai mult loc torentului iubirii nemărginite. Eu am ajuns acum cea din urmă dintre ființele tăvălite în noroi ; dar crede-mă că, la acea vreme niciodată buzele lui Esteban nu mi-au atins buzele, iar o sărutare strecurată de el între petalele unui trandafir și culeasă de gura mea dintre ele mă făcea să leșin ! Din străfundul prăpastiei de josnicie unde m-am aruncat cu bună știință, îmi readuc în fiecare clipă în minte, ca să-mi sporesc chinul, dumnezeieștile bucurii ale iubirii neprihănite pe care le trăiam amîndoi, pierduți, rătăciți, și probabil atît de transparenți în nevinovăția acestei pasiuni sublime, încît lui *don Cristobal* nu i-a fost prea greu să-și dea seama că ne adorăm. Trăiam cu capul în cer. Cum dar să fi băgat de seamă că ducele e gelos, și încă ce soi de gelozie ! Unicul soi de gelozie de care era în stare : gelozia din orgoliu. Nu ne-a surprins. Nu poți surprinde decît pe cineva care se ascunde. Iar noi nu ne ascundeam. De ce am fi făcut-o ? Eram fără vină și limpezi ca o flacără în plină zi, care strălucește în chiar miezul zilei, și, pe de altă parte, fericirea se revărsa din noi cu prea multă putere ca să nu fie văzută ; iar ducele a văzut-o, într-adevăr ! Această strălucire de pasiune i-a sărit în sfîrșit în ochii orbiți de orgoliu, și l-a lovit ! Aha ! deci Esteban *îndrăznise* ! Iar eu la fel ! Într-o seară, stam ca de obicei, singuri unul cu celălalt, cum ne petreceam viața de cînd începusem a ne iubi, alături, uniți numai în priviri ; el, așezat la picioarele mele, ca dinaintea sfintei Fecioare, pierdut într-o contemplare atît de adîncă, încît nu aveam nevoie de mîngîieri. Deodată a intrat ducele, însoțit de doi negri aduși de el din coloniile spaniole, al căror guvernator fusese mulți ani în șir. Nici nu i-am observat, răpiți cum eram de contemplarea divină ce ne

înălța sufletele, contopindu-le, cînd, deodată, capul lui Esteban mi s-a lăsat greu în poală. Sugrumat ! Negrii i-au aruncat în jurul gîtului acel cumpli lasso cu care sînt sugrumați în Mexic taurii sălbatici. A fost un fulger ! Pe mine însă fulgerul nu m-a ucis. N-am leșinat, n-am strigat. Nici o lacrimă nu mi-a țîșnit din ochi. Am rămas mută, stană de piatră, pironită de o groază fără nume, din care m-a smuls o sfișiere a întregii mele ființe. Am simțit că mi-a fost sfîrtecat pieptul și că mi se scoate inima afară. Dar, vai, Dumnezeu ! nu mie mi-au scos-o : ci lui Esteban, cadavrului lui Esteban, care-mi zăcea la picioare, sugrumat, cu pieptul despicat, scotocit ca un sac, de mîinile monștrilor ! Simțeam, într-atît devenisem în iubire una cu el, ceea ce ar fi simțit Esteban dacă ar mai fi fost viu. Simțeam durerea ce n-o mai simțea cadavrul lui, durerea ce mă smulsese groazei în care împietrisem în clipa cînd mi l-au ucis. M-am aruncat asupra lor : „E rîndul meu !“ am urlat. Voiam să mor de aceeași moarte, mi-am oferit capul lațului înspăimîntător. Erau cît pe ce să mi-l petreacă după gît. „Nimeni să nu se atingă de regină“, a spus ducele, ducele cu orgoliul lui de-a se crede mai presus decît regele, și i-a gonit la distanță cu o plesnitură a biciului de vînătoare. „Nu, doamnă, veți trăi, mi-a spus, dar numai ca să vă gîndiți neîncetat la cele ce veți vedea...“ Și a fluierat. Doi ciini sălbatici, uriași, s-au năpustit în odaie. „Dați-le cîinilor, a spus el, să mănînce inima mișelului !“ Ah ! la auzul acestor vorbe, ceva, nu știu ce, s-a răzvrătit în mine : „A, nu-i de ajuns ! Hai, răzbună-te mai bine ! i-am spus. Mie trebuie să mi-o dai s-o mănînc !“

A rămas ca trăsnet de grozăvia gîndului meu...

„Îl iubești chiar cu atîta furie ?“ a întrebat. Ah, da ! îl iubeam, iar ducele îmi ațîțase iubirea pînă la exasperare. Îl iubeam într-atît încît nu mi-era nici teamă, nici scîrbă de inima sîngerîndă, plină de mine, caldă încă de mine ; aș fi vrut s-o ascund, inima asta, în inima inimii mele... I-am cerut-o în genunchi, cu mîinile împreunate, l-am implorat ! Voiam să cruț această inimă nobilă, adorată, de pîngărirea nelegiuită, de sacrilegiu... M-aș fi cuminecat cu ea ca și cu o ostie. Oare nu mi-era el Dumnezeu ?...

Amintirea Gabrielei de Vergy¹, a cărei poveste o citisem de atâtea ori împreună, Esteban și cu mine, mi se trezise acum în minte. O invidiam !... O socoteam fericită de-a fi făcut din sînu-i un mormînt viu bărbatului iubit. Dar o asemenea iubire a încrîncenat fioroasa necrutare a ducelui. Cîinii lui au sfîșiat inima lui Esteban în fața mea. M-am aruncat între ei, să le-o smulg ; m-am luptat cu cîinii. N-am izbutit să le-o iau. M-au mușcat toată, cu sălbăcie, și-au tăvălit, și-au șters de rochia mea boturile șiroind de sînge.

Se întrerupse. Devenise lividă de amintirea scenei... gîfția... se ridică deodată, cutremurîndu-se, ca scoasă din minți, trase de mînerul de bronz al unui sertar de la scrin și-i arătă lui Tressignies o rochie sfîșiată bucăți, pătată pe alocuri de sînge :

— Uite, îi spuse, e sînge din inima bărbatului pe care-l iubeam ; și n-am putut-o smulge cîinilor ! Cînd rămîn o clipă singură cu viața mîrșavă pe care-o duc, cînd mă cuprinde sila de ea, cînd noroiul mi se suie în gît și mă sufocă și cînd duhul răzbunării din mine slăbește cînd fosta ducasă iese din nou la suprafață și prostituata mă înspăimîntă, mă înfășor în rochia aceasta, îmi tăvălesc trupul înjosit în cutele ei pătate, care îmi ard carnea, și răzbunarea se aprinde la loc. Zdrențele acestea însîngerate îmi sînt un talisman ! Cînd le simt pe mine, turbarea răzbunării mă cuprinde pînă în măruntaie, și-mi pare că recapăt putere pentru o veșnicie !

Tressignies se înfiorase tot în fața cumplitei femei. De gesturile, de vorbele, de figura ei, preschimbată parcă într-o figură de Gorgonă² ; i se părea că vede jucîndu-i în jurul capului șerpilor ce-i avea încuibați în suflet. Și începea să înțeleagă — se ridică vâlul enigmei ! — sensul cuvîntului *răzbunare* pe care ea îl rostea întruna — care-i ardea întruna pe buze !

— Răzbunarea, da ! reluă ea, acum înțelegi ce înseamnă răzbunarea mea ! Ah ! am ales-o între toate, cum

¹ Personaj din tragedia cu același nume de Belloy (1777) ; subiectul este preluat dintr-o povestire medievală. (N.t.)

² Numele generic al celor trei monștri, cu șerpi în loc de plete, dintre care unul, Meduza, a fost ucis de Perseu. (N.t.)

alegi între toate felurile de pumnale pe cel făcut să aducă suferința cea mai mare, cricul zimțat cel mai bine făcut să sfirtece ființa urîță pe care vrei s-o ucizi. N-am vrut să-l ucid pur și simplu și dintr-o singură lovitură pe acest om, o, nu ! Ce, el l-a ucis pe Vasconcellos cu spada, ca pe un gentilom ? Nu ! Și-a pus slugile să-l ucidă. A pus să-i fie aruncată inima la câini, iar trupul în groapa comună, pesemne ! Asta nu mai știu. Niciodată n-am putut afla. Iar eu să-l ucid, pentru toate acestea ? Nu ! ar fi fost prea ușor, prea repede ! Trebuia ceva mai lent, mai sălbatic... Dealtfel, ducele e viteaz. Nu se teme de moarte. Cei din neamul Sierra-Leone au înfruntat-o generație după generație. Orgoliul lui însă, imensul lui orgoliu, e laș cînd e vorba de dezonoare. Trebuia deci lovit și răstignit în orgoliul lui. Trebuia să-i fie dezonorat numele, de care e atît de mîndru. Ei bine, mi-am jurat ca acest nume să-l mînjesc cu cel mai scîrnav noroi, să-l schimb în rușine, în putregai, în excremente ! și pentru asta m-am făcut ceea ce sînt, — o femeie de stradă — prostituata Sierra-Leone care te-a agățat astăzi pe bulevard !...

Rosti aceste din urmă vorbe, pe cînd ochii începeau să-i sclikească de bucuria loviturii bine țintite.

— Dar, spuse Tressignies, el, ducele, știe ce-ați ajuns ?...

— Dacă n-a aflat încă, într-o zi tot va afla, răspunse ea, cu deplina siguranță a cuiva care s-a gîndit la toate, a cumpănit fiecare lucru, care este liniștit dinspre partea viitorului. Zvonul despre ceea ce fac îl poate ajunge de pe o zi pe alta, să-l împrăște cu rușine ! Oricare dintre cei ce vin aici poate să-i scuipe în obraz dezonoarea soției lui, un scuipat care nu se mai șterge în veci ; dar aceasta nu ar fi decît o simplă întîmplare, și pentru nimic în lume nu mi-aș încredința răzbunarea întîmplării ! Am hotărît să mor din răzbunare, ca s-o fac mai sigură ; încheind-o, moartea mea o va statornici.

Tressignies se simțea cu totul străin de înțelesul nedeșlușit al ultimelor ei cuvinte ; dar ea, mai departe, i-l luminează cu o străfulgerare grozavă :

— Vreau să mor acolo unde se duc să moară toate prostituatele ca mine, reluă. Adu-ți aminte !... A existat un om, în vremea lui Francisc I, care s-a dus să ia de la

una ca mine o groaznică și scîrnavă boală, i-a dat-o apoi soției lui, pentru a-l otrăvi pe rege, căruia aceasta îi era amantă ; și s-a răzbunat astfel pe amîndoi... N-am să mă las mai prejos decît omul din poveste. Cu viața mea mîrșavă de fiecare noapte, cu siguranță că, de la o vreme, putregaiul dezmățului va cuprinde și va măcina pînă la sfîrșit trupul prostituatei, care se va duce să și-l lepede bucăți bucăți, și să se sfîrșească în cine știe ce spital de rușine ! Ah ! atunci da, viața îmi va fi răscumpărată ! adăugă ea, cu elanul celei mai cutremurătoare nădejdi ; atunci va sosi timpul ca ducele de Sierra-Leone să afle cum soția lui, ducesa de Sierra-Leone, va fi trăit și va fi murit !

Tressignies nu putuse coborî cu mintea pînă în asemenea abisuri ale unei răzbunări ce depășea tot ceea ce istoria îl învățase. Memoria lui nu afla nici în Italia veacului al XVI-lea, nici în Corsica tuturor timpurilor, țări vestite pentru cruzimea neiertătoare a răzbunărilor, vreun exemplu de combinație mai adînc cugetată, mai cumplită, decît acela al femeii care făcea din sine, din trupul, din sufletul, din toată ființa ei o răzbunare ! Era înspăimîntat de acest sublim al ororii, căci intensitatea sentimentelor, împinsă la o asemenea culme, este cu adevărat sublimă. Sublimă, da, dar, sublimul infernului.

— Și chiar dacă el nu va ști, reluă ea, luminîndu-și tot mai în adîncime sufletul, parcă de fulgere repetate, voi ști eu ! Voi ști ce fac în fiecare seară — că beau tot acest noroi, și că nu e noroi, ci nectar curat, pentru că astfel mă aflu răzbunată !... Oare nu mă desfăt în fiecare clipă de bucuria gîndului că sînt ceea ce sînt ?... Oare în clipele cînd îl dezonorez pe trufașul duce, nu păstrez în străfundul cugetului meu gîndul îmbătător că îl dezonorez ? Nu văd oare limpede în mintea mea cît și cum ar suferi dacă ar ști ?... Ah ! simțăminte ca ale mele sînt gemene cu nebunia, dar tocmai nebunia le bucură ! Cînd am fugit de la castel, am luat cu mine portretul ducelui, ca să-i pun în fața ochilor, cum i le-aș fi pus omului însuși, rușinea și mîrșăvia vieții mele ! De cîte ori i-am spus, ca și cum m-ar fi putut vedea și auzi : „Uită-te ! Uită-te bine !“ Și cînd mă apucă groaza în brațele voastre, ale tuturor —

căci mă apucă întotdeauna : nu mă pot obișnui cu gustul de scîrnă ! — mă ajut cu brătara — și-și înalță splendidul braț într-un gest tragic ; cu cercul acesta de jar, care mă arde pînă în măduvă, dar pe care-l păstrez mai departe la mîină, cu tot chinul de a-l purta, pentru ca niciodată să nu-l uit pe călăul lui Esteban, iar chipul lui să-mi ațîțe pornirile, porniri de ură răzbunătoare pe care bărbații sînt de ajuns de proști și de înfumurați încît să le creadă stîrnite de voluptatea ce sînt în stare a dăruii ! Nu știu cine și ce ești dumneata, dar, cu siguranță, nu ești un oarecine printre toți ceilalți ; și totuși ai crezut, acum numai cîteva clipe, că mai sînt încă o ființă omenească și că mai există în mine o coardă care să vibreze ; iar în mine nu mai există decît gîndul de a-l răzbuna pe Esteban împotriva monstrului al cărui chip, iată-l ! Ah ! chipul lui este pentru mine ca pîntenul de-un lat de spadă pe care călărețul arab îl înfinge în burta calului pentru a-l sili să străbată deșertul. Eu, una, aveam mai întinse spații de rușine să străbat, să înghit, și-mi înfigeam chipul acesta odios în ochi, în inimă, ca să tresalt mai avîntat sub povara trupului dumat, adineaori, cînd mă țineai în brațe... Portretul e ca și ducele însuși ! ca și cum ne-ar vedea cu ochii lui pictați !... Cît de bine înțeleg acum vrăjile din vremurile cînd se făcea vrăjitorie ! Cît de bine înțeleg bucuria nebună de-a înfinge cuțitul în inima chipului zugrăvit al celui ce voiai să-l ucizi ! Pe vremea cînd eram credincioasă, înainte să-l iubesc pe acest Esteban care mi l-a înlocuit pe Dumnezeu, aveam nevoie să privesc un crucifix ca să mă pot gîndi cu mai multă tărie la Cel Răstignit ; iar dacă, în loc de a-l iubi, l-aș fi urît, dacă aș fi fost o nelegiuită, tot aș fi avut nevoie de crucifix ca să-l pot mai bine huli și insulta ! Vai, însă ! urmă ea, schimbînd tonul și trecînd de la violența celor mai sălbatice sentimente la dulceața sfîșietoare a unei melancolii de nedescris, nu am portretul lui Esteban. Nu mi-l pot privi decît în suflet... și poate că este spre bine, adăugă. Dacă l-aș avea în fața ochilor, mi-ar înalța nenorocita de inimă, m-ar face să roșesc de nedemnele mîrșăvii ale vieții ce-o duc. M-aș căi, și nu l-aș mai putea răzbuna !...

Gorgona devenise înduioșătoare, dar nici o lacrimă nu-i umezea ochii. Tressignies, cuprins de-o emoție de cu totul

alt soi decît cele prin care ea îl purtase pînă acum, luă mîna femeii pe care avea tot dreptul s-o disprețuiască și i-o sărută cu respect și totdeauna cu compătimire. Atîta nefericire și atîta tărie o înălțaseră în ochii lui : „Ce femeie ! gîndea. Dacă, în loc de-a fi ducesă de Sierra-Leone, ar fi fost marchiză de Vasconcellos, ar fi putut, cu puritatea și înflăcărarea iubirii ei pentru Esteban, să ofere admirației neamului omenesc o imagine compărabilă și egală ca măreție cu cea a vestitei marchize de Pescaire¹. Numai că, adăugă în sine-a-i, nu ar fi vădit, și nimeni n-ar fi aflat vreodată, ce prăpăstii de profunzime și de voință zac în ea“. În ciuda scepticismului — care era al epocii —, a obiceiului lui de-a se privi săvîrșind fiecare gest și de a-și bate joc de ceea ce săvîrșește, Robert de Tressignies nu se simți cu nimic ridicol pe cînd săruta mîna femeii pierdute ; mai departe însă nu mai știa ce să-i spună. Poziția lui față de ea era ciudată și neclară. Aruncîndu-și povestea între ei doi, ea retezase, cu securea parcă, legăturile de-o clipă ce abia se înfiripaseră. Tressignies nutrea în sinea lui un amestec de admirație, groază și dispreț ; dar s-ar fi socotit pe sine cu totul lipsit de gust dacă s-ar fi arătat sentimental sau moralist față de această femeie. Își bătuse adesea joc de moraliștii fără mandat și autoritate, care mișunau în acele vremi cînd, sub înrîurirea unor drame și a unor romane, unii și alții își dădeau aere, vrînd să ridice din noroi, ca pe niște ghi-vece de flori răsturnate, femeile decăzute. Așa sceptic cum era, avea totuși destul bun-simț ca să-și dea seama că singur preotul — preotul Dumnezeului răscumpărării — poate înălța o ființă dintr-o asemenea decădere... și încă, pe cît socotea, preotul însuși, izbindu-se de sufletul acestei femei, s-ar fi sfărîmat, chiar și el. Gînduri dureroase se adunau ghem în el și tăcerea apăsa mai mult asupra lui însuși decît asupra femeii. Pe cînd ea, prinsă cu totul de virtejul sălbatic al gîndurilor și amintirilor, urma să povestească :

— Ideea de a-l dezonora în loc de a-l ucide, pe omul pentru care onoarea, așa cum o înțelege lumea, e mai

¹ Vittoria Colonna, soția unuia dintre căpitaniii lui Carol Quintul, citată ca model de iubire conjugală și înălțime morală. (N.t.)

presus decît viața, nu mi-a venit de îndată în minte... Ci numai după vreme îndelungată. După moartea lui Vasconcellos, despre care poate nici nu s-a aflat la castel, căci corpul i-a fost probabil aruncat în vreo groapă zidită, odată cu cele ale negrilor ucigași, ducele nu mi-a mai adresat cuvîntul, dealtfel scurt și ceremonios, decît de față cu slugile, căci soția Cezarului nu se cuvine să fie niciodată pusă sub bănuială, iar eu trebuia să rămîn în ochii tuturor ireproșabila ducesă de Arcos de Sierra-Leone. Dar cînd ne aflam amîndoi singuri, odată n-a rostit un singur cuvînt, n-a făcut cea mai mică aluzie la cele petrecute ; doar tăcerea, tăcerea urii ce se hrănește din propria-i substanță și n-are nevoie de vorbe. *Don Cristobal* și cu mine ne întreceam în a ne ține tari și mîndri. Îmi striveam lacrimile, îmi înghițeam plînsul. Sînt o Turre-Cremata. Am în fire tăria prefăcătoriei moștenite din neamul meu de origine italiană, și mă împietream pînă în priviri, ca el să nu poată bănuî toate cîte dospeau dincolo de roca frunții, unde începuse a colcăi gîndul răzbunării. La adăpostul prefăcătoriei, ce-a zidit pe rînd toate ieșirile pe unde taina mea ar fi putut răzbate, mi-am pregătit fuga din castelul ale cărui ziduri mă striveau și unde răzbunarea nu mi s-ar fi putut înfăptui în apropierea mîinii ducelui — care, cu siguranță, s-ar fi ridicat de îndată asupra-mi. Nu m-am destăinuit nimănui. Cum ar fi îndrăznit doamnele de companie sau cameristele mele să ridice ochii asupra ochilor mei ca să afle ce gîndesc ? Am plănuît mai întîi să mă duc la Madrid ; dar în Madrid, ducele era atotputernic, și m-aș fi prins în capcana spionilor lui la numai un semn din parte-i. M-ar fi găsit cu mare ușurință și, odată prizonieră, m-ar fi azvirlit în *in-pace*¹ -le vreunei mînăstiri, să mă sufoc acolo, sugrumată între două uși, ruptă de lume, de această lume de care aveam nevoie spre a mă răzbuna !... Parisul îmi părea mai sigur. Am ales Parisul. Era o tarabă mai potrivită pentru a-mi afișa înjosirea și răzbunarea ; și cum țineam ca, într-o bună zi, totul să iasă bubuind la lumină, ca trăsnetul, ce loc putea fi mai nimerit decît acest oraș,

¹ În pace (lat.). Temniță subterană din castelele feudale. (N.t.)

centru al tuturor veștilor, pe unde se perindă toate națiile pămîntului ? M-am hotărît să-mi trăiesc aici viața de prostituată — care nu mă înspăimînta —, aici să mă cobor pînă la a mă număra printre cele din urmă femei pierdute ce se vînd, pentru cîtiva bani, chiar și țopîrlanilor ! Credincioasă cum eram înainte să-l cunosc pe Esteban, care mi-l smulse pe Dumnezeu din inimă pentru a i se așeza în loc, se întimpla adesea să mă scol noaptea și să merg singură, fără a mai chema cameristele, să mă rog Fecioarei negre din capela castelului. De aici am fugit, într-o noapte, și am răzbit vitejește pînă în defileul Sierrelor. Am luat cu mine cît am putut din bijuterii, din averea mea personală. Cîtva timp, am stat ascunsă la niște țărani, care m-au condus apoi pînă la graniță. Am sosit la Paris. Și aici m-am înhămat, fără șovăire, la această răzbunare care este toată viața mea. Sînt atît de turbată de setea răzbunării, încît în cîteva rînduri m-am gîndit să-i sucesc capul vreunui tînăr curajos și să-l împing apoi să se ducă la duce, pentru a-l încunoștiința de degradarea mea ; dar am sfîrșit de fiecare dată prin a înlătura acest gînd, pentru că nu vreau, asupra numelui *lui* și memoriei mele, să adun numai cîtiva metri de gunoi, ci o piramidă, o adevărată piramidă de scîrnă. Cu cît voi fi răzbunată mai tîrziu, cu atît voi fi mai adînc, mai bine răzbunată...

Se opri. Din lividă, se făcuse purpurie. Sudoarea îi siroia pe tîmple. Glasul îi răgușise. Poate gituit de rușine ?... Apucă cu un gest nervos o carafă de pe scrin și-și umplu un pahar uriaș cu apă, pe care-l dădu pe gît.

— Greu se dumică rușinea ! spuse ea ; dar pînă la urmă, trebuie înghițită. Cîtă am dumicat eu de trei luni încoace, ca să ajung s-o pot înghiți !

— Sînt, va să zică, trei luni de cînd durează ? — (nu îndrăzne să spună ce anume) — făcu Tressignies, al cărui fel de-a vorbi neprecis era mai sinistru decît orice precizare.

— Da, răspunse ea, trei luni. Dar ce sînt trei luni ? adăugă. Va trebui să treacă timp pînă să se coacă și răskoacă această mîncare a răzbunării pe care i-o pregătesc

și care va răscumpăra refuzul lui de a-mi da inima lui Esteban s-o mănînc...

Rosti ultimele vorbe cu o patimă încrîncenată și, în același timp, cu o sălbatică melancolie. Tressignies nu-și închipuise vreodată că poate zace într-un suflet de femeie un asemenea amestec de adorație și cruzime. Niciodată nimeni n-a privit o operă de artă cu o atenție mai concentrată decît privea el la strania și atotputernica artistă a răzbunării ce i se înfățișa dinaintea ochilor. Ceva însă ce el însuși se mira a resimți, se afla amestecat în contemplarea lui de estet. El, care credea a fi isprăvit odată pentru totdeauna cu sentimentele spontane și a cărui judecată lucidă, cu rînjetul ei crunt, îi mușca fiecare senzație, precum am văzut pe unii căruțași mușcîndu-și caii de ureche pentru a-i face ascultători și docili, simțea că respiră, în preajma acestei femei, un duh primejdios. Camera, saturată de atîta amar de patimă fizică și haină, îl asfixia pe civilizatul nostru. Avea nevoie de o gură de aer curat, și se gîndi că trebuie să plece, chit că mai pe urmă se va întoarce.

Femeia văzu că el vrea să se ducă. Dar mai avea să-i arate și alte laturi ale capodoperei ei.

— Și asta ce e? făcu, recăpătîndu-și trufia, gestul de ducesă și arătînd către cupa de sticlă albastră, umplută de el cu monezi de aur. Ia-ți banii înapoi, îi spuse. Ce poți să știi? Poate sînt mai bogată decît dumneata. Aurul nu are ce căuta aici. Nu primesc aur de la nimeni. Și cu mîndria înjosirii, care era întreaga-i răzbunare, adăugă: Sînt numai o tîrfă de cinci franci.

Vorba fu spusă așa cum fusese și gîndită. O ultimă tră-sătură a sublimului răsturnat, a sublimului de infern, al cărui spectacol i-l desfășurase dinainte și despre care cu siguranță marele Corneille, în străfundul cugetului său tragic, nici habar nu avea! Dezgustul acestor din urmă vorbe îi dădu lui Tressignies puterea de a se ridica să plece. Adună din mers monezile de aur, lăsînd în cupă doar cît îi ceruse ea. „Dacă așa vrea! își spuse, am să apăs asupra pumnalului ca să se afunde și mai adînc, și am să adaug și stropitura mea de noroi, odată ce de noroi e însetată“. Ieși din apartament, pradă unci stări de nervi ajunse la limită. Candelabrele inundau în con-

tinuare într-un torent de lumină ușa, atît de obișnuită ca aspect, pe unde intrase. Și înțelese de ce erau puse aici numai cînd privi cartea de vizită, firma acestei dughene de carne femeiască. Sta scris pe cartonaș cu litere mari :

DUCESA DE ARCOS DE SIERRA-LEONE

Iar dedesubt, un cuvînt trivial pentru meseria ce-o făcea.

În acea seară, Tressignies se întoarse acasă după încredibila lui aventură într-o stare de tulburare atît de adîncă, încît îi era aproape rușine de el. Proștii — adică aproape toată lumea — cred că întinerirea ar fi o minunată descoperire a naturii omenești ; însă cei ce cunosc viața știu mai bine ce cîștig ar reprezenta ea. Tressignies își spuse cu spaimă că s-ar putea descoperi pe sine cu mult prea tînr... și iată de ce își făgădui să nu mai calce pe la ducesă, în ciuda interesului, sau mai degrabă din pricina interesului pe care nemaipomenita femeie îl răscolea în el. „De ce, își spuse, m-aș întoarce în acest loc îmbolnăvit de putreziciune, în mișmele căruia o ființă născută nobilă s-a azvîrlit cu bună știință ? Mi-a povestit toată viața ei și-mi pot închipui, fără nici o greutate, amănuntele care nu au cîm să fie altele, ale cumplitei ei existențe de fiecare zi“. Aceasta a fost deci hotărîrea lui Tressignies, luată cu toată energia în singurătatea camerei, la gura sobei. Un timp a stat închis în casă, ferindu-se de întîmplările dinafară și de tot ceea ce-l putea distra, singur cu impresiile și amintirile unei serii pe care mintea-i nu se putea împiedeca să le deguste ca pe un poem straniu și atotcuprinzător, fără pereche nici în opera lui Byron, nici în cea a lui Shakespeare, cei doi poeți favoriți ai săi. Astfel își petrecu el ceasuri de-a șirul, rezemat de brațul fotoliului, cufundat în visare, frunzărind paginile mereu deschise în el ale acestui poem de o cumplită vigoare. Și care i-a fost ca o floare de lotus ce l-a făcut să uite de saloanele Parisului — patria lui. Ba chiar a trebuit să-și dea pîteni voinței ca să reînceapă a le frecventa. Ireproșabilele ducese regăsite în societate i-au părut cam lipsite de sare... Și cu toate că Tressignies al nostru nu era un mironosit, cum nici prietenii săi nu erau, nu le-a

suflat totuși nici o vorbă despre aventura cu pricina, dintr-o pornire de delicatețe, pe care-o socotea, dealtfel, absurdă, căci oare nu ducea însăși îi ceruse să spună unuia și altuia povestea ei și s-o răspîndească cît de departe se putea?... El, dimpotrivă, a păstrat-o pentru sine. A strîns-o și a pecetluit-o în ungherul cel mai tainic al ființei lui, cum ar fi astupat cu grijă o sticlută cu parfum foarte rar, din care s-ar putea irosi ceva dacă ar fi dat să-l miroase și alții. Lucru curios, pentru un om cu firea lui ! La Café de Paris, la club, în toate locurile unde bărbații se adună și-și spun cîte toate, odată nu și-a întîlnit unul sau altul dintre prieteni fără să nu-l încerce teama de a-l auzi povestind, ca pe un fapt lui întîmplat, aventura pe care el însuși o trăise ; și acest lucru, ce se putea petrece în fiecare clipă, trezea în el niște perspective care, în primele zece minute ale unei conversații, îi dădeau un ușor tremur interior. Totuși, s-a ținut de cuvînt și nu s-a mai dus, nu numai pe strada Basse-du-Rempart, dar nici pe boulevard. N-a mai adăstat, rezemat ca toți ceilalți *gants jaunes*, *dandy*-i ai vremii, de balustrada de la Tortonî. „Dacă cumva i-aș vedea fluturînd blestemăția de rochie galbenă, își spunea, s-ar putea să mai fiu încă destul de prost să mă iau după ea“. Toate rochiile galbene zărite în cale îl lăsau visător... Acum îi plăceau rochiile galbene, cînd altădată nu le putea suferi. „Mi-a pervertit gustul“ își zicea : și astfel *dandy*-ul batjocorea în el omul. Ceea ce însă doamna de Staël¹, ca una ce le cunoștea prea bine, numește undeva *gîndurile Diavolului*, erau încă mai puternice decît omul și chiar decît *dandy*-ul din el. Tressignies deveni sumbru. În lume se arăta altădată sprinten la minte, de o veselie plăcută și în același timp de temut — așa cum și trebuie să fie veselia în această lume noastră, care ar disprețui pe cel ce, distrînd-o, nu o face puțințel și să tremure. Vorba-i își pierdu din vervă... „Să fle cumva îndrăgostit?“ ziceau țafele aristocrației. Bătrîna marchiză de Clérambault, care credea că este ceva între Tressignies și nepoata ei, proaspăt ieșită de la pensionul

¹ *Germaine Necker, baroană de Staël* (1766—1827, scriitoare franceză, autoare de romane și studii care au contribuit la răspîndirea romantismului în Franța. (N.t.)

Sacré-Coeur și romanțioasă pe cît putea fi atunci o fată, îi spunea cu necaz : „Nu pot să te sufăr cînd faci mu-tra asta *à la Hamlet*“. Din posomoreală, Tressignies dădu într-un fel de boală. Образul i se veșteji ca cenușa. „Ce-o fi avînd oare domnul de Tressignies ?“ se tot întreba lumea ; și era probabil pe cale de a-i diagnostica, precum lui Bonaparte la stomac, un cancer în piept, cînd, într-o bună zi, Tressignies rețeză scurt toate presupunerile și anchetele asupra persoanei sale, strîngîndu-și calabalicul, ca un ofițer, în doi tîmpi și trei mișcări, și dispărînd ca în gaură de șarpe.

Încotro ? Cine să se sinchisească ? A stat plecat mai bine de un an, apoi s-a întors la Paris și a intrat din nou la hamalîcul vieții mondene. Se afla într-o seară la ambasadorul Spaniei unde, între paranteze fie spus, era adunată grămadă lumea cea mai strălucită din Paris... Era tîrziu. Tocmai se anunțase supeul. Îmbulzeala de la bufet golise saloanele. Dar în salonul de joc, cîțiva bărbați mai întîrziau încă la o partidă încăpățînată de vist. Deodată, partenerul lui Tressignies, frunzărind un carnețel cu coperti de baga unde scrisese miza fiecărui *robber*, dădu peste ceva ce-l făcu să exclame : „Aha !“, ca atunci cînd regăsești un lucru uitat...

— Domnule ambasador, spuse el amfitrionului, care sta privind jocul, cu mîinile încrucișate la spate, mai există oare vreun membru din familia de Sierra-Leone la Madrid ?

— Sigur, cum să nu ? făcu ambasadorul. În primul rînd, există ducele, neam și egal cu cei mai mari dintre Granzi.

— Cine este dar această ducesă de Sierra-Leone moartă de foarte curînd la Paris, și ce rudă este cu ducele ? reluă interlocutorul.

— Nu i-ar putea fi decît soție, răspunse liniștit ambasadorul, dar ducesa este ca și moartă de aproape doi ani. A dispărut, fără să se poată afla nici de ce, nici cum : adevărul este o taină adîncă ! Căci nu trebuie pierdut din vedere faptul că maiestuoasa ducesă de Sierra-Leone nu era o femeie a timpurilor noastre, o femeie din acelea cu hachițe, care să se lase răpită cu una cu două de vreun

amant. Era o femeie pe puțin la fel de trufașă ca și ducele, soțul ei, de departe cel mai orgolios dintre toți *Ricos hombres*¹ ai întregii Spanii. Pe deasupra, era și credincioasă, de o cucernicie aproape monahală. A trăit tot timpul la castelul Sierra-Leone, o pustie de marmură roșie, unde vulturii, dacă cumva sînt vulturi pe acolo, se prăbușesc, cred, de pe piscuri la pămînt, asfixiați de plictis ! Într-o bună zi, ducesa a dispărut și nu i s-a mai putut da nicio dată de urmă. Începînd din acel moment, ducele, un om ca de pe vremea lui Carol Quintul, căruia nimeni pe lume nu a îndrăznit vreodată să-i pună o întrebare, s-a așezat cu locuința la Madrid și n-a mai suflat o vorbă despre soția lui, despre dispariția ei, ca și cum nici n-ar fi existat vreodată. Ea era, de neam, o Turre-Cremata, ultima din familie, din ramura ei italiană.

— Deci chiar aceasta este, întrerupse jucătorul. Și privi atent la ce scrisese pe una din foile carnețelului de bagă. Ei bine, adăugă el solemn, domnule ambasador al Spaniei, am onoarea să aduc la cunoștința 'excelenței-voastre că ducesa de Sierra-Leone a fost înmormîntată azi-dimineață și, lucru pe care cu siguranță nu-l veți putea bănuî nici o clipă, a fost înmormîntată în cimitirul Salpêtrière², ca una ce a murit internată în azilul stabilimentului respectiv !

La auzul acestor cuvinte, jucătorii își întoarseră cărțile pe față și și le trîntiră pe masă dinainte, privînd, rînd pe rînd, buimăciți, către cel care-i vorbea ambasadorului.

— Da, da ! spuse jucătorul, cizelînd *senzația stîrnită*, acest lucru atît de plăcut francezilor ! Treceam azi-dimineață pe acolo și, pe cînd mergeam de-a lungul zidurilor, am auzit un bubuit prelung de muzică bisericească, atît de maiestuos, încît am intrat în lăcașul prea puțin obișnuit cu asemenea sărbătoare... și am căzut ca din pod cînd, trecînd de portalul drapat în negru și acoperit cu blazoane, am dat, în cor, peste catafalcul cel mai strălucitor

¹ Oameni bogați (sp.) ; nume dat granzilor. (N.t.)

² În vremea lui Barbey, spital și azil, ținut de călugărițe, pentru săraci și pentru femeile de stradă. (N.t.)

cu puțință, Biserica era aproape goală. Se mai aflau, pe banca săracilor, câțiva cerșetori, iar 'ici și' colo, câteva femei, dintre oribilele leproase ale spitalului de alături, cel puțin dintre acelea care nu sînt încă de tot nebune și se mai pot ține pe picioare. Surprins de-a vedea un asemenea public alături de un asemenea catafalc, m-am apropiat și am citit pe căpătii, scrisă cu litere mari de argint pe fond negru, această inscripție pe care am copiat-o, pe legea mea ! de uimire și de teamă să n-o uit :

AICI ODIHNEȘTE
SANZIA—FLORINDA—CONCEPCION
DE TURRE—CREMATA
DUCESĂ DE ARCOS DE SIERRA—LEONE
PROSTITUATĂ POCAITĂ
RĂPOSATĂ LA SALPÊTRIÈRE, LA...
REQUIESCAT IN PACE !¹

Jucătorii nu se mai gîndeau la partida lor. Cît despre ambasador, cu toate că un diplomat n-are dreptul să se mire de nimic, cum nici un ofițer să se teamă, simți că uimirea-i îl putea compromite :

— Și n-ați cerut informații ? făcu el, ca și cum ar fi vorbit unui subaltern.

-- Nu, nimănui, excelență, răspunse jucătorul. Nu erau acolo decît săraci iar preoții, care poate m-ar fi putut informa, oficiau slujba. Dealtfel, mi-am amintit că voi avea cîntecul să vă întîlnesc pe dumnăvaoastră în seara aceasta.

— Voi avea miine toate datele, făcu ambasadorul. Și partida urmă pînă la sfîrșit, dar întretăiată de exclamații, și fiecare jucător fiind atît de absorbit de propriile gînduri, încît toți acești ași ai vistului făcură greșeli una după alta, și nimeni nu băgă în seamă paloarea lui Tresignies care-și puse pălăria și plecă, fără a-și lua rămas bun de la nimeni.

A doua zi, în zori, era la Salpêtrière. Întrebă de capelan — un moșneag de preot foarte cumsecade — iar acesta

¹ Odihnească-se în pace (lat.). (N.t.)

îi dădu toate informațiile solicitate despre „numărul 119“ în care se transformase ducesa de Arcos de Sierra-Leone. Nefericita se sfârșise acolo unde și prevăzuse că avea să se prăbușească... Din cumplitul joc pe care-l jucase, se molipsise de cea mai îngrozitoare boală. În numai câteva luni, spuse bătrînul preot, se găunoșise pînă la măduvă... Unul dintre ochi îi zbuclnise într-o zi din orbită și-i picase la picioare, ca un bănuț... Celălalt i se topise, se scursese pe obraz... Murise — însă cu stoicism — în chinuri înspăimîntătoare... Averea ce mai păstra încă, bani și bijuterii, o lăsase în întregime bolnavilor printre care se numărase și ea, din spitalul unde fusese primită ; ceruse, de asemenea, să i se facă o înmormîntare fastuoasă. „Atîta doar că, spre a se pedepsi pentru desfrîul ei, spuse bătrînul preot, care nu pricepuse o iotă din această femeie, spre cîință și penitență, a cerut să se scrie pe sicriu și pe mormînt, în urma titlurilor ei de nobleță, că este o PROSTITUATĂ.... POCAITĂ. Ba chiar, adăugă capelanul, ca unul ce luase drept cu totul altceva spovedania ducesei, din umilință creștinească, nu voia să punem nici măcar «pocăită».

Tressignies prinse să zîmbească amar în fața preotului atît de cumsecade, dar respectă iluziile sufletului său naiv.

Căci el unul știa prea bine : ducesa nu se căise nici o clipă, iar această umilință înduioșătoare nu era de fapt decît, pînă și dincolo de moarte, tot răzbunare !

Traducere de IRINA BADESCU

HONORÉ DE BALZAC

Într-un somptuos palat din Ferrara, într-o seară de iarnă, don Juan Belvidéro ospăta pe un prinț al casei Este. În vremurile acelea o asemenea petrecere era un spectacol minunat, pe care numai averile regești sau puterea nobiliară puteau să-l rinduiască. Așezate în jurul mesei luminate de luminări înmiresmate, șapte femei vesle schimbau între ele cuvinte agreabile, înconjurate de admirabile capodopere, a căror marmură albă ieșea mai bine în evidență, pe pereții lucrați în stuc roșu, în contrast cu bogățiile covoare turcești. Îmbrăcate în atlas și în aur strălucitor și împodobite cu pietre nestemate ce scăpărau parcă mai puțin decât ochii lor, stăteau de vorbă istorisindu-și pasiunile mistuitoare, dar care nu semănau una cu alta, așa cum nu semăna nici frumusețea lor. Vorbeau aceeași limbă și aveau aceleași gânduri; înfățișarea, o privire, un gest, pronunția, împrumutau cuvintelor interpretări libertine, lascive, melancolice sau ironice.

Una părea să spună: „Frumusețea mea e în stare să încălzească inima înghețată a moșnegilor“.

Alta: „Îmi place să stau tolănită pe perne și să mă gândesc cu încântare la cei ce mă adoră“.

O a treia, neobișnuită cu asemenea petreceri, părea gata să roșească: „Simt remușcarea împungându-mi inima! spunea ea. Sînt catolică și mi-e teamă de iad. Dar vă iubesc atît de mult, oh; atît, atît de mult, încît sînt gata să vă sacrific eternitatea“.

A patra, golind o cupă de vin de Chio, exclamă: „Trăiască veselie! Cu fiecare răsărit de soare încep o altă viață.“

Uitînd trecutul, ametită încă, de asalturile din ajun, în fiecare seară sfîrşesc o viaţă de fericire, o viaţă plină de dragoste !“

Femeia aşezată alături de Belvidéro îl privea cu ochi arzători. Era tăcută. „Nu mă voi da pe mîna *asasinilor*, plătiţi ca să-mi ucidă iubitul dacă m-ar părăsi !“ Apoi izbucni în rîs, dar mîna sa nerăbdătoare sfărîmă o bombonieră minunat încrustată cu aur.

— Cînd vei fi mare-duce ? îl întrebă a şasea pe prinţ cu o expresie de bucurie ucigătoare, cu dinţii înclestaţi şi delir bahic în priviri.

— Şi ție, cînd o să-ți moară odată tatăl ? zise a şaptea rîzînd, aruncîndu-i lui don Juan buchetul cu un gest care întrecea zburdălnicia.

Era o tînră inocentă, obișnuită să-și bată joc de toate lucrurile socotite sfinte.

— Ah ! Nu-mi mai vorbiți de asta, strigă tînrul și frumosul don Juan Belvidéro, nu există decît un singur tată veșnic pe lume, și din nenorocire acesta e tatăl meu !

Cele șapte curtezane din Ferrara, prietenii lui don Juan și chiar prințul scoaseră un strigăt de groază. Două sute de ani mai tîrziu, și sub Ludovic al XV-lea, oamenii de bun gust ar fi rîs de această glumă. Dar poate că, la începutul orgiei, spiritele își păstrau încă luciditatea ? În ciuda luminii lumînărilor, a strigătului pasiunii, a înfățișării vazelor de aur și de argint și aburului de vin, în ciuda contemplării acestor femei încîntătoare, mai rămăsese oare în fundul inimilor o picătură de rușine pentru lucrurile omenesti și divine, un strop din rușinea care luptă cu deznădejde pînă în clipa cînd orgia o înecă în ultimele valuri ale vinului scîlpitor ? Cu toate astea, florile fuseseră strivite, ochii priveau buimaci, iar beția ajunsese, după expresia lui Rabelais, pînă-n sandale. În acest moment de liniște, o ușă se deschise ; și, așa cum la festinul lui Balthazar Dumnezeu își făcu apariția, el se ivi sub aspectul unui bătrîn servitor, cu părul alb, cu mersul șovăitor, cu sprîncenele încruntate ; intră cu o înfățișare tristă, vesteji cu o privire coroanele, cupele de argint aurit, piramidele de fructe, strălucirea petrecerii, purpura chipurilor mirate și culorile tari ale pernelor pe care se odihneau brațele albe ale femeilor ; în sfîrșit, așternu un

zăbranic de doliu peste dezlănțuita nebunie, rostind cu glas dogit aceste sumbre cuvinte : „Domnule, tatăl dumneavoastră e pe moarte“.

Don Juan se ridică făcînd către musafirii săi un gest care s-ar putea traduce prin vorbele : „Scuzați-mă, asta nu se întîmplă în fiecare zi“.

Oare moartea tatălui nu surprinde adesea pe tineri în mijlocul splendorilor vieții, în mijlocul gîndurilor bune ale orgiei ? Moartea vine cînd te aștepți mai puțin și e tot atît de capricioasă ca o curtezană plină de toane ; dar, mai fidelă, ea n-a înșelat niciodată pe nimeni.

Don Juan închise ușa odăii și porni printr-un culoar pe cît de lung și rece tot pe-atît de întunecos, silindu-se să-și ia o înfățișare teatrală, căci, gîndindu-se la rolul lui de fiu iubit, părăsise buna dispoziție o dată cu șervetul aruncat pe masă. Noaptea era întunecoasă. Servitorul, prea puțin vorbăreț, care îl conducea pe tînăr către camera mortuară, lumina atît de neîndemînatic drumul stăpînului său, încît moartea, ajutată de frig, de liniște, de obscuritate și poate de reacția beției, putu să strecoare unele reflecțiuni în sufletul acestui risipitor, își examinează viața și deveni gînditor, ca un om dat în judecată în drum spre tribunal.

Bartholoméo Belvidéro, tatăl lui don Juan, era un bătrîn în vîrstă de nouăzeci de ani, care își petrecuse cea mai mare parte a vieții făcînd diverse combinații comerciale. Dat fiind că străbătuse nu odată ținuturile talismanice ale Orientului, dobîndise imense bogății și unele cunoștințe mai prețioase, după spusele lui, decît aurul și diamantele, de care, dealtfel, nu-i prea păsa.

„Decît un rubin, mai bine un dinte și puterea științei“, obișnuia el să zică, zîmbind. Acestui tată bun și blînd îi plăcea să-l asculte pe don Juan povestindu-i aiurelile lui tinerești și rostea pe-un ton ironic, dîndu-i banii de aur : „Dragul meu copil, să nu faci decît prostiile care te vor înveseli“. Era singurul bătrîn căruia îi făcea plăcere să vadă un om tînăr, dragostea părintească înșelîndu-î bătrînețea prin contemplarea unei atît de strălucitoare vieți. La vîrsta de șaizeci de ani, Belvidéro se îndrăgostise de un înger al liniștii și frumuseții. Don Juan fusese unicul fruct al acestei iubiri tîrzii și de scurtă durată. De cinci-

sprezece ani moșneagul deplîngea pierderea iubitei sale Juana. Numeroșii săi servitori și fiul său atribuiau acestei dureri bătrînești obiceiurile ciudate pe care le luase. Retras în aripa cea mai încomodă a palatului său, Bartholoméo, nu ieșea decît foarte rar, și chiar don Juan nu putea să pătrundă în apartamentul tatălui său fără permisiunea acestuia. Acest anahoret de bunăvoie umbla de colo-colo prin palat și rătăcea pe străzile Ferrarei, ca și cum ar fi căutat ceva ce-i lipsea; mergea visător, nehotărit, preocupat, ca un om chinuit de-un gînd sau de-o amintire. În timp ce tînărul lui fecior dădea petreceri somptuoase, iar palatul răsuna de hohotele lui de rîs, în timp ce caii tropăiau în curți și pajii se certau jucînd zaruri pe trepte, Bartholoméo, mîncă șapte grame de pîine pe zi și bea numai apă. Și dacă cerea puțină carne de pasăre, o făcea doar ca să-i poată da oasele cîinelui sîrmos, negru, tovarăș credincios. Nu se plîngea niciodată de zgomot. În timpul bolii sale, dacă sunetul cornului și lătrăturile cîinilor îl surprindeau în timpul somnului, se mulțumea să spună : „Ah ! se întoarce don Juan !” Nu se pomenise pe pămînt un tată mai cumsecade și mai înțeleghător ; astfel, tînărul Belvidéro, obișnuit să-l trateze fără ceremonie, avea toate defectele copiilor alintați ; trăia cu Bartholoméo așa cum trăiește o curtezană capricioasă cu un amant bătrîn, răsplătind o impertinență cu un surîs, vînzîndu-și buna dispoziție și lăsîndu-se iubită. Refăcînd în gînd tabloul anilor tîneretii sale, don Juan își dădu seama că i-ar fi greu să găsească în bunătatea tatălui său vreo lipsă. Simțînd în fundul inimii sale o undă de remușcare, în momentul în care străbătea culoarul, fu gata să-i ierte lui Belvidéro că trăise atîta amar de ani. Se întorcea la sentimentele de pietate filială așa cum un hoț devine om cinstit atunci cînd nu are putința să se bucure de milionul pe care l-a furat. În scurt timp, tînărul străbătu sălile înalte și reci din care se compunea apartamentul tatălui său. Respira acum aerul umed și dens, mirosul rînced care se degaja din vechile tapiserii și din armouriile acoperite cu praf, din camera antică a bătrînului. Dădu cu ochii de patul răvășit și de focul care abia mai pîlpîia în cămin. O lampă așezată pe-o masă de formă gotică arunca peste așternut,

din cînd în cînd, fișii de lumină, pîlpîitoare, cînd mai tari, cînd mai slabe, așa încît chipul bătrînului căpăta mereu altă înfățișare. Frigul pătrundea prin ferestrele care nu se închideau prea bine și zăpada izbea în geamuri cu zgomot surd. Acest tablou se potrivea atît de puțin cu tabloul pe care don Juan abia îl părăsise, încît acesta nu-și putu opri o tresărire. Apoi îl prinse frigul, cînd, apropiindu-se de pat, o puternică rafală de lumină împinsă de-o pală de vînt, lumină chipul tatălui său : trăsăturile îi erau descompuse, pielea strîns lipită de oase bătea în verde-coclit, și albeața pernei, pe care bătrînul sta culcat, scotea în evidență această oribilă culoare, schimonosită de durere, gura întredeschisă și cu desăvîrșire știrbă scotea gemete și suspine al căror sunet lugubru era însoțit de vîietul furtunii. Cu toate aceste semne ale neființei, se puteau desluși pe chipul acesta trăsăturile unui caracter de-o forță de necrezut. Un spirit superior se lupta cu moartea. Ochii adinciți în orbite din pricina bolii păstrau o fixitate ciudată. Se părea că Bartholoméo căuta să ucidă cu privirea lui de muribund un dușman care se afla acolo, la capătul patului său. Această privire fixă și înghețată era cu atît mai înspăimîntătoare cu cît capul rămînea într-o imobilitate asemănătoare aceleia a craniilor de pe masa de disecție. Trupul, în întregime conturat de cearșafurile patului, lăsa să se vadă că membrele bătrînului înțepeniseră și el. Moartea pusese stăpînire pe trup, dar ochii trăiau încă. Sunetele ce-i ieșeau din gură aveau ceva nefiresc, de mîșinărie. Don Juan se rușină oarecum la gîndul că stătea la căpătiul tatălui său pe moarte, avînd la butonieră floarea pe care i-o înfipsese acolo mîna unei femei ușoare, că adusese odată cu el, aici izul petrecerii și mirosul vinului.

— Petreceai ! murmură bătrînul zărindu-și fiul.

În aceeași clipă, vocea limpede și ușoară a unei cîntărețe care-i înveselea pe comeseni, însoțită de acordurile unei viori, răbufni în camera funebă, întrecînd vijitiul uragînului. Don Juan rămase nepăsător la această nouă dovadă a dezvălului său.

— Nu sînt supărat pe tine, copilul meu, rosti Bartholoméo.

Cuvintele pline de blindețe îi făcură rău lui don Juan, care nu-i putea ierta tatălui său această cumplită bunătate.

— Ce rău îmi pare, tată ! rosti el cu ipocrizie.

— Bietul meu Juanino, zise muribundul cu glas surd, am fost oare atît de bun cu tine încît nu ești în stare să-mi dorești moartea ?

— Oh ! strigă don Juan, dacă aș putea să-ți redau viața, mi-aș da cu bucurie o parte din viața mea ! (Asta poți s-o spui oricînd, gîndea risipitorul, e ca și cum i-aș oferi amantei mele lumea întreagă !)

Nu-și sfirși bine gîndul, că bătrînul cîine începu să urle, don Juan începu să tremure, închipuîndu-și peșemne că inteligentul animal îi ghicise gîndul.

— Nu m-am îndoit o clipă, fiul meu, că mă pot bizui pe tine, murmură muribundul. Voi trăi. Ai să vezi, vei fi mulțumît. Voi trăi, dar' fără să-mi dăruiești o singură zi din cele care ți-au fost hărăzite.

„Aiurează“, își spuse don Juan. Apoi adăugă cu glas tare :

— Da, iubitul meu tată, vei trăi, vei trăi cît vei trăi și eu, căci amintirea ta va rămîne vie în inima mea.

— Nu la o astfel de viață mă gîndesc, zise bătrînul nobil adunîdu-și puterile pentru a se așeza în capul oaselor, căci fu tulburat de una din acele bănuieli ce nu se pot ivi decît în clipa morții. Ascultă, fiul meu, continuă el cu glasul slăbit de efortul pe care-l făcuse, am tot poftă să mor cît ai tu să te lași de amante, de vin, cai, șoimi, cîini de vînătoare și bani de aur.

„Cred și eu“, gîndi, fiul ingenunchind la capul patului și sărutînd mîna cadaverică a lui Bartholoméo.

— Dar, reluă el cu glas tare, tată, dragă tată, trebuie să ne supunem voinței Celui-de-Sus.

— Cel-de-Sus sînt eu, mormăi' bătrînul.

— Nu huli, exclamă tînărul, luînd seama că chipul tatălui său căpătase un aer amenințător. Nu huli, căci ai primit împărtășania din urmă și aș fi nemîngîiat dac-ai părăsi viața păcătuiind.

— Ascultă-mă ! exclamă muribundul schimonosindu-și buzele.

Don Juan tăcu. O tăcere cumplită se așternu. Printre suierăturile grele ale viscolului, glasul dulce și acordurile violei care-l acompania abia se mai auzeau, slabe ca lumina în revărsatul zilei. Muribundul zîmbi.

— Îți mulțumesc că ai invitat cîntărețe, că ai adus muzicanți ! O, petreceri, femei tinere și frumoase, albe cu plēte negre ! Am să mă bucur de toate plăcerile vieții, căci voi trăi !

— Aiurēzi ! Ai întrecut orice margine, spuse don Juan.

— Am descoperit mijlocul de a renaște la viață. Iată ! Caută în sertarul mesei. Deschide-l ! Apasă pe butonul din spatele grifonului !

— L-am deschis, tată.

— Se află acolo un flacon din cristal de stîncă.

— Iată-l.

— Mi-au trebuit douăzeci de ani pentru... În clipa acea bătrînul simți că i se apropie sfîrșitul și, adunîndu-și toate puterile zise : După ce-mi voi da duhul, să-mi ungi fără întîrziere trupul cu această apă. Voi renaște.

— Cam puțină, replică tînărul.

Bartholoméo își pierduse graiul, dar mai avea încă puterea să audă și să vadă ; auzind aceste cuvinte, își suci capul spre don Juan cu o mișcare de-o repeziciune uluitoare, grumazul îi rămase întors ca al unei statui de marmură pe care sculptorul a condamnat-o s-o lase să privească într-o parte, ochii săi holbați căpătară o fixitate nefirească. Murise, murise pierzîndu-și singura, ultima iluzie. Căutîndu-și un refugiu în inima fiului său, găsi în ea o groapă mai adîncă decît cea săpată de obicei de oameni pentru morții lor. I se zburlise părul de spaimă, iar privirea lui crispată și imobilă continua să vorbească. Acest tată parcă se scula mînios din groapă spre a-i cere Domnului răzbunare !

— Ei ! s-a sfîrșit cu bătrînul, exclamă don Juan.

Nerăbdător să cerceteze misteriosul flacon la lumina lămpii, așa cum un băutor își cercetează clondirul la sfîrșitul mesei, luă seama că ochii tatălui său pāliseră. Cîinele se uita, uluit, cînd la stăpînul său, care zăcea fără suflare, cînd la flaconul cu elixir, imitîndu-l pe don Juan, care, și el, privea rînd pe rînd, cînd la tatăl său, cînd la fiolă. Lampa arunca lumini schimbătoare. Se așternuse liniștea,

viola amuțisc. Belvidéro tresări : i se păru că tatăl său mișcă brațul. Speriat de expresia aspră a ochilor săi acuzatori, îi închise, așa cum a-i prinde la loc o perdea bătută de vînt într-o noapte de toamnă. Rămase în picioare, pierdut, singur cu gîndurile lui. Deodată, un zgomot strident, ca atunci cînd se deschide un resort ruginiț, rupse tăcerea. Don Juan, surprins, fu gata să scape flaconul. O sudoare, mai rece ca oțelul unui pumnal, îi invadează porii. Un cocoș din lemn vopsit apăru dintr-un ceasornic de perete, strigînd de trei ori cucurigu. Era una dintre acele ingenioase mașinării cu ajutorul cărora savanții din aceea epocă par-veneau să fie treziți din somn la ora pe care și-o fixau pentru a-și continua lucrul. Lumina zorilor însingera ferestrele. Trecuseră zece ore de cînd don Juan sta dus pe gînduri. Bătrînul ceasornic părea să fie mai plin de credință decît el întru îndeplinirea îndatoririlor sale față de Bartholoméo. Această mașinărie era alcătuită din pîrghii de lemn, din roțițe, șuruburi și arcuri, pe cîtă vreme el poseda acel mecanism hărăzit omului care se cheamă inimă. De teamă să nu rățăcească pe undeva sticluta cu misteriosul lichid, scepticul don Juan o puse la loc în sertarul măsuței gotice. În acest moment solemn auzi venind dinspre coridoare un zgomot nedeslușit : frînturi de glasuri, rîsete înăbușite, pași ușori, foșnetul mătăsii — zarva stîrnită de-o ceată veselă care încearcă să se stăpînească. Ușa se deschise, și prințul, prietenii lui don Juan, cele șapte curtezane, cîntărețele, în bizara dezordine în care se găsesc dansatorii surprinși de lumina dimineții, atunci cînd soarele se luptă cu flăcările palide ale lumînărilor, pătrunseseră în încăpere pentru a-i prezenta tînărului moștenitor obișnuitele condoleanțe.

— Oh ! Oh ! bietul don Juan ! Te pomenești că a luat în seamă moartea tatălui său, șopti prințul la urechea Brambillei.

— Dar tatăl lui era un om cu inimă de aur, răspunse ea.

Totuși, meditațiile nocturne ale lui don Juan îi întipăriseră pe chip o expresie atît de izbitoare încît întreaga ceată amuți dintr-o dată. Bărbații rămaseră nemișcați. Femeile, cu buzele uscate de vin și obrajii palizi de atîtea sărutări, ingenuchează și începură să se roage. Don Juan

nu se putu opri să nu tresarăcînd văzu splendoarea, veselie, rîsetele, cîntecele, tineretea, frumuseţea, puterea, în-săşi întruchiparea vieţii prosternîndu-se astfel în faţa mor-
tîi. Dar în această încîntătoare Italie, desfrîul şi religia
se impleteau pe acea vreme atît de perfect încît religia
devenise desfrîu, iar desfrîul religie. Prinţul strînse cu
duioşie mîna lui don Juan, apoi, după ce chipurile îm-
prumutară pe rînd şi laolaltă aceeaşi grimasă, pe jumătate
tristă, pe jumătate indiferentă, această vedenie pieri,
lăsînd în urmă camera goală. Era în adevăr o întruchipare
a vieţii ! Coborînd scările, prinţul îi spuse Rivarbarelli :

— Hei ! cine ar fi crezut că doñ Juan este un fanfaron
al împietăţii ? Îşi iubeşte tatăl !

— Aţi observat ciinele acela negru ? întrebă Bram-
billa.

— O să aibă bani cu nemiluita, rosti suspinînd Bianca
Cavatolină.

— Puţin îmi pasă ! exclamă mîndra Veronese, cea care
spărsese bomboniera.

— Cum, puţin îţi pasă ! exclamă ducele. Cu averea lui
e mai prinţ decît mine.

Mai întîi, don Juan, hărţuit de gînduri, nu se putu ho-
tărî să întreprindă ceva. După ce luă cunoştinţă de co-
moara strînsă de tatăl său, se înapoie, către seară, în ca-
mera mortuară, cu inima plină de-un cumplit egoism. În
încăpere se aflau toţi oamenii casei sale ocupaţi să aran-
jeze ornamentele catafalcului pe care răposatul monsenior
urma să fie expus a doua zi, în mijlocul unei superbe ca-
mere luminate, curios spectacol, pe care toată Ferrara tre-
buia să vină să-l admire. Don Juan făcu un semn, şi oa-
menii săi se opriră buimăciţi şi înfricoşaţi.

— Lăsaţi-mă singur, zise el cu un glas care nu mai se-
măna cu al lui, şi să nu intraţi în cameră decît atunci cînd
voi ieşi eu.

Cînd paşii bătrînului servitor, care plecase ultimul,
abia se mai auziră sunînd pe lespezi, don Juan închise gră-
bit uşa şi, fiind sigur că nu mai e nimeni de faţă, strigă :
„Să încercăm !“

Trupul lui Bartholoméo zăcea întins pe-o masă lungă.
Spre a ascunde tuturor privirilor hidosul spectacol al unui

cadavru pe care decrepitudinea și slăbiciunea îl făcuseră să sormene cu un schelet, îmbălsămătorii întinseseră peste trup un cearșai, lăsându-i numai capul afară. Nefericita mumie zăcea în mijlocul camerei; iar cearșaful, subțire și suplu, îi scotea în evidență formele, accentuând înțepeneala trupului.

Obrazul îi era acoperit cu pete mari, violete, care arătau că trebuie cât mai grabnic îmbălsămat. În ciuda scepticismului cu care se înarmase, don Juan tremură deșchizînd magica sticlă de cristal. Mai înainte de-a sfîrși operația, fu obligat să se oprească o clipă, într-atît de tare îi tremurau mîinile. Dar acest tînăr fusesse corupt de la început în mod savant de năravurile unui anturaj desfrînat; un gînd, demn de ducele de Urbino, îi dădu curaj și, îmboldit și de-un viu sentiment de curiozitate, ai fi crezut că Diavolul îi suflă la ureche aceste cuvînte ce răsunară în inima lui: „Unge un ochi!” — Luă o rufă și, după ce-o muie cu zgîrcenie în prețiosul lichid, o trecu ușor peste pleoapa ochiului drept al cadavrului. Ochiul se deschise.

— Ah! Ah! rosti don Juan, strîngînd în mînă flacăra așa cum stringem, în vis, craca de care ne ținem cînd stăm agățați deasupra unei prăpastii.

Ochiul se umplu de viață, părea un ochi de copil înfipt în craniul unui mort. Lumina tremura înlăuntrul lui, înconjurată de-un fluid proaspăt! Protejat de frumoasele gene negre, scînteia asemeni acelor luciri unice pe care călătorul le zărește pîlpîind pe-o cîmpie pustie, în nopțile de iarnă. Acest ochi arzător părea că vrea să năvălească asupra lui don Juan și parcă gîndea, acuza, condamna, amenința, judeca, vorbea, striga, mușca. Toate patimile omenești se agitău înlăuntrul său. Rugămintile cele mai tandre; o minie regească, apoi dragostea unei tinere cerînd grație călăilor ei; în finé, privirea adîncă pe care o aruncă asupra mulțimii de oameni cel care urcă ultima treaptă a eșafodului. Izbucnea atîta viață din acest crîmpei de viață încît don Juan, îngrozit, dădu înapoi, și începu să se plimbe prin cameră, nemaîndrăznind să privească ochiul acesta pe care-l revedea răsărind pe podea, pe tapiserii. Camera era presărată cu puncte de foc, de viață, de inteligență. Pește tot luceau ochi care parcă lătrau la el!

— Ar fi trăit încă o sută de ani, exclamă el fără să vrea în momentul cînd, împins de-o curiozitate diabolică, se opri pentru a contempla mai bine această scînteie luminoasă.

Deodată, pleoapa inteligentă se închise și se redeschise brusc, ca pleoapa unei femei care consimte. Dacă acum ar fi strigat : „Da !“, don Juan n-ar fi fost mai puțin îngrozit.

„Ce-i de făcut ?“ gîndi el. Avu curajul să încerce să închidă această pleoapă albă. Dar încercările lui dădură greș.

„Să-l crăp ? Nu cumva aș făptui un paricid ?“ se întrebă el.

— Ba da, spuse ochiul clipind ironic.

— Ha ! Ha ! exclamă don Juan, asta e vrăjitorie curată, și se apropie, pregătindu-se să strivească ochiul.

O lacrimă mare se rostogoli pe obrajii scofilciți ai cadavrului și căzu pe mîna lui Belvidéro.

— Arde ! strigă el așezîndu-se.

Această luptă îl obosise, ca și cum s-ar fi bătut, ca Iacob cu îngerul.

În sfîrșit, se ridică spunînd : „Numai de n-ar țîșni sînge !“ Apoi, adunîndu-și tot curajul care-ți trebuie ca să fii laș, strivi ochiul, apăsîndu-l cu o rufă, dar fără să-l privească. Un geamăt neașteptat, dar teribil, se auzi. Sărmanul ciine își dădea sufletul urlînd.

„O fi făcînd parte din vrăjitorie ?“ se întrebă don Juan privind credinciosul animal.

Don Juan Belvidéro fu socotit de toată lumea un fiu pios. El ridică un monument de marmură albă pe mormîntul tatălui său și încredință execuția sculpturilor celor mai celebri artiști ai timpului. Nu se liniști de-a binelea decît în ziua cînd statuia paternelă, ingenuncheată în fața Religiei, apăsă cu enorma-i greutate mormîntul în fundul căruia îngropă ultima remușcare care-i atinsese inima într-un moment de istovire. Cînd ajunse în stăpînirea imensei averi strînsă de bătrînul orientalist, don Juan deveni avar. Nu avea, oare, de întreținut două vieți omenеști cu banii lui ? Privirea lui cercetătoare pătrunse în principiul vieții sociale și îmbrățișă cu atît mai bine lumea cu cît acum o vedea printr-un mormînt. Analiză oamenii și lucrurile dorind să termine cu Trecutul, reprezentat prin

Istorie ; cu Prezentul, configurat prin Lege ; cu Viitorul dezvoltat de Religii. Luă spiritul și materia, le aruncă într-un creuzet și, negăsind nimic, deveni don Juan !

Stăpîn al iluziilor existenței, se aruncă tînăr și frumos, în clocotul vieții, disprețuind lumea, dar punînd stăpînire pe ea. Fericirea lui nu se mulțumea a fi fericirea burgheză care se hrănește cu rasolul periodic, cu așternutul încălzit iarna, cu lampa de noapte și cu papucii cumpărați la trei luni o dată. Nu, el se agăță de existență ca o maimuță care apucă o nucă și, fără să stea mult pe gînduri, îndepărtează cu dibăcie vulgarele învelișuri ale fructului, ca să cerceteze cu atenție miezul gustos. Poezia și sublimele emoții ale pasiunii omenești nu mai puneau în calea lui nici o stavilă. El nu comise greșeala acelor oameni puternici care, închipuindu-și, din cînd în cînd, că sufletele mici cred în cele mari, acceptă să schimbe gîndurile înalte ale viitorului cu ideile mărunte ale existenței noastre pămîntești. Putea, ca și ei, să meargă cu picioarele pe pămînt și cu capul în nori ; dar prefera să se așeze și să strivească, sub sărutul lui, nu o singură gură de femeie, moale, fragedă și parfumată ; căci, asemenea Mortii, pe oriunde trecea, devora totul fără rușine, rîvnind o dragoste a posesiunii, o dragoste orientală, cu desfătări prelungi și ușoare. Neiubind în femei decît *femeia*, își făcu din ironie o a doua natură. Cînd amantele lui se serveau de un pat ca să urce la ceruri, pierzîndu-se într-un extaz îmbătător, don Juan le urma, grav, expansiv, sincer atît cît poate fi un student german. Dar el spunea *Eu*, cînd amanta lui, nebună, pierdută, spunea *Noi* ! Știa ca nimeni altul să se lase sedus de-o femeie. Era întotdeauna destul de puternic ca s-o facă să creadă că tremură ca un tînăr licean cînd, la primul său bal, îi șoptește fetei pe care o invită la dans : „Vă place dansul ?“ Dar știa să și roșească, să-și tragă puternica-i sabie, zdrobindu-i pe comandori. Era zeflemea în simplitatea lui și rîset în lacrimile lui, căci știa întotdeauna să plîngă ca o femeie care-i spune soțului ei : „Dă-mi un echipaj, sau dacă nu, voi muri de oftică !“ Pentru negustori lumea este un balot sau o grămadă de bilete aflate în circulație, pentru cea mai mare

parte dintre tineri, ea este o femeie, pentru unele femei, este un bărbat ; pentru unele spirite, este un salon, o gașcă, un cartier, un oraș ; pentru don Juan, universul era el ! Model de grație și de noblețe, spiritual și seducător, își priponea barca la toate malurile ; dar, lăsându-se condus, nu mergea decît pînă unde voia să meargă. Cu cît treceau anii, cu atît se îndoia mai mult. Cercetînd oamenii, ghicea adesea că vitejia era, de fapt, o mare îndrăzneală ; prudența, poltronerie ; generozitatea, finețe ; dreptatea, o crimă, delicatețea, negliobia, probitatea, ceva organizat, și, printr-o ciudată fatalitate, observă că oamenii cu adevărat cinstiți, delicăți, dreپți, generoși, prudenți și îndrăzneți nu se bucurau de nici un fel de considerație din partea semenilor. „Ce glumă fioroasă ! își zicea el. O glumă pe care nu Dumnezeu a născocit-o“. Atunci, renunțînd la o lume mai bună, nu se dădu de gol niciodată cînd auzea rostindu-se un nume și îi consideră pe sfinți pietre, în biserici, asemeni operei de artă. Astfel, înțelegînd mecanismul societății omenesti, nu ofensa niciodată prea tare prejudecățile, pentru că nu era chiar puternic ca un călău ; dar se juca cu legile sociale, cu grația și spiritul atît de bine redat în scena cu domnul Duminică. Fu așadar tipul lui Don Juan de Molière, al lui Faust de Goethe, al lui Manfred de Byron, și al lui Melmoth de Maturin. Imagini grandioase făurite de cele mai mari genii ale Europei, cărora li se vor adăuga fără îndoială acordurile lui Mozart și poate chiar lira lui Rossini ! Imagini teribile pe care principiul răului ce există în om le eternizează, și ale căror copii trec dintr-un secol într-altul : fie că acest tip intră în tratative cu oamenii, încarnîndu-se în Mirabeau ; fie că se mulțumește să acționeze în tăcere, ca Bonaparte ; sau să inunde universul cu ironia lui, ca divinul Rabelais ; sau, mai mult, să ridă de oameni, în loc să-i blesteme, ca mareșalul Richelieu ; sau, poate și mai bine, să-și bată joc în același timp și de oameni, și de lucruri, așa cum face cel mai celebru dintre ambasadorii noștri. Dar geniul profund al lui don Juan Belvidéro rezumă, cu anticipație, toate aceste genii. Își bătea joc de tot și de toate. Viața lui era o batjocură care cuprindea oamenii, lucrurile, instituțiile, ideile. În ce privește veșnicia, discutase, între patru ochi, timp de-o jumătate de oră cu

papa Iulius al II-lea și, la sfârșitul conversației, îi spusese rîzînd :

— Dacă ar trebui să aleg cu orice preț, mi-ar plăcea mai mult să cred în Dumnezeu decît în Diavol ; puterea unită cu bunătatea oferă întotdeauna mai multe resurse decît cele de care dispune Geniul Răului.

— Da, dar vrerea Domnului e să faci penitență în lumea asta...

— Vă gîndiți deci mereu la indulgențele dumnea-voastră ? răspunse Belvidéro. Ei bine ! eu am, ca să mă pocăiesc de greșelile primei mele vieți, o existență de rezervă.

— Ah ! dacă astfel înțelegi bătrînețea, exclamă papa, riști să fii trecut în rîndul sfinților.

— După urcarea dumnea-voastră în scaunul papal, puteți crede orice.

Și meraseră să-i vadă pe muncitorii ocupați cu construirea imensei bazilici consacrate sfîntului Petru.

— Sfîntul Petru este omul genial care ne-a dăruit în-doita noastră putere, îi spuse lui don Juan papa. Merită cu prisosință monumentul acesta. Dar uneori, noaptea, mă gîndesc că un potop ar putea să-l șteargă de pe suprafața pămîntului și va trebui s-o luăm de la capăt..

Don Juan și papa începură deodată să rîdă ; se înțeleseseră. Un prost s-ar fi dus a doua zi să se distreze cu Iulius al II-lea la Rafael său în plăcuta Villa-Madama ; însă Belvidéro se feri să-l vadă oficiînd în calitate de pontif, spre a se convinge că într-adevăr se îndoieste. Destrăbălîndu-se la Rovere, ar fi putut să se dezmintă și să înceapă a comenta Apocalipsul.

Această legendă n-a fost, totuși inserată aici pentru a furniza materiale celor ce și-au pus în gînd să scrie memorii asupra vieții lui don Juan ; ci a fost amintită pentru a dovedi oamenilor cinstiți că Belvidéro n-a murit în duelul său cu o piatră, așa cum unele litografii ar vrea să ne facă să credem. Cînd don Juan atinse vîrsta de șaiszeci de ani, veni să se stabilească în Spania. Acolo, cu toată vîrsta înaintată, se căsătorii cu o tînără și fermecătoare andaluză. Dar, din prea multă socoteală, nu fu nici soț, nici tată bun. El își dăduse seama că nu

sintem iubiți cu adevărată duioșie decît de femeile la care nu ne gîndim niciodată. Dona Elvira, crescută în pioșenie de-o mătușă bătrînă, undeva în fundul Andaluziei, într-un castel, la cîteva leghe de San-Lucar, era numai devotament și grație. Don Juan ghici. Îndată că această tînără femeie este una dintre ființele care luptă îndelung cu pasiunea înainte de a ceda; spera deci s-o păstreze virtuoasă pînă la moarte. Fu o glumă luată în serios, o partidă de șah pe care vru s-o joace la bătrînețe. Ținînd seama de toate greșelile comise de către tatăl său Bartholoméo, don Juan decise să folosească cele mai neînsemnate acțiuni ale bătrîneții lui pentru ca drama care trebuia să se întîmple pe patul său de moarte să izbîndească. Astfel, o parte din bogățiile pe care le stăpînea rămaseră ascunse în pivnițele palatului său din Ferrara, unde se ducea foarte rar. Cam jumătate din averea sa fu transferată într-o rentă viageră, pentru a interesa atît pe soție cît și pe copil să trăiască cît mai mult, un fel de șiretenie, pe care și tatăl lui ar fi trebuit s-o folosească, dar această viclenie machiavelică nu-i prea fu de folos. Tînărul Philippe Belvidéro, fiul său, deveni un spaniol tot atît de evlavios pe cît era tatăl său de nelegiuit, poate în virtutea proverbului : *copilul risipitor se potrivește cu un tată zgircit*.

Don Juan îl alesese pe abatele din San-Lucar pentru a dirija conștiința ducesei de Belvidéro și a lui Philippe. Acest preot era un om sfînt, înalt, admirabil de bine proporționat, cu ochi negri, frumoși, cu un cap asemeni lui Tiberiu, sleit de posturi, palid de abstenență și supus zilnic tentației, așa cum sînt toți singuraticii. Bătrînul nobil spera să mai poată ucide un preot înainte de a-și încheia primul contract cu viața. Dar fie că abatele era tot atît de tare cît și don Juan, fie că dona Elvira avu mai multă prudență și virtute decît putea Spania să le dăruiască femeilor, don Juan fu constrîns să-și petreacă ultimele zile ca un popă de țară, în deplină liniște, la el acasă. Citeodată își făcea o plăcere din a surprinde fie pe fiul său, fie pe nevastă-sa încălcîndu-și obligațiile religioase, căci ținea cu strășnicie ca ei să-și îndeplinească toate îndatoririle impuse credincioșilor de biserică romană. În fine, se arată din cale-afară de fericit atunci

cînd îi auzea pe galantul abate din San-Lucar, pe dona Elvira și Philippe dezbătînd un caz de conștiință. Totuși, cu toată grija prodigioasă pe care nobilul don Juan Belvidéro o acorda persoanei sale, zilele de ~~desreptitudinii~~ ^{desreptitudinii} sosiră; și, odată cu vîrsta suferinței, sosiră și vaietele de neputință, vaiete cu atît mai sfișietoare pe cît era mai vie amintirea clocotitoare sale tinereți și voluptuoasei sale maturități. Acest om, care ajunsese cu batjocura pînă acolo încît îi silea pe ceilalți să creadă în legile și principiile de care el însuși își bătea joc, adormea seara cu un *poate* pe buze! Acest model al *bon-ton*-ului, acest duce puternic al orgiei, curtean superb, acest om care, exercitîndu-și farmecul, storsese inimile femeilor așa cum o spălătoreasă stoarce o rufă, acest om de geniu se înăbușea în fiecare clipă, chinuit de sciatică și torturat de gută. Dinții îl părăseau unul după altul, așa cum, la sfîrșitul unei petreceri, doamnele cele mai chipeșe și mai frumos gătite pleacă, una cîte una, lăsînd salonul pustiu și fără mobile. În fine, miinile sale îndrăznețe tremurau ca varga, picioarele zvelte i se împleticeau și, într-o seară, apoplexia îl înșfăcă de gîtlej cu degetele-i lacome și necruțătoare. Ajunsese să creadă că șubrezenia trupului său se datora lipsei de devotament a fiului și soției și că îngrijirile lor duioase și pline de delicatețe nu izvorau din dragoste, ci îi erau administrate numai pentru că-și plasase toată averea în rente viagere. Cînd auzeau asemenea reproșuri nedrepte, Elvira și Philippe vărsau lacrimi amare și se arătau de două ori mai grijulii față de bănuitorul moșneag, a cărui voce spartă se îmblînzea rostind: „Prietenii mei, draga mea nevastă, mă iertați, nu-i așa? Vă chinuiesc, nu? Vai, Doamne! cum te folosești de mine ca să pui la încercare aceste două ființe cerești? Eu, care ar fi trebuit să le fiu bucuria, le sînt azi nenorocirea“. Astfel îi țintuia la căpătîiul patului său, făcîndu-i să uite luni întregi de nerăbdare și de cruzime într-un singur ceas în care desfășura în fața lor neseicatele comori ale grației și falsei lui iubiri. În calitate de tată, acest sistem îi aduse mult mai multe izbînzii decît sistemul pe care-l folosisese odinioară tatăl său. În fine, boala lui se înrăutăți într-atît încît, ca să-l așeze

în pat, trebuia să-l manevreze ca pe-o felucă atunci cînd pătrundea într-un canal plin de primejdii. Apoi sosi și ziua morții. Acest ins strălucitor și sceptic, a cărui judecată supraviețuia celei mai teribile dintre toate distrugerile, se văzu între un medic și un duhovnic, două personaje pe care le ura din tot sufletul. Dar își stăpîni furia. Nu exista oare, pentru el, o lumină strălucitoare dincolo de pînza viitorului? Pe această pînză, de plumb pentru alții și diafană pentru el, ușoarele, fermecătoarele delicii ale tinereții dansau asemeni unor umbre.

Într-o frumoasă seară de vară, don Juan simți apropierea morții. Cerul Spaniei era de-o admirabilă limpezime, portocalii îmbălsămau aerul, stelele răspîndeau lumini vii și proaspete, natura întregă părea să-l asigure că în curînd va reveni la viață, feciorul lui pios și supus îl privea cu dragoste și respect. Către ora unsprezece vru să rămîină singur cu această făptură candidă.

— Philippe, îi spuse el cu o voce atît de duioasă și de caldă încît tinărul tresări și lăcrimă de fericire; niciodată acest tată neînduplecat nu vorbise astfel: Philippe! Ascultă-mă, fiul meu, vorbi mai departe muribundul. Sînt un păcătos fără seamăn. Toată viața m-am gîndit la clipa morții mele. Am fost, pe vremuri, prietenul marelui papă Iuliu al II-lea. Acest ilustru pontif se temea că excesiva iritare a simțurilor mele mă va face să comit vreun păcat ucigător în clipele care despart împărtaşania de moarte; mi-a dăruit o sticlută plină cu apă sfințită ce izvorăște din stincile deșertului. Am păstrat taina acestui elixir oferit din mărinimia pontifului Bisericii, dar azi sînt dator să dezvălui această taină fiului meu, *in articulo mortis*. Vei găsi această sticlută în sertarul măsuței gotice care a stat tot timpul la capătul patului meu... Prețiosul cristal ți-ar mai putea fi de folos, iubitul meu Philippe. Jură-mi, pe veșnica ta mîntuire, că vei îndeplini întocmai porunca mea.

Philippe își privi tatăl. Don Juan știa să citească destul de bine expresia sentimentelor pe un chip omenesc pentru a muri liniștit văzînd această privire, așa cum tatăl său murise deznădăjduit atunci cînd îi zărise privirea.

— Meritai un alt fel de tată, continuă don Juan. Îndrăznesc să-ți mărturisesc, copilul meu, că în momentul în care respectabilul abate din San-Lucar îmi dădea împărtaşania pe patul morţii, mă gîndeam la incompatibilitatea celor două puteri atotputernice : puterea Diavolului şi puterea lui Dumnezeu.

— Oh ! tată !

— Şi îmi spuneam că, în momentul cînd Satan va ajunge la împăcare, va trebui, sub ameninţarea de a fi socotit un mare ticălos, să prevadă iertarea pentru adepţii lui. Acest gînd mă urmăreşte. Mă voi duce deci în iad, fiule, dacă nu vei îndeplini întocmai porunca mea.

— Oh ! tată ! Rosteşte-o neîntîrziat !

— Îndată ce voi fi închis ochii, continuă don Juan, poate după cîteva minute, vei lua trupul meu, cald încă, şi-l vei întinde pe masa din mijlocul camerei. Apoi vei stinge lampa ; lumina stelelor îţi va fi de ajuns. Îmi vei scoate veşmintele de pe trup ; rostind *Tatăl Nostru* şi *Ave*, cu tot sufletul îndreptat spre Dumnezeu, te vei îngriji să umezeşti cu această apă sfîntă ochii mei, buzele, capul şi obrazul, apoi, rînd pe rînd, mîinile, picioarele şi restul trupului ; dar, scumpul meu fiu, puterea lui Dumnezeu este atît de mare încît ce se va întîmpla să nu te tulbure întru nimic !

Simţînd că moartea pune stăpînire pe el, don Juan adăugă cu glas poruncitor : „la seama să nu spargi sticluta !“ Apoi îşi dădu sufletul în braţele fiului său, care îi udă din belşug obrazul ironic şi palid cu lacrimi.

Era aproape de miezul nopţii cînd don Philippe Belvidéro aşeză cadavrul tatălui său pe masă. După ce îi sărută fruntea încruntată şi părul alb, stinse lampa. Lumina slabă a lunii, ale cărei raze ciudate iluminau cîmpia, abia îi îngădui piosului don Philippe să zărească trupul tatălui său nedesluşit, ca o pată albă în mijlocul întunericului. Tînărul îmbibă cu lichid o bucăţică de pînză şi, adîncît în rugăciune, unse cu luare-aminte acest cap sfînt, înconjurat de liniştea adîncă. Auzea parcă şoapte şi freamăte, dar îşi zicea că e vîntul care clatină coroanele pomilor. Cum sfişîi de uns braţul drept, se simţi strîns de gît cu putere de un braţ tînăr şi viguros,

brațul tatălui său ! Scoase un țipăt sfișietor și scăpă sticluta, care se sparse. Lichidul se evaporă. Oamenii din castel alergară, aducînd cu ei făclii. Strigătul neomenesc îi înspăimîntase și îi uimise, de parcă trîmbița Judecării de apoi ar fi cutremurat universul. Într-o clipă, camera se umplu de oameni. Cutremurați de spaimă, îl zăriră pe don Philippe leșinat, dar ținut de brațul puternic al tatălui său, care i se încheștase în jurul grumazului. Apoi văzură, fără să le vină a crede ochilor, capul lui don Juan, tot atît de tînăr și de frumos ca acela al lui Antinous, un cap cu păr negru, cu ochi strălucitori, cu buze roșii, și care se agita fioros, neputînd să clinească leșul de care era legat. Un servitor bătrîn strigă : „Minune“ ! Și toată lumea strigă după el : „Minune !“ Evlavioasa dona Elvira, nepunînd temei pe minunile magiei, trimise îndată după abatele din San-Lucar. Cînd acesta sosi și văzu cu ochii săi nemaipomenita întimplare, ca orice preot cu mintea ageră care nu se gîndește decît cum să-și sporească veniturile, hotărî pe loc să nu piardă prilejul. Așadar, fără a sta pe gînduri, aduse la cunoștința celor de față că nobilul don Juan va fi trecut în rîndul sfinților și că slujba apoteozei va avea loc în biserica sa, care se va numi din acea zi *San-Juan-de-Lucar*. La aceste cuvinte, capul făcu o strîmbătură batjocoritoare. Ținînd seama că spaniolii se dau în vînt după asemenea solemnități, se prea poate ca slujba religioasă prin care parohia din San-Lucar consfințea strîmutarea *fericitului don Juan Belvidéro* în rîndul sfinților să fi avut loc. Cîteva zile după moartea acestui ilustru nobil, vestea miracolului reînvierii sale neizbutite pe deplin făcuse ocolul satelor din jurul localității San-Lucar, pe-o rază de mai mult de cincizeci de leghe, și merita să-i vezi pe oameni cum se îmbulzeau, șoptind pe la răscrucile drumurilor ; veneau din toate părțile, ademeniți de un *Te Deum* îngînat la lumina făcliilor. Antica moschee a mănăstirii din San-Lucar, splendid edificiu construit de mauri, sub bolțile căreia răsuna de trei secole numele lui Isus Hristos, care înlocuise numele lui Alah, se dovedi neîncăpătoare pentru mulțimea de oameni care alergaseră să vadă ceremonia. Înghesuiți ca

furnicile, hidalgo în mantii de catifea și săbiile pe șold stăteau în picioare în jurul stîlpilor, fără să poată afla un locșor pentru a-și îndoi genunchii, pe care numai în sfîntul sălaș îi îndoiau. Tărânci chipeșe, sub ale căror fuste înzorzonate se ghiceau formele adorabile, țineau de braț moșnegi cu părul alb. Flăcăi cu ochi focoși stăteau alături de femei bătrîne îmbrăcate de sărbătoare. Erau apoi perechi ce tremurau de fericire, logodnice curioase aduse acolo de drăguții lor, fete de curînd măritate, copii ținîndu-se fricoși de mină. O mulțime pestriță purtînd veșminte violent colorate, care-ți zăpăceau privirea, podoabe ieftine, încărcate cu flori, vorbind în șoaptă, stîrnind un murmur în tăcerea nopții. Ușile mari ale bisericii se dădură în lături. Cei care veniți prea tîrziu, rămaseră afară, vedeau de departe, prin cele trei portaluri deschise, o scenă pe care vaporosoasele decorațiuni ale operei noastre moderne n-ar fi capabile s-o redea nici pe departe. Cucernici și păcătoși, grăbiți să cîștige bunăvoința noului sfînt, aprinseră întru slăvirea sa mii de luminări în această imensă biserică, lumini captivante, care împrumutau aspecte magice monumentului. Arcadele negre, coloanele și capitelurile, capelele adînci și strălucitoare, suflate în aur și argint, galeriile, sculpturile sarazine, amănuntele cele mai delicate ale acestei fine sculpturi, ieșeau mai bine în evidență sub belșugul de lumină, ca ciudatele și capricioasele figuri care prind chip în spuza aprinsă. Părea o mare de foc, dominată, în fundul bisericii, de strana aurită de lîngă altarul principal, al cărui nimb de raze nu era mai prejos ca nimbul soarelui răsare. Dar splendoarea lămpilor de aur, a candelabrelor de argint, a drapelelor, a odăjdiilor, a sfinților și *ex-voto*, păleau în fața raclei unde odihnea don Juan. Trupul nelegiuitului scăpăra de pietre prețioase, de flori, cristaluri, diamante, aur, pene tot atît de albe ca și aripile serafimilor, și înlocuia pe altar o icoană a lui Crist. În jurul lui străluceau numeroase luminări, care arunceau în aer unde luminoase. Bunul abate din San-Lucar, gătit în veșminte pontificale, purtînd mitra împodobită cu pietre scumpe, haina sa albă și cîrja sa episcopală turnată în aur, trona, rege al corului, pe-un jilț împă-

rătesc, în mijlocul întregului său cler, compus din bătrâni nemișcați, cu părul argintat, îmbrăcați în ușoare veșminte albe, care îl înconjurau asemeni sfinților duhovnici pe care pictorii îi grupează în jurul Celui Etern. Marele dascăl și demnitarii consiliului canonic, decorați cu insignele strălucitoare ale rangului lor bisericesc, se duceau și veneau prin norii fumului de tămâie, asemeni astrelor ce se învîrtesc pe firmament. Când ora triumfului sosi, clopotele treziră ecourile cîmpiei, și această imensă adunare înălță spre Tatăl ceresc primul strigăt de laudă al *Te Deum*-ului. Sublim strigăt ! Se împleteau glasuri pure și ușoare, glasuri de femei în extaz, amestecate cu glasurile grave și hotărîte ale bărbaților, mii de glasuri atît de puternice încît orga, cu tot mugetul tuburilor sale, nu mai izbutea să le domine. Doar notele pătrunzătoare ale glasurilor copiilor din cor și accentele adînci ale vocii de bas trezeau gînduri gingașe, căci ele înfățișau copilăria și forța, în acest concert fermecător de voci omenеști contopite întru slăvirea dragostei.

— *Te Deum laudamus !*

Din mijlocul catedralei negre, plină de femei și de bărbați ingenuncheați, cîntecul porni asemenea unei dîre de lumină fulgeînd în noapte, iar liniștea fu spartă că de-o bubuitură de tunet. Vocile suiră dimpreună cu norii fumului de tămâie, care aruncau vâluri diafane și albăstrui asupra fantasticelor minuni de arhitectură. Nu era decît bogăție, mireasmă, lumină și cîntec. În momentul în care imnul de dragoste și recunoștință se avintă către altar, don Juan, prea politicos ca să tacă, prea spiritual ca să nu înțeleagă batjocura, răspunse printr-un rîs fioros și se întinse în racla sa. Dar Diavolul, făcîndu-l să se gîndească la riscul de a fi luat drept un om obișnuit, drept un sfînt, un Boniface, un Pantaléon, tulbură imnul de dragoste, scoțînd un urlet sporit de miile de voci ale Infernului. Pămîntul preamărea, cerul blestema. Biserica se cutremură din vechile ei temelii.

— *Te Deum laudamus !* roști adunarea.

— Duceți-vă la toți dracii, netoților ! Dumnezeu, Dumnezeu ! *Carajos demonios*, vite, sînteți tot atît de stupizi ca bătrînul vostru Dumnezeu !

• Și un torent de înjurături se dezlănțui, ca erupția riului de lavă fierbinte a Vezuviului.

— *Deus sabaoth ! Sabaoth !* strigară credincioșii.

— Batjocoriți pe maiestatea Infernului ! răspunse don Juan scrișnind din dinți.

Brațul viu țîșni din raclă și amenință adunarea, făcînd gesturi pline de disperare și batjocură.

— Sfîntul ne binecuvîntează, ziseră femeile bătrîne, copiii și logodnicii, oamenii creduli.

Iată cum sîntem adesea înșelați în ceea ce adorăm. Omul superior își bate joc de cei care-î aduc laude, și aduce laude uneori celor de care își bate joc în adîncul inimii.

În clipa cînd abatele, prosternat în fața altarului, cînta : *Sancte Johannes, ora pro nobis !* auzi foarte clar : *O coglione !*

— Ce se petrece acolo sus ? strigă starețul văzînd racla mișcîndu-se.

— Sfîntul se prefăce a fi diavol, răspunse abatele.

Atunci, țeasta vie se smuci și se desprinse cu violență de trupul fără viață, prăbușindu-se pe craniul ofi-
ciantului.

— Amintește-ți de dona Elvira ! urlă capul, zdrobind capul abatelui.

Acesta scoase un strigăt înfiorător, care tulbură cere-
monia. Toți preoții alergară și își înconjurară stăpînul.

— Imbecilule, mai spune că există un Dumnezeu ! strigă glasul în clipa în care abatele, cu țeasta zdrobită, își dădea duhul.

•
Traducere de VIRGIL TEODORESCU

GÉRARD DE NERVAL

I. PIAȚA DAUPHINE

Nimic nu-i mai frumos decît casele acelea din veacul al șaptesprezecelea care, în Piața Regală, alcătuiesc un atît de majestuos ansamblu. Cînd fațadele lor de cărămidă, întretăiate și încadrate cu briie de colțare de piatră, și cînd ferestrele lor înalte sînt cuprinse de flăcările splendidelor raze ale asfințitului, te simți, văzîndu-le, pătruns de aceeași venerație ca în fața unui tribunal suprem, cu judecători în robe roșii căptușite cu hermină; și dacă n-ar fi prea copilărească această comparație, s-ar putea spune că lungă masă verde, în jurul căreia sînt așezați acești înfricoșători magistrați, în careu, e închipuită oarecum de șirurile de tei ce mărginesc cele patru laturi ale Pieții Regale completînd solemnă-i armonie.

Se mai află și o altă piață în Paris, care oferă nu mai puțină satisfacție prin regularitatea și forma sa, fiind în triunghi cam ceea ce este cealaltă în pătrat. Ea a fost clădită sub domnia lui Henric cel Mare, care a numit-o *piata Dauphine*, și pe vremea aceea s-a socotit cu admirație cît de puțin timp le-a trebuit caselor ce-ô-mprejmuesc, ca să acopere locul viran al insulei Gourdain. Invadarea acestui teren a fost o crudă neplăcere pentru slujbașii din cancelariile notarilor care veneau aici să se zbenguie cu mare zarvă, ca și pentru avocații ce, tot aici, își gîndeau pledoariile: o 'promenadă verde și înflorită la ieșirea din infecta curte a Palatului.

Abia se ridicară aceste trei rînduri de case pe porticurile lor greoaie, încărcate și brăzdate de bosaje și zi-

duri despărțitoare ; abia fură îmbrăcate în cărămidă, străpunse de ferestrele lor cu balustre și li se terminară acoperișurile masive, că tagma oamenilor justiției invadă întreaga piață, fiecare îns după rangul și mijloacele sale, adică în ordine inversă cu înălțimea etajelor. Deveni astfel un sol de curte a miracolelor¹ pe picior mare, locul de strînsură al pungășilor privilegiați, birlog al ginții chițibușarilor, precum cealaltă era a ginții cerșetorilor ; aceasta din cărămidă și piatră, cealaltă din chirpici și lemn.

Într-una din aceste case ce alcătuiesc piața Dauphine locuia, pe vremea ultimilor ani ai domniei lui Henric cel Mare, un personaj destul de important, care se numea Godinot Chevassut, și avea titulatura de locotenent civil al șefului jandarmeriei din Paris ; funcție bine plătită și grea totodată în secolul acela în care hoții erau mult mai numeroși decît astăzi, căci cîntea s-a rărit în Franța noastră ; iar numărul femeilor destrăbălate era mult mai mare într-atît se depravaseră moravurile ! Omenirea neschimbîndu-se deloc, s-ar putea spune, precum zicea un vechi autor, că dacă sînt mai puțini tîlhari pe galere, rămîn mai mulți pe-afară.

Trebuie, de asemenea, spus că pungășii din vremea aceea erau mult mai puțin mîrșavi decît cei de astăzi și că această nenorocită meserie era atunci un fel de artă pe care nici unii tineri de familie bună nu se dădeau în lături să o practice. Multe capacități, respinse în afară sau în rîndul cel mai de jos al unei societăți cu nenumărate opreliști și privilegii, se dezvoltau viguros în acest sens ; dușmani mult mai primejdioși pentru particulari decît pentru stat, a cărui mașină poate ar fi explodat fără această gură de aerisire. De aceea, fără îndoială, justiția de atunci proceda cu menajamente cînd era vorba de tîlhari cu renume, și nimeni nu practica mai zelos această toleranță decît locotenentul civil din piața Dauphine, din motive pe care le veți afla. În schimb nimeni nu era mai sever cu cei nevolnici : aceștia plăteau pentru ceilalți și împodobeau spînzurătorile de care Parisul

¹ Cartierul cerșetorilor din Paris. (N.t.)

era umbrît, după cum spunea d'Aubigné, spre marea satisfacție a burghezilor, care din această pricină nu erau mai puțin jefuiți, și spre marea, desăvîrșire a artei *tilhăriei*.

Godinot Chevassut era un om sound și rotofei care începea să încărunțească, și spre deosebire de bătrîni, îndeobște, el se bucura de acest lucru, fiindcă albindu-i, părul urma, firește, să piardă tonul puțin c-am aprins ce-l avea din naștere, și care-i atrăsese porecla neplăcută de *Roșcovanul*, prin care cunoștințele îi înlocuiseră numele, ca fiind mai lesne de pronunțat și de ținut minte. Avea apoi ochii sașii foarte vioi, deși totdeauna erau pe jumătate închiși sub sprincenele lor stufoase, o gură destul de mare, ca a oamenilor cărora le place să ridă. Și cu toate acestea, deși trăsăturile lui aveau mai tot timpul un aer malițios, nu-l vedeai niciodată rîzînd în hohote sau să *crape de rîs*, cum spuneau bătrînii noștri, atît doar că, de fiecare dată cînd spunea ceva hazliu, își puncta vorbele la sfîrșit ca un *ha!* sau cu un *ho!* ce-î ieșea din adîncul plămînilor, dar nemaipomenit, și cu un efect ciudat; ceea ce se întîmpla destul de des, căci magistratului nostru îi plăcea să-și presare vorbirea cu glume, calambururi și cuvinte fără perdea, pe care nu și le stăpînea nici măcar la tribunal. Dealtminteri, acesta era felul obișnuit de a vorbi al tuturor magistraților din vremea aceea și pe care astăzi și l-au însușit aproape exclusiv cei din provincie.

Pentru a termina descrierea lui, ar trebui să-î înfigem, la locul său firesc, un nas lung și pătrat în vîrf, și apoi niște urechi destul de mici, dar atît de agere încît erau în stare să audă cum sună un sfert de scud de la un sfert de leghe distanță, iar un pistol de aur de la o distanță mult mai mare. Așa că tocmai de acestea ținînd cont, cînd un avocat oarecare a întreat dacă domnul locotenent civil nu are cumva anumiți prieteni care ar putea fi solicitați și folosiți să intervină pentru el, i s-a răspuns că într-adevăr, existau prieteni pe care *Roșcovanul* îi prețuia foarte mult; că între alții era vorba de monseniorul Dublon, de jupînul Ducat și chiar de dom-

nul Scud ; că trebuia astfel făcut încît să acționeze mai mulți deodată, și-atunci putea fi sigur că va fi servit cu mult sîrg.

II. DESPRE O IDEE FIXĂ

Sînt oameni care apreciază mai mult cutare sau cutare calitate, cutare sau cutare virtute. Unul pune mare preț pe mărinimia și curajul războinicului, și nu-i plac decît poveștile despre frumoase fapte de arme ; altul pune mai presus de orice geniul și plăsmuirile artelor, literelor sau științei ; alții sînt mai impresionați de generozitatea și de faptele virtuozității ale celor ce vin în ajutorul semenilor și se consacră mîntuirii lor, fiecare urmîndu-și astfel o înclinație firească. Dar părerea caracteristică pentru Godinot Chavussut era aceeași ca și a înțeleptului Charles al nouălea, adică, după el, nici o calitate nu putea sta deasupra minții și deșteptăciunii, iar oamenii înzestrați cu aceste haruri sînt singurii demni, în această lume, să fie admirați și onorați ; și nicăieri el nu găsea aceste calități mai strălucit și mai bine dezvoltate decît la marea nație de manglitori, șarlatani, hoți de buzunare și saltimbanci a căror viață generoasă și nemaipomenite renghiuri se desfășurau zi de zi în fața ochilor lui cu o nemărginită varietate.

Eroul lui favorit era meșterul François Villon, parizian, vestit în arta poetică la fel ca și în arta ciorditului și a măsluitului ; de aceea *Iliada* împreună cu *Eneida* și cu romanul nu mai puțin minunat al lui Huon din Bordeaux le-ar fi dat pe poema *Ghifuielii pe săturate*, ba chiar și pentru *Legenda jupînului Faifeu*, care sînt epopeile versificate ale tagmei borfașilor ! Cărți ca *Inchipuirile lui Dubellay*, *Aristoteles peripoliticon* și *Cymbalum mundi* îi păreau foarte slabe în comparație cu *Jargonul*, urmat de *Statele generale ale Regatului Cerșetorilor* și

cu *Gilceava găinarului cu cerșetorul prefăcut*, tipărită cu incuviințarea *regelui din Thumes* ; legată la Fiacre ; Tours 1603. Și cum, firește, cei care fac caz de o anume virtute au cel mai mare dispreț față de defectul contrar, nu existau oameni care să-i pară mai odioși decât prostăncii, persoanele grele de cap și cei săraci cu duhul. Și asta pînă într-atîta încît ar fi vrut să schimbe rînduielile după care se împărțea dreptatea astfel că atunci cînd s-ar fi descoperit o mare tilhărie spînzurat să fie nu hoțul, ci păgubașul. Era, mă rîg, o părere ; părerea lui. So-cotea că acesta ar fi singurul mijloc de a grăbi emanciparea intelectuală a prostimii și de a face ca oamenii veacului să ajungă la progresul suprem al inteligenței, deșteptăciunii și inventivității, despre care el spunea că alcătuiesc adevărata coroană a omenirii și desăvîrșirea cea mai plăcută Domnului.

Asta în privința moralei. Cît despre latura politică, pentru el era dovedit că hoția organizată la scară mare ajuta mai mult ca orice la împărțirea marilor averi și la risipirea celor mai mici, și era știut că numai dintr-asta putea să rezulte pentru clasele de jos bunăstarea și dez-robirea.

Vă dați seama că așa stînd lucrurile, nu-l minunau decît matrapazlicurile bine ticluite, sforăriile și vicleniile șarlatanilor de soi, vechile farse ale jupînului Gonim care și-au păstrat proaspăt duhul vreme de două sute de ani ; și că Villon, mucalitul, era cîrdașul lui ; și nicidecum oameni de teapa ostașilor fără căpătîi, care prădau pe unde se nimerea, precum Guilleris, sau căpitanul Carrefour. Firește că nelegiuitorul care pîndind la drumul mare, jefuiește fără cruțare un drumeț neînarmat îl scîrbea nespus de mult, ca pe orice om drept ; la fel și cei care, fără să-și forțeze închipuirea, pătrund prin spargere în cine știe ce casă singuratică, o pradă, ba adesea îi mai și căsăpesc pe proprietari. Dar dacă ar fi aflat despre un tilhar mai deosebit, care, străpungînd un zid ca să pătrundă într-o locuință, ar fi avut grijă să facă spărtura în formă de treflă gotică, pentru ca a doua zi, descoperindu-se furtul, să se vadă că l-a săvîrșit un om de bun

gust și de artă, este sigur că jupin Godinot Chevassut l-ar fi stimat pe acela mult mai mult decît pe Bertrand de Clasquin sau pe împăratul Cezar ; și cu asta încă n-am spus tot.

III. PANTALONII MAGISTRATULUI

Acestea fiind zise, cred că a sosit momentul să ridicăm cortina și, așa precum se obișnuiește în vechile noastre comedii, să-i tragem un picior în dos Prologului care devine peste măsură de vorbăreț, dovadă că de cînd și-a început exordiul a trebuit să mucărim de trei ori lumînările. Să se grăbească așadar a termina, precum Buscambille, rugîndu-i pe spectatori „să curețe stîngăciile spuselor sale cu periile omeniei lor, și să primească un clistir de iertăciuni în mațul nerăbdării lor“ ; ceea ce a și fost spus, iar acțiunea poate începe.

Sintem într-o încăpere destul de mare, întunecoasă și căptușită cu lemn. Bătrînul magistrat, așezat într-un uriaș fotoliu sculptat, care are picioarele răsucite și spe-teaza îmbrăcată într-o husă de damasc cu franjuri, probează o pereche de pantaloni bufanți noi-nouți, pe care tocmai i-i adusese Eustache Bouteroue, ucenic la meșterul Goubard, postăvar și croitor. Încopciindu-și eghileții, jupînul Chevassut ba se ridică, ba se așază la loc, spunîndu-i din cînd în cînd cîte o vorbă tînărului care, încremenit ca o statuie de piatră, se așezase, după ce fusese poftit, pe colțul unui scaun fără spetează, și-l privea cu oarecare neîncredere și sfială.

— Ei ! ăștia și-au trăit traiul ! spuse el împingînd cu piciorul pantalonii vechi pe care și-i scosese ; urzeala le era atît de rarită că vedeai prin ea ca prin juvățul unei spînzurători ; și, deaktminteri, toate părțile din care erau alcătuiți își spuneau adio, un... adio sfîșietor.

Glumețul magistrat ridică totuși vechii pantaloni ca să-și scoată din ei punga, din care scutură în palmă câteva monezi.

— E clar că pentru noi, oamenii legii, hainele sînt mult mai durabile din cauza robei, sub care le putem purta atîta vreme cît țesătura și cusăturile rămîn în fire ; de aceea, și pentru că toți trebuie să trăiască, chiar și hoții, deci și postăvarii și croitorii, n-o să scad nimic din cei șase scuzi pe care meșterul Goubard mi i-a cerut ; ba chiar le adaug cu dărnicie încă un scud tocit, pentru ucenic, cu condiția să nu-l schimbe cu rabat, ci să-l strecoare ca ban bun unui netrebnic de burghez folosindu-se în acest scop de toată agerimea minții sale ; că altfel păstrez scudul de care vorbeam ca să-l dau mîine, la cheta de duminică la Notre-Dame.

Eustache Bouteroue luă cei șase scuzi și scudul tocit, salutînd cu adîncă plecăciune.

— Și ia zi, băiete, ai început să *muști* din meseria de postăvar ? Ai învățat cum să ciștiți din măsurat și din tăiat, și cum să-i *vîri pe gît* clientului vechiturile la preț de marfă nouă, sau postavul prost, zicînd că-i a-ntîia ?... Adică, mă rog, ai învățat să duci mai departe vechea faimă a negustorilor din Hale ?

Eustache ridică ochii spre magistrat oarecum îngrozit ; apoi, bănuind că glumește, începu să rîdă ; dar magistratul nu glumea.

— Nu-mi plac deloc pungășiile negustorilor, adăugă el : tilharul fură dar nu înșeală ; negustorul fură și înșeală. Vine un cumătru bun de gură și uns cu toate ali-fiile să cumpere o pereche de pantaloni ; se tocmește la preț de te-apucă ameteala și pînă la urmă dă pe ei șase scuzi. Vine apoi un creștin cumsecade, dintr-ăia cărora unii le spun *fraieri*, iar alții *clienți ca lumea* ; dacă ia cumva o pereche de pantaloni la fel ca ai celui alt și, încrezîndu-se în postăvar care se jură pe Maioa Precista și pe toți sfinții că-i cînstit, plătește opt souzi, eu unul plîng, pentru că-i un prost. Numai că în timp ce negustorul, numărînd cele două sume pe care le-a încasat, și cîntărește satisfăcut în mînă cei doi scuzi care sînt diferența față de primul preț, pe dinaintea prăvăliei trece un amărit pe care-l duc la galere pentru că a șterpelit

din buzunarul unuia o batistă ruptă și murdară : — Ia te uită un mare ticălos, strigă negustorul ; dacă justiția ar fi dreaptă, nemernicul ar fi tras pe roată, iar eu aş merge cu dragă inimă să-l văd, continuă el, ținînd în mînă cei doi scuzi... Eustache, ce crezi tu că s-ar întîmpla dacă justiția ar fi dreaptă după cum dorește negustorul ?

Eustache Bouteroue nu mai rîse ; paradoxul era prea nemaiauzit ca să-i mai treacă prin minte vreun răspuns ; iar gura care-l rostise îl făcea să pară oarecum îngrijorător. Jupîn Chevassut, văzîndu-l pe tînăr că rămîne năuc precum un lup prins în capcană, începu să ridă cu rîsul lui caracteristic, îi dădu o palmă ușoară pe obraz și-l trimise la plimbare. Eustache coborî scările cu balustradă de piatră dus pe gînduri, deși auzea de departe, în curtea Palatului, trompeta lui Galinette la Galine, bufon în vestita trupă a lui Geronimo, care-i chema pe cei ce căscau gura pe-acolo să-i vadă comicăriile și să cumpere din leacurile stăpînului său ; rămase surd de data asta și-și văzu de treabă, traversînd Podul Nou spre a ajunge în cartierul Halelor.

•

IV. PODUL NOU

Podul Nou, terminat sub Henric al IV-lea, este principalul monument al acestei domnii. Nimic nu se poate asemui cu entuziasmul stîrnit la sfîrșitul marilor lucrări cînd lumea l-a văzut trecînd peste Sena cu arcadele sale în număr de douăsprezece și legînd strîns cele trei mari cartiere din inima orașului.

De aceea și deveni în curînd locul de întîlnire al tuturor trîndavilor parizieni, al căror număr era mare și, prin urmare, al saltimbancilor, al vînzătorilor de alifii și al găinarilor, ale căror meșteșuguri sînt puse în mișcare de mulțime așa cum roata morii e învîrtită de apă.

Cînd Eustache ieși din triumghiul Pieții Dauphine, soarele se revărsa din înaltul amiezii colbuite peste podul înțesat de lume, locurile de plimbare cele mai căutate din tot Parisul fiind, de obicei, cele pe care înfloreau numai tarabele, pe care le acopereau doar pietrele caldarîmului și le umbreau numai zidurile și casele.

Eustache răzbătea cu greu prin fluviul acela de oameni, care se încrucișa cu celălalt fluviu și se scurgea cu încetineală de la un căpăt la altul al podului, oprit de cel mai neînsemnat obstacol, precum sloiurile de gheață pe care le cară apa, formînd din loc în loc mii de vîrtejuri și mii de vîltori în jurul unor scamatori, cîntăreți sau negustori ce-și laudau marfa. Mulți se opreau de-a lungul parapetelor ca să vadă trecînd pe sub arcade plutele de bușteni și șalupele, sau ca să se uite la minunata priveliște a Senei în jos de pod; Sena care se mărginea, la dreapta, cu șirul lung de clădiri ale Luvrului, la stînga cu întinsa pajiște *Pré-aux-Clercs* dungată de frumoasele ei alei de tei, mărginită de sălcii cenușii și zburlite și de sălcii verzi care plîngeau în apă; apoi, pe fiecare mal, turnul Nesle și turnul Bois care păreau că stau de strajă la porțile Parisului ca niște uriași din romanele de odinioară.

Deodată, un puternic bubuit de petarde făcu să se întoarcă spre un singur punct ochii tuturor celor ce se plimbau sau căscau gura, vestind un spectacol demn să le rețină atenția. Punctul acela era în centrul uneia din micile platforme în formă de semilună, în dreptul căroră, pe vremuri, se ridicau chioșcuri de piatră, și care formau atunci spații goale deasupra fiecărui pilon al podului și în afara drumului. Acolo se așezase un scamator; întinsese o masă, iar pe masă se plimba o foarte frumoasă maimuță îmbrăcată într-un costum de diavol roșu și negru, cu coadă naturală, și care fără urmă de sfială făcea risipă de petarde și focuri de artificii spre marea pagubă a bărbilor și a gulerelor plisate care nu se dăduseră din timp deoparte.

În ceea ce-l privește pe stăpîn, avea chipul leit al țiganului, un chip obișnuit cu o sută de ani în urmă, dar devenit rar încă din vremea aceea, și înecat astăzi în uriciunea și insignifianța capetelor noastre burgheze:

profil ca de secure, frunte îngustă, nas foarte lung și foarte coroiat, care totuși nu se prelungea, ca nasul roman, în jos, ci dimpotrivă, avea vârful ridicat și abia depășea gura cu buze foarte proeminente și bărbia mică; apoi ochii alungiți și despicați pieziș sub sprâncenele ce desenau un V, părul negru și lung întregeau ansamblul fizionomiei; în sfârșit, în gesturile și în întreaga atitudine a corpului se simțea o mlădiere și o agerime ce vădeau o îndeminare cam ciudată a miinilor și o mai veche deprindere cu nenumărate meserii și cu multe alte treburi pe deasupra.

Era îmbrăcat cu un vechi costum de bufon pe care-l purta cu demnitate; pe cap avea o pălărie mare cu boruri largi, foarte ponosită și mototolită; toată lumea îi spunea jupîn Gonin, fie din pricina abilității și a demonstrațiilor lui de dibăcie, fie pentru că se trăgea, într-adevăr, din acel faimos scamator care, sub Carol al VII-lea, a fondat teatrul *Enfants-sans-Souci*, și a fost primul purtător al titlului de Prinț al Proștilor, deținut în vremea acestei povestiri de seniorul d'Engoulevent ce-i apăra prerogativele suverane chiar și în fața celor mai înalți magistrați.

V. CE SCRIE ÎN PALMA

Văzind jonglerul că s-a strîns destulă lume, începu să facă felurite scamatorii care stîrniră o gălăgioasă admirație. Este adevărat că pehlivanul își alesese locul în semilună, și nu numai pentru a nu stînjiți circulația, cum se părea; dar în felul acesta n-avea spectatori decît în față, nu și în spate.

Drept e că pe atunci arta nu era ceea ce a devenit astăzi, cînd scamatorul lucrează înconjurat de public. Terminîndu-se scamatoriile, maimuța se duse prin mulțime și strînse o grămadă de mărunțiș, pentru care mulțumi

foarte curtenitor, însoțindu-și salutul cu un țipăt ușor asemănător cu țîriitul greierului. Scamatoriile nu erau însă detit preludiul altor lucruri, și printr-un prolog foarte bine ticluit, noul jupîn Gonin înștiință că mai avea, pe deasupra, și talentul de a prezice viitorul prin cartomancie, chiromancie și numerele pitagorice ; ceea ce nu se putea plăti în bani, dar el o va face pentru un sol numai pentru a-i îndatora. Spunînd acestea amestecă un pachet de cărți de joc, apoi maimuța, căreia el îi spusese Pacolet, împărți cărțile cu multă iscusință, dîndu-le tuturor celor ce întindeau mîna.

După ce satisfăcu toate cererile, stăpînul ei chemă rînd pe rînd curioșii în semilună, strigîndu-i pe numele cărții lor și le prezise tuturor soarta, bună sau rea, în vreme ce Pacolet, căreia îi dăduse o ceapă, ca răsplată pentru munca ei, înveselea lumea cu schimonoselile pricinuite de acest prînz, încîntată și în același timp nenorocită, rîzînd cu gura și plîngînd cu ochii, scoțînd la fiecare mușcătură un mormăit de mulțumire și făcînd o strîmbătură jalnică.

Eustache Bouteroue, care luase, de asemenea, o carte, se întîmplă să fie chemat ultimul. Jupîn Gonin privi cu atenție fața lui prelungă și nătîngă, și îi vorbi pe un ton emfatic :

— Iată trecutul : ți-ai pierdut tatăl și mama ; ești de șase ani ucenic de postăvar în Hale. Iată prezentul : patronul ți-a făgăduit-o pe unica sa fiică ; nădăjduiește să se retragă și să-ți lase prăvălia lui. Pentru viitor, întinde mîna.

Eustache, foarte mirat, îi întinse palma ; scamatorul îi cercetă cu multă curiozitate liniile, își încruntă sprîncelele cu un aer de șovăială și chemă maimuța ca pentru a-i cere sfatul. Aceasta luă mîna, o privi, apoi se urcă pe umărul stăpînului ei de parcă i-ar fi spus ceva la ureche ; dar numai își mișcă buzele foarte repede, așa cum fac aceste animale cînd sînt nemulțumite.

— Ciudat lucru ! strigă jupînul Gonin în cele din urmă, că o existență atît de simplă la început, atît de burgheză, tinde spre o transformare atît de puțin obiș-

nuită, spre un loc atât de înalt !... Ah ! cocoșelule, o să-ți spargi găoacea ; o să ajungi sus, într-un loc foarte sus pus... vei muri mai mare decât ești.

„Las ! spuse Eustache în sinea lui, c-așa zic totdeauna oamenii ăștia. Numai că de unde știe lucrurile pe care mi-le-a spus la început ? Asta-i nemaipomenit !... doar dacă nu mă cunoaște cumva de mai știu eu unde“.

Între timp scoase din pungă scudul tocit al magistratului, rugându-l pe scamator să-i dea restul. Poate c-a vorbit prea încet ; oricum, acela nu-l auzi deloc, căci continuă astfel, răsucind scudul între degete :

— Văd bine că știi să-ți trăiești viața ; de aceea voi mai adăuga câteva amănunte la prezicerea foarte adevărată dar cam în doi peri pe care ți-am făcut-o. Da, prietene, bine-ai făcut că nu m-ai plătit cu un sol, ca ceilalți, deși scudul tău a pierdut mai bine de un sfert din valoare ; dar n-are importanță, această monedă albă îți va fi o strălucitoare oglindă în care se va reflecta adevărul curat.

— Bine, dar ceea ce mi-ai spus despre înălțarea mea nu era adevărat ? întrebă Eustache.

— M-ai întrebat care-ți va fi soarta și ți-am spus, dar spuselor mele le lipsește glosarul... Așa că te-ntreb, ce-ai înțeles când în prezicerea mea ți-am spus că vei ajunge sus ?

— Înțeleg că aș putea deveni sindic al postăvarilor și croitorilor, epitrop, magistrat municipal...

— Iată ce-nseamnă să nimerești cu oiștea de-a dreptul în gard !... Da' de ce să nu ajungi marele sultan al turcilor, Amorabachinul ?... Ei, nu, nu stimabile, astea altfel trebuie înțelese ; și pentru că dorești o lămurire a acestui oracol sibilin, îți voi spune că în vorbirea noastră a fi *sus pus* înseamnă pentru cei trimiși să pască oile sub lună același lucru ca și a *ajunge departe* pentru cei ce sînt trimiși să-și scrie povestea vieții lor pe ocean cu pene de cincisprezece picioare...

— Aha ! acum dacă o să-mi explici și explicația asta a dumatăle, de bună seamă că voi înțelege totul.

— Află că astea sînt două fraze cinstite pentru a înlocui vorbele : *spînzurătoare* și *galere*. Dumneata vei ajunge sus iar eu departe. Treaba asta e arătată la mine

foarte limpede de această linie mediană tăiată în unghi drept de alte linii mai puțin apăsate ; la dumneata, de linia care o taie pe cea din mijloc fără să se prelungească dincolo de ea, și de o alta care le taie pieziș pe amîndouă.

— Spînzurătoarea ! strigă Eustache.

— Da ce, dumneata ții neapărat la o moarte orizontală ? întrebă jupîn Gonin. Ar fi o copilărie ; cu atît mai mult cu cît, iată, ai garanția că vei scăpa de orice alt fel de obștească sfîrșit la care e soțit fiecă muritor. Mai mult, e cu puțință ca atunci cînd maistrul juvăț te va ridica de gît cu brațul întins, dumneata să fii un bătrîn degustat de lume și de toate... Ei, dar iată că sună clopoțele de amiază și ăsta-i ceasul la care porunca primăriei ne alungă de pe Podul Nou pînă spre seară. Dacă însă vei avea vreodată nevoie de un sfat oarecare, de vreo vrăjitorie, de un descîntec sau de o băutură de leac pentru propria dumitale folosință, în caz de primejdie, de dragoste sau de răzbunare, eu locuiesc acolo, la capătul podului, în Château-Gaillard. Vezi turnulețul acela cu acoperișul țuguiaț ?...

— Numai o vorbă te-aș mai ruga să-mi spui, zise Eustache tremurînd, fi-voi fericit în căsnicie ?

— Adu-mi-o pe nevasta dumitale și-ți voi spune... Pacolet, fă-i o plecăciune domnului și sărută-i mîna.

Jonglerul își strînse masa, o puse sub braț, luă mai-muța pe umăr și se îndreptă spre Château-Gaillard fredonînd printre buze un foarte vechi cîntec.

VI. CRUCE ȘI NIMICNIE

E foarte adevărat că Eustache Bouteroue urma să se căsătorească în curînd cu fiica postăvarului-croitor. Era un băiat bun, în comerț, se înțelege și care nu-și pierdea timpul liber cu fel de fel de jocuri, ca mulți alții,

ci făcînd socoteli, citînd *Ingrădirile* celor şase corporaţii şi învăţînd puţin spaniolă, căci era folositor pentru negoţ să ştii s-o vorbeşti aşa cum astăzi se vorbeşte engleza, datorită marelui număr de persoane de această naţionalitate care locuiau la Paris. Aşadar vreme de şase ani, jupînul Goubard convingîndu-se de cinstea desăvîrşită şi de caracterul foarte bun al slujbaşului său şi, pe deasupra băgînd de seamă că fiică-sa şi el nutresc o oarecare dragoste, foarte virtuoasă şi cu multă străşnicie stăpînită de amîndouă părţile, se hotărîse să-i unească de Sfîntu-Ion din vară, şi-apoi să se retragă la Laon, în Picardia, unde avea o proprietate.

Eustache n-avea nici o avere ; dar pe vremea aceea nu se obişnuia totdeauna să se mărite un sac de scuzi cu un alt sac de scuzi ; părinţii mai ţineau uneori seamă de gusturile şi de simpatiile viitorilor soţi şi îşi dădeau osteneala să cerceteze vreme mai îndelungată caracterul, purtarea şi capacitatea persoanelor pe care le hărăzeau logodnei ; erau foarte diferiţi de taţii de astăzi care cer mai multe garanţii morale din partea unui servitor, cînd vor să-l angajeze, decît de la viitorul ginere.

Or, prevestirile jonglérului condensaseră într-o asemenea măsură ideile destul de puţin fluide ale ucenicului postăvar încît îl lăsaseră năuc de-a binelea în mijlocul semilunei, şi surd la vocile argintii care sporovăiau în clopotniţele de la Samaritaine şi repetau *amiază ! amiază !*... Numai că la Paris amiază sună vreme de un ceas, şi în curînd luă cuvîntul, cu mai multă solemnitate, orologiul de la Luvru ; apoi cel de la Grands-Augustins, apoi cel de la Châtelet ; astfel încît Eustache, înspăimîntat că a întîrziat atît de mult, începu să alerge din toate puterile şi, în cîteva minute, lăsă în urma lui străzile Monnaie, Borel şi Tirechappe ; abia atunci încetini pasul şi, după ce trecu de colţul străzii Boucherie-de-Beauvais, faţa i se luminează văzînd umbrelele roşii din piaţa *Halelor*, estrada pe care juca trupa *Les Enfants-sans Souci*, scara şi crucea, şi frumosul felinar al pilonului pe care se ridica un acoperiş din plumb. Acolo, în piaţa aceea, sub una din umbrelé, viitoarea lui soţie, Javotte Goubard, aştepta ca el să se reîntoarcă. Majoritatea ne-

gustorilor țineau astfel o tarabă în piața Halelor, păzită de cineva din familie și servind drept sucursală a prăvăliei lór întunecoase. Javotte își lua în fiecare dimineață locul lângă taraba tatălui ei și, ba stătea așezată printre mărfuri lucrînd la o dantelă, ba se ridica pentru a chema trecătorii, sau ca să-i apuce zdravăn de braț și să nu le mai dea drumul pînă nu cumpără ceva ; ceea ce n-o împiedica să fie, de fapt, cea mai sfioasă dintre fetele ajunse la *vîrsta unui bou bătrîn*, fără să se fi măritat încă ! deși era plină de farmec, drăguță, blondă, înaltă și ușor adusă din spate, ca cea mai mare parte a fetelor care se ocupă de negoț și al căror mijloc e subțire și gingaș ; în sfîrșit, se făcea roșie ca fraga la cea mai neînsemnată vorbă ce-ar fi rostit-o în afara timpului petrecut la tarabă, deși le întrecea pe toate negustoresele din piață cu gura care-i *mergea ca o moară stricată și cu limba ei ascuțită* (în vorbirea negustorească de atunci).

De obicei, Eustache venea la amiază s-o înlocuiască sub umbrela roșie, iar ea să prînzească la prăvălie, împreună cu tatăl ei. Către această îndatorire se îndrepta acum Eustache, foarte îngrijorat că întîrzierea lui o fi scos-o din răbdări pe Javotte ; dar de cum o zări din depărtare, i se păru că-i foarte liniștită, cu cotul proptit de un balot de marfă, și numai urechi la pălăvrăgeala zgomotoasă a unui frumos militar, aplecat peste același balot, fără să pară că ar vrea să cumpere ceva și de care nu-ți puteai da seama ce hram păzește pe-acolo.

— El e viitorul meu soț ! spuse Javotte zîbindu-i necunoscutului, care făcu o ușoară mișcare din cap, fără să-și schimbe poziția ; atît numai că îl cîntări pe ucenicul postăvar cu o privire de jos în sus, și cu disprețul acela pe care militarii îl nutresc pentru persoanele din tagma burgheziei al căror aspect e prea puțin impozant.

— Seamănă cu un trompet de la noi, observă el cu gravitate ; numai că ălălalt are mai multă *corpurență* în picioare ; să știi însă, Javotte, că într-un escadron trompetul înseamnă mai puțin decît un cal și ceva mai mult decît un cîine...

— Iată-l pe nepotul meu, îi spuse Javotte lui Eustache, deschizînd spre el ochii ei mari și albaștri, cu un

zimbet de nețărmită satisfacție ; a obținut un concediu ca să vină la nunta noastră. Ce bine s-a potrivit, nu-i așa ?! E archebuzier cavalerist... Oh ! ce uniformă frumoasă ! Dac-ai fi și tu îmbrăcat la fel, Eustache... dar nu ești destul de înalt, și nici destul de puternic...

— Și cât timp, întrebă timid tinărul, ne va face domnul bucuria de a locui la Paris ?

— Depinde, spuse militarul îndreptându-se din șale după ce lăsă să se facă puțin așteptat răspunsul său. Am fost trimiși în Berri ca să-i nimicim pe țărani răsculați și dacăăștia mai vor să stea liniștiți o vreme, stau pe puțin o lună ; dar oricum, de Sîn-Martin venim la Paris ca să înlocuim regimentul domnului d'Humières, și-atunci voi putea să vă văd zilnic, și asta pînă nu se știe cînd.

Eustache îl examina pe archebuzierul cavalerist atît cît putea face fără să-i întealească privirile și, ajunse la părerea că, hotărit lucru, depășea toate proporțiile fizice ce s-ar fi potrivit unui nepot.

— Cînd spun zilnic, reluă acesta din urmă, mă înșel ; căci joia e marea paradă... dar ne rămîne seara și, de fapt, aș putea în ziua aceea să iau cina cu voi.

„Oare are de gînd să cinze cu noi și în celelalte seri“ ? gîndi Eustache — Dar nu mi-ai spus, domnișoară Goubard, că nepotul dumitale e atît de...

— Atît de bine făcut ? Ei, da, a crescut într-adevăr ! Doamne, uite, au trecut șapte ani de cînd nu l-am mai văzut pe sărmanul Joseph ; și de-atunci a curs destulă apă pe gîrlă...

„Iar lui destul vin pe sub nas, gîndi ucenicul, uluit de fața strălucitoare a viitorului său nepot ; că doar nu ți se îmbujorează obrajii numai cu apă vopsită, iar sticlele de vin ale jupînului Goubard o să se ducă pe gîtlejulăștuia înainte de nuntă, și poate și după...“

— Să mergem la masă, tata cred că nu mai are răbdare ! spuse Javotte ieșind de după tarabă. Oho, acum o să te iau de braț, Joseph !... Și cînd te gîndești că eu eram cea mai mare, cînd aveam doisprezece ani și tu zece ; mi se spunea mama... Dar ce mîndră o să fiu acum la brațul unui archebuzier ! O să mă scoți la plimbare, nu-i așa ? Că eu ies foarte puțin ; fiindcă nu pot

merge singură ; și duminica seara trebuie să iau parte la procesiune, pentru că fac parte din confreria Fecioarei de la Saints-Innocents ; țin o panglică de la prapore...

Sporovăiala fetișcanei, întreruptă la intervale egale de pași răsunători ai cavalerului, silueta ei grațioasă și ușoară ce sălta înlănțuită de cealaltă, masivă și țeapănă, se pierdură în curînd în întunecimea surdă a pilonilor ce mărginesc strada Tonnellerie și nu lăsară în ochii lui Eustache decît ceață și în urechile lui doar un zumzet confuz.

VII. NIMICNICIE ȘI CRUCE

Am urmat pînă aici, pas cu pas, această acțiune burgheză care nu ne-a cerut ca s-o povestim mai mult timp decît i-a luat ei însăși propria-i desfășurare ; și-acum, în ciuda respectului nostru, sau mai degrabă a profundei noastre stime față de riguroasa respectare a regulii celor trei unități chiar și în roman, ne vedem constrînși să facem, în privința uneia dintre ele, un salt de cîteva zile. Frămîntările pe care le-a pricinuit lui Eustache apariția viitorului său nepot ar fi poate destul de interesant ca să fie relatate ; deși, la drept vorbind, au fost mai puțin amare decît ne-ar putea lăsa să credem expunerea lor. Eustache s-a liniștit în curînd în *privința* logodnicei sale : într-adevăr, Javotte nu făcuse altceva decît să păstreze o impresie prea proaspătă despre amintirile ei din copilărie care, într-o viață lipsită de întîmplări neobișnuite ca a sa, dobîndeau o importanță mult prea mare. La început, ea nu văzuse în arcehuzierul cavalerist decît copilul vesel și gălăgios, pe vremuri tovarășul ei de joacă, dar nu întîrzie să bage de seamă că acest copil crescuse, că avea altă purtare, drept care deveni mai reținută față de el.

În ceea ce-l privește pe militar, în afară de anumite familiarități cît se poate de obișnuite, nu arăta față de tinăra lui mătușă intenții necuviincioase ; zicea, precum Tabarin, că acum *damigeana e iubită lui*. În primele trei zile de la sosire n-o părăsise o clipă pe Javotte, ba chiar o conducea seara pe Promenada Reginei, fata fiind însoțită numai de bătrîna servitoare a casei, spre marea nemulțumire a lui Eustache. Dar toate astea se terminară repede ; el se plictisi în curînd de tovărășia ei și luă obiceiul de a ieși singur, cît era ziua de lungă, avînd însă grijă, e-adevărat, să se reîntoarcă acasă la orele de masă.

Prin urmare, singurul lucru care-l neliniștea pe viitorul soț era că vede această rudă instalată atît de bine în casa care urma să devină a sa după nuntă, încît nu i se părea prea ușor s-o dea afară cu binișorul ; fiindcă de la o zi la alta parcă se așeza tot mai temeinic la ei în locuință. Totuși, nu era nepotul Javottei decît prin alianță, fiind născut dintr-o fiică pe care răposata nevastă a jupînului Gouffard o avusese dintr-o primă căsătorie.

Cum să-i dai însă de înțeles că e pe cale să exagereze importanța legăturilor de familie și că în privința drepturilor și a privilegiilor pe care ți le conferă înrudirea, avea păreri prea lungi, prea categorice și, într-un anume fel, prea patriarhale ?

Era probabil totuși că în curînd avea să-și dea el însuși seama că-i nelalocul lui, iar Eustache se văzu silit să mai aibă răbdare.

După nuntă însă nimic nu se schimbă în obiceiurile archebuzierului, care chiar trăgea nădejde că va putea rămîne la Paris pînă la sosirea unității sale, dat fiind faptul că răsculații stăteau liniștiți. Eustache încercă să facă unele aluzii mușcătoare cum că anumiți oameni socotesc prăvăliile drept hanuri, și multe altele care nu fură luate în seamă, sau părăură slabe ; dealtmîntîri, deocamdată nu îndrăzneau să le vorbească deschis despre treaba asta soției și socrului, nevoind ca încă din primele zile de căsnicie să lase impresia că e un om al interesului, tocmai el care lor le datora totul.

Pe lîngă toate astea, tovărășia soldatului nu era deloc distractivă : nu făcea decît să-și ridice în slăvi gloria

care, pe jumătate, se baza pe victoriile lui în lupte nemai-pomenite și-i aduseseră faima de spaima armatei; și jumătate pe vitejiile lui împotriva *crocanților*, nenorociții de țărani francezi cu care se războiau soldații regelui Henric pentru că nu puteau plăti birurile, și care nu păreau că se bucurau de faimoasa *găină din oală* promisă de rege.

Această lăudăroșenie nemăsurată era atunci destul de obișnuită, așa cum se poate vedea din existența unor tipuri ca Taillebras sau Căpitanul Matamore, reproduși foarte des în piesele comice ale epocii, și cred că trebuie atribuită invaziei victorioase a gasconilor, veniți la Paris în urma Navarezului. Acest cusur a slăbit în curînd, răspîndindu-se, iar cîțiva ani mai tîrziu, baronul de Foe-nește îl întruchipa mult mai îndulcit, dar cu un comic mai perfect, și în sfîrșit, comedia *Mincinosul* îl arăta, în 1662, redus la proporții aproape comune.

Dar ceea ce-l supăra mai mult pe bunul Eustache în felul de a se purta al militarului era o tendință neîntreruptă de a-l trata ca pe un copilăș, de a scoate în evidență laturile mai puțin favorabile ale fizionomiei sale, în sfîrșit, de a-l pune față de Javotte, în orice prilej, într-o postură ridicolă, foarte neavantajoasă în acele prime zile în care un proaspăt căsătorit are nevoie să-și asigure respectul și o poziție solidă pentru viitor; adăugați, de asemenea, că nu-i nevoie de cine știe ce mare lucru ca să jignești mîndria încă proaspătă și bătoasă a unui om așezat în propria lui prăvălie, cu patenta plătită și jurămîntul depus.

Un ultim necaz nu întîrzie să pună capac la toate. Cum urma să facă parte din corpul de pază al meseriașilor, și cum nu voia, întocmai ca precinstitul jupîn Gouard, să-și facă serviciul în haine de burghez și cu o halebardă împrumutată de prin vecini, Eustache își cumpărase o sabie cu gardă, care nu mai avea garda, un coif și o cămașă de zale din aramă roșie scăpate prin minune de ciocanul arămarului, și petrecîndu-și trei zile ca să le curețe și să le lustruiască, reușise să le dea un oarecare lustru pe care nu-l avuseseră înainte; dar cînd le îmbracă și încep să se plimbe prin prăvălie, mîndru de el însuși,

și întreabă dacă-i vin bine noile veșminte, archebuzierul începu să ridă cu gura pînă la urechi și îl asigură că arată de parcă și-ar fi pus pe el toate cratițele și oalele din bucătărie.

VIII. BOBIRNACUL

Astfel stînd lucrurile, se nimeri că într-o seară, să fi fost în 10 sau în 13, în orice caz într-o zi de joi, Eustache își închise prăvălia mai devreme ; lucru pe care nu și l-ar fi îngăduit dacă n-ar fi lipsit jupînul Goubard, plecat cu două zile în urmă să-și vadă averea din Picardia, fiindcă-și făcuse socoteala că în trei luni avea să se mute acolo, după ce succesorul său se va fi fost bine pus pe picioare în locul lui și va fi dobîndit deplina încredere a clienților și a celorlalți negustori.

Or, în seara aceea, archebuzierul întorcîndu-se acasă ca de obicei, găsi ușa încuiată și luminile stinse. Fapt care-l miră foarte mult, deoarece ora rondului de noapte nu sunase încă la Châtelet ; și, cum niciodată nu se-ntorcea spre casă fără să fie oarecum aghezmuit cu vin, își arată uimirea printr-o înjurătură zdravănă, care-l făcu pe Eustache să tresară, și să se înspăimînte de îndrăzneța sa hotărîre, deoarece urcase la mezanin dar nu se culcase încă.

— Hei, hei ! strigă celălalt dînd cu piciorul în ușă, da' ce-i azi, e zi de sărbătoare ? O fi Sîn-Mihai, ziua postăvarilor, a manglitorilor și-a hoților de buzunare ?...

Și începu să bată cu pumnul în obloanele prăvăliei ; ceea ce nu avu nici un rezultat, de parcă toți ar fi asurzit.

— Hei ! unchiule și mătușo !... da' ce, vreți să mă lăsați să dorm pe-afară, în stradă, ca să mă sfîșie cîinii și alte animale ?... Hei, hei ! ale dracului rude ! Chiar c-ar fi în stare !... Hai bă ; hai ! coboară odată burghezule, c-am

venit să te-ngrop în bani !... Dar-ar boala în tine de mitocan !

Fața de lemn a ușii rămase însă de neclintit la doje-nile sărmanului nepot ; vorbea în van, precum venerabilul Béde, care se apucase să predice unei grămezi de pietre.

Dar dacă ușile sînt surde, ferestrele nu sînt deloc oarbe, și există un mijloc foarte simplu de a le lumina privirea ; făcîndu-și pe loc această socoteală, soldatul ieși de sub galeria întunecată și se trase înapoi pînă-n mijlocul străzii Tonnellerie, după care, luînd de pe jos o zburătură, nimeri cu ea atît de bine încît chiorî una din ferestruicile de la mezanin. Era un incident la care Eustache nu se gîndise, un semn de întrebare formidabil pus după această nedumerire la care se rezuma întregul monolog al militarului : De ce naiba nu-mi deschid ușa ?...

Eustache luă pe nepusă masă o hotărîre ; căci un poltron care și-a virît ceva în cap seamănă cu un sărăntoc pus pe cheltuială, și împinge totdeauna lucrurile dincolo de orice măsură ; ba mai mult, acum voia să arate de ce e în stare față de proaspăta lui soție, care poate că îl cam disprețuia văzînd că de cîteva zile a ajuns calul de bătaie al militarului, cu deosebirea că și calul îi mai trage uneori o copită celui care-l lovește mereu. Își puse deci pălăria în grabă pe cap și coborî val-vîrtej pe scara îngustă la parter, înainte ca Javotte să mai apuce să-l oprească. Trecînd prin încăperea din spatele prăvăliei își luă sabia și numai cînd simți în palmă arsura rece a mînerului ei de aramă se opri o clipă, continuînd apoi să meargă cu pași ca de plumb spre ușa a cărei cheie o ținea în cealaltă mînă. Dar o a doua fereastră se sparse cu mare zgomot, și pașii soției sale, pe care-i auzea în urma lui, îl făcură să-și recîştige întreaga-i energie ; deschise hotărît ușa masivă și se înfipse în prag cu sabia scoasă din teacă, precum un arhanghel la *porțile paradisului pămîntesc*.

— Ce mai vrea și vagabondul ăsta noctambul ? be-tivul ăsta ordinar ? scandalagiul ăsta nerușinat ?... strigă el pe un ton care dacă ar fi fost luat cu numai două note mai jos ar fi putut părea speriat. Încă n-ai învățat cum să te porți cu oamenii cumsecade ?... Ia șterge-o

imediat de aici și cară-te să dormi împreună cu stîrvurile de teapa ta, că altminteri chem vecinii sau paznicii de noapte să pună mîna pe tine !

— O-ho-ho ! i-auzi ce-mi cîntă acum zmeul ăsta !... În seara asta îți luași inima-n dinți ? Ei da, e cu totul altceva... Îmi place să te-aud vorbind înălțător, ca Tranchemontagne, iar oamenii curajoși sînt slăbiciunea mea... Vino să te pup, cocoșelule !...

— Vezi-ți de treabă, dezmațatule ! N-auzi că s-au trezit vecinii de zarva ta și-or să te ducă la primul corp de gardă ca pe-un zurbagiu și pungaș ce ești ? Cară-te-ți spun ; fără vorbă și să nu te mai prind p-aci !

Numai că, dimpotrivă, soldatul înaintă pe sub pilonii galeriei, ceea ce mai potoli puțin sfîrșitul replicii lui Eustache :

— Că bine-ai mai glăsuț ! îi spuse militarul acestuia din urmă ; iar vorba cinstită merită răsplătită...

Cît ai zice pește ajunse lîngă el și-i dădu peste nas un bobîrnac care-l făcu pe tînărul negustor să roșească pînă în vîrfurile urechilor :

— Păstrează restul dacă n-ai mărunțiș ! strigă el ; și să nu ne luăm rămas-bun, unchiule !

- Eustache nu putu îndura acest afront, mai umilitor decît o palmă, ce-i fusese adus de față cu proaspăta sa soție ; și, în pofida strădaniilor ei de a-l potoli, se avîntă spre adversarul său care tocmai își lua tălpășița și-i trase o lovitură de sabie ce i-ar fi făcut cîinste chiar și neînfricatului Roger, dacă spada ar fi fost ascuțită ; dar ea nu mai tăia încă pe vremea războaielor religioase, și nu făcu nici măcar o zgîrietură pe vesta din piele de bivoliță a soldatului ; acesta îl apucă de amîndouă mîinile, în așa fel încît într-o clipă Eustache scăpă sabia, după care începu să țipe cît îl ținea gura, și să dea furios cu picioarele în cismele moi ale călăului său.

Noroc că Javotte veni să-i despartă, căci vecinii priveau lupta din dosul ferestrelor, dar nici prin gînd nu le trecea să coboare ca să-i pună capăt ; și Eustache, trăgîndu-și degetele învinețite din menghina naturală care le strînsese, trebui să le frece multă vreme pentru a le face să piardă forma pătrată ce-o luaseră între mîinile militarului.

— Nu mi-e teamă de tine, strigă el, și-o să ne mai întâlnim noi ! Vino, dacă ai curaj măcar cît un cîine, vino mîine dimineață în Pré-aux-Clercs !... la orele șase, golănule, și-o să ne batem pe viață și pe moarte, tilharule !

— Locul e bine ales, cocoșelule, și-o să facem treaba ca niște gentilomi. Pe mîine deci, și mă jur pe sfîntu-Gheorghe că noaptea asta o să-ți pară foarte scurtă.

Militarul rosti aceste vorbe cu un dispreț pe care nu-l mai arătase pînă acum. Eustache se-ntoarse mîndru spre nevastă-sa : felul cum își provocase adversarul îl făcuse să crească în proprii-i ochi cu vreo zece coți. Își ridică sabia și împinse ușa cu mare zgomot.

IX. CHÂTEAU-GAILLARD

Trezindu-se, tînărul negustor postăvar se pomeni că-i trecuse tot curajul din ajun. Nu-i fu deloc greu să recunoască în sinea lui că fusese cît se poate de ridicol propunînd să se bată în duel cu archebuzierul, tocmai el care nu știa să mînuiască altă armă decît jumătatea de cot, folosită adesea în chip de sabie, pe vremea uceniciei, cînd se hîrjonea cu tovarășii săi de joacă pe pajiștea de la Chartreux. Prin urmare luă fără zăbavă hotărîrea de a rămîne acasă și de a-și lăsa adversarul să-l aștepte în Pré-aux-Clercs pînă s-o sătura.

După ce trecu ora hotărîtă, se scuță, deschise prăvălia și nu-i pomeni nimic soției sale de întîmplarea din ajun, așa cum și ea evită să facă vreo aluzie la cele petrecute cu o seară în urmă. Își luase micul dejun în tăcere ; după care Javotte se duse, ca de obicei, să se așeze sub umbrela roșie, lăsîndu-și soțul ocupat să cerceteze, împreună cu servitoarea, o bucată de postav și să însemne defectele. Trebuie spus că își întorcea foarte des privirea spre ușă și tremura de teamă că redutabila sa rudă ar putea veni să-l facă de două parale pentru lașitatea și lipsa lui

de cuvînt. Or, spre ceasurile opt și jumătate, zări de departe uniforma archebuzierului răsărind sub galeria cu piloni cufundată încă în întuneric, precum unul din mercenarii lui Rembrandt, pe silueta căruia lucesc trei puncte, cel al coifului, cel al cămășii de zale și cel al nasului ; funestă apariție care creștea și se limpezea cu repeziciune, și al cărei pas metalic părea că bate fiecare minut din ultimul ceas al poștăvarului.

Numai că aceeași uniformă nu îmbrăca același tipar căci, ca să vorbim mai simplu, acesta era un alt militar, camarad de-al celui alt, care, oprindu-se în fața prăvăliei lui Eustache, a cărui spaimă se potoli cu mare greutate, îi adresă cuvîntul foarte calm și foarte politicos.

Îi aduse la cunoștință în primul rînd faptul că adversarul său, așteptîndu-l vreme de două ore la locul de întîlnire fără să-l vadă venind, și socotind că un accident neprevăzut l-a împiedicat să ajungă acolo, se va întoarce a doua zi, în același loc, unde va rămîne tot atît timp, și că dacă așteptarea lui va fi tot zadarnică, va veni el însuși la prăvălia lui, îi va tăia urechile și i le va vîri în buzunar, așa cum făcuse, în 1605, celebrul Brusquet cu un scutier de-al ducelui de Chevreuse, pentru aceeași pricină, faptă care a fost aplaudată de întreaga Cîrte și, în general, a fost socotită de bun gust.

La acestea Eustache răspunse că adversarul său îi nesocotește curajul cu o asemenea amenințare și că îi va da înzecit socoteală ; adăugă că piedica era datorată numai faptului că nu reușise încă să găsească pe cineva care să-i fie martor.

Celălalt păru satisfăcut de această explicație și voi să-l lămurească bine pe negustor că ar putea găsi excelenți martori pe Pont Neuf, în față la Samaritaine, unde aceștia se plimbau de obicei ; oameni care nu aveau altă meserie și care pentru un scud erau gata să îmbrățișeze pricina oricui, ba chiar să aducă dueliști într-ajutor. După aceste vorbe, făcu o plecăciune adîncă și plecă.

Rămas singur, Eustache căzu pe gînduri și o bună bucată de vreme se simți foarte descumpănit : mintea-i zăbovea între trei hotărîri principale. Ba se gîndea să-l

înștiințeze pe locotenentul civil că militarul îi face necazuri și îl amenință, și să-i ceară autorizația de a purta arme ca să se poată apăra ; dar asta ducea tot la o luptă. Ba se hotăra să se ducă pe teren, prevenindu-i însă pe sergenți, în așa fel încît aceia să sosească chiar în clipa cînd ar fi început duelul ; da, dar puteau sosi după ce se va sfîrși. În fine, se mai gîndea să-i ceară sfat țiganului de pe Pont Neuf, și în oele din urmă rămase la această hotărîre.

La amiază, servitoarea o înlocui, sub umbrela roșie, pe Javotte, care veni să ia prînzul cu soțul său ; acesta nu scoase o vorbă în timpul mesei despre vizita ce o primise ; apoi însă o rugă să stea ea în prăvălie cît va merge el *să-i prezinte marfa* unui gentilom de curînd venit în oraș și care voia să-și facă niște haine. Își luă într-adevăr sacul cu mostre și se îndreptă spre Pont Neuf.

Château-Gaillard, situat la marginea apei, în partea de miazăzi a podului, era o clădire mică deasupra căreia se ridica un turn rotund, care pe vremuri fusese folosit ca închisoare, iar acum începea să se părăginească și să crape, nefiind deloc bun de locuință decît pentru cei ce n-aveau alt adăpost. După ce mersese o vreme cu pași nesiguri printre pietrele risipite pe jos, Eustache nimeri în fața unei mici uși în mijlocul căreia era ținut în cuie un liliac. Bătu ușurel în ușă și maimuța jupînului Gonin îi deschise imediat ridicînd un zăvor, treabă pentru care fusese dresată, așa cum uneori sînt și pisicile de casă.

Scamatorul stătea la o masă și citea. Se întoarse cu gravitate și-i făcu semn tînărului să se așeze pe un scă-unel. După ce acesta îi povesti pățania lui, țiganul îi spusese că era vorba de lucrul cel mai puțin neplăcut ce i se poate întîmpla cuiva, dar că a făcut bine venind la el.

— Dumneata îmi ceri un *farmec*, un farmec magic ca să fii sigur că-ți învingi adversarul ; nu-i așa că asta vrei ?

— De bună seamă, dacă e cu putință.

— Deși o grămadă de lume știe cîcă să facă farmece, nicăieri nu vei găsi ceva mai sigur decît la mine : las' că nici nu sînt așa ca altele, făcute cu artă drăcească ; ci

rezultă dintr-o cunoaştere adîncă a magiei albe, aşa că nu pot, în nici un chip, primejdui mîntuirea sufletului.

— Asta e bine, spuse Eustache, altminteri m-aş fi păzit să mă folosesc de ele. Aş vrea să ştiu însă cît mă costă meşteşugul dumitale magic, ca să-mi dau seama dacă aş putea plăti.

— Gîndeşte-te că dumneata îţi cumperi aici viaţa, ba încă şi gloria pe deasupra. Fiind deci înţeleşi în privinţa asta, socoteşti că pentru aceste două minunate lucruri s-ar putea cere mai puţin de o sută de scuzi ?

— O sută de draci să te ia ! mormăi Eustache a cărui faţă se posomorî ; păi asta înseamnă mai mult decît am eu !... şi ce se va alege de viaţa mea fără pîine şi de glorie fără îmbrăcăminte ? Las' că poate nici nu-i vorba decît de o făgăduială mincinoasă de şarlatan care vrea să ducă de nas pe proşti.

— Nu plăteşti decît după.

— Asta ar fi ceva... Şi, mă rog, ce zălog ai vrea pîn-atunci ?

— Doar mîna dumitale.

— Ei asta-i... Zău dacă nu sînt un mare nătărău că-ţi ascult balivernele ! păi nu mi-ai prevestit c-o s-o sfîrşesc în ştreang ?

— Nici vorbă, şi nu mă dezic.

— Ei, şi dacă aşa stau lucrurile, de ce să mă tem eu de duelul ăsta ?

— N-ai de ce să te temi, doar de cîteva împunsături şi tăieturi, care să deschidă sufletului dumitale cele mai largi porţi. După care vei fi luat şi ridicat pe *jumătate de cruce*, spînzurat, viu sau mort, precum cere ordonanţa ; şi-n felul acesta soarta ţi se va împlini. Înţelegi ?

Postăvarul înţelese atît de bine încît se grăbi să dea mîna cu scamatorul, în chip de consimţămînt, cerîndu-i răgaz zece zile ca să facă rost de sumă, lucru cu care celălalt se învoi după ce înseamnă pe zid ziua sorocită pentru plată. Apoi luă cartea marelui Albert, comentată de Corneille Agrippa şi de abatele Trithème, o deschise la articolul *dueluri* şi, pentru a-l asigura şi mai mult pe Eustache că treaba pe care o face el nu are nimic drăcesc, îi spuse că între timp ar putea să rostească nişte ru-

găciuni fără teamă că-i va pricinui vreo încurcătură. Ridică apoi capacul unui cufăr din care scoase o oală de pământ nesmălțuită, făcu în ea un amestec din diverse ingrediente ce păreau să-i fie arătate de carte, rostind în același timp pe șoptite un fel de descîntec. Cînd termină, luă mîna lui Eustache care, cu cealaltă, își făcu semnul crucii, și îl unse pînă la încheietura palmei cu mixtura ce tocmai o făcuse.

În sfîrșit, mai scoase din cufăr o sticlă foarte veche și foarte unsuroasă și, înclinînd-o ușor, răspîndi cîteva picături pe dosul palmei, rostind cuvinte latinești ce semănau cu formula folosită de preoți la botez.

Abia atunci simți Eustache, în tot brațul, un fel de comoție electrică de care se sperie peste măsură ; mîna i se părea înțepenită și, în același timp, lucru deosebit de ciudat, i se răsuci și i se întinse de mai multe ori de-i pocniră încheieturile, ca un animal ce se trezește, apoi nu mai simți nimic, i se păru că circulația revine la normal, iar jupîn Gonin strigă că totul s-a isprăvit și că de-acum putea să înfrunte *cele mai temute* săbii, de la Curte sau din armată și să le străpungă cîte o butonieră pentru toți nasturii fără rost cu care moda de atunci le împopona veșmintele.

X. ÎN PRÉ-AUX-CLERCS

A doua zi de dimineată patru oameni traversau aleile înverzite din Pré-Aux-Clercs, căutînd un loc potrivit și destul de ascuns. Ajunși la poalele unei coline ce mărginea partea de miazăzi, se opriră într-un loc pregătit pentru jocul de bile, loc care li se păru un teren foarte bun ca să se dueleze nestînjeniți. Atunci Eustache și adversarul său își lepădară vestele iar martorii, potrivit obiceiului, le făcură un control *pe sub cămăși și pe sub pantaloni*. Nu se poate spune că postăvarul nu era tulburat, dar avea totuși încredere în farmecele țiganului ; știut

fiind că meșteșugurile magice, farmecele, băuturile de descîntec și vrăjile n-au avut nicicînd mai mult credit decît în epoca aceea, cînd au prilejuit un mare număr de procese, de care registrele tribunalelor sînt pline și fac dovada că judecătorii înșiși împărtășeau credulitatea generală.

Martorul lui Eustache, pe care-l năimise pe Pont Neuf pentru un scud, îl salută pe prietenul arkebuzierului și-l întrebă dacă ar vrea să se bată și el ; cînd celălalt îi răspunse că nu, el își încrucișă brațele cu nepăsare și se trase îndărăt ca să-i poată vedea pe dueliști.

Postăvarul nu-și putu stăpîni un soi de greață cînd îl văzu pe adversarul său salutîndu-l cu sabia și nu-i răspunse la salut. Rămase nemișcat, ținînd sabia înaintea lui ca pe o luminare și atît de stînjinit încît militarul, care de fapt nu era rău la suflet, își făgădui să nu-i facă decît o zgîrietură. Dar abia se atinseseră săbiile că Eustache simți cum mîna-i trage după sine întregul braț și se mișcă strașnic de ager. Mai bine zis nici n-o mai simțea decît prin puterea cu care-i trăgea mușchii întregului braț ; mișcările ei aveau o forță și o elasticitate nemaipomenite, care puteau fi asemuite numai cu cele ale unui arc de oțel ; drept care militarul aproape că-și scrînti încheietura mîinii parînd o lovitură de terță ; iar quarta îi aruncă sabia la zece pași distanță, în timp ce spada lui Eustache, fără să se oprească din aceeași mișcare, îi străpunse trupul cu atîta violență încît garda îi rămase întipărită pe piept. Eustache care nu fandase și se lăsase tras pe neașteptate înainte de propria-i mînă, și-ar fi crăpat capul, căzînd cît era de lung, dacă nu s-ar fi izbit cu fruntea de burta adversarului său.

— Doamne sfinte, ce mînă are !... strigă martorul soldatului ; tînărul acesta e mai ceva decît cavalerul *Tord-Chêne* ! Nu-l ajută nici ținuta, nici fizicul ; dar are brațul mai năpraznic decît un arc din Țara Galilor !

Între timp Eustache se ridicase cu ajutorul martorului și rămase o clipă năucit de cele petrecute ; cînd însă îl văzu pe arkebuzier zăcînd întins la picioarele sale, pironit în pămînt cu sabia, o luă la fugă în neștire și atît de repede încît uită în iarbă vesta sa de duminică garnisită cu fireturi de mătase.

Or, cum soldatul era mort de-a binelea, cei doi martori nu mai aveau nimic de câștigat rămânînd la fața locului, drept care pleacă în mare grabă. Făcură vreo sută de pași cînd cel al lui Eustache, dîndu-și o palmă peste frunte, strigă :

— Ia uite, am uitat să-mi iau sabia pe care i-am împrumutat-o !

Îl lăsă pe celălalt să-și vadă de drum și, revenind la locul luptei, începu plin de curiozitate să întoarcă pe dos buzunarele mortului, în care nu găsi decît niște zaruri, un capăt de sfoară și o pereche de cărți de taroc jerpelite și rupte pe la colțuri.

— M-a șmecherit ! fir-ar să fie, m-a șmecherit ! șopti el ; încă un prăpădit care n-are un *sfanț* ! Îți suflă vîntul prin buzunare, măi suflă-n-feștilă !

Educația enciclopedică a secolului ne scutește de a desluși, în această frază, și altceva decît spun ultimele cuvinte, care fac aluzie la meseria de archebuzier a defunctului.

Omul nostru neîndrăznind să ia nimic din uniformă, ca să nu se compromită în caz c-ar fi încercat să vîndă ceva, se mulțumi să scoată cizmele militarului, le înfășură sub mantie împreună cu vesta lui Eustache și plecă bodogănind.

XI. OBSESIE

Postăvarul rămase cîteva zile închis în casă, cu inima îndurerată de acea moarte tragică pe care o provocase pentru jigniri destul de neînsemnate, printr-un mijloc de condamnat și afurisit, pe lumea asta ca și pe cealaltă. Erau momente cînd înclina să creadă că totul a fost un vis, și dacă n-ar fi fost vesta uitată în iarbă, care *strălucea, prin absență*, ar fi zis că memoria îl minte.

În sfârșit, într-o seară, vrînd să vadă cu proprii ochi locul acelor întîmplări, se duse la Pré-aux-Clercs așa, ca în plimbare. Vederea i se împăienjeni cînd recunoscă locul unde se duelase, și fu silit să se așeze. Precum le era obiceiul, procurorii jucau aici bile înainte de cină ; și lui Eustache, de îndată ce se risipi ceața care-i acoperea ochii, i se păru că vede pe teren, printre picioarele unuia dintre ei, o mare pată de sînge. Se ridică foarte încordat și grăbi pasul ca să iasă din alee, avînd mereu în fața ochilor pata de sînge care, păstrîndu-și forma se așeza pe toate obiectele asupra cărora privirea i se oprea în trecere, precum acele pete alburii ce le vezi multă vreme zburînd în jurul tău după ce ți-ai ațintit ochii spre soare.

Revenind acasă i se păru că fusese urmărit ; și abia atunci îi trecu prin minte că oamenii de la palatul reginei Marguerite, prin fața căruia trecuse dimineața cealaltă și chiar și în acea seară, poate că l-au recunoscut ; și cu toate că legile asupra duelului nu erau în vremea aceea aplicate cu strășnicie, se gîndi că de data asta ar fi fost cît se poate de potrivit să spînzure un biet negustor, ca să fie de învățătură pentru oamenii de la Curte, de care atunci nu avea nimeni curajul să se lege așa cum avea să se întîmple mai tîrziu.

Aceste gînduri, împreună cu multe altele, îl tulburară toată noaptea : nu reușea o clipă să închidă ochii fără să vadă o mie de spînzurători amenințîndu-l cu pumnul, și de fiecare dată atîrna în funie un mort care rîdea îngrozitor, sau un schelet ale cărui coaste se desenau foarte limpede pe fața lată a lunii.

O idee fericită mătură însă toate aceste vedenii *diavolești* ; Eustache își aduse aminte de locotenentul civil, vechi mușteriu de-al socrului său, și care îl mai primise înainte vreme cu destulă bunăvoință ; își făgădui că va merge să-l caute în ziua următoare ca să-i mărturisească totul, convins fiind că îl va proteja, dacă nu din alte motive măcar din considerație pentru Javotte, pe care o știa de cînd era mică și pentru jupîn Goubard, pe care-l prețuia foarte mult. În cele din urmă, sârmaul negustor reuși să adoarmă și se odihni pe perna acestei hotărîri înțelepte.

A doua zi pe la ceasurile nouă, bătea la ușa magistratului. Presupunând că vine spre a-i lua măsură pentru niște haine sau ca să-i vîndă ceva, valetul îl introduse imediat la stăpînul său care, pe jumătate răsturnat într-un fotoliu, cu spătar înalt, citea ceva foarte plăcut. Ținea în mîini vechiul poem al lui Merlin Coccaie și se desfăta nespus de mult cu povestea vitejiilor lui Balde, vajnicul prototip al lui Pantagruel, ca și de șiretlicurile și pungășiile lui Cingar, acest tipar grotesc după care s-a modelat atît de fericit Panurge al nostru.

Jupînul Chevassut ajunsese tocmai la povestea mieilor, de care Cingar descotorosi corabia aruncîndu-l în mare pe cel plătit de el și pe care toți ceilalți îl urmară numaidecît, cînd băgă de seamă că venise cineva la el și, punînd cartea pe o masă, se întoarse spre postăvar foarte bine dispus.

Îl întrebă de sănătatea neveste-si și a socrului și făcu pe socoteala lui tot felul de glume privind situația lui de proaspăt căsătorit. Eustache se folosi de această ocazie pentru a ajunge la pătaniile lui și, după ce-i povesti fără zăbavă despre cearta lui cu archebuzierul, încurajat fiind și de aerul patern al magistratului, îi mărturisi, de asemenea, și tristul ei deznodămînt.

Celălalt îl privi atît de uimit de parcă în locul Jupînului Eustache Bouteroue, negustor în galerie cu piloni, ar fi fost bunul uriaș Fracasse din cartea lui, sau credinciosul Falquet, care era jumătate om jumătate iepure : căci deși aflase între timp că era bănuît susnumitul Eustache, nu dăduse deloc crezare raportului și nici faptei, pusă pe seama unui negustor, înalt cît Gribouille sau Triboulet, care cică pironise la pămînt, cu sabia, un soldat al regelui.

Cînd însă nu se mai putu îndoi în privința faptelor, îl asigură pe sărmanul postăvar că va face tot ce-i va sta în putință ca să potolească lucrurile și să-i abată pe oamenii justiției de pe urmele lui, făgăduindu-i că dacă martorii nu vor veni să-l acuze, va putea în curînd să-și trăiască viața în liniște, fără să se mai teamă de funie.

Ba Jupînul Chevassut îl petrecu pînă la ușa, asigurîndu-l din nou că toate se vor aranja cînd, în clipa în care

să-și ia cu umilință rămas bun de la el, Eustache îndrăzni să-i tragă o palmă zdravănă, o palmă care lăsă fața magistratului jumătate roșie, jumătate vinătă, ca emblema Parisului, o palmă de care acesta rămase incremenit ca o stană de piatră, cu gura căscată de-un cot și la fel de mut ca un pește fără limbă.

Sărmanul Eustache fu atât de înspăimântat de această faptă încît se aruncă la picioarele jupînului Chevassut, și îi ceru iertare pentru necuviința lui cu vorbele cele mai rugătoare și cu cea mai mare umilință, jurîndu-se pe toți sfinții că fusese vorba de o mișcare convulsivă, de care nu și-a dat seama, și făcută fără voia lui, pentru care se roagă ca de Dumnezeu să aibă îndurare. Bătrînul îl ridică mai mult uimit decît mînios ; dar abia se văzu Eustache în picioare că-i dădu, cu dosul mîinii, pe celălalt obraz, perechea primei palme, atât de puternică încît cele cinci degete lăsară o scobitură adîncă în care li s-ar fi putut turna tiparul.

De data aceasta, faptele depășind orice măsură, jupînul Chevassut alergă spre clopoțel, să sune ca să-și cheme oamenii ; dar postăvarul îl urmărea, continuînd să-l croiască, ceea ce dădu loc unei scene nemaipomenite, deoarece la fiecare palmă cu care își gratifica protectorul, nenorocitul se pierdea în scuze plîngărețe și în rugăminți încilcite, al căror contrast cu faptele era de tot hazul ; zadarnic însă căuta el să se oprească din elanul în care mina îl tîra, căci semăna cu un copil ce ține o pasăre mare legată cu o sfoară de picior. Nenorocitul de Eustache era astfel tras de mînă în urmărirea locotenentului civil, care se învîrtea în jurul meselor și al scaunelor, și suna, și țipa, turbat de mînie și durere. În sfîrșit, valeții intrară, puseră mina pe Eustache Bouteroue și îl aruncară la pămînt gîfiind și fără vlagă. Jupînul Chevassut, care nu credea deloc în magia albă, nu putea înțelege altceva decît că fusese dus de nas și maltratată de tînărul Eustache dintr-o pricină pe care nu și-o putea explica ; de aceea chemă sergenții și-l lăsă pe tînăr în seama lor, sub dubla acuzație de moarte provocată prin duel și ultragii prin lovire aduse unui magistrat în propria-i locu-

înă. Eustache nu se trezi din leșin decît atunci cînd auzi scîrțîitul zăvoarelor care deschideau ușa celei ce-i fusese destinată.

— Sînt nevinovat !... îi strigă el temnicierului care-l împingea înăuntru.

— I-auzi, drăcie ! îi replică acesta cu gravitate, da' unde crezi că te afli ? Păi aici nu avem decît dintr-ăștia !

XII. DESPRE ALBERT CEL MARE ȘI DESPRE MOARTE

Eustache fu vîrît într-una din celulele acelea în care, după cum spunea Cyrano, dacă l-ai fi văzut, ai fi putut crede că-i o luminare pusă sub o ventuză.

— Dacă mi se dă, adăugă el după ce cercetase toate colțurile făcînd o învîrtitură pe loc, dacă mi se dă această haină de piatră ca veșmînt, e prea largă ; dacă mi se dă ca mormînt, e prea strîmtă. Păduchii au aici dinții mai lungi decît trupul, și suferi întruna de pietre, care sînt afurisit de dureroase deși-s în afara mădurelor.

Eroul nostru putea acolo să se gîndească în liniște la soarta lui nefericită și să blesteme fatalul ajutor primit de la scamator, care-i scosese o mîină de sub autoritatea firească a capului ; fapt din care, prin forța lucrurilor, avea să rezulte tot felul de încurcături. De aceea mare-i fu mirarea cînd îl văzu coborînd într-o bună zi la el în temniță și întrebîndu-l cît se poate de liniștit cum o mai duce.

— Vede-te-aș spînzurat, palavragiule și vrăjitorule, pentru farmecele tale afurisite ! făcu el.

— Da' ce te-a apucat, răspunse celălalt ; parcă din vina mea n-ai venit în a zecea zi să-mi aduci suma stabilită ca să-ți ridici vraja ?

— Ehe !... de unde să fi știut eu că ai nevoie atît de repede de banii ăia, spuse Eustache ceva mai puțin pornit, tocmai dumneata care faci aur cît poțtești, precum scriitorul Flamel ?

— Nici, pomeneală ! făcu celălalt, ba dimpotrivă ! O s-ajung eu, fără îndoială, să săvîrşesc această mare faptă ermetică, şi tocmai sînt pe drumul cel bun ; dar încă n-am reuşit decît să transform aurul fin în fier foarte bun şi foarte curat : secret pe care l-a descoperit şi marele Raymondus Lullus spre sfîrşitul vieţii sale...

— Ehe, ce mai ştiinţă ! spuse postăvarul. Şi-acum, prin urmare, ai venit să mă scoţi, în sfîrşit, de-aici ; nu-i aşa ? Ai picat la ţanc ! Tocmai cînd nu mai trăgeam nici o nădejde...

— Ai înţeles bine care-i tărăşenia, prietene ! Că-ntr-adevăr tocmai asta nădăjduiesc să pot face, să deschid porţile fără chei, ca să intru şi să ies ; şi-o să vezi îndată prin ce mijloace o să reuşesc.

Spunînd acestea, ţiganul scoase din buzunar cartea lui Albert cel Mare şi, la lumina felinarului ce-l adusese cu sine, citi paragraful ce urmează :

MIJLOC EROIC DE CARE SE SLUJESC MIŞEII PENTRU A PĂTRUNDE ÎN CASE

„Se ia mîna tăiată a unui spînzurat, pe care trebuie să i-o fi cumpărat înainte de moarte ; se cufundă, avînd grijă să fie ţinută cu pumnul aproape închis, într-un vas de aramă conţinînd zimac şi salpetru, împreună cu grăsimi de *spondilis*. Se pune vasul la un foc făcut cu ferigă şi verbină ; în aşa fel încît după un sfert de ceas mîna să fie cu desăvîrşire uscată şi aptă să se conserve multă vreme. Apoi, după ce se va fi făcut o luminare din untură de viţel de mare şi sesam din Laponia, mîna se foloseşte ca sfeşnic pentru a ţine această luminare aprinsă ; şi în orice loc merge cel ce-o poartă înaintea sa, zăbrelele cad, zăvoarele se deschid, şi toate persoanele ce-i ies în cale rămîn încremenite.

Această mină, astfel pregătită, primește numele de *mină slăvită*".

— Ce născocire minunată ! strigă Eustache Bouteroue.

— Așteaptă numai ; deși dumneata nu mi-ai vîndut mina, ea-mi aparține de fapt, pentru că nu ți-ai răscum-părat-o în ziua hotărită, probă că sorocul fiind odată tre-cut, ea s-a purtat, prin spiritul de care e posedată, în așa fel încît eu să intru cît mai grabnic în stăpînirea ei. Mîine, tribunalul te va condamna la spînzurătoare ; poi-mîine, sentința va fi executată, și în seara aceleiași zile eu voi culege acest fruct atît de rîvnit și îl voi pregăti așa cum se cuvine.

— Ba asta nu ! strigă Eustache ; și chiar mîine vreau, să le spun *domnilor* acelora toată taina.

— Foarte bine, n-ai decît... atît doar că atunci vei fi ars de viu pentru că te-ai folosit de magie, ceea ce te va obișnui din timp cu frigarea jupînului dracu... Numai că lucrurile nu se vor petrece deloc așa, fiindcă horoscopul dumitale arată ștreangul, și nimic nu-ți poate schimba soarta.

Atunci nenorocitul de Eustache începu să țipe atît de tare și să plîngă cu atîta foc, că te-apuca mila.

— Ei, haide, haide ! dragă prietene, îl luă cu binișorul jupîn Gonin, de ce să-nchizi ochii în fața destinului ?

— Maică Precistă, îți dă mîna să vorbești așa, hohoti Eustache, dar cînd simți că moartea-i coala...

— Ei bine, și la urma urmelor ce-i moartea asta de care atîta ne tot minunăm ?... După mine moartea-i o gogoriță !

„Nimeni nu moare înainte de a-i fi sosit ceasul !“ spune Seneca Tragicul.

Ce, ești oare singurul vasal al acestei doamne cîrne ? Îi sînt și eu, și celălalt, și al treilea, ș-al patrulea, și... Martin, și Philippe !... Moartea nu respectă pe nimeni. E atît de îndrăzneată încît osîndește, răpune și ia fără deo-sebire papi, împărați, regi, ba și magistrați, sergenți și alte canalii de aceeași teapă.

Prin urmare n-are nici un rost să te jelui că vei face ceea ce toți ceilalți vor face mai tîrziu ; situația lor e chiar mai nenorocită decît a dumitale ; căci dacă moar-

tea e un rău, ea nu e un rău decît pentru cei ce au să moară. Aşa că dumneata nu mai ai decît o zi din acest rău, în timp ce majoritatea celorlalţi vor avea parte de el douăzeci sau treizeci de ani, dacă nu chiar mai mult.

Un înţelept de demult spunea : „Ceasul care v-a dat viaţa v-a şi ciuntit-o“. Căci eşti în moarte în timp ce eşti în viaţă ; şi cînd nu mai eşti în viaţă, eşti după moarte ; sau, mai bine zis şi ca să închei : moartea nu te priveşte nici mort nici viu ; viu, pentru că eşti ; mort, pentru că nu mai eşti.

Ajungă-ţi prietene aceste raţionamente pentru a avea curajul să bei fără să te strîmbi pelinul ce ţi-e dat, şi pîn-atunci mai gîndeşte-te la un frumos vers de Lucreţiu al cărui sens e acesta : „Trăieşte cît de mult cu putinţă, căci nu vei ştirbi cu nimic veşnicia morţii !“

După aceste frumoase maxime, luate de la antici şi de la moderni, ajustate şi răstălmăcite potrivit gustului epocii, jupinul Gonin îşi ridică felinarul, bătu în uşa celulei pe care gardianul veni să i-o deschidă, şi peste deţinut bezna se lăsă din nou precum o mantie de plumb.

XIII. ÎN CARE IA CUVINTUL AUTORUL

Persoanele care doresc să cunoască toate amănuntele procesului lui Eustache Bouteroue le vor găsi în *Hotărîri memorabile ale tribunalului din Paris*, care se află la biblioteca de manuscrise şi a căror cercetare le va fi facilitată cu obişnuita-i sollicitudine de domnul Paris. Acest proces se află în ordine alfabetică imediat după cel al baronului de Boutteville, foarte curios, de asemenea, din cauza duelului său nemaipomenit, cu marchizul de Bussi, pentru care, spre a sfida şi mai pe faţă decretele, veni anume din Lorena la Paris şi se bătu chiar în Piaţa Regală, la ceasurile trei după-amiază, şi tocmai în ziua de Paşte (1627). Dar nu despre acesta ne ocupăm aici. În

procesul lui Eustache Bouteroue este vorba numai de duel și ultragii aduse locotenentului civil, nu și de farmecul magic care a fost cauza tuturor nenorocirilor. Dar o notă anexă la celelalte piese face trimitere la *Culegere de povestiri tragice de Belleforest* (ediția de la Haga, cea de la Rouen fiind incompletă); acolo se mai găsesc și alte delatii ce urmează să le dăm în legătură cu această întâmplare, pe care Belleforest o intitulează în chip destul de fericit *Mina posedată*.

XIV. CONCLUZIE

În dimineața execuției sale, Eustache, pe care-l strămutaseră într-o celulă mai bine luminată decât prima, primi vizita unui confesor, venit să-i aducă o oarecare alinare sufletească.

La orele două, ieși din Châtelet. Tremura ca varga făcându-și rugăciunile și-fu condus în piața Augustinilor, între cele două arcade formate de Pont Neuf și intrarea străzii Dauphine unde avu cinstea să aibă o spînzurătoare de piatră. Urcă scara cu destulă îndrăzneală, căci îl privea multă lume, acest loc de execuție fiind unul dintre cele mai frecventate. Dar pentru că înainte de a face acest mare *salt în nimic* osînditul caută cît mai multe pricini de zăbavă, în clipa cînd călăul se pregătea să-i așeze ștreangul la gît cu atîta ceremonie de parc-ar fi fost Lîna de aur, căci aceste persoane exercitîndu-și profesiunea în fața publicului pun, de obicei, multă indemnare și chiar o anume grație în treaba ce o fac, Eustache îl rugă să binevoiască a se opri un moment fiindcă ar mai avea de spus două rugăciuni pentru sfîntul Ignățiu și sfîntul Ludovic de Gonzague, pe care, dintre toți sfînții, îi lăsase anume la urmă, dat fiind faptul că fuseseră beațificați tocmai în acel an 1609; dar omul acela îi răspunse

că publicul mai avea și alte treburi și că ar fi o necuviință să-l lase să aștepte mai mult pentru un spectacol atât de neînsemnat cum este o simplă spînzurare ; iar funia pe care o strîngea în timp ce-i făcea vînt de pe scară tăie în două replica lui Eustache.

Se spune c-ar fi lucru sigur că tocmai cînd totul părea să se fi terminat și călăul se pregătea să plece acasă, jupînul Gonin se arătă la una din ferestrele de la Château-Gaillard care dădea spre piață. În aceeași clipă, deși trupul postăvarului era cu desăvîrșire țeapăn și neînsuflețit, mina începu să i se zbată veselă, precum coada unui ciinc care-și vede stăpînul. Ceea ce stirni în mulțime un prelung strigăt de uimire, și cei care între timp porniseră să-și vadă de drum, se întoarseră în mare grabă, ca niște oameni care au crezut că piesa-i terminată și află c-a mai rămas de jucat încă un act.

Călăul propti din nou scara, pipăi picioarele spînzuratului în dosul gleznei : pulsul nu mai bătea ; îi tăie o arteră : nu țîșni nici o picătură de sînge, dar brațul continua totuși să se miște în neștire.

Omul roșu nu înțelegea însă să stea cu brațele încrucișate ; încercă să se cațere pe umerii osînditului atrăgînd asupra sa huiduielile asistenței ; dar mina se purtă cu obrazul lui bubos la fel de necuviincios ca și cu cel al jupînului Chevassut, drept care omul, înjurînd de toți dumnezeii, scoase un cuțitoi pe care întotdeauna îl purta pe sub veșminte și, din două lovituri, tăie mina *posedată*.

Ea făcu un salt uluitor și căzu însîngerată în mijlocul mulțimii care se retrase înspăimîntată din fața ei ; atunci făcînd alte multe salturi, prin elasticitatea degetelor sale, și cum toți i se fereau din cale, ea ajunse în curînd la picioarele turnului de la Château-Gaillard ; apoi agățîndu-se, tot cu degetele, ca un crab, de asperitățile și de crăpăturile zidului, urcă astfel pînă la ambrazura unde țiganul o aștepta.

Belleforest se oprește la această concluzie ciudată și încheie cu următoarele cuvinte : „Această întâmplare, adnotată, comentată și ilustrată, a fost multă vreme subiect de conversație pentru toată lumea bună, ca și pentru oamenii de rînd, totdeauna ahtiați de povestiri bizare și supranaturale ; dar poate că nu e vorba decît de încă o istorioară de adormit copiii care nu trebuie crezută cu ușurință de persoanele serioase și cu scaun la cap“.

Traducere de MIHAI MURGU

Mă întrebi, frate, dacă am iubit ; da. Este o poveste ciudată și îngrozitoare și, cu toate că am șazecei și șase de ani de-abia îndrăznesc să scutur cenușa care a acoperit această amintire. Nu vreau să te refuz, dar n-aș povesti unui suflet mai puțin încercat o astfel de întâmplare. E vorba de evenimente atât de ciudate, încît nu pot crede că s-au întîmplat aieva. Timp de mai bine de trei ani am fost pradă unei iluzii curioase și diabolice. Eu, sărman preot de țară, am duș în vis, în fiecare noapte (de-ar da Dumnezeu să fi fost vis !) o viață de ciîne blestemat, o viață de om de lume și de Sardanapal. O singură privire prea binevoitoare asupra unei femei, și era cît pe-aci să-mi vînd sufletul ; dar, în sfîrșit, cu ajutorul lui Dumnezeu și al sfîntului meu patron am reușit să izgonesc duhul rău care pusese stăpînire pe mine. Existența mea se împletea cu o existență nocturnă cu totul diferită. În timpul zilei, eram un preot al Domnului, cast, făcîndu-mi rugăciunile și ocupîndu-mă de cele sfinte ; noaptea, îndată ce închideam ochii, deveneam un tînăr senior, mare cunoscător de femei, priceput în rasele de ciîni și de cai, jucînd barbut, bînd și blestemînd ; și cînd în zori mă deșteptam, mi se părea că, dimpotrivă, adormeam și visam că sint preot. Din această viață de somnambul am rămas cu amintiri despre lucruri și cuvinte pe care nu pot să le reneg și, cu toate că n-am ieșit niciodată dintre pereții casei parohiale, s-ar spune mai degrabă, auzindu-mă, că sint un om care a trecut prin multe și e dezgustat de lume, care apoi s-a dedicat bisericii și ar vrea să-și termine în sinul lui Dumnezeu o viață prea agitată, decît un umil

seminarist care a îmbătrînit într-o parohie necunoscută, în fundul unei păduri și fără nici o legătură cu cele lumesti.

Da, am iubit, cum nimeni pe lume n-a iubit ; o dragoste nebună și furioasă, atît de puternică încît mă mir că nu mi-a zdrobit sufletul. Ah ! ce nopți ! ce nopți ?

Din cea mai fragedă copilărie, am simțit chemare către preoție ; dealtfel, toată învățătura mea a fost îndreptată în această direcție și viața mea pînă la douăzeci și patru de ani n-a fost decît un lung noviciat. După ce am terminat teologia, am trecut rînd pe rînd prin toate treptele inferioare ale preoției și superiorii mei m-au găsit demn, deși eram foarte tînăr, să pășesc pe ultima și cea mai grea dintre ele. Ziua cînd trebuia să fiu hirotonisit se stabilise în Săptămîna Paștilor.

Nu umblasem niciodată în lume ; lumea se mărginea pentru mine la zidurile liceului și ale seminarului. Știam vag că există ceva numit femeie, dar nu mi-am oprit gîndurile asupra ei, eram cu desăvîrșire inocent. Nu-mi vedeam mama, bătrînă și infirmă, decît de două ori pe an. Acestea erau singurele mele legături cu lumea din afară.

Nu regretam nimic, nu aveam nici cea mai mică șovăială în fața acestei făgăduieli irevocabile ; eram bucuros și nerăbdător. Niciodată vreun logodnic n-a numărat ceasurile cu mai multă nerăbdare și aprindere : nu mai dormeam, visam că slujesc în biserică ; a fi preot — nimic nu mi se părea mai frumos pe lume : aș fi refuzat să devin rege sau poet. Ambiția mea nu concepea altceva.

Îți spun toate acestea ca să-ți dai seama cît de mult ceea ce mi s-a întîmplat nu trebuia să mi se întîmple și că am fost victima unei halucinații inexplicabile.

Cînd a venit ziua cea mare, am pășit către biserică cu un pas atît de ușor încît mi se părea că plutesc în aer sau că am aripi pe umăr. Mi se părea că sînt un înger și mă miram de chipul întunecat și preocupat al tovarășilor mei ; căci eram mai mulți. Petrecusem întreaga noapte în rugăciuni și mă afluam într-o stare apropiată de extaz. Episcopul, un bătrîn venerabil, mi se părea a fi însuși Dumnezeu-Tatăl aplecat peste veșnicie și vedeam cerul printre bolțile templului.

Cunoști detaliile acestei ceremonii : binecuvîntarea, împărtaşania în cele două feluri, ungerea palmei cu uleiul catecumenic și, în sfîrșit, sfîntul sacrificiu oferit împreună cu episcopul. N-am să zăbovesc asupra acestor lucruri ! O ! ce dreptate are Iov și cît de lipsit de prevedere e cel care-și crede ochilor ! Mi-am ridicat întîmplător capul, pe care-l ținusem aplecat pînă atunci, și am zărit în fața mea, atît de aproape încît aș fi putut s-o ating, deși în realitate era la o distanță destul de mare, dincolo de balustradă, o femeie tînără, de o frumusețe rară, și îmbrăcată cu un fast regesc. A fost ca și cum mi s-ar fi luat un vîl de pe ochi. Am avut aceeași senzație ca un orb care și-ar fi recăpătat dintr-o dată vederea. Episcopul, atît de strălucitor pînă atunci, se stinse deodată, lumînările deveniră mai palide în sfîșnicele lor de aur, ca stelele dimineata, și în toată biserica se așternu întunericul. Fermecătoarea făptură se desprindea pe acest fond întunecat ca o revelație angelică ; era ca și cum s-ar fi luminat singură și în loc să primească lumină din afară părea că răspîndește ea însăși lumină în jur.

Am închis ochii, cît se poate de hotărît să nu-i deschid, pentru a mă sustrage influenței obiectelor din jur ; căci eram din ce în ce mai distrat și de-abia îmi dădeam seama ce fac.

O clipă după aceea, am deschis din nou ochii, căci printre gene o vedeam scîlipind în culorile curcubeului într-o penumbră roșietică, așa cum se întîmplă cînd privești soarele.

O ! ce frumoasă era ! Cei mai mari pictori atunci cînd, urmărind în cer frumusețea ideală, au adus pe pămînt portretul Madonei, nici nu se apropie de această realitate fabuloasă. Nici versurile poeților, nici paleta pictorului nu pot da o idee despre ea. Era destul de înaltă, cu o talie și un port de zeiță ; părul, de un blond blînd, se despărțea în creștetul capului încît aluneca pe temple ca două riuri de aur ; parcă era o regină purtîndu-și diadema ; fruntea, de o albeață care bătea în albastru, și transparentă, se întindea înaltă și senină deasupra unor sprîncene arcuite și aproape negre, ciudățenie care puneă în lumină ochii verzi ca marea, de-o vioiciune și o strălucire orbitoare. Ce ochi ! cu o străfulgerare hotărau soarta unui

om ; aveau o viață, o limpezime, o flacără, o sclipire pe care nu le-am mai văzut în ochii altor oameni ; aruncau raze asemănătoare cu niște săgeți, care vedeam limpede că se opresc în inima mea. Nu știu dacă flacăra care-i lumina venea din cer sau din iad, dar cu siguranță că venea sau dintr-o parte, sau din cealaltă. Această femeie era sau un înger, sau un demon și poate amîndouă la un loc ; cu siguranță că nu ieșise din pîntecul Evei, mama noastră a tuturor. Dinții îi sclikeau într-un suris ușor și făcea gro-pițe la fiecare mișcare a gurii în mijlocul satenului roz al feței adorabile. Iar nasul era de o finețe și de o mîndrie regească, vîdind cea mai aleasă obîrșie. Luciri de agată sclikeau pe pielea netedă și albă a umerilor pe jumătate descoperiți, iar șiruri de perle mari, sidefii îi coborau pe piept. Din cînd în cînd, ridicînd capul cu o mișcare un-duită de șarpe sau de păun care-și înfoaie penele, își tremura gulerul înalt, plisat și brodat care îi înconjura gîtul ca o împletitură de argint.

Purta o rochie de catifea de un roșu-deschis și din mincile largi căptușite cu hermină ieșeau niște mîini patriciene, de o mare delicatete, cu degete lungi și pufoase, de o transparență ideală, încît lumina trecea prin ele ca prin degetele Aurorei.

Toate aceste amănunte îmi sînt tot atît de vii ca și cum s-ar fi petrecut ieri și, cu toate că eram grozav de tulburat, nimic nu-mi scăpa : cea mai ușoară nuanță, micul punct negru în colțul bărbiei, puful imperceptibil la colțul buzelor, pielea catifelată a frunții, umbra tremurătoare a genelor pe obraz, toate le înregistram cu o luciditate uimitoare.

Pe măsură ce-o priveam, simțeam că se deschid în mine uși care pînă atunci fuseseră închise ; răsufletori înfundate se deschideau în toate direcțiile lăsînd să se întrevadă perspective necunoscute ; viața îmi apărea sub un aspect cu totul nou ; începeau să precumpănească alte gînduri decît pînă atunci. O frică îngrozitoare îmi sfîșia sufletul ; fiecare minut care trecea mi se părea o secundă și un secol. Ceremonia continua totuși și mă ducea departe de lumea pe care dorințe născînde o asediau cu furie. Am spus totuși da, cînd aș fi vrut să spun nu, cînd totul în

mine se revolta și protesta împotriva tiraniei pe care limba i-o impunea sufletului : o putere ocultă îmi smulgea fără voie cuvintele din gură. Așa se face poate că atâtea fete tinere pășesc spre altar cu hotărîrea neînduplecată de-a refuza în chip răsunător soțul care li se impune și că nici una nu-și realizează planul. Așa se face fără îndoială că atâtea sărmane novice îmbracă rasa, deși sînt hotărîte s-o sfîșie în clipa jurămîntului. Nu îndrăznești să provoci un asemenea scandal în fața lumii, nici să înșeli așteptările atîtor persoane ; toate aceste voințe, toate aceste priviri parcă te apasă ca o povară ; și apoi toate măsurile sînt atît de bine luate, totul este mai dinainte atît de bine pus la punct și într-un mod atît de evident irevocabil, încît gîndul cedează acestei presiuni și totul se prăbușește.

Expresia ochilor frumoasei necunoscute se schimba după mersul ceremoniei. La început afectuoși și blînzi, deveniră apoi disprețuitori și parcă nemulțumiți că nu au fost înțeleși.

Am făcut un efort în stare să mute un munte ca să strig că nu vreau să mă fac preot ; dar n-am izbutit : limba parcă mi-era bătută în cuie și mi-a fost cu neputință să-mi manifest dorința prin cel mai mic gest negativ. Treaz fiind, eram ca într-un coșmar, cînd vrei să strigi un cuvînt de care depinde toată viața ta, fără să reușești.

Ea păru că-și dă seama de martiriul meu, și ca și cum ar fi vrut să mă încurajeze, îmi aruncă o privire plină de făgăduieli divine. Ochii ei erau un adevărat poem iar privirile alcătuiau fiecare cîte un cîntec.

Îmi spunea :

„Dacă vrei să fii al meu, am să te fac mai fericit decît însuși Dumnezeu în raiul său ; îngerii te vor pizmui. Sfîșie lințoliul acela funebru în care vor să te înfășoare ; eu sînt frumusețea, tinerețea, viața ; vino la mine, vom fi împreună dragostea. Ce-ar putea să-ți ofere Iehova în schimb ? Vom trăi ca în vis și viața noastră nu va fi decît un veșnic sărut.

Aruncă vinul din potir și ești liber. Te voi duce cu mine către insule necunoscute ; vei dormi pe sînul meu într-un pat cu totul și cu totul de aur, sub un baldachin de argint ; pentru că te iubesc și vreau să te smulg de la

Dumnezeul tău către care atâtea suflete nobile îndreaptă riuri de dragoste care nu ajung pînă la el“.

Mi se părea că aud aceste cuvinte într-un ritm de o blîndețe nesfîrșită pentru că privirea ei aproape că vorbea, iar cuvintele pe care ochii ei mi le trimiteau răsunau în fundul sufletului meu ca și cum o gură invizibilă mi le-ar fi suflat în inimă. Mă simțeam gata să renunț la Dumnezeu și totuși sufletu-mi îndeplinea orbește formalitățile ceremoniei. Frumoasa mea îmi aruncă o nouă privire atît de rugătoare, atît de disperată, încît lame ascuțite îmi sfîrtecau inima și junghiuri de durere îmi sfîșiau pieptul, mai tare decît pe cel al Precistei Îndurerate.

Se sfîrșise, eram preot.

Niciodată o față de om n-a exprimat o spaimă mai sfîșietoare ; fata tînără care-și vede logodnicul căzînd și murînd fulgerător, mama lîngă leagănul gol al copilului, Eva pe pragul ușii raiului, zgîrcitul care găsește un pietroi în locul comorii, poetul care a scăpat în flăcări manuscrisul unic al celei mai frumoase lucrări n-ar fi avut un aer mai abătut și mai nemîngîiat. Sîngele i se retrase cu totul din obraz și se făcu albă ca marmura ; brațele frumoase îi căzură de-a lungul trupului ca și cum mușchii i s-ar fi desprins de pe ele și se sprijini de un stîlp, deoarece i se tăiaseră picioarele și n-o mai susțineau. Iar eu, alb ca varul, cu fruntea inundată de o sudoare mai sîngeroasă decît cea a patimilor, mă îndreptam clătînîndu-mă pe picioare spre ușa bisericii ; mă sufocam ; bolțile îmi cădeau pe umeri și mi se părea că toată greutatea cupolei mi se lăsa pe creștet.

Cînd să trec pragul, o mînă îmi apucă brusc mina ; o mînă de femeie ! Nu atinsesem niciodată o mînă de femeie. Era rece ca pielea unui șarpe și locul mă ardea ca un fier roșu. Ea era. „Nenorocitul ! nenorocitul ! ce-ai făcut ?“ îmi spuse ea încet ; apoi dispăru în mulțime.

Bătrînul episcop trecu ; mă privi cu un aer sever. Aveam cea mai ciudată înfățișare cu putință ; mă îngălbeneam, mă roșeam, mă lua cu ametele. Unuia dintre tovarășii mei i se făcu milă de mine, mă apucă de mînă și mă luă cu el ; mi-ar fi fost cu neputință să regăsesc singur drumul spre seminar. După colțul unei străzi, în timp ce tînărul preot întorcea capul în altă parte, un paj negru,

îmbrăcat ciudat, se apropie de mine și îmi dădu, fără să se oprească din mers, un mic portofel cu colțuri de aur cizelate, făcându-mi semn să-l ascund ; i-am dat drumul pe mîncă și l-am păstrat acolo pînă cînd am fost singur în chilie. L-am deschis, nu se aflau înăuntru decît două foi de hîrtie pe care era scris : „Clarimonda, la palatul Concini“. Eram pe atunci atît de puțin la curent cu cele lumesti încît n-o cunoșteam pe Clarimonda, în ciuda celebrității ei. Am făcut o mie de presupuneri, unele mai extravagante decît altele ; dar, la drept vorbind, ca s-o pot revedea, prea puțin îmi păsa ce putea fi, doamnă din înalta societate sau curtezană.

Dragostea aceea abia înfiripată se și înrădăcinase cu toată puterea ; nici nu mă gîndeam să încerc s-o smulg, într-atît simțeam că nu e cu putință. Această femeie pusese cu totul stăpînire pe mine, o singură privire fusese de ajuns ca să mă schimbe ; îmi insuflase voința ei ; nu mai trăiam în mine, ci în ea prin ea. Mă dedam la toate extravagantele, sărutam pe mîna mea locul unde mă atinsese, îi repetam numele timp de ore întregi. Era de-ajuns să închid ochii ca s-o văd la fel de clar ca și cînd ar fi fost aievea și-mi repetam aceste cuvinte pe care mi le spusese în usa bisericii : „Nenorocitul ! nenorocitul ! ce-ai făcut ?“ Înțelegeam întreaga grozăvie a situației mele și îmi dădeam seama de laturile funebre și cumplite ale profesiei pe care o îmbrățișasem. Să fii preot ! Adică să fii căst, să nu iubești, să nu deosebești nici sexul, nici vîrsta ființelor, să întorci spatele frumuseții, să te legi la ochi, să te tirăști în umbra de gheață a unei minăstiri sau a unei biserici, să nu vezi decît muribunzi, să veghezi leșuri necunoscute și să porți singur, sub rasa neagră, propriul tău doliu, în așa fel încît să se poată croi din haina ta un lințoliu pentru propriul tău sicriu !

Simțeam cum viața urcă în mine ca un lac interior care se umflă și se revarsă ; sîngele îmi bătea puternic în vine ; tinerețea mea, atît de mult timp înăbușită, izbucnea deodată ca un aloes care înflorește la o mie de ani și care se deschide fulgerător.

Cum să fac s-o revăd pe Clarimonda ? Nu aveam nici un pretext ca să părăsesc seminarul, necunoscînd pe ni-

meni în oraş ; nu urma să rămîn acolo, ci aşteptam doar să mi se indice locul pe care trebuia să-l ocup. Am încercat să desprind gratiile de la geamuri ; dar erau la o înălţime îngrozitoare şi, neavînd scară, nici nu trebuia să mă gîndesc la una ca asta. Şi, dealtfel, nu puteam coborî decît noaptea ; şi cum m-aş fi descurcat în labirintul străzilor ? Toate aceste greutăţi care n-ar fi fost mari pentru un altul erau de netrecut pentru mine, biet seminarist îndrăgostit de curînd, fără exeprienţă, fără bani şi fără haine.

Ah ! dacă n-aş fi fost preot , aş fi putut s-o văd zilnic ; aş fi fost iubitul ei, soţul ei — îmi spuneam în orbirea mea ; în loc să fiu înfăşurat în tristul meu giulgiu aş avea haine de mătase şi de catifea, lanţuri de aur, o spadă şi panaş ca tinerii şi frumoşii cavaleri. Părul meu în loc să fie dezonorat de tunsoarea călugărească mi-ar înconjura gîtul în bucle unduitoare. Dar un ceas petrecut în faţa altarului, cîteva cuvinte abia desluşite mă scoteau pentru totdeauna din rîndul celor vii ; eu însumi îmi pecetluisem piatra mormîntului, închisesem cu mîna mea uşa temniţei !

M-am aşezat la fereastră. Cerul era minunat de albastru, pomii îşi îmbrăcaseră haina de primăvară, natura arboră o veselie ironică. Piaţa era plină de lume ; unii plecau, alţii veneau ; tineri eleganţi şi fete frumoase se îndreptau perechi-perechi spre grădini şi umbrare. Oamenii treceau cîntînd cîntece de pahar ; era o mişcare, o viaţă, o bucurie care puneau dureros în evidenţă tristeţea şi singurătatea mea. O tînără mamă îşi juca pe braţe copilul în pragul porţii : îi săruta guriţa roz pe care mai erau picături de lapte şi îl necăjea cu mii de giumbuşlucuri divine, pe care doar mamele ştiu să le născocească. Tatăl, care stătea în picioare la o oarecare depărtare, le surîdea mulţumit privind acest grup fermecător şi îşi stăpînea, cu braţele încrucişate la piept, bucuria. N-am putut suporta această privelişte, am închis geamul şi m-am aruncat pe pat cu o ură şi o gelozie cumplite, muşcîndu-mi pumnii şi plapuma ca un tigru nemîncat de mult timp.

Nu ştiu cîte zile am stat aşa ; dar, întorcîndu-mă într-un spasm furios, l-am zărit pe preotul Serapion care stătea în picioare în mijlocul camerei şi mă privea atent.

Mi-a fost rușine de mine însumi și, cu bărbia în piept, mi-am acoperit ochii cu mâinile.

— Dragă Romuald, se petrece ceva extraordinar în dumneata, îmi spuse după câteva minute de tăcere Serapion; purtarea dumitale e cu adevărat inexplicabilă! Dumneata atît de cucernic, atît de calm și atît de blind, te agiți în chilie ca o fiară sălbatică. Ia seama, frate, nu asculta poveștile diavolului; necuratul, supărat că te-ai hărțuit pentru totdeauna Domnului, îți dă tîrcoale ca un lup răpitor și face o ultimă sfortare ca să te atragă de partea lui. În loc să te dai bătut, dragă Romuald, fă-ți un scut din rugăciunile tale, din suferințele pe care ți le impui, și luptă curajos împotriva dușmanului; ai să-l învingi. Virtutea trebuie pusă la încercare și aurul iese mai fin din creuzet. Nu te speria și nu te descuraja; suflete foarte bine păzite și mai neînduplecate au avut astfel de clipe. Roagă-te, postește, meditează și necuratul se va retrage.

Discursul părintelui Serapion mă ajută să mă regăsesc și am devenit ceva mai calm.

— Veneam să-ți anunț numirea în parohia C***; preotul de acolo a murit și sfinția sa episcopul m-a însărcinat să merg să te instalez; fii gata pentru mine.

Am dat din cap că voi fi gata și preotul se retrase. Am deschis cartea de rugăciuni și am început să mă rog; dar rîndurile se amestecară, firul gîndurilor mi se încîlci în minte și cartea îmi alunecă fără să-mi dau seama.

Să plec mine fără s-o mai văd! Să mai adaug încă o imposibilitate celor care existau de pe acum între noi! Să pierd pentru totdeauna speranța de a o mai vedea, afară doar dacă s-ar întîmpla o minune! Să-i scriu? prin cine să-i trimit scrisoarea? Acum, după ce promisem investitura, cui să mă destăinui, în cine să am încredere? Încercam o neliniște fără seamăn. Apoi ceea ce preotul Serapion îmi spusese despre șiretlicurile diavolului îmi veni în minte; ciudățenia întîmplării, frumusețea supranaturală a Clarimondei, scînteierea fosforescentă a ochilor ei, senzația arzătoare a mîinii, tulburarea pe care mi-o pricinuisese, schimbarea bruscă ce se petrecuse în mine, cucernicia dispărută într-o singură clipă, toate acestea dovedeau clar prezența diavolului, și acea mînă catifelată nu era poate decît mînușa cu care își acoperise

ghearele. Aceste gânduri mă înspăimîntară, am ridicat cartea de rugăciuni care îmi alunecase de pe genunchi pe podea și am început din nou să mă rog.

A doua zi, Serapion a venit să mă ia ; doi catiri ne așteptau la poartă, încărcăți cu puținul nostru bagaj ; am încălecat amîndoi, de bine de rău. Tot străbătînd străzile orașului, mă uitam la toate ferestrele și la toate balcoanele doar, doar voi vedea-o pe Clarimonda ; dar era prea devreme și orașul nu deschisese încă ochii. Privirea mea încerca să străbată în spatele jaluzelor și dincolo de perdelele tuturor palatelor prin fața cărora treceam. Serapion credea desigur că eram curios și admiram frumusețea arhitecturii, căci își încetineea mersul ca să mă lase să privesc. În sfîrșit ajunserăm la poarta orașului și începurăm să urcăm dealul. Cînd am ajuns sus de tot, m-am întors ca să privesc încă o dată locul unde trăia Clarimonda. Umbra unui nor acoperea în întregime orașul ; acoperișurile lui albastre și roșii se contopeau într-o culoare în care plutea ici și colo, ca niște fulgi albi de spumă, aburul dimineții. Datorită unei stranii iluzii optice, se contura, blond și auriu, sub singura rază de lumină, un edificiu care întrecea în înălțime construcțiile învecinate, complet acoperite de fum ; deși se afla la mai bine de patru kilometri, părea foarte aproape. Se vedeau clar cele mai mici detalii, turnulețele, platformele, geamurile, pînă și giruetele în formă de coadă de rîndunică.

— Ce palat se vede acolo, departe, luminat de o rază de soare ? îl întrebai pe Serapion.

Își puse mina streășină la ochi și-mi spuse după ce se uită :

— Este fostul palat pe care prințul Concini i l-a dăruit curtezanei Clarimonda ; se petrec acolo lucruri înfiorătoare.

În clipa aceea, nici acum nu știu dacă a fost adevărat sau doar o iluzie, mi s-a părut că văd ivindu-se pe terasă o formă zveltă și albă care străluci o secundă și se stinse. Era Clarimonda !

O ! Să fi știut ea oare că la ora aceea, din înaltul drumului povîrnit care mă îndepărta de ea și pe care nu aveam să mai cobor, înfierbîntat și neliniștit, îmbrățișam cu privirea palatul pe care-l locuia și că un joc derizoriu

de lumină îl apropia de mine parcă, vrînd să mă invite să pătrund acolo ca stăpîn ? Fără îndoială că ştia, pentru că inima îi era prea legată de a mea ca să nu-i simtă cele mai mici zdruncinături şi doar acest sentiment o făcuse, învăluită încă de umbrele nopţii, să urce în înaltul terasei, în roua îngheţată a dimineţii.

Umbra acoperi palatul şi nu se mai vedea decît un ocean nemişcat de case şi mansarde în care nu se deosebeau nimic altceva decît nişte valuri muntoase. Serapion dădu pîteni catirului său, iar cel călărit de mine se luă numaidecît după el şi un cot al drumului îmi ascunse pentru totdeauna oraşul S..., căci n-aveam să mă mai întorc acolo. După trei zile de mers peste cîmpuri destul de triste, văzurăm în depărtare, printre pomi, clopotniţa bisericii în care urma să slujesc ; şi, după ce meraserăm pe cîteva străzi întortocheate, mărginite de bordeie şi de scurtături, ne aflarăm în dreptul faţadei unei clădiri nu prea impunătoare. Un pridvor împodobit cu cîteva nervuri şi doi sau trei stîlpi din gresie grosolan cioplită, un acoperiş de ţigle şi contraforţi din aceeaşi gresie ca stîlpii, asta era tot : la stînga, cimitirul plin de bălării, cu o cruce mare de fier la mijloc ; în dreapta şi în umbra bisericii, casa parohială. Era o casă taré simplă, şi de o curăţenie rară. Intrarăm ; cîteva găini ciuguleau în ţărină ici-colo vreun bob de ovăz ; obişnuite pesemne cu haina neagră a preoţilor, nu se speriară de prezenţa noastră şi de-abia dacă se dădură la o parte ca să ne lase să trecem. Se auzi un lătrat aspru şi răguşit şi văzurăm venind în goană un ciîne bătrîn.

Era ciînele predecesorului meu. Avea o privire lîncedă, părul cenuşiu şi purta semnele celei mai mari bătrîneţi pe care o poate atinge un ciîne. L-am mîngîiat încet cu mîna şi începu imediat să umble alături de mine cu un aer de mulţumire greu de redat. O femeie destul de în vîrstă veni şi ea în întîmpinarea noastră şi, după ce mă introduse într-o încăpere cu tavanul jos, mă întrebă dacă am intenţia s-o păstrez. Îi răspunsei că da, o voi păstra, şi pe ea, şi pe ciîne, şi găinile, şi tot mobilierul pe care stăpînul ei i-l lăsase la moartea lui, ceea ce o bucură nespus de mult, părintele Serapion dîndu-i pe loc preţul pe care-l ceruse.

După ce m-am instalat, părintele Serapion se întoarse la seminar. Rămăsei deci singur și fără alt sprijin decât eu însumi. Amintirea Clarimondei începu din nou să mă bîntuie și, oricît mă străduiam s-o izgonesc, nu izbuteam întotdeauna. Intr-o seară, plimbîndu-mă pe aleile din grădina plantate pe margine, cu merișor, mi se păru că văd printre carpeni un chip de femeie care îmi urmărea toate mișcărilor și, prin frunze, strălucind doi ochi ca marca; dar nu era decât o iluzie și, trecînd de partea cealaltă a aleii, n-am mai găsit decât urma unui picior pe nisip, atît de mic încît ai fi zis că-i un picior de copil. Grădina era împrejmuată de ziduri foarte înalte; am cotrobăit în toate colțurile, nu era nimeni. N-am putut niciodată să-mi explic această împrejurare care, dealtfel, nu era nimic pe lîngă lucrurile ciudate care aveau să mi se întîmple. Trăiam astfel de un an, îndeplinindu-mi conștiincios toate îndatoririle funcției mele, rugîndu-mă, postînd, îndemnîndu-i și ajutîndu-i pe bolnavi, dînd de pomană pînă la a mă lipsi de lucrurile cele mai trebuincioase. Dar simțeam, în mine o cumplită sterilitate și izvoarele harului cerească mi se închiseseră. Nu simțeam acea bucurie pe care o dă împlinirea unei misiuni sacre; gîndul mi-era în altă parte și cuvintele Clarimondei îmi reveneau adeseori pe buze, ca un fel de refren involuntar. O, fraților, gîndiți-vă bine la asta! Pentru că am ridicat o singură dată privirea asupra unei femei, pentru o greșală în aparență atît de ușoară, am resimțit timp de mai mulți ani cele mai groaznice tulburări: viața mea era răscolită pe veci.

N-am să insist mai mult asupra acestor înfrîngeri și biruinți lăuntrice, meru urmate de noi căderi mai adînci și voi trece, fără să zăbovesc, la o împrejurare. Într-o noapte cineva sună apăsător la ușa mea. Bătrîna îngrijitoare se duse să deschidă și un bărbat cu chipul ars de soare și îmbrăcat cu haine scumpe, dar după o modă străină, cu un pumnal lung, apăru sub lumina lămpii ținută de Barbara. La prima vedere bătrîna se sperie; dar omul o liniști și îi spuse că trebuie să vorbească cu mine neîntîrziat în legătură cu ceva privitor la slujba mea. Barbara îl pofti să urce. Tocmai era să mă culc. Omul îmi spuse că stăpîna lui, o doamnă din lumea mare, era pe patul morții și ceruse un preot. I-am răspuns că sînt gata să-l urmez; am

luat cu mine cele trebuincioase pentru Sfîntul-Maslu și am coborît în grabă. La poartă făceau spume de nerăbdare doi cai negri ca noaptea, scoțînd pe nări două valuri de fum. Îmi ținu scara și mă ajută să urc pe unul din ei, apoi sări pe celălalt, sprijiniindu-se doar cu o mîină de oblîncul șeii. Strînse din pulpe și lăsă dîrlogul pe gîtul calului care porni ca o săgeată. Calul meu porni numaidecît la galop și se menținu în același pas cu al lui. Înghițeam pămîntul; drumul gonea sub noi cenușiu și vîrgat iar siluetele negre ale copacilor goneau ca o armată în derută. Străbăturăm o pădure atît de întunecată, pîcloasă și rece încît am simțit pe spinăre un fior de groază superstițioasă. Buchetul de scînteii pe care potcoavele cailor noștri îl scoteau izbindu-se de pietre lăsa în urmă ca o dîră de flacără și, dacă ne-ăr fi văzut cineva, pe însoțitorul meu și pe mine, la această oră din noapte, ne-ar fi luat drept două fantome călare pe coșmar. Spiriduși treceau din cînd în cînd drumul și stîncuțele croncăneau jalnic în adîncul pădurii unde străluceau ici-colo ochii fosforescenți ai vreunei pisici sălbatice. Coama cailor sălta tot mai tare, sudoarea le șiroia pe coaste și răsuflarea pripită le ieșea ca un șuier pe nas. Dar, cînd vedea că-și încetinesc mersul, tovarășul meu, ca să-i îmbărbăteze, scotea din gît cîte un strigăt gutural ce nu avea nimic omenesc, și goana reîncepea năpraznic. În sfîrșit, virtejul se opri; o masă neagră țintuită de cîteva puncte sclipitoare se ridică deodată în fața noastră; pașii cailor se auziră mai tare pe o platformă de fier și intrarăm sub o boltă ce se deschidea hîdă între două turnuri enorme. O mare forfotă domnea în castel; slujitori cu torțe în mîină străbăteau curțile dintr-un capăt într-altul, și luminile urcau și coborau din etaj în etaj. Am întrevăzut nedeslușit o arhitectură imensă, coloane, arcade, trepte și rampe, o construcție de un lux cu totul și cu totul regesc și feeric. Un paj negru, același care îmi dăduse biletul de la Clarimonda și pe care l-am recunoscut deîndată, veni să mă ajute să descalez și un majordon îmbrăcat în catifea neagră, cu un lanț de aur la gît și un baston de fildeș în mîină, se îndreptă spre mine. Lacrimi grele îi curgeau din ochi de-a lungul obrazilor, pe barba albă.

— Prea târziu ! făcu el dînd din cap, prea târziu, domnule părinte ; dar, dacă n-ați putut mîntui sufletul, veniți să-i privegheați bietul trup.

Mă luă de braț și mă conduse în sala mortuară ; plîngeam la fel de tare ca și el, căci înțelesesem că moarta nu era alta decît acea Clarimonda pe care o iubeam atît de mult și atît de nebunește. Lingă pat se afla un scăunel de rugăciune ; o flacăra albăstruie pîlpiind deasupra unui vas de bronz arunca în toată camera o lumină slabă și îndoielnică, iar ici-colo sclipea în umbră cite un colț de mobilă sau de cornișă. Pe masă, într-o urnă cizelată, se afla un trandafir alb, ofilit, ale cărui frunze, cu excepția uneia singure care se mai ținea, căzuseră toate la piciorul vasului ca niște lacrimi arome, o mască neagră, sfărîmată, un evantai, traveștiuri de tot felul zăceau pe fotolii și arătau că moartea se strecurase în această locuință somptuoasă pe neașteptate și fără să fie anunțată. Am îngenucheat fără să îndrăznesc să-mi arunc privirea spre pat și am început să recit psalmii cu mare cucernicie, mulțumindu-i lui Dumnezeu că a pus un mormînt între această femeie și mine ca să pot roști, în rugăciunile mele, numele ei acum sfînțit. Dar încetul cu încetul elanul mi s-a domolit iar eu am început să visez.

Odaia aceea nu aducea întru nimic cu o odaie mortuară. În loc de aerul stătut și înăbușitor cu care eram obișnuit la astfel de veghi mortuare, un fum languros de esențe orientale, nu știu ce parfum amoros de femeie plutea domol în aerul ușor încălzit. Acea licărire palidă părea mai degrabă o semiobscuritate orînduită în vederea voluptății decît sfeșnicul cu lumina lui galbenă care pîlpii la cîpătîiul morților. Mă gîndeam la ciudata întîmplare care făcuse s-o revăd pe Clarimonda în clipa în care o pierdeam pentru totdeauna și un suspin de părere de rău îmi ieși din piept. Mi se păru că cîneva suspinase în spatele meu și m-am întors fără voia mea. Era ecoul. Făcînd această mișcare privirea îmi căzu pe patul funerar pe care îl ocolise pînă atunci. Pe după perdelele de damasc roșu, cu flori mari, subliniate de torsade de aur, se vedea moarta culcată și cu mîinile împreunate pe piept. Era acoperită cu un văl de in de-o albeață orbitoare pe care purpura în-

tunecată a tapetului o sublinia și mai mult ; era atît de subțire încît nu răpea întru nimic din forma fermecătoare a trupului și îți îngăduia să urmărești frumoasele linii unduite, asemănătoare cu gîtul unei lebede pe care nici moartea nu-l putuse înțepeni. Ai fi crezut că e o statuie de alabastru făcută de un sculptor priceput spre a fi pusă pe mormîntul unei regine, sau o fată tînără adormită peste care ar fi căzut zăpada.

N-am mai putut rezista ; aerul de alcool mă îmbăta, mirosul de trandafir pe jumătate veștejit mă amețea și-am început să mă plimb cu pași mari prin cameră, oprindu-mă de fiecare dată în fața catafalcului, spre a contempla grațioasa făptură neînsuflețită sub transparența vălului. Gînduri stranii îmi treceau prin minte ; îmi închipuiam că nu a murit cu adevărat și că nu folosisese decît un vicleșug pentru a mă atrage în palat la ea, ca să-mi împărtășească dragostea ei. O clipă chiar am crezut că văd piciorul mișcîndu-se sub vălul alb și că faldurile drepte ale lințoliului se clintesc din loc.

Îmi spuneam apoi : „E cu adevărat, Clarimonda ? ce dovadă am oare ? Acest paj negru n-a putut trece în slujba altei femei ? Nebun trebuie să fiu ca să sufăr și să mă frămînt atît“. Dar inima-mi bătea ca un răspuns : „Ea e, ea e“. M-am apropiat de pat și-am privit cu mai multă atenție, ca să mă dumiresc. Să-ți mărturisesc ? Perfecțiunea formelor, deși purificată și sanctificată de umbra morții, mă tulbura mai voluptos decît s-ar fi cuvenit, iar odihna aceea semăna într-atît cu un somn, încît ți-ai fi putut înșela. Am uitat că venisem pentru un oficiu funerar, închipuindu-mi că sînt un tînăr soț care intră în camera miresei ce-și ascunde chipul din pudoare și nu vrea să se arate. Adînc îndurerat, nebun de fericire, tremurînd de teamă și de plăcere, m-am aplecat asupra ei și am apucat de colțul pînzei ; am ridicat-o încet, oprindu-mi răsufierea de teamă să n-o trezesc. Vinele-mi băteau atît de tare încît simțeam că-mi șuieră la tîmple, iar pe frunte îmi curgeau șiroaie de sudoare, ca și cum aș fi ridicat o dală de marmură. Era într-adevăr ea, Clarimonda, oea pe care o văzusem la biserică în timpul confirmării mele ; era la fel de fermecătoare, și moartea părea la ea o cochetărie în plus. Paloarea obrazilor, buzele

mai puțin colorate, pleoapele căzute ce desenau marginea genelor negre pe fața ei albă îi dădeau o expresie de castitate melancolică și de suferință gânditoare, avînd o putere de seducție de nespus ; părul lung, despletit, și în care se mai afla cîte o floricică albastră, alcătuia ca o pernă sub cap, apărînd cu buclele lui goliciunea umerilor : — mîinile-i frumoase, mai pure, mai diafane decît azima, erau încrucișate într-o atitudine de odihnă cucernică și de rugăciune reculeasă, corectînd ceea ce-ar fi putut părea prea seducător, chiar și în moarte : minunata rotunjime și fildeșul neted al brațelor care rămăseseră cu brățările lor de perle. Am stat multă vreme absorbit de o contemplare mută și, cu cît o priveam mai mult, cu atît puteam mai puțin să-mi închipui că moartea pusese stăpînire pe acest trup frumos. Nu știu dacă era o iluzie sau reflexul lămpii, dar mi s-a spus că sîngele începe din nou să curgă sub această paloare mată ; totuși nemișcarea cea mai desăvîrșită o stăpînea. I-am atins ușor brațul ; era rece, dar nu mai rece decît mîna ei atunci cînd o atinsese pe a mea în ușa bisericii. Mi-am reluat poziția cu capul aplecat asupra capului ei, lăsînd să-i picure pe obraji roua umedă a lacrimilor mele. Ah ! ce sentiment amar de disperare și de neputință ! Ce agonie a însemnat privegherea aceea ! Aș fi vrut să-mi pot aduna viața ca pe o moviță, ca să i-o dau și să suflu pe trupul ei înghețat flacăra ce mă mistuia. Se apropiau zorile și, simțînd că sosește clipa despărțirii veșnice, nu m-am putut împiedica să depun o sărutare pe buzele neînsuflețite ale aceleia careia îi dăruisem toată dragostea mea. O minune ! o boare ușoară se împleti cu răsufierea mea și gura Clarimondei răspunse apăsării mele : ochii i se deschiseră și își reluară puțin strălucirea, suspină și, ridicîndu-și brațele, mă luă de gît cu un aer nespus de fermecat :

— Ah ! tu ești, Romuald, spuse cu o voce tăragănată și dulce, ca ultimele vibrații ale unei harfe ; dar ce faci ? Te-am așteptat atît de mult încît am murit ; dar acum sîntem cununați, voi putea să te văd și să merg la tine. Adio, Romuald, adio ! Te iubesc ; asta e tot ce mai voiam să-ți spun și îți înapoiez viața pe care ai readus-o asupra-mi timp de o clipă cu sărutarea ta ; pe curînd !

Capul îi căzu pe spate, dar tot mă înlănțuia cu brațele, pentru a mă reține parcă. Un vârtej de vînt năprasnic smulse fereastra și pătrunse în cameră ; ultima petală a trandafirului alb tremură citva timp ca o aripă aninată de o tulpină, apoi se desprinsе și zbură pe geamul deschis, luînd cu sine sufletul Clarimondei. Lampa se stinse și eu am căzut leșinat pe pieptul frumoasei răposate.

• Cînd mi-am revenit în simțiri, eram culcat pe un pat în cămăruța mea din casa parohială și ciinele fostului preot îmi lîngea mîna care ieșea din plapumă. Barbara se agita în cameră cu un tremurat senil, deschizînd și închizînd sertarele, sau amestecînd prafuri prin pahare. Văzînd că deschid ochii, bătrîna lăsă să-î scape un strigăt de bucurie, ciinele lătră scurt și dădu din coadă ; dar eram așa de slăbit, încît n-am putut să scot o singură vorbă, nici să fac vreo mișcare. Am aflat mai tîrziu că stătusem trei zile în această stare, nearătînd prin nimic altceva că trăiesc decît printr-o respirație aproape imperceptibilă. Aceste trei zile nu le pot socoti drept trăite și nu știu unde mi-a rătăcit mintea în timpul acesta ; nu am nici o amintire. Barbara mi-a povestit că același om cu chipul ars de soare care venise să mă ia noaptea mă adusese dimineata într-o lectică închisă și se întorsese numaidecît apoi. De îndată ce-am putut să-mi adun gîndurile, mi-am depănat în minte toate împrejurările acelei nopți fatale. La început mi s-a părut că am fost victima unei iluzii magice ; dar împrejurări reale și palpabile spulberară curînd presupunerea. Nu puteam să cred că visasem, de vreme ce Barbara văzuse ca și mine bărbatul cu doi cai negri și-i descria foarte exact ținuta și înfățișarea. Totuși nimeni nu știa în împrejurimi un castel care să corespundă celui în care o regăsisem pe Clarimonda.

Într-o dimineată l-am văzut întrînd pe părintele Serapion. Barbara îi trimisese vorbă că sînt bolnav și alergase în mare pripă să mă vadă. Deși această grabă dovedea afecțiune și interes pentru persoana mea, vizita lui nu mi-a făcut plăcerea pe care ar fi trebuit să mi-o facă. Părintele Serapion avea în privire ceva pătrunzător și iscoditor care mă stînjenea. În fața lui mă simțeam stingherit și vinovat. Descoperise primul tulburarea mea lăuntrică și eram supărat de pătrunderea lui.

În timp ce mă întreba de sănătate pe un ton ipocrit și mios, ațintea asupra mea ochii lui galbeni de leu și-și înfigea privirile ca niște sfredele în sufletul meu. Apoi îmi puse câteva întrebări asupra felului cum mă îngrijeam de parohie, dacă mă simțeam bine aici, cum îmi petreceam timpul pe care slujba mi-l lăsa liber, dacă legasem cunoștință cu localnicii, care erau lecturile mele preferate și o mie de alte amănunte asemănătoare. La toate astea răspundeam cât se poate de scurt, iar el, fără să aștepte să termin, trecea la altceva. Această conversație nu avea, bineînțeles, nici o legătură cu ceea ce voia să spună. După aceea, fără altă introducere și parcă amintindu-și o veste pe care s-ar fi temut să n-o uite mai târziu, îmi spuse cu o voce limpede și puternică ce-mi răsună în ureche ca trâmbițele judecății de apoi :

— Marea curtezană Clarimonda a murit de curînd, în urma unei orgii care a durat opt zile și opt nopți. A fost ceva infernal de frumos. S-au săvîrșit iarăși nelegiuirile ospetelor lui Balhazar și ale Cleopatrei. Pe ce lume trăim, Doamne ! Comesenii erau serviți de sclavi arămii care vorbeau o limbă necunoscută și care mi se par a fi fost adevărați diavoli ; livreaua celui mai neînsemnat dintre ei ar fi putut sluji drept haină de gală unui împărat. S-au povestit întruna despre această Clarimonda lucruri foarte ciudate și toți amanții ei au sfîrșit în chip năpraznic, sau vrednic de milă. S-a spus că era o femeie-vampir ; dar eu cred că era Belzebut în carne și oase.

Tăcu și mă privi mai atent ca oricînd, să vadă impresia pe care o produseseră cuvintele astea asupra mea. Nu m-am putut opri să nu fac un gest cînd am auzit numele Clarimondei și știrea morții ei, în afară de durerea pe care mi-o pricinuia prin ciudata coincidență cu scena nocturnă la care fusesem martor, mă tulbură și mă înspăimîntă vădit, oricît aș fi vrut să mă stăpînesc. Serapion îmi aruncă o privire neliniștită și aspră ; apoi îmi spuse :

— Fiule, trebuie să te previn, ai pășit deasupra unei prăpăstii ; ferește-te să cazi în ea. Satana are gheare lungi și mormintele nu sînt întotdeauna o pavază. Piatra Cla-

rimondei ar fi trebuit să fie pecetluită de trei ori ; căci se spune că nu a murit pentru prima dată. Dumnezeu să te aibă în pază, Românul.

După ce spuse aceste cuvinte, Serapion se îndreptă spre uşă cu paşi domoli şi nu l-am mai văzut, căci plecă la S * * * aproape deîndată.

Mă însănătoşisem complet şi -mi reluasem ocupaţiile obişnuite. Amintirea Clarimondei şi cuvintele bătrînului preot îmi reveneau mereu în minte ; totuşi nici o întimplare nelalocul ei nu confirmase prevestirile funebre ale lui Serapion şi începeam să cred că temerile lui şi spaimele mele erau prea exagerate ; dar într-o noapte am avut un vis. De abia gustasem primele înghiţituri ale somnului cînd auzii perdelele de la pat deschizîndu-se şi inecele lunecînd cu un zgomot puternic pe vergele ; m-am ridicat repede într-un cot şi am văzut o umbră de femeie care stătea în picioare în faţa mea. Am recunoscut-o deîndată pe Clarimonda. Avea în mîină un mic felinar de felul celor ce se pun la morminte, iar lumina dădea degetelor ei lungi o transparenţă roz, ce se prelungea tot mai şters pînă la albul opac şi lăptos al braţului gol. Avea drept orice veşmînt lîţoliul de în în care era înfăşurată pe patul de moarte, şi pe care îl strîngea la piept, ruşinată parcă de toaleta ei sumară, cu mînuţa-i prea puţin cuprinzătoare ; era atît de albă, încît culoarea pînzei se îngemăna cu cea a cîrnii sub palida lumină a lămpii. Astfel înfăşurată în ţesătura aceea uşoară i se vedeau toate contururile trupului şi semăna mai mult cu o statuie de marmură antică, după scăldat, decît cu o femeie însufleţită. Moartă sau vie, statuie sau femeie, umbră sau trup, era la fel de frumoasă ; dar strălucirea ochilor săi verzi era puţin ştersă şi gura, atît de roşie altădată, nu mai era colorată decît de un roz-pal şi dulce, aproape asemănător obrazului. Floricelele albastre pe care le observasem în păr erau cu totul uscate şi -şi pierduseră aproape frunzele ; ceea ce nu o împiedica să fie fermecătoare, atît de fermecătoare încît, cu toată ciudăţenia întimplării şi modul inexplicabil în care pătrunsese în camera mea, nu m-am speriat nici o singură clipă.

Puse felinarul pe masă și se așază la picioarele patului, apoi îmi spuse aplecându-se spre mine cu acea voce argintie și catifelată totdeodată pe care am auzit-o doar la ea :

— M-am lăsat așteptată tare mult, dragul meu Romuald, și te-ai gândit probabil că te-am uitat. Dar vin de tare departe și dintr-un loc din care nimeni nu s-a mai întors încă ; nu există nici lună, nici soare în țara de unde sosesc ; ci numai spațiu și umbră ; nici drum, nici potecă ; nici pământ pentru umblat, nici aer pentru zburat ; și totuși iată-mă, căci dragostea e mai puternică decât moartea și va învinge în cele din urmă. Ah ! câte figuri posomorâte și câte lucruri îngrozitoare am văzut în călătoria mea. Cît de greu sufletu-mi reîntors în această lume prin pătura voinței și-a regăsit trupul și a intrat în el ! Ce efortări a trebuit să fac ca să ridic piatra cu care fusesem acoperită ! Uite ! palmele îmi sînt rănite. Sărut-le ca să le vindec, dragostea mea !

Îmi așază una, după alta palmelă reci pe gură ; le-am sărutat într-adevăr de mai multe ori și ea mă privea cu un suris de inefabilă plăcere.

Mărturisesc spre rușinea mea că uitasem cu desăvîrșire sfaturile părintelui Serapion și haina pe care o purtam. Căzusem fără împotrivire de la primul asalt. Nici măcar nu încercasem să resping ispita ; mîna Clarimondei îmi transmitea răcoarea ei și simțeam fiori voluptuoși de-a lungul trupului. Biata copilă ! În ciuda celor văzute, îmi vine greu și acum să cred că era un diavol ; cel puțin nu părea, și niciodată Satana nu și-a ascuns mai bine ghearele și coarnele. Își îndoise picioarele sub ea, pe marginea patului, într-o poziție plină de leneșă cochetărie. Din cînd în cînd îmi dădea cu mîna ei mică prin păr, mi-l răsucea în bucle ca și cum încerca felurite pieptănături pentru chipul meu. Eu mă lăsam în voia ei cu cea mai vinovată plăcere și, în acest timp, ea sporovăia în chip fermecător. Lucru curios, nu mă miram cîtuși de puțin de o întîmplare atît de extraordinară și, cu ușurința pe care o ai în vedenii de-a accepta drept foarte simple întîmplările cele mai ciudate, nu vedeam în toate decît ceva foarte firesc.

— Te iubeam cu mult înainte de a te fi văzut, dragă Romuald, și te căutam peste tot. Erai visul meu și când te-am zărit în biserică în momentul fatal, am spus numaidecît : „El este !” Ți-am aruncat o privire în care am pus toată dragostea pe care o avusesem, o aveam și urma s-o am pentru tine ; o privire ce putea afurisi pe un cardinal și face să îngenunchê un rege la picioarele mele, în fața întregii curții. Ai rămas de piatră și l-ai preferat pe Dumnezeuul tău.

Ah ! ce geloasă sînt pe Dumnezeu, pe care l-ai iubit și-l mai iubești încă mai mult decît pe mine !

Ce nenorocită, ce nenorocită sînt ! Suflul tău n-o să fie nicicînd numai al meu, eu care am înviat datorită sărutării tale, răposata Clarimonda care înlătură din pricina ta pietrele mormîntului și care vine să-ți închine o viață pe care n-a reluat-o decît pentru a te face fericit !

Cuvintele acestea erau urmate de mîngîieri delirante care-mi zăpăciră simțurile și mintea în asemenea măsură încît nu m-am temut, ca să o îmbunez, să cad în afurisenie, spunîndu-i că o iubesc la fel ca pe Dumnezeu.

Ochii i se aprinseră și străluciră ca crizoprasul.

— Adevărat ! adevărat ! La fel ca pe Dumnezeu ! spuse ea înlănțuindu-mă cu brațele-i frumoase. Dacă e așa ai să vii cu mine, ai să mă urmezi unde voi vrea. Ai să lași hainele astea negre și urite. Ai să fii cel mai mîndru și cel mai pizmuț dintre cavaleri, ai să fii amantul meu. Să fii amantul recunoscut al Clarimondei, care a refuzat pe un papă, nu-i puțin lucru ! Ah ! ce viață frumoasă și fericită ce trai plăcut o să ducem ! Cînd plecăm, nobilul meu domn ?

— Mîine, mîine ! strigai în delirul meu.

— Mîine, fie ! reluă ea. Voi avea timp să-mi schimb toaleta, pentru că asta e cam sumară și nu-i potrivită pentru călătorie. Mai trebuie să mă duc să-mi previn slujitorii, care mă cred cu adevărat moartă și mă plîng cît pot. Banii, hainele, caleștile, totul va fi gata ; am să vin să te iau la ora asta. Adio, suflul meu. Și-mi atinse cu buzele fruntea. Lampa se stinse, perdelele se strînseră și n-am mai văzut nimic ; un somn de plumb, un somn fără vise se abătu asupra mea și mă amorți pînă la ziuă. M-am

trezit mai tirziu decît de obicei și această ciudată vedenie m-a tulburat toată ziua ; în cele din urmă m-am convins că nu erau decît aburii imaginației mele încinse. Totuși, senzațiile fuseseră atît de vii că era greu să cred că nu erau adevărate și m-am culcat nu fără o oarecare teamă de ceea ce se va întîmpla, după ce m-am rugat la Dumnezeu să mă ferească de gînduri rele și să-mi apere castitatea somnului.

Curînd am adormit adînc și visul continuă. Perdelele se dădură la o parte și am văzut-o pe Clarimonda nu ca prima dată, palidă în lînțoliul ei palid și cu violetele morții pe obraz, ci veselă, vioaie și elegantă, cu o haină de călătorie de catifea verde, împodobită cu fir de aur și ridicată într-o parte astfel încît să se vadă o fustă de saten. Părul blond ieșea în bucle mari de sub pălăria de fetru negru, cu pene albe, capricios răsucite ; avea în mînă o cravașă mică cu un fluier de aur la vîrf. Mă atînge ușor cu el și-mi spuse :

— Ei ! frumosule somnoros, așa te pregătești de drum ? Credeam că te găsesc în picioare. Scoală-te repede, nu avem timp de pierdut.

Am sărit din pat.

— Hai, îmbracă-te, și să mergem, spuse ea arătîndu-mi cu degetul un pachetel pe căre-l adusese ; caii se plictisesc la poartă și fac spume la gură. Ar fi trebuit să fim la zece leghe depărtare.

M-am îmbrăcat în grabă și-mi întinse ea hainele una cîte una, rîzînd în hohote de stîngăcia mea și spunîndu-mi cum să le îmbrac cînd nu nimeream. Îmi potrive frumos părul și, cînd termină, îmi întinse o oglinjoară de Veneția, înconjurată de un filigran de argint și-mi spuse :

— Îți place cum arăți ? vrei să mă iei în slujba ta ca valet ?

Eram altul și nu m-am recunoscut. Nu mai semănam cu mine cum nu seamănă o statuie terminată cu un bloc de piatră. Fostul meu chip părea să fie o eboșă grosolană a celui care se uita în oglindă. Eram frumos, și vanitatea îmi fu destul de măgulită de această metamorfoză. Hainele elegante, vesta brodată atît de scump făceau din mine cu totul alt om și am admirat puterea cîtorva metri de stofă

croită într-un anume fel. Croiala costumului meu îmi pătrundea în piele și după zece minute eram destul de încrezut.

M-am plimbat în lungul și-n latul camerei ca să mă obișnuiesc. Clarimonda mă privea cu o bucurie maternă și părea foarte mulțumită de opera ei.

— Acum, destul cu copilăriile ; la drum, dragă Romuald ! Mergem departe și altfel n-o să ajungem.

Mă luă de mână și mă trase după ea. Toate ușile se deschideau în fața ei de îndată ce le atingea și am trecut prin fața ciinelui fără să-l trezim.

La poartă l-am găsit pe Margheriton ; era scutierul care mă condusese, ținea în friu trei cai, negri ca și primii, unul pentru mine, unul pentru el și unul pentru Clarimonda. Trebuie să fi fost cai andaluzi, născuți din iepe împreunate cu zefirul ; căci mergeau iute ca vîntul, și luna care răsărise la plecarea noastră spre a ne lumina se rostogolea pe cer ca o roată desprinsă de la car ; o vedeam în dreapta noastră sărind din pom în pom și gîfîind ca să se poată ține după noi. Ajunserăm în curînd într-o cîmpie unde, lîngă cîțiva pomi, ne aștepta o trăsură cu patru cai vînjoși ; ne urcarăm și vizitii îi puseră pe un galop nebunesc. O țineam pe Clarimonda de după mijloc și una din mîinile ei era îndoită într-a mea ; își sprijinea capul de umărul meu și-i simteam sînul pe jumătate gol atîngîndu-mi brațul. Niciodată n-am simțit o fericire mai mare. Uitasem tot în momentul acela și nu-mi mai aminteam că fusesem preot cum nu-mi aminteam ce făcusem în pîntecole mamei, atît de puternică era fascinația pe care duhul său o exercita asupra mea. Cu începere din noaptea aceea firea mea s-a dedublat și au fost în mine două ființe, iar una nu o cunoștea pe cealaltă. Ba mă credeam un preot care visa în fiecare seară că e gentilom, ba un gentilom care visa că e preot. Nu mai puteam deosebi somnul de veghe și nu mai știam unde începe realitatea și unde sfîrșește iluzia. Tînărul nobil încrezut și desfrînat rîdea de preot, preotul ura desfrîul tînărului nobil. Două spirale împletite una cu cealaltă și suprapuse fără să se atingă niciodată reprezintă foarte bine această viață bicefală care a fost viața mea. În pofida ciudăteniei acestei

situații, nu cred că am atins vreodată nebunia. Mi-au fost întotdeauna foarte clare percepțiile celor două existențe pe care le duceam. Numai că era un lucru absurd pe care nu mi-l puteam închipui : și anume cum sentimentul aceleiași eu putea exista în doi oameni atât de diferiți. Era o anomalie de care nu-mi dădeam seama, fie că mă credeam preotul sătucului ***, fie *il signor Romualdo*, amantul oficial al Clarimondei.

Fapt este că eram, sau cel puțin credeam că eram, la Veneția ; nu am putut încă desprinde ce era iluzie și ce realitate ; în această ciudată aventură. Locuiam într-un palat mare de marmură de Canaleio, plin de ferestre și de statui, cu două tablouri de Tițian din perioada cea mai bună, aflate în dormitorul Clarimondei, un palat demn de un rege. Aveam fiecare gondola și barcarolele noastre cu livrea proprie, camera de muzică și preotul nostru. Clarimonda înțelegea viața în chip măreț și avea ceva din Cleopatra în firea ei ; cît despre mine, duceam un trai de prinț, ca și cum aș fi fost din familia unuia din cei doisprezece apostoli sau a celor patru evangheliști ai serenității republicii ; nu m-aș fi dat în lături spre a-l lăsa să treacă pe doge și cred că, de la Satana care a căzut din cer, nimeni nu era mai orgolios și mai insolent decît mine. Mă duceam la Ridotto și jucam un joc infernal. Freeventam cea mai aleasă societate din lume, băieți de familie ruinați, actrițe, escfoci, paraziți și spadasi. Totuși, cu toată această viață dezordonată, îi rămîneam credincios Clarimondei. O iubeam cu disperare. Ea ar fi biruit pînă și societatea și ar fi statornicit nestatornicia. A o avea pe Clarimonda însemna că ai o sută de mețrese, însemna să ai toate femeile, într-atît era vîșnic alta, schimbătoare și diferită de ea însăși ; un adevărat camelon ! Te făcea să săvîrșești cu ea infidelitatea pe care ai săvîrșit-o cu altele, împrumutînd întru totul firea, felul și genul de frumusețe al femeii care părea că-ți place. Ea îmi răsplătea de o sută de ori mai mult dragostea, iar tinerii patricieni și chiar bătrînii din Sfatul Celor Zece zadarnic i-au făcut cele mai mărețe propuneri. Un Foscari merse pînă la a-i propune să fie nevasta lui ; ea refuză tot. Avea destul aur ; nu mai

voia decît dragostea, o dragoste tinărară, pură, trezită de ea şi care trebuia să fie prima şi ultima. Aş fi fost deplin fericit fără un coşmar blestemat care revenea în fiecare noapte şi în care mă credeam un preot de ţară care se mortifica şi făcea penitenţă spre a i se ierta excesele din timpul zilei. Liniştit prin faptul că mă aflam zilnic alături de ea, nu mă mai gîndeam la modul în care făcusem cunoştinţă cu Clarimonda. Totuşi, ceea ce îmi spusese părintele Serapion îmi revenea din cînd în cînd în minte şi nu-mi dădea pace.

De cîtva timp Clarimonda nu se simţea prea bine ; tenul îşi pierdea din strălucire zi de zi. Medicii care fură chemaţi nu dădeau de rostul bolii şi nu ştiau cum s-o vindece. Era tot mai palidă şi devenea din ce în ce mai rece. Se făcuse aproape atît de albă şi de moartă ca în noaptea de pomină din castelul necunoscut. Sufeream cumplit văzînd-o cum se stinge cu încetul Ea, sensibilă la durerea mea, îmi suridea blînd şi trist, cu surîsul fatal al oamenilor care ştiu că vor muri.

Într-o dimineaţă, stăteam aşezat pe marginea patului ei şi mîncam pe o măsuţă ca să n-o părăsesc nici o clipă. Tăind o fructă, m-am tăiat din întîmplare destul de adînc. Sîngele începu să-mi curgă şiroaie şi cîteva picături căzură pe ea. Ochii i se luminară, faţa ei luă o expresie de bucurie feroce şi sălbatică pe care nu i-o cunosteam. Sări jos din pat cu o supleţe de animal, o supleţe de maimuţă sau de pisică şi se năpusti asupra ranei mele începînd s-o sugă cu un aer de nespusă voluptate. Bea sîngele în înghiţituri mici, încet şi preţuindu-l ca un cunoscător care savurează un vin de Xeres sau de Siracuză ; clipea pe jumătate şi pupila ochilor ei verzi devenise prelungă în loc de rotundă. Din timp în timp se oprea ca să-mi sărute mîna, apoi începea din nou să apese cu buzele pe buzele rănii, ca să mai scoată cîteva picături roşii. Cînd văzu că nu mai curge sînge, se sculă cu ochii umezi şi strălucitori, mai roz decît o auroră de primăvară, cu mîna călduţă şi umedă, în sfîrşit, mai frumoasă ca oricînd şi deplin însănoşită.

— Nu voi muri ! Nu voi muri ! strigă ea aproape nebună de fericire şi agăţîndu-se de gîtul meu ; voi, putea

să te mai iubesc încă multă vreme. Viața mea este într-
ta. Cîteva picături din sîngele tău bogat și nobil, mai pre-
țios și mai binefăcător decît toate elixirurile din lume,
mi-au redat viața.

Această scenă m-a preocupat multă vreme și mi-a
inspirat ciudate îndoieli cu privire la Clarimonda și, chiar
în seara aceea, cînd somnul m-a readus în casa parohială,
l-am văzut pe părintele Serapion mai grav și mai îngri-
jorât ca oricînd. Se uită atent la mine și îmi spuse :

— Nu ți-e de ajuns că-ți pierzi sufletul, vrei să-ți
pierzi și trupul. Nenorocitul, în ce cursă ai căzut !

Tonul cu care îmi spuse aceste puține cuvinte m-a
izbit puternic ; dar, cu toate astea, impresia s-a șters cu-
rînd și o mie de alte griji o izgoniră din minte. Totuși,
într-o seară, am văzut în oglindă, a cărei poziție perfidă
n-o calculasem, cum Clarimonda îmi punea niște prafuri
în cupa de vin aromat pe care mi-o pregătea de obicei
după-masă. Am luat cupa, m-am făcut că o duc la buze,
și am așezat-o pe un dulap ca si cînd aș fi vrut să o beau
mai tîrziu pe îndelete și, profitînd de o clipă în care ea
stătea cu spatele, am aruncat conținutul sub masă ; după
care m-am retras în camera mea și m-am culcat, foarte
hotărît să nu dorm și să văd ce se va întîmpla cu toate
astea. N-am așteptat multă vreme ; Clarimonda a intrat
îmbrăcată de noapte și, după ce și-a scos capotul subțire,
s-a culcat în pat lîngă mine. Cînd s-a încredințat că dorm,
mi-a dezvelit brațul, a scos un ac din cap, apoi a început
să bolborească în șoaptă :

— O picătură, numai o picătură roșie, puțin roșu în
vîrfurile acului meu !... De vreme ce mă mai iubești, nu tre-
buie să mor... Ah ! bietul meu iubit ! Sîngele lui frumos
de un roșu atît de viu, am să i-l beau. Dormi, singura mea
comoară ; dormi, zeul meu, copilul meu, nu-ți fac nici un
rău, n-am să-ți iau din viață decît atît cît să n-o las să se
stingă pe a mea. Dacă nu te-aș iubi atît, aș putea să mă
hotărăsc să am alți amănți și să le secătuiesc vinele ; dar
de cînd te cunosc, urăsc pe toată lumea... Ah ! ce braț
rotînd ! Ce frumos e ! ce alb ! n-am să îndrăznesc nicio-
dată să întep această frumoasă vînă albastră.

Și în timp ce spunea asta, plîngea și simțeam cum lacrimile ei plouă pe brațul ce-l ținea în mînă. În sfîrșit, se hotări, mă înțepă cu acul și începu să soarbă sîngele care curgea. Deși n-a băut decît cîteva picături, o apucă teama să nu-mi sleiască puterile și mi-a înfășurat mîna cu un bandaj, după ce mi-a frecat locul cu o unsoare care a cicatrizat-o pe loc.

Nu mai puteam avea îndoieli. Părintele Serapion avea dreptate. Totuși, în ciuda acestei cîrtititudini, nu puteam să n-o iubesc pe Clarimonda și i-aș fi dat bucuros tot sîngele de care avea nevoie ca să-și susțină existența factică. Dealtfel, nu mă prea temeam ; femeia din ea răsplătea vampirul și ceea ce auzisem și văzusem mă liniștea pe deplin ; aveam pe atunci vine sănătoase care n-ar fi secătuit prea repede și nu-mi tocmeam viața picătură cu picătură. Mi-aș fi înțepat singur brațul și i-aș fi spus : „Bea ! și fie ca dragostea mea să pătrundă în trupul tău odată cu sîngele !” Mă feream să fac cea mai mică aluzie la prafurile adormitoare pe care mi le pusese în pahar, la scena cu acul și trăiam în cea mai deplină înțelegere. Totuși, conștiința mea de preot mă frămînta mai mult ca oricînd și nu știam ce cazne să mai invent ca să-mi supun și să-mi pedepsesc trupul. Deși toate viziunile pe care le aveam nu țineau de voința mea, și nu le provocam nici într-un fel, nu îndrăzneam să-l ating pe Christos cu mîini atît de prihănite și de întinate de un desfrîu adevărat sau visat. Ca să nu mai cad în aceste halucinații obositoare, încercam să nu dorm, îmi țineam pleoăpele deschise cu degetele și stăteam în picioare, sprijinit de pereți, luptînd cu somnul din toate puterile ; dar urdorii adormirii mi se plimbau curînd în jurul ochilor și văzînd că orice luptă este de prisos, lăsam să-mi cadă brațele de descurajare și de oboseală și curentul mă purta iarăși pe maluri viclene. Serapion mă îndemna cu tărie, îmi reproșa aspru moliciunea și lipsa mea de cucernicie. Într-o zi, cînd fusesem mai agitat ca de obicei, îmi spuse :

— Pentru a scăpa de obsesia asta nu există decît un singur mijloc și, cu toate că este violent, trebuie folosit : la boli mari, leacuri mari. Știu unde a fost îngropată Clarimonda ; trebuie s-o dezgropăm și să vezi în ce stare

jalnică este obiectul dragostei tale ; n-ai să mai fii ispitit să-ți pierzi sufletul pentru un cadavru dezgustător, mîncat de viermi și gata să se prefacă în țărînă ; asta va face cu siguranță să te regăsești pe tine însuși.

Cît despre mine, eram atît de obosit de această viață dublă, încît am acceptat, vrînd să știu o dată pentru totdeauna dacă preotul sau gentilomul era victima unei iluzii ; eram hotărît să omor, spre folosul celuiilalt, pe unul din acești doi oameni care se aflau în mine sau să-i omor pe amîndoi, căci o asemenea viață nu se putea prelungi. Părintele Serapion se înarmă cu un trînăcop, cu o pîrghie și cu un felinar și, la miezul nopții, ne îndreptarăm către cimitirul din *** pe care îl cunoșteam bine. După ce am îndreptat lumina surdă a lămpii pe înscripțiunile mai multor morminte, ajunserăm în sfîrșit la o piatră pe jumătate ascunsă de ierburi înalte și năpădite de mușchi și de plante parazite pe care citirăm începutul înscripției :

Aici odihnește Clarimonda

Care a fost în viață

Cea mai frumoasă fată din lume.

— Aici este, spuse Serapion și, punînd lampa pe pămînt, vîrî dalta sub piatră și începu să ridice. Piatra cedă și el se puse pe lucru cu trînăcopul. Eu mă uitam la el, mai negru și mai tăcut decît însăși noaptea ; iar el, aplecat pe mormînt, era nădușit tot, gîfii și răsufierea-i scurtă părea un suspin de muribund. Spectacol ciudat, și cine ne-ar fi văzut de afară ne-ar fi luat drept profanatori și hoți de giulgiuri mai degrabă decît preoți ai Domnului. Zelul lui Serapion avea ceva dur și sălbatic care îl făcea să semene cu un diavol mai degrabă decît cu un apostol sau un înger, și chipul lui cu trăsături aspre și prost luminate de felinar era înfricoșător. Simțeam cum îmi curge de-a lungul brațelor o sudoare înghețată și părul mi se ridica dureros în vîrfurile capului ; în sinea mea socoteam fapta neînduplecatului Serapion ca o nelegiuire îngrozitoare și aș fi vrut ca, din pîntecele norilor întunecați care se rostogoleau apăsător deasupra noastră, să iasă un triunghi de foc care să-l prefacă în scrum. Bufnițele cocotate pe chiparoși, neliniștite de lumina lămpii, veneau să-și lovească greoi aripile prăfuite de sticla ei, gemînd tîngu-

tor ; vulpile chelălăiau în depărtare, și nenumărate zgomote sinistre se desprindeau din tăcere. În sfârșit, tîrnăcopul lui Serapion se izbi de coșciug și scîndurile cu un zgomot surd și sonor, cu acel zgomot îngrozitor pe care-l face neantul cînd îl atingi ; dădu la o parte capacul și am văzut-o pe Clarimonda palidă ca marmura, cu mîinile pe piept ; giulgiul alb nu făcea decît o singură cută de la cap la picioare. O picătură roșie strălucea ca un trandafir în colțul gurii decolorate. Cînd văzu, Serapion se înfurie :

— A ! tu ești, diavole, curtezană nerușinată băutoare de sînge și de aur !

Și stropi cu apă sfințită trupul și coșciugul pe care desenă o cruce cu sfeștocul. Sărmana Clarimonda, de îndată ce fu atinsă cu stropii sfințiți, se prefăcu în pulbere ; nu mai rămase decît un amestec îngrozitor și inform de cenușă și oase pe jumătate calcinate.

— Iat-o pe iubita dumitale, domnule Romuald, spuse necruțătorul preot arătîndu-mi acele triste rămășițe pămîntești, ai mai fi încîntat să te plimbi la Lido și la Fusine cu frumoasa dumitale ?

Am lăsat capul în jos ; o mare năruire se produsese în mine. M-am întors acasă și domnul Romuald, iubitul Clarimondei, se despărți de bietul preot pe care-l însoțise atît de mult timp și într-un chip atît de ciudat. Numai că, săptămîna următoare, am văzut-o iar pe Clarimonda ; îmi spuse ca prima dată :

— Nenorocitul ! Nenorocitul ! Ce-ai făcut ? De ce l-ai ascultat pe acel preot nerod ? nu erai fericit ? și ce-ți făcusem ca să violezi bietul meu mormînt și să descoperi nimicnicia mea ? Orice legătură între sufletele și trupurile noastre s-au rupt de aici înainte. Adio, ai să mă regreti.

Apoi se răspîndi în aer ca fumul și n-am mai văzut-o.

Din păcate, spusese adevărul : am regretat-o de multe ori și o mai regret. Liniștea inimii mi-a fost scump plătită ; dragostea pentru Dumnezeu nu prisosea, încît s-o poată înlocui pe a ei. Iată, frate, povestea tinereții mele. Nu te uita niciodată la o femeie și umblă întotdeauna cu ochii în pămînt, pentru că oricît de cast și de calm ai fi, o clipă ajunge ca să pierzi veșnicia.

*Am văzut sub văluri sumbre
 Unsprezece stele.
 Luna și cu soarele
 Se-nclinău în față-mi,
 În tăcere,
 De-a lungul visului meu.*

Viziunea lui Iosif

I

Am trecut, am fost invitat, împreună cu doi colegi de atelier, Arrigo Cohic și Pedrino Borgnioli, să petrec câteva zile într-o proprietate din fundul Normandiei.

Timpul, care la plecare făgăduia să fie minunat, se schimbă deodată și a plouat atîta încît drumurile desfundate erau ca albia unui torent.

Ne infundam în noroi pînă la genunchi, un strat gros de pămînt gras se lipise de tălpile cizmelor și, atîrnînd greu, ne încetinea atît de mult mersul, încît nu ajunserăm la destinație decît o oră după apusul soarelui.

Eram frînți ; de aceea, gazda noastră, văzînd ce eforturi făceam ca să ne oprim căscatul și să ținem ochii deschiși, de îndată ce-am luat cina, puse pe slujitor să ne conducă pe fiecare în odaia lui.

Odaia în care urma să dorm eu era mare ; am simțit, cînd am intrat, ca un fior, căci mi s-a părut că intru într-o lume aparte.

Într-adevăr, ai fi putut să te crezi pe timpul Regentei văzînd deasupra ușilor un tablou de Boucher reprezentînd cele patru Anotimpuri, mobilele supraîncărcate cu ornamente imitînd stîncile, de cel mai prost gust, și suporturile oglinzilor sculptate greoi.

Totul era în ordine. Toaleta unde se aflau cutii de piepteni, pămătufuri pentru pudră, părea să fi fost folosită în ajun. Două sau trei rochii șanjante, un evantai presărat cu paiete de argint erau răspîndite pe parchetul bine lustruit și, spre marea mea mirare, o tabacheră de baga deschisă pe șemineu era plină cu tutun proaspăt.

N-am observat aceste lucruri decât după ce slujitorul, punind sfeșnicul pe măsuta de noapte, îmi ură noapte bună și mărturisesc, am început să tremur ca frunza. M-am dezbrăcat repede, m-am culcat și, ca să termin odată cu frica aceea prostească, am închis curînd ochii întorcîndu-mă cu fața la perete.

Dar mi-a fost cu neputință să stau în această poziție : patul se clătina sub mine ca un val și pleoapele mi se deschideau. Am fost nevoit să mă întorc și să mă uit.

Focul care ardea arunca flăcări roșietice în cameră, în așa fel încît se deslușeau fără greutate chipurile de pe covorașul din perete și figurile din portretele afumate de pe ziduri.

Erau strămoșii gazdei noastre, cavaleri îmbrăcați în zale, consilieri cu perucă și frumoase doamne cu obrajii fardați, cu părul pudrat, alb, ținînd un trandafir în mînă.

Deodată focul începu să pîlpîie în chip straniu ; o licărire palidă lumină încăperea și am văzut clar că ceea ce luasem drept simple tablouri erau ființe aieveja ; căci pupilele acestor ființe încadrate se mișcau, sclipeau în mod ciudat ; buzele lor se deschideau și se închideau ca buzele oamenilor care vorbesc, dar nu auzeam decât tic-tacul pendulei și șuieratul vîntului de toamnă.

O groază de neînvins puse stăpînire pe mine, părul mi se ridică măciucă în cap, dinții începură să-mi clănțane gata să se spargă, o nădușeală rece îmi acoperi tot trupul.

Pendula sună ora unsprezece. Vibrarea ultimei bătăi se auzi prelung și cînd se stinse de tot...

O ! nu, nu îndrăznesc să spun ce s-a întîmplat, nimeni nu m-ar crede și așa fi fost luat drept nebun.

Luminările se aprinseră singure ; foalele, fără ca vreo ființă vizibilă să le imprime o mișcare, începură să sufle în foc, gemînd ca un bătrîn astmatic, în timp ce cleștele răscolea jarul și lopățica scotea cenușa.

Apoi, un ibric de cafea se aruncă de pe o masă unde era așezat și se îndreptă copăcel spre șemineu, așezîndu-se pe jar.

Cîteva clipe după aceea, fotoliile începură să se miște și, agitîndu-și picioarele torsionate în chip uimitor, se așezară în jurul vetrei.

Nu știam ce să cred despre ceea ce vedeam ; dar ce urina să văd era și mai extraordinar.

Unul din portrete, cel mai vechi dintre toate, al unui om gras, cu barbă cenușie, semănînd cu imaginea pe care mi-o făceam despre Sir John Falstaff, scoase cu o strîmbătură capul din ramă și, după mari eforturi, își strecură umerii și burta voluminoasă pe după lemnul ramei și sări greoi pe jos.

De cum își trase sufletul, scoase din buzunarul hainei o cheie deosebit de mică ; suflă înăuntru ca să se convingă că gaura era liberă și o aplică pe toate ramele una după alta.

Și toate ramele se deschiseră, lăsînd să treacă cu ușurință chipurile pe care le cuprindeau.

Mici preoți dolofani, văduve uscățive și gălbejite, magistrați cu aer brav, îngropați în robe mari, negre, filfizoni cu ciorapi de mătase, culotă de prunelă și spada ridicată, toate aceste personaje ofereau un spectacol atît de ciudat încît, deși mie-era frică, nu m-am putut opri să nu rîd.

Demnele personaje se așezară ; ibricul sări ușor pe masă. Luară cafeaua în ceșcuțe japoneze, albe și bleu, care sosiră în grabă de pe un dulăpior, fiecare dintre ele prevăzută cu o bucatică de zahăr și cu o linguriță de argint.

După ce luară cafeaua, ceștile, ibricul și lingurițele dispărură deodată și conversația începu, desigur cea mai curioasă pe care am auzit-o vreodată, căci nici unul din acești ciudați oameni nu se uitau unul la altul cînd vorbeau : toți aveau privirile îndreptate spre pendulă.

Nici eu nu mi le puteam desprinde de la ea și nici nu mă puteam abține să nu urmăresc acul care se îndrepta spre miezul nopții cu pașii imperceptibili.

În sfîrșit sună și miezul nopții ; o voce avînd exact timbrul pendulei se auzi și spuse :

— A sosit ora, trebuie să dansăm.

Toată adunarea se ridică. Fotoliile se retraseră printr-o mișcare de la sine ; atunci fiecare cavalier luă mîna unei doamne și aceeași voce spuse :

— Pofțiți domnilor din orchestră, începeți.

Am uitat să spun că desenul covoraşului din perete reprezenta un concerto italian într-o parte iar în cealaltă o vânătoare de cerbi, cu mai mulţi valeţi sunînd din corn. Cîntăreţii şi gonaşii care pînă atunci nu făcuseră nici un gest se înclinară aprobator.

Dirijorul ridică bagheta : o arie vioaie, de dans, răsună din cele două capete ale sălii. Întîi dansară menuetul.

Dar notele rapide ale partiturii executate de cîntăreţi nu se prea potriveau cu reverenţele cele grave : aşa încît fiecare pereche, după cîteva minute, începu să facă piruete ca o sfirlează. Rochiile de mătase ale femeilor, mototolite în vârtejul dansului, scoteau sunete neobişnuite ; ai fi zis că e zgomotul aripilor unui porumbel ce zboară. Vîntul care intra pe dedesubt le umfla în chip uimitor, astfel că păreau nişte clopote în mişcare.

Arcuşul virtuozilor trecea atît de repede pe coarde, încît din ele săreau scînteii. Degetele flautiştilor se ridicau şi coborau ca şi cum ar fi fost de argint viu ; obrajii le erau umflaţi ca nişte baloane şi toate acestea formau un potop de note şi de triluri aşa de rapide, game ascendente şi descendente atît de întortocheate, atît de neobişnuite, încît nici spiriduşii n-ar fi putut urma un asemenea ritm, două minute măcar.

Dealtfel, ţi-era mai mare mila să vezi toate strădaniile acestor dansatori ca să intre în cadenţă. Săreau, săltau, roteau piciorul, loveau călcîiele unul după altul în aer, la mare înălţime, aşa încît sudoarea li se scurgea de pe frunte pe ochi, de le ştergea dresurile şi sulimanurile. Zădarnic însă, căci orchestra le-o lua mereu înainte cu două sau trei note.

Pendula sună ora unu ; se opriră. Văzui atunci ceva care îmi scăpase : o femeie care nu dansa.

Era aşezată într-un fotoliu mare, într-un colţ al semi-neului, şi nu părea cîtuşi de puţin să ia parte la ceea ce se petrecea în jurul ei.

Niciodată, nici măcar în vis, nu văzusem ceva mai frumos ; pielea uimitor de albă, părul blond-cenuşiu, genele lungi, ochii albaştri atît de deschişi, atît de transparenţi, încît îi vedeam sufletul prin ei, limpede ca o piatră pe fundul unui riu.

Am simțit că, dacă mi se va întâmpla vreodată să iubesc pe cineva, ea va fi aceea. Am sărit din pat de unde pînă atunci nu mă putusem mișca și m-am îndreptat spre ea, împins de ceva care acționa în mine fără să-mi dau seama ; și m-am trezit la genunchii ei, cu una din mîinile sale în mîna mea, sporovăind cu ea de parcă aș fi cunoscut-o de douăzeci de ani.

Dar, lucru extraordinar și ciudat, în timp ce vorbeam, băteam tactul muzicii cu capul, căci muzica încetase să cînte ; și cu toate că eram în culmea fericirii să vorbesc cu o femeie atît de frumoasă, picioarele-mi ardeau de poftă să dansez cu ea.

Totuși, nu îndrăzneam s-o invit. Se pare că înțelese ceea ce doream, căci ridicînd spre cadranul pendulei mîna liberă, spuse :

— Cînd limba va fi acolo, vom vedea, scumpul meu Teodoro.

Nu știu cum se face, dar nu eram deloc surprins să aud că-mi spune pe nume, și am continuat să vorbim. În sfîrșit, ora pomenită sună, vocea cu timbru de argint mai vibră o dată în cameră și spuse :

— Angela, poți să dansezi cu domnul dacă îți face plăcere, dar știi ce va urma.

— N-are importanță, răspunse Angela bosumflată.

Și-și petrecu brațul de fildeș pe după gîtul meu.

— *Prestissimo !* strigă vocea.

Și începurăm să valsăm. Sînul tinerei fete îmi atîngea pieptul, obrazul ei catifelat era aproape de al meu și răsufierea-i suavă flutura deasupra gurii mele.

Niciodată în viața mea nu simțisem o astfel de emoție ; nervii îmi tresăreau ca niște arcuri de oțel, sîngele îmi curgea în vine ca tot atîtea torente de lavă și auzeam cum îmi bate inima ca un ceas agățat de urechile mele.

Totuși, această stare nu avea nimic dureros. Eram inundat de o bucurie inefabilă și aș fi vrut să rămîn așa și, lucru de mirare, deși orchestra cînta de trei ori mai repede, nu trebuia să facem nici un efort ca să fim în tact.

Cei de față, uimiți cît eram de sprinteni, strigau bravo și băteau din palme cît puteau, fără să se fi auzit ceva.

Angela care pînă atunci valsase cu o energie și o exactitate surpinzătoare, dădu dintr-o dată semne de oboseală ; se sprijinea de umărul meu ca și cum i s-ar fi tăiat picioarele ; piciorușele ei care, cu o clipă înainte zburau pe podea, nu se mai desprindeau decît anevoie, ca și cum i-ar fi atîrnat plumb de fiecare.

— Angela, ești obosită, spusei eu, să ne odihnim.

— Să ne odihnim, răspunse ea ștergîndu-și fruntea cu batista. Dar, în timp ce noi valsam, ceilalți s-au așezat cu toții ; nu mai e decît un singur fotoliu, iar noi sîntem doi.

— Ce importanță are, îngerașul meu frumos ? Am să te iau pe genunchi.

III

Fără să se împotrivească întru nimic, Angela se așeză, înconjurîndu-mă cu brațele ca o eșarfă albă, ascunzîndu-și capul la pieptul meu ca să se încălzească, căci se făcuse rece ca marmura.

Nu știu cît timp am rămas în această poziție, căci toate simțurile mele erau absorbite în contemplarea acestei fapțiuri misterioase și fantastice.

Nu mai știam cît e ceasul și nici unde mă aflu ; lumea reală nu mai exista pentru mine, și toate fibrele care mă legau de ea se rupseseră ; sufletul, desprins din închisoarea lui de mil, plutea nestingherit în înfinit ; înțelegeam ceea ce nici un om nu poate înțelege, gîndurile Angelei revelîndu-mi-se fără ca ea să vorbească ; deoarece sufletul îi strălucea în trup ca o lampă de alabastru și razele ce porneau din pieptul ei mă străpungeau dintr-o parte într-alta.

Ciocîrlia cîntă, o licărire palidă jucă pe perdele.

Îndată ce Angela o zări, se ridică degrabă, îmi făcu un gest de adio și, după cîțiva pași, scoase un țipăt și se prăvăli.

Îngrozit, m-am repezit s-o ridic... Singele îmi îngheță în vine numai cînd mă gîndesc : n-am găsit altceva decît ibricul de cafea sfărîmat în bucățele.

Văzînd una ca asta, convins că fusesem victima vreunei iluzii diabolice, m-a apucat o asemenea frică, încît am leșinat.

IV

Cînd mi-am revenit în fire, mă aflu în pat ; Arrigo Cohic și Pedrino Borgnioli stăteau în picioare la căpătîiul meu.

De îndată ce am deschis ochii, Arrigo exclamă :

— Ah ! slavă Domnului ! De mai bine de o oră îți frec tîmplele cu apă de colonie Ce dracu ai făcut în noaptea asta ? De dimineață, văzînd că nu coborî, am intrat în camera ta și te-am găsit întins pe jos cît ești de lung, îmbrăcat ca pe vremea bunicilor și strîngînd în brațe un ciob de porțelan, de parcă ar fi fost o fată tînără și drăguță.

— Fir-ar să fie ! e costumul de nuntă al bunicului meu, spuse celălalt, ridicînd pulpana de mătase pe fond roz și cu desen verde. Uite butonii de ștras și filigran pe care-i lăuda atît. Teodoro l-o fi găsit prin vreun ungher și s-o fi îmbrăcat ca să se distreze. Dar de ce ți-a venit rău ? adăugă Borgnioli. Mai merge cînd e vorba de-o femeiușcă cu umerii albi ; îi desfaci corsetul, mărgелеle, eșarîa și atunci, ai cea mai bună ocazie s-o vezi alintîndu-se.

— M-a cuprins doar o slăbiciune, mi se întîmplă uneori, am răspuns tăios.

M-am ridicat, m-am dezbrăcat de îmbrăcămîntea aceea ridicolă.

Și apoi am luat micul dejun.

Cei doi colegi ai mei au mîncat mult, au băut și mai mult ; eu aproape că n-am mîncat, îmi aminteam de cele întîmplate și eram ca absent.

După-masă, cum ploua cu găleata, a fost imposibil să ieșim ; fiecare își găsi de lucru. Borgnioli bătu cu degetele pe geam marșuri războinice ; Arrigo și gazda noastră jucară o partidă de dame ; eu am scos din albumul meu o hîrtie velină și am început să desenez.

Liniile aproape imperceptibile pe care le trăgeam cu creionul, fără vreun gînd anume, prezentau întîmplător o asemănare uimitoare cu ibricul de cafea care jucase un rol atît de important în scenele din noaptea aceea.

— Ce ciudat seamnănă capul ăsta cu al surorii mele Angela, spuse gazda, care terminase partida și privea cum lucrez pe deasupra umărului meu.

Într-adevăr, ceea ce mi se păruse o clipă înainte a fi ibricul de cafea era întru totul profilul blînd și melancolic al Angelei.

— Pe toți sfinții din rai ! trăiește sau a murit ? strigai cu voce tremurîndă, ca și cînd viața mea ar fi atîrnat de răspunsul lui.

— A murit acum doi ani de o congestie pulmonară, a răcit după un bal.

— Ce păcat ! am răspuns cu durere în glas.

Și oprind o lacrimă gata să cadă, am așezat foaia la loc în album.

Înțelesesem că nu mai există fericire pentru mine pe acest pămînt !

Traducere de **ANDREEA DOBRESKU-VARODIN**

CUPRINS

	<u>Pag.</u>
JULES AMÉDÉE BARBEY D'AUREVILLY	
Perdeaua stacojie	6
Răzbunarea unei femei	59
trad. de Irina Bădescu	
HONORÉ DE BALZAC	
Elixirul de viață lungă	102
trad. de Virgil Teodorescu	
GÉRARD DE NERVAL	
Mîna fermecată	126
trad. de Mihai Murgu	
THÉOPHILE GAUTIER	
Moarta îndrăgostită	166
Ibricul de cafea	195
trad. de Andreea Dobrescu-Warodin	

- ARCAȘUL VERDE, roman de Edgar Wallace
- TRISTAN ȘI IZOLDA, prelucrare de Joseph Bédier
- PORTRETUL LUI DORIAN GREY, roman de Oscar Wilde
- CASA MISTERELOR, roman de Edgar Wallace
- BIJUTERIILE UCIGAȘE, povestiri fantastice de E.T.A. Hoffmann
- O PAGINĂ DE DRAGOSTE, roman de Émile Zola
- OUL DE CRISTAL, povestiri fantastice de H.C. Wells
- MIREASA DIN LAMMERMOOR, roman de Walter Scott
- CUFĂRUL ȘI STAFIA, povestiri ciudate de Stendhal
- VRĂJITORII FARAONILOR, de Ion Acsan și Constantin Daniel
- ÎNGERII RĂZBUNĂTORI și COMOARA DIN AGRA, romane de Arthur Conan Doyle
- MISTERELE PARISULUI, de Eugène Sue

Consilier literar : ION ACSAN
Tehnoredactor : C. VULCĂNESCU

Tiparul executat sub comanda nr. 614
la I. P. „Filaret“, str. Fabrica de chibrituri
nr. 9—11, București
România

Că la vechii greci HERA era zeița căminului, știe fiecare dintre Dvs. Ceea ce nu știați încă, este că Editura HERA își propune să fie prietena căminului Dvs., oferindu-vă fiecăruia cartea preferată.